

ธมมปทภูฏกถา ตติโย ภาโค

(แบบแยก - อิติ คัพพ)

๔. ปุ่พวคคควณณา

๑. ปฐวีถิปถาปฐตปถจสตถิกขุวตถ. ๗
๒. มริจิกมมฐฐานิกถเถรวตถ. ๙
๓. วิชุกทภวตถ. ๑๐
๔. ปติปูชิกาวตถ. ๒๖
๕. มจจรีโกถียเสฐฐิวตถ. ๓๐
๖. ปาฐิกขาชีวกวตถ. ๓๖
๗. ฉตตปาณิอุปาสกวตถ. ๓๙
๘. วิสาขวตถ. ๔๓
๙. อานนทตเถรปถหวตถ. ๖๗
๑๐. มหาภสสปถเถรปถหวตถ. ๗๐
๑๑. โคถิกถเถรปถหวตถ. ๗๕
๑๒. ครททินนวตถ. ๗๘

๕. พาลวคคควณณา

๑. อถญตริปูริสวตถ. ๘๗
๒. มหาภสสปถเถรสส สทธีวริหาริกวตถ. ๙๘
๓. อานนทเสฐฐิวตถ. ๑๐๒
๔. คณฐฐิภทกโจรวตถ. ๑๐๕
๕. อุทายิตเถรวตถ. ๑๐๗
๖. ปาฐฐยยกภิกขุวตถ. ๑๐๘
๗. สุปปพทฐฐิวตถ. ๑๐๙
๘. กสกวตถ. ๑๑๑
๙. สุมมมาลาการวตถ. ๑๑๔
๑๐. อุปปลวณณาเถรวตถ. ๑๑๙
๑๑. ชมพุกาชีวกวตถ. ๑๒๒
๑๒. อหิเปตวตถ. ๑๓๐
๑๓. สฐฐิฏฐิฏฐิเปตวตถ. ๑๓๔
๑๔. สฐฐมตเถรวตถ. ๑๓๘
๑๕. วณวาลิติสตเถรวตถ. ๑๔๔

คลิกที่หัวข้อเพื่อไปยังหน้าที่ต้องการ – กด Home เพื่อกลับมายังหน้าแรก

PaliDict ๑๓ ม.ค.๖๑ จัดหน้าด้วยโปรแกรม LibreOffice 5

แผนผังประกอบ: แผนที่ยืมพุทธวิป • สถานที่จำพรรษา • ลำดับเหตุการณ์พระพุทธานุชาสนา • ราชวงศ์และตระกูลต่างๆ •

๔. ปุ่พวคคควณณา

๑. ปฐวีถิปถาปฐตปถจสตถิกขุวตถ.....๗
[ควรปรารภแผ่นดินภายใน].....๗
[แก้อรธ].....๗
๒. มริจิกมมฐฐานิกถเถรวตถ.....๙
[พระเถระเจริญมริจิกมมฐฐาน].....๙
[ทรงเปรียบกายด้วยฟองน้ำและพยับแดด].....๙
[แก้อรธ].....๙
๓. วิชุกทภวตถ..... ๑๐
[๓ พระกุมาร ไปศึกษาศิลปะในกรุงตักกสิลา].....๑๐
[๓ พระกุมารได้รับตำแหน่งต่างกัน].....๑๐
[พระราชาทรงเลี้ยงภัตตาหารภิกษุเอง].....๑๑

- [พระราชาทรงลี้มจัดการเลี้ยงภิกษุถึง ๓ วัน].....๑๑
[คนมีบุญยอมหนักในเหตุ].....๑๑
[พระราชาสด็จไปทราบบูลพระศาสดา].....๑๒
[ตระกูลที่ภิกษุควรเข้าไปและไม่ควรเข้าไป].....๑๒
[เรื่องเสวตบส].....๑๓
[พระศาสดาทรงย่อชาตก].....๑๔
[พระราชาทรงส่งสาสน์ไปขอธิดาเจ้าศากยะ].....๑๔
[เจ้าศากยะให้ธิดานางทาสี แก่พระเจ้าปเสนทิ].....๑๕
[พระกุมารได้พระนามว่าวิชุกทภะ].....๑๕
[วิชุกทภะเสด็จเยี่ยมศากยสกุล].....๑๖
[พวกศากยะต้อนรับวิชุกทภะ].....๑๖
[วิชุกทภะกลับสู่เมืองของตน].....๑๖
[วิชุกทภะทรงอาฆาตพวกเจ้าศากยะ].....๑๗

[พันธุละพากรรยาผู้แพ้ท้องอาบน้ำ].....	๑๗
[พวกเจ้าลิจฉวีติดตาม].....	๑๘
[อำนาจลูกศรของพันธุละ].....	๑๙
[พันธุละมีบุตร ๓๒ คน].....	๒๐
[พันธุละเสนาบดีถูกฆ่าพร้อมทั้งบุตร].....	๒๐
[นางมัลลิกาเทวีไม่มีความเสียใจ].....	๒๐
[พระราชาสวรรคต].....	๒๑
[พระเจ้าวิฑูทกะเสด็จไปพบพระศาสดา].....	๒๒
[พระเจ้าวิฑูทกะฆ่าพวกศากยะ].....	๒๒
[มานะกะษัตริย์].....	๒๓
[พระเจ้าวิฑูทกะถูกน้ำท่วมสวรรคต].....	๒๔
[พวกเจ้าศากยะ ตายสมควรแก่บุรพกรรม].....	๒๔
[แก้อรธ].....	๒๕
๔. ปติปุชีกาวตถุ.....	๒๖
[เทพธิดาจุดแล้วเกิดในกรุงสาวัตถี].....	๒๖
[จุดิจากมนุษย์โลกแล้ว ไปเกิดในสวรรค์].....	๒๖
[อายุของมนุษย์ประมาณ ๑๐๐ ปี].....	๒๗
[๑๐๐ ปีของมนุษย์ เท่ากับ ๑ วันในสวรรค์].....	๒๗
[แก้อรธ].....	๒๘
๕. มจจรีโกถียเสฏฐิวตถุ.....	๓๐
[สมบัติของเศรษฐี ไม่อำนวยประโยชน์แก่ใครๆ].....	๓๐
[เศรษฐีอยากกินขนมเบื้องจนผอม].....	๓๐
[ภรรยาเศรษฐีทอดขนมเบื้อง].....	๓๐
[พระมหาโมคคัลลานะไปทรมานเศรษฐี].....	๓๒
[พระเถระนำเศรษฐีและภรรยา ไปเฝ้าพระศาสดา].....	๓๓
[พวกภิกษุสรรเสริญพระมหาโมคคัลลานะ].....	๓๔
[แก้อรธ].....	๓๕
๖. ปาฎิกาชีวตถุ.....	๓๖
[ชาวบ้านสรรเสริญธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า].....	๓๖
[นางอยากไปฟังธรรม แต่ไม่สมประสงค์].....	๓๖
[บุตรชายทำตามคำของอาชีวก].....	๓๖
[พระพุทธเจ้าเสด็จไปเรือนอุบาสิกา].....	๓๗
[อุบาสิกาฟังธรรม แล้วถูกอาชีวกตำ].....	๓๗
[อุบาสิกามีจิตฟุ้งซ่าน].....	๓๗
[แก้อรธ].....	๓๘
๗. ฉัตตปาณินิอุปาสกตถุ.....	๓๙
[ฉัตตปาณินี้เข้าเฝ้าพระศาสดา].....	๓๙

[ฉัตตปาณินี้ไม่ถูกรับเสด็จพระเจ้าปเสนทิโกศล].....	๓๙
[พระราชชาติรัสถามเหตุที่ไม่ถูกรับ กะฉัตตปาณินิ].....	๔๐
[พระอานนทสอนธรรมพระราชเทวีทั้ง ๒].....	๔๐
[วาจาสุภาษิต ย่อมมีผลแก่ผู้ปฏิบัติ].....	๔๑
[แก้อรธ].....	๔๑
๘. วิสาขาวตถุ.....	๔๓
[พระศาสดาเสด็จไปโปรดสัตว์].....	๔๓
[ผู้มีบุญทั้ง ๕ ในภัททियนคร].....	๔๓
[คนมั่งมีในแคว้นของพระเจ้าพิมพิสาร ๕ คน].....	๔๓
[เมณฑกเศรษฐีให้นางวิสาขาไปรับพระศาสดา].....	๔๓
[นางได้โสดาปัตติผลแต่อายุ ๗ ขวบ].....	๔๓
[พระเจ้าปเสนทิโกศลอยากได้ผู้มีบุญ].....	๔๔
[มอบธัญชัยเศรษฐี ให้พระเจ้าโกศล].....	๔๔
[การสร้างเมืองสาเกต].....	๔๔
[ลักษณะเบญจกัลยาณี].....	๔๕
[เศรษฐีส่งพรหมณ์ไปแสวงหาหญิงเบญจกัลยาณี].....	๔๕
[งานประจำปีของนครสาเกต].....	๔๖
[พรหมณ์พบนางวิสาขา].....	๔๖
[ชน ๔ จำพวกวิ่งไปไม่งาม].....	๔๗
[พรหมณ์สวมมาลัยทองให้].....	๔๗
[พรหมณ์กลับเมืองสาวัตถี].....	๔๘
[ธัญชัยเศรษฐีกับบิดา จัดสถานที่ต้อนรับ].....	๔๙
[เครื่องแต่งตัวนางวิสาขา ๔ เดือนจึงเสร็จ].....	๔๙
[เครื่องประกอบในมหาลดาปสาธน์].....	๕๐
[หญิงถวายจิวรย้อมได้มหาลดาปสาธน์].....	๕๑
[เศรษฐีจัดไทยธรรมให้นางวิสาขา].....	๕๑
[โอวาท ๑๐ ข้อของเศรษฐี].....	๕๒
[นางวิสาขาถึงกรุงสาวัตถี].....	๕๓
[นางวิสาขาเจอจาไพเราะ].....	๕๓
[นางวิสาขาทำหนิพ่อผู้].....	๕๔
[นางวิสาขาทิพพ่ผู้ว่า บริโภคของเก่า].....	๕๔
[นางวิสาขาชนะความพ่ผู้].....	๕๕
[อรรธาธิบายข้อโอวาทอื่น].....	๕๖
[มีการเศรษฐีขอโทษนางวิสาขา].....	๕๖
[มีการเศรษฐีฟังธรรมของพระพุทธเจ้า].....	๕๗
[นางวิสาขาได้นามว่ามีการมารดา].....	๕๗
[มีการเศรษฐีทำเครื่องประดับให้นางวิสาขา].....	๕๘

[นางวิสาขาเมื่อกำลังเท่าช้าง ๕ เชือก].....	๕๘
[นางวิสาขาลืมเครื่องประดับไว้ที่วิหาร].....	๕๙
[นางวิสาขาดรจนาบริเวณวัด].....	๖๐
[นางวิสาขาซื้อที่สร้างวิหารถวายสงฆ์].....	๖๑
[การสร้างวิหารของนางวิสาขา ๙ เดือนจึงเสร็จ].....	๖๑
[นางวิสาขาทำบุญฉลองวิหาร].....	๖๒
[นางวิสาขาเปล่งอุทาน ในวันฉลองวิหารเสร็จ].....	๖๓
[บุรพประวัตินางวิสาขา].....	๖๔
[สัตว์เกิดแล้วควรทำกุศลให้มาก].....	๖๕
[แก้อรธ].....	๖๕
๙. อานนทตเถรปฬหวัตถุ.....	๖๗
[พระอานนทเถรทูลถามปัญหา].....	๖๗
[พระศาสดาทรงเฉลยปัญหา].....	๖๗
[แก้อรธ].....	๖๘
๑๐. มหากสสปตเถรปิณฑปาตทานวัตถุ.....	๗๐
[นางอัปสรอยากทำบุญ แต่ไม่สมหวัง].....	๗๐
[ท้าวสักกะแปลงตัว ทำบุญแก่พระเถระ].....	๗๐
[ท้าวสักกะตรัสบอกความจริงแก่พระเถระ].....	๗๑
[มหากัสสปเถรทานสูตร].....	๗๒
[แก้อรธ].....	๗๔
๑๑. โคธิกตเถรปรินิพพานวัตถุ.....	๗๕
[พระเถระคิดฆ่าตน เพราะเสื่อมจากมาน].....	๗๕
[มารทูลให้พระศาสดาทรงทราบ].....	๗๕
[มารแสวงหาวิญญูณของพระโคธิกะ].....	๗๕
[แก้อรธ].....	๗๖
๑๒. ครหทินวัตถุ.....	๗๘
[เป็นสหายนกัน แต่เลื่อมใสวัตถุไม่ตรงกัน].....	๗๘
[สิริคุตเตรียมรับรองนิครนถ์].....	๗๙
[พวกนิครนถ์ทกลุมคูถ].....	๘๐
[ครหทินฟ้องสิริคุตแต่พระราชา].....	๘๐
[ครหทินเตรียมแก้แค้นสิริคุต].....	๘๑
[ครหทินเตรียมรับพระศาสดา].....	๘๒
[ครหทินเลื่อมใสพระพุทธเจ้า].....	๘๓
[สัตว์ไม่รู้คุณพระศาสนา เพราะไร้ปัญญา].....	๘๔
[แก้อรธ].....	๘๔
[ครหทินกับสิริคุตบรรลุโสดาปัตติผล].....	๘๕

๕. พาลวคควณณา

๑. อถยบุตรปุริสวัตถุ.....	๘๗
[พระราชอาชฏมคตชมนพระนคร].....	๘๗
[อำนาจความรัก].....	๘๗
[ความลำบากในราชสำนัก].....	๘๘
[เรื่องของเปรตผู้กล่าวอักษร ท. ส. น. โส.].....	๘๙
[พราหมณ์เฝ้าแนะนำให้พระราชอาชฏมคต].....	๘๙
[บาลีโกศลสังยุต].....	๙๐
[พระนางมัลลิกาทรงเปลื้องทุกข์ของสัตว์].....	๙๐
[พระศาสดาทรงแสดงโทษปรทวาริกรรม].....	๙๒
[แก้อรธ].....	๙๓
[พระนางมัลลิกาเคยช่วยทุกข์คนในชาติก่อน].....	๙๔
[เวทดาบชาพระนางมัลลิกา].....	๙๕
๒. มหากสสปตเถรสุส สหวิธวาริวัตถุ.....	๙๘
[ผู้เกียจคร้านมักอ้างความดีของคนอื่น].....	๙๘
[กรรมตามทัน].....	๙๘
[พระเถระจับความเลวทรามของศิษย์ได้].....	๙๙
[ประทุษร้ายแก่ผู้มีคุณ ตายไปเกิดไปอเวจี].....	๙๙
[เรื่องนกขมิ้นกับลิงวิวาทกัน].....	๑๐๐
[ทรงประมวลชาดก].....	๑๐๐
[แก้อรธ].....	๑๐๑
๓. อานนทเสฏฐิวัตถุ.....	๑๐๒
[อานนทเสฏฐิสั่งสอนบุตรให้ตระหนี่].....	๑๐๒
[อานนทเสฏฐิตายไป เกิดในตระกูลคนจันทาล].....	๑๐๒
[มารดาปล่อยบุตรไปขอทานเลี้ยงชีพเอง].....	๑๐๓
[พระศาสดาแสดงธรรมแก่มูลสิริเสฏฐิ].....	๑๐๓
[แก้อรธ].....	๑๐๓
๔. คณฐิภกตโจรววัตถุ.....	๑๐๕
[โจรลักของที่ขอดไว้ที่พกผ้า].....	๑๐๕
[ผู้รู้สึกตัวว่าโง่ยอมเป็นบัณฑิตได้].....	๑๐๕
[แก้อรธ].....	๑๐๕
๕. อุทายิตเถรวัตถุ.....	๑๐๗
[คนไม่รู้มักถือตัว].....	๑๐๗
[แก้อรธ].....	๑๐๗
๖. ปาญชยภิกขุวัตถุ.....	๑๐๘
[ภิกษุสมาทานจตุรงค์].....	๑๐๘
[แก้อรธ].....	๑๐๘
๗. สุปปพุทธภูฏวัตถุ.....	๑๐๙

[สุปพทุษะกราบทุลคุณวิเศษแต่พระศาสดา].....	๑๐๙
[คนมีอริยทรัพย์ ๗ เป็นผู้ไม่ขัดสน].....	๑๐๙
[บุรพกรรมของสุปพทุษะและแม่โค].....	๑๑๐
[คนโง่ทำกรรมลามก].....	๑๑๐
[แก้อรธ].....	๑๑๐
๘. กสกวตฺถุ.....	๑๑๑
[โจรเข้าลักทรัพย์ในตระกูลมั่งคั่ง].....	๑๑๑
[พระศาสดาทรงเล็งเห็นอุปนิสัยของชวานา].....	๑๑๑
[ชวานาถูกจับไปประหารชีวิต].....	๑๑๑
[ชวานาพ้นโทษ เพราะอ้างพระศาสดาเป็นพยาน].....	๑๑๒
[ไม่ควรทำกรรมที่ให้ผลเดือดร้อนในภายหลัง].....	๑๑๒
[แก้อรธ].....	๑๑๓
๙. สุนมมาลาการวตฺถุ.....	๑๑๔
[พระศาสดาเสด็จบิณฑบาต].....	๑๑๔
[นายมาลาการบูชาพระศาสดาด้วยดอกไม้].....	๑๑๔
[ความอัศจรรย์ของดอกไม้ที่เป็นพุทธรูบูชา].....	๑๑๔
[นายมาลาการบอกแก่ภรรยา].....	๑๑๕
[ภรรยาไม่เลื่อมใส ฟ้องพระราชา].....	๑๑๖
[พระราชาทรงทำเป็นกริ้ว].....	๑๑๖
[พระราชาทรงพระราชทานสิ่งของอย่างละ ๘ อย่าง].....	๑๑๖
[พระศาสดาตรัสสรรเสริญนายมาลาการ].....	๑๑๗
[ไม่ควรทำกรรมที่เดือดร้อนภายหลัง].....	๑๑๗
[แก้อรธ].....	๑๑๘
๑๐. อุปลพลวณณาเถรีวตฺถุ.....	๑๑๙
[พระเถรีตั้งความปรารถนา].....	๑๑๙
[พระอุปลพลวณณาเถรีบรรลุพระอรหัต].....	๑๑๙
[นันทมาณพข่มขืนพระเถรี].....	๑๑๙
[คนพาลประสบทุกข์เพราะบาปกรรม].....	๑๒๐
[แก้อรธ].....	๑๒๐
[พระขีณาสพไม่ยินดีกามสุข].....	๑๒๐
[ภิกษุณีควรอยู่ในพระนคร].....	๑๒๑
๑๑. ชมพุกาชีวกวตฺถุ.....	๑๒๒
[กุ่มพืบบำรุงพระเถระ].....	๑๒๒
[คำพระอรหันต์ด้วยอาการ ๔ มีโทษ].....	๑๒๒
[โทษของการด่าพระอรหันต์].....	๑๒๓
[พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดชมพุกาชีวก].....	๑๒๕
[ชมพุกาชีวกได้บรรลุพระอรหัต].....	๑๒๖

[ชมพุกะบอกความจริงแก่มหาชน].....	๑๒๘
[แก้อรธ].....	๑๒๙
๑๒. อหิเปตวตฺถุ.....	๑๓๐
[พระมหาโมคคัลลานเถระทำการยืม].....	๑๓๐
[พระมหาโมคคัลลานะบอกเหตุแห่งการยืม].....	๑๓๐
[บุรพกรรมของกากเปรต].....	๑๓๐
[บุรพกรรมของอหิเปรต].....	๑๓๑
[พระศาสดาทรงเปรียบเทียบผลกรรม].....	๑๓๒
[แก้อรธ].....	๑๓๒
๑๓. สกฺขิภูฏาเปตวตฺถุ.....	๑๓๔
[พระมหาโมคคัลลานเถระเห็นสกฺขิภูฏาเปรต].....	๑๓๔
[พระศาสดาทรงรับรองว่าเปรตมี].....	๑๓๔
[บุรพกรรมของสกฺขิภูฏาเปรต].....	๑๓๔
[พระศาสดาตรัสสอนพวกภิกษุ].....	๑๓๖
[แก้อรธ].....	๑๓๗
๑๔. สุตมมตเถรวตฺถุ.....	๑๓๘
[จิตตคฤหบดีถวายสวนเป็นสังฆาราม].....	๑๓๘
[คฤหบดีบรรลุอนาคามีผล].....	๑๓๘
[พระสุธรรมเถระค่าคฤหบดี].....	๑๓๘
[พระสุธรรมเถระถูกสงฆ์ลงปฏิสารณียกรรม].....	๑๓๙
[สมณะไม่ควรทำมานะและริษยา].....	๑๓๙
[แก้อรธ].....	๑๓๙
[พระสุธรรมเถระบรรลุพระอรหัต].....	๑๔๐
[จิตตคฤหบดีไปเฝ้าพระศาสดา].....	๑๔๐
[พระศาสดาทรงแสดงปาฏิหาริย์].....	๑๔๑
[จิตตคฤหบดีถวายทาน].....	๑๔๒
[จิตตคฤหบดีเดินทางกลับ].....	๑๔๒
[บุรพกรรมของจิตตคฤหบดี].....	๑๔๓
๑๕. วณวาสิตีสตเถรวตฺถุ.....	๑๔๔
[พระสารีบุตรอนุเคราะห์พราหมณ์ผู้ยากจน].....	๑๔๔
[พราหมณ์ยากจน ตายไปเกิดในกรุงสาวัตถี].....	๑๔๕
[ทารกบริจาคนาน].....	๑๔๕
[การบวชทำได้ยาก].....	๑๔๖
[กัมมภูฏานที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ไม่เคยทรงละ].....	๑๔๖
[สามเณรมีลาภมากเพราะผลทานในกาลก่อน].....	๑๔๗
[ลักษณะคนตระหนี่].....	๑๔๘
[ให้ของน้อยแต่ได้ผลมาก].....	๑๔๘

[ติสสสามเณรออกป่าทำสมณธรรม].....๑๔๙	[การปรินิพพานของพระอานนท์].....๑๕๔
[อุปัชฌายะไปเยี่ยมสามเณร].....๑๕๐	[พระศาสดาสอนทักกับติสสสามเณร].....๑๕๕
[เหตุให้ถึงสุขและพ้นจากทุกข์].....๑๕๑	[พวกภิกษุสรรเสริญสามเณร].....๑๕๕
[พวกมนุษย์เลื่อมใสติสสสามเณร].....๑๕๒	[ข้อปฏิบัติ ๒ อย่าง].....๑๕๖
[น้ำตาของมนุษย์มากกว่าน้ำในมหาสมุทร].....๑๕๓	[แก้อรธ].....๑๕๖
[สถานที่สัตว์เคยตายและไม่เคยตาย].....๑๕๔	

๔. ปุ่ปุพวคคควณนนา

๑. ปฐวีกถาปฐตปญจสตภิกขุวตถุ.

“โก อิมํ ปฐวี วิเชสสตี -อิตี อิมํ ฌมมเทสนํ สตถา สาวตถียํ วิหรนโต ปฐวีกถาปฐเต ปญจสเต ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

[คฺวปรารภแผ่นดินภายใน]

เต กิร ภควตา สหฺธิ ชนปทจาริกํ จริตฺวา เขตวนํ อาคนฺตฺวา สายณฺหสมเย อุปฏฺฐานสาลาเย นิสินฺนา อตฺตโน^๑ คตคตฺตภูฏาเน
“อสุกคามโต อสุกคามคณฺฐาเน สมํ วิสมํ กทฺทมพฺหุลํ สกฺขรพฺหุลํ กาพมตฺตํ ตมพมตฺตํ -อิตี ปฐวีกถํ กเถสุ.

สตถา อาคนฺตฺวา “กาย นฺตถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺสนา -อิตี ปุจฺฉิตฺวา, “ภนฺเต อมฺเหหิ วิจฺริตฺตภูฏาเน ปฐวีกถาย -อิตี
วฺตเต, “ภิกฺขเว เอสา พาทิรปฐวี นาม, ตมฺเหหิ อชฺมตฺตภิกฺขุวียํ ปริกมฺมํ กาทํ วฏฺฏตี -อิตี วตฺวา อีมา เทว คธา อภาสิ

“โก อิมํ ปฐวี วิเชสสตี

ยมโลกญจ อิมํ สเทวกํ?

โก ฌมมปทํ สุเทสิตํ

กฺสโล ปุพฺพมิมว ปเจสสตี?

เสโข ปฐวี วิเชสสตี

ยมโลกญจ อิมํ สเทวกํ

เสโข ฌมมปทํ สุเทสิตํ

กฺสโล ปุพฺพมิมว ปเจสสตี -อิตี.

[แก้อรธ]

ตถล โก อิมํ -อิตี โก อิมํ อตฺตภาวสงฺขาตํ ปฐวี.

วิเชสสตี -อิตี อตฺตโน ญฺาณน วิชานิสสตี ปฏฺวิวิชฺฉิสสตี สจฺฉิกฺริสสตี -อิตี อตฺถเ.

ยมโลกญจ -อิตี จตฺพุทฺธิ อปายโลกญจ.

อิมํ สเทวกํ -อิตี อิมํ มนุสฺสโลกญจ เทวโลเกน สหฺธิ โก วิเชสสตี วิชานิสสตี ปฏฺวิวิชฺฉิสสตี สจฺฉิกฺริสสตี -อิตี ปุจฺฉิต.

โก ฌมมปทํ สุเทสิตํ -อิตี ยถาสภาวโต กถิตตฺตา สุเทสิตํ สตตตฺตีสโพรธิปกฺขิยฌมมสงฺขาตํ ฌมมปทํ กฺสโล มาลาการโ
ปุพฺพํ วิจินฺนโต วิย โก วิเจสสตี วิจินิสสตี อุปปริกฺขิสสตี ปฏฺวิวิชฺฉิสสตี สจฺฉิกฺริสสตี -อิตี อตฺถเ.

เสโข -อิตี อธิสฺลสิกฺขา อธิจิตฺตสิกฺขา อธิปญฺญาสิกฺขา -อิตี อีมา ติสฺโส สิกฺขา สิกฺขนโต โสตาปตฺตมคฺคภูฏํ อาทิ กตฺวา
ยาว อรหตฺตมคฺคภูฏา สตตฺวิโร เสโข อิมํ อตฺตภาวสงฺขาตํ ปฐวี อรหตฺตมคฺเคน ตโต ฌนฺทราคํ อปกฺทมนฺโต วิเชสสตี
วิชานิสสตี ปฏฺวิวิชฺฉิสสตี สจฺฉิกฺริสสตี.

ยมโลกญจ -อิตี ตถา วตฺตปปการํ ยมโลกญจ อิมํ มนุสฺสโลกญจ สห เทเวหิ สเทวกํ เสว วิเชสสตี วิชานิสสตี ปฏฺวิวิชฺฉิสสตี
สจฺฉิกฺริสสตี.

เสโท -อิติ เสว สตตวิโร เสโท.

ยถา นาม กุสโล มาลาการโ ปุพฟารามํ ปวิสิตวา ตรณมกุลานิ ปาณกวิฑธานิ จ มิลาตานิ จ คณฐิกษาทานิ จ ปุพพานิ วชเชตวา
โสภณานิ สุขาทานิ ปุพพานิ วิจินาติ

เอวเมว อิมํ สุกถิตํ สุนิพพิญญํ โพรธิปกขิยธมมปทํปิ ปญญาเย ปเจสสตี วิจินิสสตี อุปปริกขิสสตี ปฐมวีกถิสสตี สจฉิกริสสตี -อิติ.

สตถา สยเมว ปญหํ วิสสชเชสิ.

เทสนาวสาเน ปญจสตา ภิกขุ สห ปฐมวีกถาอิ อรหตตํ ปาปุณฺสีสุ.

สมปตตปริสายปิ สาทถิกา เทสนา อโหสิ -อิติ.

ปฐมวีกถาปฐตปญจสตภิกขุวตถุ.

---

๒. มรฺรจิกมมฏฐานิกตเถรวตถุ.

“แผนฺนูปมํ -อิตฺติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตถา สาวตถียํ วิหรนฺโต อญฺญตรํ มรฺรจิกมมฏฐานิกํ ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

[พระเถระเจริญมรฺรจิกมมฏฐาน]

โส กิร สตถุ สนฺติเก กมมฏฐานํ คเหตุวา “สมณธมฺมํ กิรฺสสามิ -อิตฺติ อรญฺญํ ปวิสิตฺวา ฆฏฺฐิตฺวา วายมิตฺวา อรหตฺตํ ปตฺตํ อสฺสโกนฺโต
“วิเสเสตฺวา กมมฏฐานํ กถาเปสฺสามิ -อิตฺติ สตถุ สนฺติเก อากจฺจนฺโต อนฺตรามคฺเค มรฺรจิกํ ทิสฺวา
“ยถายํ คิมฺหสมเย อญฺญิตฺวา มรฺรจิกํ ทูเร ฐิตานํ รูปคตํ วิย ปญฺญาตฺติ, สนฺติเก อากจฺจนฺตานํ เนว ปญฺญาตฺติ,
อโย อตฺตภาโวปิ อุปฺปาทวตฺถเนน เหวรุโป -อิตฺติ มรฺรจิกมมฏฐานํ ภาเวนฺโต อากจฺจนฺตฺวา มคฺคกิลนฺโต อจิริวตฺติ นหายิตฺวา
เอกสมฺมํ จณฺทสฺสตีเร ฉายาย นิสินฺโน อุกทเวคาภิชาเตน อญฺญิตฺวา มหนฺเต เณปนฺนเต ภิชฺชมาเน ทิสฺวา
“อโย อตฺตภาโวปิ อุปฺปชฺชิตฺวา ภิชฺชนตฺถเนน เหวรุโปเยว -อิตฺติ อารมฺมณํ อคฺคเทสิ.

[ทรงเปรียบเทียบด้วยพองน้ำและพยับแดด]

สตถา คนฺธกฺขฺยํ ฐิตฺวา ว ตํ เถรํ ทิสฺวา

“เอวเมว ภิกขุ, เหวรุโปวายํ อตฺตภาโว เณปนฺนโต วิย มรฺรจิกํ วิย อุปฺปชฺชนภิชฺชนสฺสาโวเอว -อิตฺติ วตฺวา อิมํ คาลมาห

“แผนฺนูปมํ กายมิมํ วิทิตฺวา

มรฺรจิกมมฏฐานํ อภิสมฺพุธาโน

เฉตฺวาน มารสฺส ปุပ္ผกานิ

อทสฺสนํ มจฺจฺราชฺส คจฺเจ -อิตฺติ.

[แก้อรธ]

ตตถ เณนูปมํ -อิตฺติ” อิมํ เกสาทิสฺมฺหสฺงชาตํ กายํ “อพฺลทฺทพฺพลอนฺทฺธิยตฺวา กาลิกตฺถเนน เณปนฺนทฺสริกฺโข -อิตฺติ วิทิตฺวา.

มรฺรจิกมมฏฐานํ -อิตฺติ ยถา มรฺรจิกํ ทูเร ฐิตานํ รูปคตํ วิย คยฺหุคฺคา วิย โหติ สนฺติเก อุกจฺจนฺตานํ ริดฺดา ตฺจฺจฺจ อคฺยฺหุคฺคา สมฺปชฺชติ
เอวํ ขณฺิกอิตฺตฺรปจฺจฺภูฏฐานตฺถเนน อโย กายโยปิ มรฺรจิกมมฏฐานํ -อิตฺติ อภิสมฺพุธาโน พุชฺชนฺโต ชานนฺโต -อิตฺติ อตฺถโธ.

มารสฺส ปุပ္ผกานิ -อิตฺติ มารสฺส ปุပ္ผกสฺงชาตานิ เตภูมิกานิ ฏฐานานิ อริยมคฺเคเน ฉินฺทิตฺวา ฐีณาสโว ภิกขุ
มจฺจฺราชฺส อทสฺสนํ อวิสยํ อมตํ มหานิพฺพานํ คจฺเจยฺย -อิตฺติ.

คาลาปริโยसानเณ เถโร สห ปฏฺฐิสฺมภิทาหิ อรหตฺตํ ปตฺตวา สตถุ สุวณฺณวณฺณํ สรฺริํ โถเมนฺโต วณฺณนฺโต วณฺณนฺโต อากโต -อิตฺติ.

มรฺรจิกมมฏฐานิกตเถรวตถุ.

๓. วิชาทวารวดี.

“ปุพพานิ เหว ปจินนต -อติ อิมั ฆมมเทสนั สตถา สาวตถิยั วิหรนโต สปริสั โอเฆน อชโฆตถริตวา มาริตั วิชาทวารวดี”
อารพภ กเถสิ.

ตตรายั อนุปุพพิกา:

[๓ พระกุมาร ไปศึกษาศิลปะในกรุงตักกสิลา]

“สาวตถิยั มหาโกสสรณญเ ปุตโต ปเสนทิกุมารโ นาม, เวสาสิยั ลิจฉวิกุมารโ มหาสิ นาม, กุสินารายั มลลราชปุตโต พนุรุโ นาม
-อติ อิมะ ตโย ทิสปาโมกขสสาจริยสส สนติเก สิปปุคคหณตถั ตกสิลั คนตวา พหินครเ สาถายั สมากตา
อณญมณญสส อากตการณญจ กุลญจ นามญจ ปุจฉิตวา สหายกา หุตวา เอกโตว อจาริยั ออุปสงกมิตวา
น จิรสเสว อุกคหิตสิปปา อจาริยั ออปุจฉิตวา เอกโตว นิภขมิตวา สกสกุณานานิ อคมัสสุ.

[๓ พระกุมารได้รับตำแหน่งต่างกัน]

เตสุ ปเสนทิกุมารโ ปิตุ สิปปิ ทสเสตวา ปสนเนน ปิตรา รชเช อภิสิตโต.

มหาสิกุมารโ ลิจฉวินิ สิปปิ ทสเสนโต มหนเตน อุตสาเหน ทสเสสิ.

ตสส อกขิณี ภิชชิตวา อคมัสสุ.

ลิจฉวีราชาโน “โอโหวต อมหากั อจาริโย อกขิวินาสั ปตโต, น ตั ปริจจชิสสาม, อูปุณฺฐทิสสาม น -อติ
ตสส สตสทสสุณฺฐานกั เอกั ทวารั อหฺสสุ.

โส ตั นิสสาย ปญจสเต ลิจฉวีราปุตเต สิปปิ สิทธิกาเปเนโต วสิ.

พนุรุคุมารโ สญฺฐิ เวหุ คเหตุวา มชเเม อยสลาถั ปกขิปิตวา สญฺฐิกลาเป อุตสาเปตวา ฐูปเต, มลลราชกุเลหิ “อิมะ กปเปตฺ -
อติ วุตเต, อสิตีหตถั อากาสั อุตลงชิตวา อสินา กปเปเนโต อคมาสิ.

โส ออสานกลาเป อยสลาถาย “กิริ -อติ สทหิ สุตวา “กิเมต -อติ ปุจฉิตวา สทพกลาเปสุ อยสลาถานั ฐูปิตถาว สุตวา
อสิ ฉนฺทเทตวา โรทมาน “มยหิ เอตตเกสุ ญฺาติสุทชเชสุ เอโกปิ สสิเนโห หุตวา อิมั การณั นาจิกขิ,
สเจ หิ อหิ ซาเนยยั, อยสลาถาย สทหิ อนุณฺฐาเปเนโตว ฉินฺทเทยยั -อติ วุตวา
“สทเพปิเม มาเรตวา รชชั การเสส -อติ มาตาปิณฺณ กเถสิ.

“ปเวณิรชชั นาม ตาต, อิทั น ลพภา เอว กาคุ -อติ นานปกาเรน วาริตโต

“เตนหิ มม สหายสส สนติกั คมิสสามิ -อติ สาวตถิ อคมาสิ.

ปเสนทิวา ตสสาคมนั สุตวา ปจจุคนตวา มหนเตน สกกาเรน นครั ปเวเสตวา เสนาปติณฺฐาเน ฐูปสิ.

โส มาตาปิโตร ปกโกสาเปตวา ตตเถว วาสํ กปเปสิ.

[พระราชาทรงเลี้ยงภัตตาหารภิกษุเอง]

อเภทิวสํ ราชา อูปริปาสาเท ฐิต อนตรวีถิ โอลอยมาโน “อนาถปิณฑิกสส จูพอนาถปิณฑิกสส วิสาขาย สุปปวาสาย -อิติ
เอเตสํ เคเห ฆตตทิกจตถาย คจจณเต อนนทสทสเส ภิกขุ ทิสวา “กหํ อยยา คจจณติ -อิติ ปุจฉิตวา,
“เทว อนาถปิณฑิกสส เคเห นิจจฆตตสลาภตตคิลานภตตาทินํ อตถาย เทวสิกํ เทว ภิกขุสทสทานิ คจจณติ,
จูพอนาถปิณฑิกสส เคหํ ปณจสตา ภิกขุ นิจจํ คจจณติ, ตถา วิสาขาย, ตถา สุปปวาสาย -อิติ วุตเต,
สยปี ภิกขุสงฆํ อูปุณฺณหิตุกาโม วิหารํ คนตวา ภิกขุสทสเสน สทธี สตถารํ นิมนเตตวา สตตาทํ สทตถา ทานํ ทตวา
สตตเม ทิวเส สตถารํ วนทิตวา “ภนเต ปณจหิ เม ภิกขุสเทหิ สทธี นิพพธํ ภิกขุ คณฺหล -อิติ อาห.

“มหาราช พุทธา นาม เอกภุชฺฐาน นิพพธํ ภิกขุ น คณฺหนติ, พหุ พุทธานํ อากมนํ ปจจาสิสณฺติ -อิติ.

“เตนหิ เอกํ ภิกขุํ นิพพธํ เปเสถ -อิติ.

สตถา อานนทตเถรสส ภารมกาสิ.

[พระราชาทรงลิมจัดการเลี้ยงภิกษุถึง ๓ วัน]

ราชา “ภิกขุสงฆเม อากเต, ปตตํ คเหตวา อิเม นาม ปรีวิสนตุ -อิติ อวิจาเรตวา สตตาทํ สยเมว ปรีวิสิตวา
อภุชฺหม ทิวเส วิกขิตโต ปปณจํ อกาสิ.

ราชกุเล จ นาม อนาถตตา อาสนานิ ปณฺญาเปตวา ภิกขุ นิสิตาเปตวา ปรีวิสตุํ น ลภนติ.

ภิกขุ “น มยํ อิช ฐาตุํ สกขิสสาม -อิติ พหุ ปกฺกมึสุ.

ราชา พุติยทิวเสปิ ปมชฺช.

พุติยทิวเสปิ พหุ ปกฺกมึสุ.

ตติยทิวเสปิ ปมชฺช.

ตทา อานนทตเถรํ เอกกเมว ฐเปตวา อวเสสา ปกฺกมึสุ.

[คนมีบุญยอมหนักในเหตุ]

ปุณฺณวณฺตา นาม การณวสิกา โหนติ กุลานํ ปสาทํ รกฺขณฺติ.

ตถาคตสส จ “‘สารีปุตตตเถโร มหาโมคคัลลานตเถโร -อิติ เทว อคฺคสาวกา ‘เขมา อูปฺพลวณฺณา -อิติ เทว อคฺคสาวิกา
อูปาสเกสุ ‘จิตฺโต คหปติ หตถโก อาพวโก -อิติ เทว อคฺคสาวกา

อูปาสิกาสุ ‘เวพุกณฺณกึ นนฺทมาตา ชุชฺชุตตรา -อิติ เทว อคฺคสาวิกา อิติ

อิเม อภุชฺช ชเน อาทิ กตวา ฐานนตรปฺปตตา สพเพปิ สาวกา เอกเทเสน ทสนนํ ปารมีนํ ปูริตตตา มหาปุณฺญา อภินิหารสมฺปนฺนา.

[พระราชเสด็จไปทราบทูลพระศาสนา]

อานนตเถโรปิ กปฺปสฺสทสฺส ปุริตปารมี อภินิหารสมฺปนฺโน มหาปุณฺโณ
อตฺตโน การณวสีกตาย กุสสส ปสาทํ รกฺขณโต อฏฺฐาสี.

ตํ เอกกเมว นิสีทาเปตฺวา ปรีวีสึ.

ราชา ภิกฺขุณฺ คตกาเล อาคนฺตฺวา ขาพณียโฆชนียานิ ตเถว ฐิตานิ ทิสฺวา “กึ อยฺยา นาคมีสุ -อิตฺติ ปุจฺฉิตฺวา
“อานนตเถโร เอกโกว อาคโต เทว -อิตฺติ สุตฺวา “อทฺธา เอตตมกเม เมทนมกํสุ -อิตฺติ ภิกฺขุณฺ กุทฺโธ สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา
“ภนฺเต มยา ปยฺจนฺนํ ภิกฺขุสฺตํ ภิกฺขา ปฏฺยตฺตา, อานนตเถโร กิร เอกโก ว อาคโต, ปฏฺยตฺตภิกฺขา ตเถว ฐิตา,
ปยฺจสฺตา ภิกฺขุ มม เคเห สยฺญํ น กรีสฺสุ, กิณฺนุ โข การณํ -อิตฺติ อาห.

[ตระกูลที่ภิกษุควรเข้าไปและไม่ควรเข้าไป]

สฺตถา ภิกฺขุณฺ โทสํ อวตฺวา “มหาราช มม สวากานํ ตุมहेหิ สทฺธิ วิสฺสาโส นตฺถิ, เตน น คตา ภวิสฺสนฺติ -อิตฺติ วตฺวา
กุลานํ อนุปคฺมนการณญจ อนุปคฺมนการณญจ ปกาเสนโต ภิกฺขุ อามนฺเตตฺวา อิมํ สุตฺตมาห^๑

“นฺวหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมฺนํนาคตํ กุลํ อนุปคฺนตฺวา จ^๒ นาลํ อนุปคฺนตฺตุํ อนุปคฺนตฺวา จ^๓ นาลํ อนุปนิสฺสีตฺตุํ. กตเมหิ นวหิ.

(๑) น มนาเปน ปจฺจุฏฺฐนฺติ (๒) น มนาเปน อภิวาเทนฺติ (๓) น มนาเปน อาสนํ เทนฺติ (๔) สนฺตมสฺส ปรีคฺยหนฺติ
(๕) พหุภุมหิ^๔, โถกํ เทนฺติ (๖) ปณฺตีตฺมหิ^๕, ลูขํ เทนฺติ (๗) อสฺกกจฺจํ เทนฺติ, โน สกฺกจฺจํ (๘) น อนุปนิสฺสีทฺติ รมฺมสฺสวนาย
(๙) ภาสฺนตฺสส^๖, น รณฺชียนฺติ.”

อิมฺเหหิ โข ภิกฺขเว นวหิ องฺเคหิ สมฺนํนาคตํ กุลํ อนุปคฺนตฺวา จ^๗ นาลํ อนุปคฺนตฺตุํ อนุปคฺนตฺวา จ^๘ นาลํ อนุปนิสฺสีตฺตุํ.

นวหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมฺนํนาคตํ กุลํ อนุปคฺนตฺวา จ อลํ อนุปคฺนตฺตุํ อนุปคฺนตฺวา จ อลํ อนุปนิสฺสีตฺตุํ. กตเมหิ นวหิ.

(๑) มนาเปน ปจฺจุฏฺฐนฺติ (๒) มนาเปน อภิวาเทนฺติ (๓) มนาเปน อาสนํ เทนฺติ (๔) สนฺตมสฺส น ปรีคฺยหนฺติ
(๕) พหุภุมหิ, พหุภุ เทนฺติ (๖) ปณฺตีตฺมหิ, ปณฺตีตฺม เทนฺติ (๗) สกฺกจฺจํ เทนฺติ โน อสฺกกจฺจํ (๘) อนุปนิสฺสีทฺติ รมฺมสฺสวนาย
(๙) ภาสฺนตฺสส, รณฺชียนฺติ.

อิมฺเหหิ โข ภิกฺขเว นวหิ องฺเคหิ สมฺนํนาคตํ กุลํ อนุปคฺนตฺวา จ อลํ อนุปคฺนตฺตุํ อนุปคฺนตฺวา จ อลํ อนุปนิสฺสีตฺตุํ -อิตฺติ.

๑ อจ. นวก. ๒๓/๔๐๑.

๒ ปาลียํ จสททฏฺฐานฺเนสุ วาสทโท ทิสฺสตี.

๓ ปาลียํ จสททฏฺฐานฺเนสุ วาสทโท ทิสฺสตี.

๔ พหุภุมปี.

๕ ปณฺตีตฺมปี.

๖ ภาสฺตีตฺมสฺส.

๗ รมฺมสฺสตี.

๘ ปาลียํ จสททฏฺฐานฺเนสุ วาสทโท ทิสฺสตี. สุกฺกปฺกฺเข ปน เอกสทิสฺสเมว. ญ. ว.

๙ ปาลียํ จสททฏฺฐานฺเนสุ วาสทโท ทิสฺสตี. สุกฺกปฺกฺเข ปน เอกสทิสฺสเมว. ญ. ว.

“อิตติ โข มหาราช มม สาวกา ตุมหากัง สนตีกา วิสสาสิ อลภนตา น คตา ภวิสสนติ,
ไปราณกปณชิตา ทิ อวิสสาสนีนัญญูธเน สกุกจจํ อุกุญญิมานาปิ มรณนตีกัง เวทนี ปตวา วิสสาสิกญฺญานเมว คมึสุ -อิตติ
“กทา ภนเต -อิตติ รณญา ปุญฺญู อตีตํ อหาริ:

[เรื่องเกสวตาบส]

อตีเต, พาราณสียํ พุทธมตเต รชชํ กาเรนเต, เกสโว นาม ราชา รชชํ ปหาย อสิปพพชชํ ปพพิ.

ตํ ปณจ ปุริสสถานิ อนุปพพิสุ.

โส เกสวตาบโส นาม อโหสิ.

ปสาธกปโป ปนสส อนุปพพิชิตวา กปโป นาม อนุเตวาสิโก อโหสิ.

เกสวตาบโส ปริสาช สหิ อญฺญู มาเส ทิมวเนเต วสิตวา วสสารเตเต โลงมพิลเสวนตถาย พาราณสี ปตวา ภิกขาย นครํ ปาวิส.

อล นํ ราชา ทิสวา ปสิทิตวา จาตุมมาสิ อตตโน สนตีกา วสนตถาย ปญฺญินญํ คเหตุวา อุตยาเน วสาเปนโต
สายํ ปาตํ ตสส อุกุญฺญานํ คจจติ.

อวเสสา ตาปสา กติปาหํ วสิตวา หตถิสททาทีหิ อุกุพพพหา “อาจริย อุกกณฐิตมหา คจจาม -อิตติ อหาริสุ.

“กหนตาด -อิตติ.

“ทิมวเนตํ อาจริย -อิตติ.

“ราชา อมหากัง อาคตทิวเสเยว จาตุมมาสิ อิช วสนตถาย ปญฺญินญํ คณฺหิ, กถํ คมึสสธ ตาด -อิตติ.

“ตุมเหหิ อมหากัง อนาจิขิตวาว ปญฺญินญา ทินนา, มยํ อิช น สกโกม วสิตุํ, อิตโต อวิพุเร ตุมหากัง ปวตติสสวณญฺญานเน วสิสสาม -
อิตติ วนทิตวา ปกุกมึสุ.

กปปกนเตวาสิเกน สหิ อาจริโย อโหสิ.

ราชา อุกุญฺญานํ อาคโต “กุกุหิ อุตยา -อิตติ ปุจจ.

“อุกกณฐิตมหา -อิตติ วตวา ทิมวเนตํ คตา มหาราช -อิตติ.

กปโปปิ น จิสเสว อุกกณฐิตวา อาจริเยน ปุนปุนํ วาริยามาโนปิ “น สกโกมิ -อิตติ วตวา ปกุกามิ.

อิตเรสิ ปน สนตีกัง อคณตวา อาจริยสส ปวตตี สุนนโต อวิพุเร ฐานเน วสิ.

อปรภาเค อาจริยสส อนุเตวาสิเก อนุสสรนตสส, กุจจโรโค อุกุปชช.

ราชา เวชเชหิ ติกิจจาเปติ.

โรโค น วุปสมมติ.

ตาบโส อาห “มหาราช อิจฉสิ เม โรคํ วุปสมิตฺ -อิตฺ.

“ภนเต สจาทํ สกุกุณเยยํ, อิทาเนว โว ผาสุกํ กเรยยํ -อิตฺ.

“มหาราช สเจ เม ผาสุกํ อิจฉสิ, มํ อนนฺเตวาสิกานํ สนนฺตํ เปเสหิ -อิตฺ.

ราชา “สาธู ภนเต -อิตฺ ตํ มณฺจเก นิปชฺชาเปตฺวา

นารทามจฺจปมฺมุเข จตฺตารโ อมจฺเจ “มม อยฺยสฺส ปวตฺตี ญฺตฺวา มยฺหํ สาสนํ ปหิณฺเยยถ -อิตฺ อฺยโยเชสิ.

กปฺปกนฺเตวาสีโก อจฺริยสฺสาคมนํ สุตฺวา ปจฺจกฺคมนํ กตฺวา “อิตฺเร กหํ -อิตฺ วุตฺเต “อสุกฺกุฏฺฐานเ กิร วสนฺติ -อิตฺ อาห.

เตปิ อจฺริยสฺสาคตฺตภาวํ สุตฺวา ตตฺถเว สโมสริตฺวา อจฺริยสฺส อุนฺโหนทํ ทตฺวา ผลาผลํ อทฺสู.

ตํขณฺณญฺเวย โรโค วุปสมิ.

โส กติปาเหเนว สุวณฺณวณฺโณ อโหสิ.

อถ นํ นารโท ปุจฺฉิ

“มนุสฺสสินฺทํ ชหิตฺวาน

กถนฺนุ ภควา เกสิ

สาทฺฐนิ รมณฺิยานิ

สุภาสิตานิ กปฺปสฺส

สาสินฺ อโหนํ ภูตฺวา

กถํ สามากนิวารา

อสาทฺ ฺยทิวา สาทฺ

วิสสฺสวฺสู ยตฺถ ภูณฺเชยย

สพฺพกามสมฺพิชฺฉิ

กปฺปสฺส รมสิ อสฺสเม -อิตฺ.

สนฺติ รุกฺขา มโนรมา

นารท รมยฺนติ มนฺติ.

สุจิมฺสูปเสจฺนํ

อโลณฺา สาทฺยฺนติ ตนฺติ.

อปฺปํ วา ยทิวา พหุํ

วิสสาสปรมา รส -อิตฺ.

[พระศาสดาทรงย่อชาดก]

สตถา อิมํ ฌมฺมเทสนํ อาทริตฺวา ชาตกํ^๑ สโมธานนฺโต

“ตทา ราชา โมคฺคผลฺลาโน อโหสิ, นารโท สาริปุตฺโต, กปฺปกนฺเตวาสีโก อานนฺโท, เกสวตาบโส อหเมว -อิตฺ วตฺวา

“เอวํ มหาราช ปุพฺเพ ปณฺชิตา มรณฺนตํ เวทนํ ปตฺวา วิสสาสิกฺกุฏฺฐานํ อคฺมํสุ,

มม สาวกา ตุมหากํ สนนฺตํ วิสสาสิ น ลภนฺติ มณฺญเ -อิตฺ อาห.

[พระราชาทรงส่งสาสน์ไปขอธิดาเจ้าศากยะ]

ราชา “ภิกฺขุสงฺเขน สทฺธี มยา วิสสาสิ กาทุํ วุฏฺฐติ, กถนฺนุโข กิริสสามิ -อิตฺ “สมฺมาสมพฺพุทฺธสฺส ญฺาติชฺฉิตรี เคเห กาทุํ วุฏฺฐติ,

เอวํ สนนฺเต, ททฺธา จ สามณฺเหรา จ ‘สมฺมาสมพฺพุทฺธสฺส ญฺาติ ราชาคิ มม สนนฺตํ วิสสาสิ นินฺพทฺ อคฺมิสสนฺติ -อิตฺ จินฺเตตฺวา

“เอภัง เม ชีตริ เทนตุ -อิตติ สากยानัน สนนติกั สาสัน เปเสสิ,
“กตรสกุกสส ชีตาติ ปุจฉิตฺวา อาคจฺเจยฺยาถ -อิตติ วตฺวา พุเต อาณาเปสิ.

[เจ้าศากยะให้ธิดานางทาสี แก่พระเจ้าปเสนทิ]

พุดา คนตฺวา สากิเย ทาริกั ยาจีสุ.

เต สนนิปติตฺวา “ปกขนฺตริโย ราชาน, สเจ น ทสสาม, วินาสเสสสติ โน,
น โข ปน อมเหติ กุเลน สทิสฺโส, กิณฺนุ โข กาดพพ -อิตติ จินฺตยีสฺสุ.

มหานาโม “มม ทาสียา กุจฉิสฺมี ชาตา วาสภขตฺติยา นาม ชีตา รูปโสภคคฺปปตฺตา อตฺถิ, ตัง ทสสาม -อิตติ วตฺวา
พุเต อาห “สาธู รณฺโณ ทาริกั ทสสาม -อิตติ.

“กสส ชีตา -อิตติ.

“สมมาสมพฺพุทฺทสส จุฬปิตุ ปุตฺตสส มหานามสกุกสส ชีตา วาสภขตฺติยา นาม -อิตติ.

เต คนตฺวา รณฺโณ อาโรจยีสฺสุ.

ราชาน “ยทิ เอวํ, สาธู, สีนํ อาเนถ, ขตฺติยา จ นาม พหุมายา ทาสีชีตริปิ ปหิเณยฺยํ,
ปิตฺรา สทฺธิ เอกภาชเน ภูณฺชนตี อาเนยฺยาถ -อิตติ เปเสสิ.

เต คนตฺวา “เทว ตุมเหติ สทฺธิ เอกโต ภูณฺชนตี ราชาน อิจฉติ -อิตติ อาหํสุ.

มหานาโม “สาธู ตาต -อิตติ ตัง อลงการาเปตฺวา อตฺตโน ภูณฺชนกาเล ตัง^๑ ปกโกสาเปตฺวา
ตาย สทฺธิ เอกโต ภูณฺชนาการั ทสเสตฺวา พุตฺตานํ นิยฺยาเทสิ.

เต ตัง อาทาย สาวตฺถิ คนตฺวา ตัง ปวตฺตี รณฺโณ อาโรเจสุ.

ราชาน ตูภูมฺมานโส ตัง ปญฺจนนํ อิตฺถีสตานํ เขมฺมฺมํ กตฺวา อคฺคมहेสิภูมฺมานเ อภิสสิยจิ.

สา น จิรสเสว สุวณฺณวณฺณํ ปุตฺตํ วิชายิ.

อถสส นามคฺคหณทิวเส ราชาน^๒ ออยฺยิกาย สนนติกั เปเสสิ “สากยราชชิตฺตา วาสภขตฺติยา ปุตฺตํ วิชานตา, กิมสส นามํ กโรนฺตุ -อิตติ.

ตัง ปน สาสัน คเหตุวา คโต อมจฺโจ โลกั พริธธาตุโก.

โส คนตฺวา รณฺโณ ออยฺยิกาย อาโรเจสิ.

[พระกุมารได้พระนามว่าวิชูทกะ]

สา ตัง ปวตฺตี สุตฺวา “วาสภขตฺติยา ปุตฺตํ อวิชานิตฺวาปิ สพพํ ฌนํ อภิกวิ, อิทานิ ปน รณฺโณ อติวิย วลฺลภา ภวิสสติ -อิตติ อาห.

๑ สี. ม. ย. ตัง -อิตติ นตฺถิ.

๒ สี. ย. เอตถนฺนเร อตฺตโน -อิตติ อตฺถิ.

พริรามจโจ “वल्लभा -อิตติ वज्जि त्सुत्तं सुत्वा “วิชฺฐโก -อิตติ สลลเกเขตวา राखानं उपकुत्तवा
“เทว कुमारस्स ‘วิชฺฐโกติ नामं गिरोठ -อิตติ आह.

ราชา “โพรานกั โน गुलसुत्तकं नामं गविस्सति -อิตติ जिनेत्तวา “วิชฺฐโก -อิตติ नामं अकालि.

[วิชฺฐกษะเสด็จเยี่ยมศากยสกุล]

อถสส ทھرกาเลเยว ราชา “สत्ถุ ปิยं गिरोठि -อิตติ सेनापतिगुणानं अथाสิ.

โส कुमारपरिहारेण वत्थมนोत्त สत्त्वสสิกกाले अणुญेสสิ कुमारानं มาตามहुत्तो หตฺถิรูปกอสสรูปกาทีนึ อหริยमानานि तिसुवा
मात्तरं पुज्जि “อมम अणुญेสสิ มาตามहुत्तो पण्ณากारो अहริยति, मय्हं गोजि गिण्णि न पेเสत्ति, गिं त्वं निम्मात्तापित्तिกา -อิตติ.

อถ นั सा “तात्त त्व सक्यराखानो माตามहा तुเร पन वसन्ति, तेन ते न गिण्णि पेเสत्ति -อิตติ वण्णेสิ.

पुन सोपस्वसिक्काले “อมम माตามहुत्तं पस्सित्तुकाโมเมहि -อิตติ वत्तวา “อลं तात्त, गिं तत्तถ कुत्तวา गिस्सस्सि -อิตติ वारियमानोपि
पुनपुनं याजि.

อถสส มาตา “เตนहि कज्ज -อิตติ सम्पग्ghiจ्जि.

[พวกศากยะต้อนรับวิชฺฐกษะ]

โส ปิตุ आरोजेत्तวา महन्तेन परिवारेण निग्ghiมิ.

वासकत्तติया पुเรत्तमेव पण्ณं पेเสत्ति “อหं อिธ सुखं वसामि, मास्स गिण्णि สามิโน अन्तरं तสฺสยีสฺสู -อิตติ.

सागिया विष्णुगस्सาคมนं णुत्तวา “वनฺतित्तुं न सकกา -อิตติ तस्स तھرत्तरे कुमारे खनปत्ति पหิณฺตีत्तวา,
त्तस्सิมิ गिปลपूरि सम्पत्ते, सन्नुत्ताकारे सन्निปत्तีสฺสู.

कुमारो तत्तถ कुत्तวา अणुत्ताสิ.

อถ นั “อายนฺเต तात्त มาตามโห, อयं มาตุโล -อิตติ वत्तีสฺสู.

โส สพเพ वन्त्तमानो विज्जित्ตะวา अเกปิ अत्तदानं वन्त्तत्तอ อทิสฺวา “กิन्नु โข มं वन्त्तत्ता नत्ถิ -อิตติ पुज्जि.

सागिया “तात्त गनिग्ghiगुमारว ते खनपत्ति कत्ता -อิตติ वत्तวา तस्स महन्त्तं सककारं गิस्सि.

โส กत्तिปาหं वสित्ตะวา महन्तेन परिवारेण नक्रา निग्ghiมิ.

[วิชฺฐกษะกลับสู่เมืองของตน]

अएका तासि सन्नुत्ताकारे तस्स निस्सिनफलं “อिหं वासकत्तติयाय तासिया पुत्तत्तस्स निस्सिनफलं -อิตติ अकโกสิत्ตะวา अकโกสิत्ตะวา
चित्ตะเทण रोवत्ति.

เอโก ปุริโส อตฺตโน อาวูธํ ปมฺมุสฺสิตฺวา นินฺวโต ตํ คณฺหนฺโต วิชฺฐกภูมฺมารสฺส อโกสฺนสทฺทํ สุตฺวา ตํ อนฺตรํ ปุจฺฉิตฺวา
“วาสภขตฺติยา ทาสฺยา กุจฺฉิมฺหิ มหานามสฺกสฺส ชาตา -อิตฺติ ญฺตุวา พฺลกายสฺส กเถสิ.

“วาสภขตฺติยา กิร ทาสีธิตา -อิตฺติ มหาโกลาหลํ อโหสิ.

[วิชฺฐกษะทรวงอาฆาตพวักเจ้าศากยะ]

ตํ สุตฺวา วิชฺฐโก “เอเต ตาว มม นิสินฺนผลกํ ซีโรทเกน โธวฺนตุ,
อหํ ปน รชเช ปตฺติญฺจิตฺกाले เอเตสํ คลโลทิตํ คเหตฺวา มม นิสินฺนผลกํ โธวิสสามิ -อิตฺติ^๑ จิตฺตํ ฐฺเปสิ.

ตสฺมิ สวตฺถิ คเต, อมจจา สพฺพํ ปวตฺตี รมฺโย อาโรจยีสฺสุ.

ราชา “มยฺหํ ทาสีธิตฺรํ อทฺสุ -อิตฺติ สากิยานํ กุจฺฉิตฺวา วาสภขตฺติยาย จ ปุตฺตสฺส จ ทินฺนปฺริหารํ อจฺฉินฺนิตฺวา
ทาสทาสีทฺธิ ลทฺธพฺพมตฺตเมว ทาเปสิ.

ตโต กติปาหจฺเจเนน สตฺถา ราชนิเวสนํ คนฺตฺวา นิสีทฺธิ.

ราชา อาคนฺตฺวา วนฺทิตฺวา “ภนฺเต ตุมฺหากํ กิร ญฺาตเกทฺธิ ทาสีธิตา มยฺหํ ทินฺนา,
เตนสฺสา อหํ สปุตฺตตาย ปฺริหารํ อจฺฉินฺนิตฺวา ทาสทาสีทฺธิ ลทฺธพฺพมตฺตเมว ทาเปสิ -อิตฺติ อาท.

สตฺถา “อฺยฺตุตํ มหาราช สากิเยทฺธิ กตํ, ททฺนเตทฺธิ นาม สมชาติกา ทาทพฺพา อสฺส,
ตํ ปน มหาราช วทามิ ‘วาสภขตฺติยา ขตฺติยราชธิตา ขตฺติยรมฺโย เคเห อภิเสกํ ลภฺติ, วิชฺฐโกปิ ขตฺติยราชานเมว ปฺริจฺจ ชาโต,
มาตุโคตฺตํ นาม กิร กิรฺสฺสตี, ปิตุโคตฺตเมว ปมาณํ -อิตฺติ “โปราณกปณฺชิตา ทลิตฺทิตฺติยา กฺภูทฺหาริกาย อคฺคมเหสิญฺฐานํ อทฺสุ,
ตสฺสา จ กุจฺฉิมฺหิ ชาตฺกฺมาโร ทฺวาทสโยชนิกาย พารานฺสิยํ รชฺชํ ปตฺวา กฺภูทฺวาหนราชา นาม ชาโต -อิตฺติ
กฺภูทฺหาริยชาตกํ^๒ กเถสิ.

ราชา รมฺมกถํ สุตฺวา “ปิตุโคตฺตเมว กิร ปมาณํ -อิตฺติ ตฺสิตฺวา มาตาปุตฺตานํ ปกตฺติปฺริหารเมว ทาเปสิ.

[พันธุละพากรยาผู้แพ้ท้อองอาบนำ]

พันธุละเสนาปตฺติสฺสปิ โช กุสินารายํ มลลราชธิตา มลลิกา นาม ภริยา ทิฆรตฺตํ น วิชฺชายิ.

อถ นํ พันธุโล “อตฺตโน กุลฆรเมว คจฺฉ -อิตฺติ อฺยฺโยเชสิ.

สา “สตฺถารํ ทิสฺวาว คมิสฺสามิ -อิตฺติ เชตฺวนํ ปวิสิตฺวา ตถาคตํ วนฺทิตฺวา ฐิตา “กหํ คจฺฉสิ -อิตฺติ วุตฺตา
“สามิโก มํ ภนฺเต กุลฆรํ เปเสติ -อิตฺติ อาท.

“กิการณา -อิตฺติ.

“วณฺณา กิรสมิ อปุตฺติกา -อิตฺติ.

๑ ส. ย. โธวาเปสสามิ -อิตฺติ.

๒ ข. ชา. เอก. ๒๗/๓. ตทฺถกฺกถา. ๑/๒๐๔.

“ยทิ เอว, คมนกัจจันตฺถิ, นินฺตตสฺสุ -อิตฺติ.

สา ตฺถุจฺจมานสา หุตฺวา สตฺถารวฺ วนฺทิตฺวา นินฺเวสนํ คนฺตฺวา “กสฺมา นินฺตตาสี -อิตฺติ วุตฺเต” “ทสฺพเลน นินฺตติตฺตมฺหิ -อิตฺติ อาห.

พนฺธุโล “ทิจฺจํ ภาวิสฺสตี ทิสฺสทสฺสีนา การณํ -อิตฺติ สมฺปฏิจฺฉิ.

สา น จิรฺสเสว คพฺภํ ปฏฺฐิตฺถิตฺวา อุปฺปนนฺโทหฺหา “โทหฺโห เม อุปฺปนโน -อิตฺติ อาโรเจสิ.

“กํ โทหฺโห -อิตฺติ.

“เวสาลีนฺครเ คณฺรราชฺกุลานํ อภิเสกมฺจฺคฺลโปกฺขรณฺนิยํ โอตฺริตฺวา นหาตฺวา ปาณียํ ปาตฺกามมฺหิ สามิ -อิตฺติ.

พนฺธุโล “สาธฺุ -อิตฺติ วตฺวา สหฺสสฺตฺถามณฺญํ คเหตฺวา ตํ รณํ อาโรเปตฺวา สวตฺถิตฺโต นิกฺขมิตฺวา รณํ ปาเชนฺโต
มหาลิจฺฉวินฺโน ทินฺนทฺวารเเรน เวสาลี ปาวิสิ.

มหาลิจฺฉวินฺโน จ ทฺวารสมิเปเอว นินฺเวสนํ โหตี.

โส รตฺสส อุมมาเร ปฏฺฐิตฺตสทฺทํ สุตฺวาว “พนฺธุลฺสส รตฺสทฺโท -อิตฺติ ญตฺวา “อชฺช ลิจฺฉวินํ ภยํ อุปฺปชฺชิสฺสตี -อิตฺติ อาห.

โปกฺขรณฺนิยา อนฺโต จ พหิ จ อารกฺโข” พฺลวา, อุปริ โลหฺชาลํ ปตฺถณฺ, สกฺกณานฺปิ โอกาโส นตฺถิ.

พนฺธุลฺเสนาปตี ปน รธา โอตฺริตฺวา อารกฺชเก มนฺุสเส เวตฺเตน ปหฺรนฺโต ปลาเปตฺวา โลหฺชาลํ ฉินฺทิตฺวา
อนฺโตโปกฺขรณฺนิยา ภริยํ นหาเปตฺวา สยฺปิ นหาตฺวา ปุน ตํ รณํ อาโรเปตฺวา นครา นิกฺขมิตฺวา อาคตฺมคฺเคเนว ปายาสี.

[พวกรเจ้าลิจฉวิติตตาม]

อารกฺชกา ลิจฺฉวินํ อาโรเจสิ.

ลิจฺฉวิราชาโน กุชฺฉิตฺวา ปญจ รตฺสทานิ อารุยฺห “พนฺธุลฺมลลํ คณฺทิสฺสาม -อิตฺติ นิกฺขมฺสิ.

ตํ ปวตฺตี มหาลิสฺส อาโรเจสิ.

มหาลิ “มา คมิตฺถ, โส ทิ โว สพฺเพ ฆาเตสฺสตี -อิตฺติ อาห.

เตปิ “มยํ คมิสฺสามเอว -อิตฺติ วทิสฺสุ.

“เตนฺหิ รตฺจกฺกสฺส ยาว นาลิโต ปฐฺวี ปวิญฺจฺจฐฺฐานํ ทิสฺวา นินฺตเตยฺยาถ,
ตฺโต อนินฺตตนฺตา ปุรฺโต อสนิสฺสทฺทํ วิย สฺกณฺิสสฺส, ตมฺหา ฐฺานา นินฺตเตยฺยาถ,
ตฺโต อนินฺตตนฺตา ตุมฺหากํ รตฺจเรสุ ฉิทฺทํ ปสฺสิสฺสสฺส, ตมฺหา ฐฺานา นินฺตเตยฺยาถ”, ปุรฺโต มา คมิตฺถ -อิตฺติ อาห.

เต ตสฺส วจเนนानินฺตติตฺวา ตํ อนฺุพนฺธิสฺสุเยว.

---

๑ สฺ. ยฺ. วุตฺตา.

๒ สฺ. ม. ยฺ. อารกฺษา.

๓ ม. เอตฺถนฺตเร ตฺโต อนินฺตเตนฺตา -อิตฺติ อตฺถิ.

มลลิกา ทิสฺวา “รธา สามิ ปญฺญาณนฺติ -อิตฺติ อาท.

“เตนทฺธิ เอกสเสว รธสฺส ปญฺญาณนกาเล อารฺโหเจยยาสิ -อิตฺติ.

สา ยทา สพฺเพ เอกโก วีย หุตฺวา ปญฺญายีสุ ตทา “เอกเมว สามิ รธสีสํ ปญฺญาณนฺติ -อิตฺติ อาท.

พฺนฺธุโล “เตนทฺธิ อีมา รสมฺมึโย คณฺห -อิตฺติ ตสฺสา รสมฺมึโย ทตฺวา รเถ ฐิตฺวา ธนุํ อารฺโหเปสิ.

รธจกฺกํ ยาว นาทิตฺตํ ปฐฺวี ปาวิสฺสิ.

ลิจฉวีโน ตํ ฐานํ ทิสฺวา น นินฺวตฺตีสฺสุ.

อิตฺโร โลกํ คนฺตฺวา ชยํ โปถเสสิ.

อสนฺิสทฺโท วีย อโหสิ.

เต ตโตปิ น นินฺวตฺตีสฺสุ อนุพฺนฺธนา คจฺฉนฺเตว.^๑

[อำนาจลูกศรของพันธฺุละ]

พฺนฺธุโล รเถ ฐิตฺโก ว เอกํ สรํ ชยิ.

โส ปญฺจนนํ รธสฺตานํ รธสีเส ฉิทฺทํ กตฺวา ปญฺจ ราชสฺตานิ ปริกฺรพฺนฺธนฺฐฺฐานเ วิวิชฺฉิตฺวา ปฐฺวีปํ ปาวิสฺสิ.

เต อตฺตโน วิทฺธกาโว อชานิตฺวา “ตฺถิฐฺฐ เร, ตฺถิฐฺฐ เร -อิตฺติ วทฺนตา อนุพฺนฺธิสฺสุเยว.

พฺนฺธุโล รธํ ฐฺฐเปตฺวา “ตฺตฺมเห มตกา, มตเกทฺธิ สทฺธิ มยฺหํ ยฺยทฺธํ นาม นตฺถิ -อิตฺติ อาท.

“มตกา นาม อมฺหาสทฺธิสา น^๒ โทหนฺติ -อิตฺติ.

“เตนทฺธิ สพฺพปจฺฉิมสฺส ปริกฺรํ โมเจถ -อิตฺติ.

เต โมจยฺยิสฺสุ.

โส มุตฺตมตฺเตเยว มริตฺวา ปติ.

อถ เณ “สพฺเพปิ ตฺตฺมเห เอวรฺฐปา, อตฺตโน อตฺตโน ฆฺรานิ คนฺตฺวา สฺวิธาตพฺพํ สฺวิทฺทิตฺวา ปุตฺตทาทํ อนุสาสิตฺวา สนฺนํ โมเจถ -
อิตฺติ อาท.

เต ตถา กตฺวา สพฺเพปิ ชีวิทฺกขยํ ปตฺตา.

---

๑ คจฺฉิสฺสุเยว -อิตฺติ ยุตฺตตรํ ภาเวย.

๒ นสทฺโท นตฺถิ.

[พันธฺระมีบุตร ๓๒ คน]

พันธฺระโลปี มลลิกํ สวตฺถิ อาเนสิ.

สา โสฬสภคตฺตํ ยมเก ยมเก ปุตฺเต วิชายิ.

สพเพปิ สุรา ภาษสมปนา อหฺลํ. สพพิปปานํ นิพตฺติ ปาปฺณิสฺสุ.

เอเกกสส ปุริสสสสสิ ปริวาริ อโหสิ.

ปิตรา สหฺธิ ราชนิเวสนํ คจฺจนเตหิ เตเหว ราชจฺณํ ปริปุริ.

[พันธฺระเสนาบดีถูกฆ่าพร้อมทั้งบุตร]

อถกทิวสํ วิณฺจยเย กุณฺณภูพรชิตา มนุสฺสา พันธฺรํ อากจฺจนตํ ทิสฺวา มหาวิริวํ วิรวนฺตา
วิณฺจยมจฺจํ กุณฺณภูกรณํ ตสฺส อโรเจสิ.

โส วิณฺจยํ คนฺตวา ตํ อภูฏํ ตีเรตฺวา สามิกเมว สามิกํ อกาสิ.

มหาชน มหาสทฺเทน สาธฺการํ ปวตฺเตสิ.

ตํ สุตฺวา^๑ ราชานํ “กี อิทํ -อิติ ปุจฺฉิตฺวา ตมตถํ สุตฺวา ตฺสิตฺวา สพเพปิ เต อมจฺเจ หราเปตฺวา พันธฺรํ วิณฺจยํ นิยยาเทสิ.

โส ตโต ปฏฺฐาย สมมา วิณฺจยิ.

ตโต โปราณกวิณฺจยิกา อมจฺจา ลญฺจํ อลภนฺตา อปฺปลาภา หุตฺวา “พันธฺระโล ราชํ ปตฺเตติ -อิติ ราชกุเล ปริภินฺทิสฺสุ.

ราชานํ เตสํ คเหตุวา จิตตํ นิคคเหตุํ นาสกขิ “อิมสฺมิ อีเรว ฆาตियมาเน, ครหา เม อุปฺปชฺชิสฺสตี -อิติ ปุณฺ จินฺเตตฺวา
ปยุตฺตปุริเสหิ ปจฺจนตํ ปหฺราเปตฺวา พันธฺรํ ปกโกสาเปตฺวา “ปจฺจนโต กิร กุปีโต, ตวํ ปุตฺเตหิ สหฺธิ คนฺตวา โจเร คณฺห- อิติ
ปหฺนิตฺวา “เอตฺถเวสส ทวตฺตีสาย ปุตฺเตหิ สหฺ สีสํ ฉินฺทิตฺวา อหฺรธ -อิติ เตน สหฺธิ อญฺญेषิ สมตฺถเม มหาโยเช เปเสสิ.

ตสฺมิ ปจฺจนตํ คจฺจนเตเหว, “เสนาปติ กิรคจฺจตี -อิติ ปยุตฺตโจรา ปลาเยสิ.

โส ตํ ปเทสํ อวาสาเปตฺวา สณฺฐาเปตฺวา นินฺตติ.

อถสส นครโต อวิหฺเร ฐานเ เต โยธา สหฺธิ ปุตฺเตหิ สีสํ ฉินฺทิสฺสุ.

[นางมัลลิกาเทวีไม่มีความเสียใจ]

ตํ ทิวสํ มลลิกาย เทเวีย ปญฺจหิ ภิกฺขุสฺเตหิ สหฺธิ เทว อคฺคสาวกา นิมนฺติตา โหนฺติ.

อถสสา ปุพฺพณฺเหเวว “สามิกสส เต สหฺธิ ปุตฺเตหิ สีสํ ฉินฺทิตฺวา -อิติ ปณฺณํ อหฺริตฺวา อหฺสิ.

สา ตํ ปวตฺตี ญฺตฺวา กสฺสจิ อวตฺวา ปณฺณํ อจฺจจฺเค กตฺวา ภิกฺขุสงฺฆเมว ปริวสิ.

๑ ส. ม. ย. ตํ สุตฺวา -อิติ นตฺถิ.

อดสสา ปริจาริกาย โภจณํ ภาตํ ทตฺวา สปิภาวํ อหฺรณฺติโย เถรณํ ปุรโต จาภี ภินฺทิสฺสุ.

ธมฺมเสนาปติ “เกทนธมฺมํ ภินฺนํ น จินฺเตตพฺพํ -อิตฺติ อาท.

สา อุจฺจนฺคโต ปณฺณํ นีหริตฺวา “ทวตฺตีสาย ปุตฺเตหิ สหฺธิ ปิตุ สีสํ ฉินฺทนฺติตฺติ เม อิมํ ปณฺณํ อหฺริสฺสุ,
อหํ อิทํ สุตฺวาปี น จินฺเตสฺสี, สปิภาวํ ภินฺนํ, กิ จินฺเตสฺสามิ ภนฺเต -อิตฺติ อาท.

ธมฺมเสนาปติ

“อนิมิตฺตมนถฺญาตํ

มจฺจานํ อิตฺติ ชีวิตํ

กสิรณฺจ ปริตฺตณฺจ

ตณฺจ ทุกฺเขน สยฺยตฺตํ -อิตฺติ”

อาทินิ วตฺวา ธมฺมํ เทเสตฺวา อุฏฺฐายาสนา วิหารํ อคฺมาสิ.

สาปิ ทวตฺตีสสุณฺนิสาโย ปกฺโกสาเปตฺวา “ตุมหากํ สามิกา นิรปราธา อตฺตโน ปุริมกมฺมผลํ ลภิสฺสุ,
ตุมเห มา โสจิตฺถ มา ปริเทวิตฺถ, รณฺโณ อุปริ มโนปฺโทสํ มา กริตฺถ -อิตฺติ โอวทฺติ.

रणฺโณ จรปุริสา ตํ กถํ สุตฺวา เตสํ นิทฺโทสภาวํ รณฺโณ กถยิสฺสุ.

ราชา สํเวคฺปตฺโต ตสฺสา นิเวสนํ คนฺตฺวา มลฺลิกณฺจ สุนฺนิสาโย จสฺสา ขมาเปตฺวา มลฺลิกาย วรํ อทาสิ.

สา “วโร คหิตฺโต เม โหตุ -อิตฺติ วตฺวา, ตสมิ คเต, มตฺกภตฺตํ ทตฺวา นทตฺวา ราชาณํ อุปสงฺกมิตฺวา “เทว ตุมเหหิ เม วโร ทินฺโน,
มยฺหณฺจ อณฺเณน อตฺถนฺติ, ทวตฺตีสาย จ เม สุนฺนิสาณํ มมณฺจ กุลฺลชฺรคฺคณํ อนุชานาถ -อิตฺติ อาท.

ราชา สมฺปฏฺิจฺฉิ.

สยฺปิ ทวตฺตีสสุณฺนิสา ยถาสกานิ กุลานิ เปเสสิ.

สา กุสิณารายํ อตฺตโน กุลฺลชฺรํ อคฺมาสิ.

ราชาปิ พนฺธุลเสนาปติโน ภาคิเนยฺยสฺส ทิฆการายนสฺส นาม เสนาปติภูฏานํ อทาสิ.

โส ปน “มาตุโล เม อิมินา มาริตฺโต -อิตฺติ รณฺโณ โอตารํ คเวสนฺโต วิจรติ.

ราชา กิร นิรปราธสฺส พนฺธุลสฺส มาริตกาลโต ปญฺญา ยปิปฏิสาริ ทตฺวา จิตฺตสฺสาทํ น ลภติ รชฺชสฺสํ นานุภเวติ.

[พระราชาสวรรคต]

ตทา สตฺธา สากิยานํ เมทพฺุปี นาม นิคมํ นิสฺสาย วิหริติ.

ราชา ตตฺถ คนฺตฺวา อารามโต อวิหฺเร ขนฺธาวารํ นิวาเสตฺวา มหนฺเตน ปริวารเณ “สตฺถารํ วนฺทิสฺสามิ -อิตฺติ วิหารํ คนฺตฺวา
ปณฺจ ราชกฺกุณฺณทานิ ทิฆการายนสฺส ทตฺวา เอกโกว คนฺธกฺกุณฺ์ ปาวิสิ.

สพฺพ ธรรมเจตยิสฺสุตตนิยามเน^๒ เวทิตพฺพ.

ตสมิ ฅนฺธกฺขี ปรวิญฺญู, ทีฆการายโน ตานิ ราชกฺกุณฺณทานิ คเหตฺวา วิชฺฐกฺ ราชานํ กตฺวา รมฺโณ
เอกํ อสฺสํ เอกญจ อฺปฺภูฏานการิกํ มาตฺคามํ ฐฺเปตฺวา นินฺตเตตฺวา สวตฺถิ อคฺมาสิ.

ราชา สตถารา สทฺธิ ปิยกถํ กเถตฺวา นิกฺขนโต เสนํ อทิสฺวา ตํ มาตฺคามํ ปุจฺฉิตฺวา ตํ ปวตฺตี สุตฺวา
“ภาคิเนยฺย อาทาย ฅนฺตฺวา วิชฺฐกฺ คเหตฺสสามิ -อิตฺติ ราชคฺชนครํ คจฺฉนฺโต, วิกาเล ทฺวาเรสุ ปิทฺติเตสุ,
นฺครํ ปตฺวา เอกิสฺสา สาลาเย นินฺตฺวา วาตตปฺกิลนฺโต รตฺติภาเค ตตฺถเว กาลมกาสิ.

วิภาตาย รตฺติยา, “เทว โกสฺลนรินฺท อนาโณ ชาโตสิ -อิตฺติ วิลปนฺติยา ตสฺสา อิตฺติยา สทฺทํ สุตฺวา รมฺโณ อาโรเจสุ.

โส มาตฺลสฺส มหนฺเตน สกฺกาเรน สรีริกิจฺจํ การสิ.

[พระเจ้าวิชฺฐกฺเสด็จไปพบพระศาสดา]

วิชฺฐโกปิ รชฺชํ ลภิตฺวา ตํ เวรํ สริตฺวา “สพฺเพปิ สาเกเย มาเรสฺสามิ -อิตฺติ มหฺติยา เสนาย นิกฺขมิ.

ตํ ทิวสํ สตถา ปจฺจุสกาเล โลกํ โอลฺเกนโต ญฺาตสงฺฆวินาสํ ทิสฺวา “ญฺาตฺสงฺคหํ กาทํ วมฺภูตฺติ -อิตฺติ จินฺเตตฺวา
ปุพฺพพฺนหสมเย ปินฺทาย จริตฺวา ปินฺทปาทปฺกิกนฺโต ฅนฺธกฺขี สึหเสยฺยํ กปฺเปตฺวา สายณฺหสมเย อากาเสน ฅนฺตฺวา
กปฺลิตฺตฺวสฺมาเนเต กพรจฺฉายเย รุกฺขมฺมุเล นิสึทฺติ.

ตโต วิชฺฐกฺสส รชฺชสิมฺมายํ มหนฺโต สณฺทจฺฉายโย นินฺทฺรชฺชโร อตฺถิ.

วิชฺฐโก สตถารํ ทิสฺวา อฺปฺสงกฺมิตฺวา วนฺทิตฺวา “ภนฺเต กิการณา เอวรฺรูปาย อุนฺหเวลาย อิมสฺมิ กพรจฺฉายเย รุกฺขมฺมุเล นินฺนฺตล,
เอตสฺมิ สณฺทจฺฉายเย นินฺทฺรชฺชโร นิสึทฺถ ภนฺเต -อิตฺติ วตฺวา, “โหตุ มหาราช, ญฺาตกานํ ฉายา นาม สึตฺลา -อิตฺติ วุตฺเต,
“ญฺาตกานํ รุกฺขณฺตฺถาย สตถา อาคโต ภวิสฺสตี -อิตฺติ จินฺเตตฺวา สตถารํ วนฺทิตฺวา นินฺติตฺวา สวตฺถิเมว ปจฺจาคมิ.

สตถาปิ อฺปฺปตฺติตฺวา เขตฺวนเมว คโต.

ราชา สาเกยานํ ทิวสํ สริตฺวา ทฺติยมฺปิ นิกฺขมิตฺวา ตตฺถเว สตถารํ ปสฺสิตฺวา ปุน นินฺตติ.

ตติยวาระปิ นิกฺขมิตฺวา ตตฺถเว สตถารํ ปสฺสิตฺวา นินฺตติ.

จตฺตฺถวาระ ปน ตสมิ นิกฺขนเต, สตถา สาเกยานํ ปุพฺพกมฺมํ โอลฺเกตฺวา
เตสํ นทฺยํ วิสฺปกฺขิปนฺปาปกมฺมสฺส อฺปฺปฏิพาหิยภาวํ ญฺุตฺวา จตฺตฺถวาระ นาคมาสิ.

วิชฺฐโก “สาเกเย ฆาเตสฺสามิ -อิตฺติ มหนฺเตน พเลน นิกฺขมิ.

[พระเจ้าวิชฺฐกฺฆ่าพวกศากยะ]

สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปน ญฺาตกา อสฺตตฆาตกา นาม มรฺนตาปิ ปเรสํ ซีวิตํ น โวรฺโรเปนฺติ.

เต จินตยีส “มยฺ สิกขิตตตถา กตฺตปาสนา มหิสสสาสา, น โช ปน สกกา อมเหติ ปรี ชีวิตา โวโรเปตุ,
อตตโน กมมํ ทสเสตวา ปลาเปสสาม -อติ.

เต กตสนนาหา นิกขมิตวา ยฺพุธ อารภีส.

เตหิ ชิตตา สรา วิชฺฐกสส ปุริसानํ อนตรนตเรน คจจนติ, ผลกนตรกณณจฉิททตตราทีหิ นิกขมนติ.

วิชฺฐโก ทิสวา “นनु ภณเ สากียา ‘อสตตฆาตกมหาตี วทนติ, อถ จ ปน เม ปุริเส นาเสนติ -อติ.

อถ นํ เอโก ปุริโส อาห “กึ สามี นินตติตวา โอลเกสิ -อติ.

“สากียา เม ปุริเส นาเสนติ -อติ.

“ตุมหากํ โกจิ ปุริโส มโต นาม นตถิ, อิงฆ เน คณาเปถ -อติ.

คณาเปนโต เอกสสปิ, ขยํ น ปสสิ.

โส ตโต นินตติตวา “เย เย ภณเ ‘สากियมหาตี ภณนติ, สพเพ มาเรถ,
มาตามสส ปน เม มหานามสกกสส สนติเก ฐิตานํ ชีวิตํ เทถ -อติ อาห.

สากียา คเหตุพคคหณํ อปสสนตา เอกจเจ ตินํ ฆิสิตวา เอกจเจ นลํ คเหตุวา อญฺฐีส.

“ตุมहे สากียา โน -อติ ปุจฉิตา, ยสฺมา เต มรณตาปี มุสาวาทํ น ภณนติ,
ตสมมา ตินํ ฆิสิตวา ฐิตา “โน สากโก, ตินํ -อติ วทนติ,
นลํ คเหตุวา ฐิตา “โน สากโก, นโฬ -อติ วทนติ.

เต จ มหานามสส สนติเก ฐิตา จ ชีวิตํ ลภีส.

เตสุ ตินํ ฆิสิตวา ฐิตา ตินสากียา นาม, นลํ คเหตุวา ฐิตา นพสากียา นาม ชาตา.

อวเสเส ชีรปเกปี ทารเก อวิสสชเชตวา ฆาตาเปนโต โลहितนที ปวตเตตวา เตสํ คลโลทิตน ผลกํ โรวาเปสิ.

เอวํ สากियวโส วิชฺฐกณเ อปุจฉินโน.

โส มหานามสกกํ คหาเปตวา นินตโต ปาตราสเวลาเย “ปาตราสํ กริสสาม -อติ เอกสมึ ฐาเน โอตริตวา,
โกชนเ อปนีเต, “เอกโต ภุชิสสาม -อติ อเยยกํ ปกโกสาเปสิ.

[มานะกษัตริย์]

ชตติยา ปน ชีวิตํ จชนตาปี ทาสีปุตเตน สทฺธี น ภุชนติ, ตสมมา มหานาโม เอกํ สรํ โอลเกตวา

“กิลิฏฐคตโตมฺหิ นหายิสสามิ ตาต -อติ อาห.

“สารุ อเยยก นหายถ -อติ.

โส “อัย มํ เอกโต อภฺยชฺชตํ ฆาเตสฺสตี, สยเมว เม มตํ เสยโย -อิตี เกเส มุญฺจิตฺวา
อคฺเค คณฺฐี กตฺวา เกเสสุ ปาทงคฺคฺกุญฺเฏ ปเวเสตฺวา อุทเฏ นิมุชฺชติ.

ตสฺส คฺคุณเตเชน นาคภวณํ อุณฺหาการํ ทสฺเสสิ.

นาคราชา “กิณฺฺนุ โข -อิตี อุปฺธาเรณโต ทิสฺวา ตสฺส สนฺตักิ อาคนฺตฺวา ผนฺเณ นิสฺทาเปตฺวา นาคภวณํ ปเวเสสิ.

โส ทฺวาทสฺวสฺसानิ ตตฺถเภา วสิ.

วิชฺฐาโกปี “มยฺหํ อຍ္ຍโก อิทานิ อาคมฺิสฺสตี -อิตี อาคมยฺมาโนว นิสฺสีทิ,
ตสฺมี อติจฺราชนเต, สเร วิจฺจนาเปตฺวา ทีปาโลเกน ปุริสพฺภนฺตฺรานปิ โอลเภาตฺวา อทิสฺวา “คโต ภวิสฺสตี -อิตี ปกฺกามิ.

[พระเจ้าวิชฺฐาทถนํทํวมสฺวรรคต]

โส รัตติภาเค อจฺจรวตี ปตฺวา ชนฺธาวารํ นิเวเสสิ.

เอกจฺเจ อนฺโตนทียํ วาลิกาปฺุลิเน นิปชฺชิสฺสุ, เอกจฺเจ พหิ เถ.

อนโต นิปนฺเนสุปี ปุพฺเพ กตปาปกมฺมา อตฺถิ, พหิ นิปนฺเนสุปี ปุพฺเพ กตปาปกมฺมา อตฺถิ,
เตสํ นิปนฺนุญฺฐาเนสุ กิปลลิกา อุญฺฐทิตฺวา.

เต “มยฺหํ นิปนฺนุญฺฐาเน กิปลลิกา, มยฺหํ นิปนฺนุญฺฐาเน กิปลลิกา -อิตี อุญฺฐทิตฺวา
กตปาปกมฺมา อุตฺตริตฺวา เถ นิปชฺชิสฺสุ, กตปาปกมฺมา โอตฺตริตฺวา วาลิกาปฺุลิเน นิปชฺชิสฺสุ.

ตสฺมี ชเณ มหาเมฆเ อญฺฐทิตฺวา ฆนกรวสฺสํ วสฺสิ.

นทียา โอลเภา อาคนฺตฺวา วิชฺฐาทํ สทฺธี ปริสาย สมฺพุทฺธเมว ปาเปสิ.

สพฺเพ ตตฺถ มจฺจกจฺจปฺกขา อเหสิ.

มหาชนฺโณ กถํ สมฺภูฏาเปสิ “สาเกยานํ มรณํ อຍ္ຍตฺตํ, เหวนนาม โภกฺกฺเฏตฺวา โภกฺกฺเฏตฺวา สากิยา มาเรตฺพพา -อิตี อนฺุจฺฉวิกเมตฺนตี.

[พวกเจ้าศากยะ ตายสมคฺวรแก่บุรพฺภกรรม]

สตฺถา ตํ กถํ สุตฺวา “ภิกฺขเว อิมสฺมี อตฺตภาเว กิณฺจาปี สากิยานํ เหวํ มรณํ อຍ္ຍตฺตํ,
ปุพฺเพ กตปาปกมฺมวเสน ปนฺ อຍ္ຍตฺตเมว เอตฺถิ ลทฺธิ -อิตี อาห.

“กิ ปนฺ ภนฺเต เอตฺถิ ปุพฺเพ อกฺสุ -อิตี.

“ปุพฺเพ เอกโต หุตฺวา นทียํ วิสํ ปกฺขิปิสิ -อิตี.

ปุเนกทิวสํ ภิกฺขุ ฆมฺมสภายํ กถํ สมฺภูฏาเปสิ “วิชฺฐาโก เอตฺตเก สากิเย มาเรตฺวา อาคจฺฉนฺโต,
อตฺตโน มนฺโรถ มตฺถกํ อปฺปตฺเต เหว, เอตฺตกํ ชนฺ อาทาย สมฺพุทฺธมจฺจกจฺจปฺกโข ชาโต -อิตี.

สตถา อากนตฺวา “กาย นุตถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนิสินฺนา -อิตฺติ ปุจฺฉิตฺวา, “อิมาย นาม -อิตฺติ วุตฺเต,
“ภิกฺขเว, อิมสฺส สตฺตานํ มโนเรถ มตถกํ อปฺปตฺเต เอว, มจฺจุราชา สุตฺตํ คามํ อชฺโฌตฺถนฺโต มโหโฆ วย ชีวิตินฺทฺริยํ ฉินฺทิตฺวา
จตุรฺปายสมฺมุทเท นิมุชฺซาเปติ -อิตฺติ วตฺวา อิมํ คถมาห

“ปุปฺพานิ เทว ปจฺฉินฺนํ พฺยาสตฺตมนฺสํ นรํ
สุตฺตํ คามํ มโหโฆว มจฺจุ อาทาย คจฺฉติ -อิตฺติ.

[แก้้อรฺรถ]

ตตถ พฺยาสตฺตมนฺสํ นรํ -อิตฺติ สมฺปตฺเต วา อสมฺปตฺเต วา ลคฺคมานสํ.

อิทํ วุตฺตํ โหติ “ยถา มาลาภาโร ปุปฺพารามํ ปวีสิตฺวา ‘ปุปฺพานิ ปจฺฉินฺนสฺสามิ -อิตฺติ ตโต ปุปฺพานิ อคฺคเหตฺวา
อณฺณมณฺณํ วา คจฺฉํ ปฏฺฐนฺโต สกฺเล ปุปฺพาราเม มนํ เปเสสิ,
‘อิโต จ ปุปฺพานิ ปจฺฉินฺนสฺสามิ -อิตฺติ ตโต ปุปฺพานิ อคฺคเหตฺวา อณฺณตถ มนํ เปเสติ ตเมว คจฺฉํ ปจฺฉินฺนโต ปมาทํ อาปชฺชติ.

เอวเมว เอกจฺโจ ปุปฺพารามสฺทิสํ ปญฺจกามคฺคณฺมชฺฉมํ โอตฺริตฺวา มโนรมํ รูปํ ลภิตฺวา
มโนรมานํ สทฺทคฺคณฺธโร ปฏฺฐนฺตฺวา อณฺณตฺริ ปฏฺฐนฺตฺวา,
เตสุ วา อณฺณตฺริ ลภิตฺวา อณฺณตฺริ ปฏฺฐนฺตฺวา,
รูปเมว วา ลภิตฺวา อณฺณตฺริ” ปฏฺฐนฺโต ตเมว อสฺสาเทติ, สทฺทาทีสุ วา อณฺณตฺริ.

เอเสว นโย โคมฺหิสทาสีทาสเชตตฺวตฺถคฺคณฺมคฺคณฺนปทาทีสุ,
ปพฺพชิตานมฺปิ ปรีเวณฺวิหารปตฺตจิวฺราทีสุ -อิตฺติ เอวํ ปญฺจกามคฺคณฺสงฺฆาทานิ ปุปฺพานิ เอว ปจฺฉินฺนํ
สมฺปตฺเต วา อสมฺปตฺเต วา กามคฺคณฺ พฺยาสตฺตมนฺสํ นรํ.

สุตฺตํ คามํ -อิตฺติ คามสฺส เคหิตฺติตฺวาทีนํ สฺปนฺนเวสเน สฺปนํ นาม นตฺถิ, สตฺตานํ ปน สุตฺตปฺปมตฺตํ อูปาทาย สุตฺโต นาม โหติ,
เอวํ สุตฺตํ คามํ เทว ตีณิ โยชนานิ อายตคฺคณฺโร มโหโฆว มจฺจุ อาทาย คจฺฉติ,
ยถา โส มโหโฆ อิตฺถิปูริสโคมฺหิสกุกฺกุฏาทีสุ กถยจิ อนฺนเวเสตฺวา สพฺพนฺตํ คามํ สมฺมุทํ ปาเปตฺวา มจฺฉกจฺฉปภกฺขํ กโรติ
เอวเมว พฺยาสตฺตมนฺสํ นรํ มรณฺมจฺจุ อาทาย ชีวิตินฺทฺริยมสฺส ฉินฺทิตฺวา จตุรฺปายสมฺมุทเท นิมุชฺซาเปติ -อิตฺติ.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตฺติตฺถลาทีนํ ปตฺตา.

มหาชนสฺส สาทฺธิกา เทสฺนา ซาตา -อิตฺติ.

วิชฺฐภวตถุ.

---

๔. ปติปุชีกาวตถุ.

“ปุพฺพานิ เหว -อิตฺติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตถา สวตถฺยํ วิหรนฺโต ปติปุชีกํ นาม อิตฺถิ อารพฺภ กเถสิ.

วตถุ ตาวตฺสเทวโลเก สมฺภูตฺติ.

[เทพธิดาจุติแล้วเกิดในกรุงสาวัตถี]

ตตถ กิร มาลาภารี นาม เทวปุตฺโต อจฺจราสทสสปริวโต อุตฺตยานํ ปาวีสิ.

ปณฺจสตา เทวธิตโร รุกฺโข อารุหฺห ปุพฺพานิ ปาเตนฺติ.

ปณฺจสตา ตาหิ ปาติตานิ ปุพฺพานิ คเหตุวา เทวปุตฺตํ อลงฺกโรนฺติ.

ตาสฺ เอกา เทวธิตา รุกฺขสาขายเมว จุตฺตา.

สรโร ทิปสฺชา วิย นิพฺพายี.

สา สวตถฺยํ เอกสมฺมิ กุลเคเห ปฏฺฐิสฺสนฺธิ คเหตุวา ชาตกาเล ชาติสฺสรธา หุตฺวา “มาลาภารีเทวปุตฺตสฺส ภริยมฺหิ -อิตฺติ อนุสฺสรนฺตี วุพฺพมฺมโนวาย คนฺธมาลาทิปุชํ กตฺวา สามิกสฺส สนฺติเก อภินิพฺพตฺตี ปณฺจสฺส.

สา โสฬสวสฺสกาเล ปรงฺกุลํ คตฺวาปี สลากภตฺตปฏฺธิภตฺตวสฺสวาสิกาทีนํ ทตฺวา

“ออยฺ เม สามิกสฺส สนฺติเก นิพฺพตฺตณฺตถาย ปจฺจโย” โหตุ -อิตฺติ วทตี.

[จุติจากมนุษย์โลกแล้ว ไปเกิดในสวรรค์]

อถสฺสา ภิกฺขุ “ออยฺ อณฺฺฐาย สมฺภูตฺตยา ปติเมว ปณฺจสฺส -อิตฺติ “ปติปุชีกา -อิตฺติ นามํ กรีสฺสุ.

สาปิ นิพฺพุโร อาสนสาลํ ปฏฺฐิคคฺคิตฺติ ปานีโย อุกฺกฏฺเพติ อาสนานิ ปณฺญาเปติ.

อณฺญेषิ มนุสฺสา สลากภตฺตาทินี ทาทุกามา “อมม อิมานิปี ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปฏฺฐิปาเทยฺยาสี -อิตฺติ อหริตฺวา เทนฺติ.

สาปิ เอเตน นียาเมน อากจฺฉนฺตี คจฺฉนฺตี เอกปทฺวาเร ฉปณฺญาสกุสฺสธมฺเม ปฏฺฐิลภี.

ตสฺสา กุจฺฉิโย คพฺโถ สมฺภูตฺติ.

สา ทสมฺมาสจฺจเยน ปุตฺตํ วิชานี.

ตสฺส ปทฺสา คมนกาเล “อณฺญมฺปิ อณฺญมฺปิ -อิตฺติ จตฺตาโร ปุตฺเต ลภี.

สา เอกทิวสํ ทานํ ทตฺวา ปุชํ กตฺวา ฌมฺมํ สุตฺวา สิขยาปทานิ รุกฺขิตฺวา

ทิวสปริโยसानเ ตํขณฺมํ นิพฺพตฺเตน เกนจิ โรเคน กาลํ กตฺวา อตฺตโน สามิกสฺสว สนฺติเก นิพฺพตฺติ.

[อายุของมนุษย์ประมาณ ๑๐๐ ปี]

อิตรปิ เอตตํ กาลं เทวปุตฺตํ อลงฺกโรนฺติ เอว.

เทวปุตฺโต ตํ ทิสฺวา “ตวํ ปาโต ปญฺญา น ทิสฺสสิ, กุหิ คตาสิ -อิตฺติ อาท.

“จฺตามหิ สามิ -อิตฺติ.

“กึ วเทสิ -อิตฺติ.

“เอวเมตฺตํ สามิ -อิตฺติ.

“กุหิ นิพฺพตฺตาสิ -อิตฺติ.

“สาวตฺถิยํ กุลเคเห -อิตฺติ.

“กิตตํ กาลํ ตตฺถ จิตฺตาสิ -อิตฺติ.

“ทสมาสจฺเจเนน มาตฺตฺกจฺฉิตฺโต นิคมิตฺวา โสฬสวสฺสกาเล ปตฺติกฺลํ คนฺตฺวา จตฺตารุ ปุตฺเต วิชายิตฺวา ทานาทินิ ปุณฺณานิ กตฺวา ตุมฺเห ปญฺญุตฺวา อาคนฺตฺวา ตุมฺหากเมว สนฺติเก นิพฺพตฺตมฺหิ” สามิ -อิตฺติ.

“มนุสฺसानํ กิตตํ आयํ -อิตฺติ.

“วสฺสสฺตมตฺตํ -อิตฺติ.

“เอตฺตํกเมว -อิตฺติ.

“อาม สามิ -อิตฺติ.

“เอตฺตํ आयํ คเหตฺวา นิพฺพตฺตา มนุสฺสา กิณฺนุ โข สุตฺตปฺปมตฺตา กาลํ อตฺตีกาเมนฺติ? อุทาทุ ทานาทินิ ปุณฺณานิ กโรนฺติ? -อิตฺติ.

“กึ วเทถ สามิ, อสงฺเขยฺยํ आयํ คเหตฺวา นิพฺพตฺตา วิย อชฺรามรา วิย นิจฺจปฺปมตฺตา มนุสฺสา -อิตฺติ.

มาลาภาริเทวปุตฺตสฺส มหาสํเวโค อุทปาเท

“วสฺสสฺตมตฺตํ आयํ คเหตฺวา นิพฺพตฺตา มนุสฺสา กิร ปมตฺตา นิปฺชชิตฺวา นิทฺทายนฺติ, กทา นฺ โข ทุกฺขา มุจฺจิสฺสนฺติ -อิตฺติ.

[๑๐๐ ปีของมนุษย์ เท่ากับ ๑ วันในสวรรค์]

อมฺหากํ ปน วสฺสสฺตํ ตาวตฺตีสานํ เทวานํ เอโก รตฺตินฺทิว, ตาย รตฺตียา ตีส รตฺตโย มาโส,
เตน มาเสน ทฺวาทสมาสึโก สํวจฺจโร, เตน สํวจฺจเรณ ทิพฺพํ วสฺสสฺสสํ อายุปฺปมาณํ.

ตํ มนุสฺสคณฺณาย ติสฺโส วสฺสโกภฺวโย สฺมฺมฺนึ จ วสฺสสฺตสฺสทานิ,

ตสฺมา ตสฺส เทวปุตฺตสฺส เอกทิวโสปี นาทิกฺกนฺโต มุหุตฺตสฺทิสฺโส ว กาลो อโหสิ.

๑ นิพฺพตฺตามหิ -อิตฺติ ภาวิตฺตํ.

เอวี่ อปฺปายกานํ ปมาโท นาม อติวีย อยฺตุโต -อติ.

ปุนทิวเส ภิกฺขุ คามํ ปวิญฺฐา อาสนสาละ อปฺปฐิกคฺคิตํ อาสนานิ อปฺปญฺญตฺตานิ ปานีโย อญฺญปฐฺฐิปิตํ ทิสฺวา
“กหํ ปติปฐิกา -อติ อาหํสุ.

“ภนฺเต กหํ ตุมฺเห ตํ ทกฺขิสฺสถ, หีโย อยฺเยสุ ภูณฺชิตฺวา คเตสุ, สายณฺหสมเย มตา -อติ.

ตํ สุตฺวา ปุณฺณชนภิกฺขุ เอติสฺสา อุปการํ สรณฺตา อสฺสูนิ สนฺธาเรตุํ นาสกฺขีสุ.

ชีณาสวานํ ฌมฺมสํเวโค อุทฺปาที.

เต ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา วิหารํ คนฺตฺวา สตถารํ วนฺทิตฺวา ปุณฺณิสฺสุ

“ภนฺเต ปติปฐิกา นาม อุปาสิกา อญฺญาย สมฺมญฺญาย นานปฺปการานิ ปุณฺณานิ กตฺวา สามิกเมว ปญฺญฺฐี,
สา อิทานิ มตา, กหํ นุ โข นิพฺพตฺตา -อติ.

“อตฺตโน สามิกสฺเสว สนฺติเก ภิกฺขเว -อติ.

“นตฺถิ ภนฺเต สามิกสฺส สนฺติเก -อติ.

“น สา ภิกฺขเว เอตํ สามิกํ ปญฺญฺฐี, ตาวตีสภวเน ตสฺสา มาลาภาริเทวปฺตุโต นาม สามิกโก,
สา ตสฺส ปุณฺณปิลนฺธณฺฏฐานโต จวิตฺวา ปุน คนฺตฺวา ตสฺเสว สนฺติเก นิพฺพตฺตา -อติ.

“เอวี่ กิร ภนฺเต -อติ.

“อาม ภิกฺขเว -อติ.

“อโห ปริตฺตํ ภนฺเต สตฺตานํ ชีวิทํ, ปาโถว อมฺเห ปรีวิสิตฺวา สายํ อฺปฺปนฺนพฺยาธินา มตา -อติ.

สตถา “อาม ภิกฺขเว ปริตฺตํ สตฺตานํ ชีวิทํ นาม, เตเนวิเม สตฺเต วตฺถุกาเมหิ เจว กิเลสกาเมหิ จ อติตฺเต เอว อนฺตโก
อตฺตโน วเส วตฺเตตฺวา กนฺทเนเต ปรีเทวเนเต คเหตฺวา คจฺฉติ -อติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“ปุณฺณานิ เหว ปจฺฉินฺตํ พฺยาสตฺตมนฺสํ นรํ
อติตฺตํเยว กามเมสุ อนฺตโก กุรฺเต วสํ -อติ.

[แก้อรรถ]

ตตฺถ ปุณฺณานิ เหว ปจฺฉินฺตํ -อติ ปุณฺณาราม มาลาการุ นานาปุณฺณานิ วีย อตฺตภาวปฺปฐิพฺพธานิ เจว อฺปฺปกรณปฺปฐิพฺพธานิ จ
กามคฺุณปุณฺณานิ โอจฺฉินฺตเมว.

พฺยาสตฺตมนฺสํ นรํ -อติ อสมฺปตฺเตสุ ปตฺถนาวเสณ สมฺปตฺเตสุ เศวเสณ วิวิธนาการเณ อาสตฺตจิตฺตํ.

อติตฺตํเยว กามเมสุ -อติ วตฺถุกาเมหิเลสกาเมสุ ปรีเยสเนนปี ปฐฺฐิลาเภนปี ปรีโกเคนปี นิธานเนนปี อติตฺตํ เอว สมานํ.

อนฺตโก กุรฺเต วสํ -อติ มรณฺสงฺขาโต อนฺตโก กนฺทนต์ ปรีเทวนต์ คเหตฺวา คจฺฉนฺโต อตฺตโน วสํ ปาเปตี -อติ อตฺถโ.

ขอ. บาลี ภา.๓ หน้า ๒๙ • ๔. ปติปฐิกาวตฺถ. • [แก้รรณ]

เทศนาวสานเน พหุ โสตาปตติผลาทีนิ ปาปุณีสุ.

เทศนา มหาชนสฺส สาทถิกา ซาตา -อิติ.

ปติปฐิกาวตฺถ.

---

๕. มจจรีโกสียเสฏฐิวตถุ.^๑

ยถาปิ ฆมโร ปุพฺผํ -อติ อิมํ ฆมฺมเทสนํ สตถา สาวตถิยํ วิหรนโต มจจรีโกสียเสฏฐี อารพภ กเถสิ.

วตถุ ราชคเห สมฺภูตฺตี.

[สมบัติของเศรษฐี ไม่อำนวยการประโยชน์แก่ใครๆ]

ราชคชนครสส กิร อวิทุเร สกกรํ นาม นิคโม อโหสิ.

ตตเถโก มจจรี โกสโย นาม เสฏฐี อสตีโกวิวิโว ปฏิวสตี.

โส ตินคเคน เตลพินทุมปี ปรสํ นํ เทติ. น อตตนา ปริภุชตี.

อติสส ตํ วิภวชาติํ เนว ปุตตทาราทีนํ น สมณพราหมณานํ อตถํ อนุโภติ, รกขสปริคคหิตา โปกฺขรณี วีย อปริโภคํ ติฏฐตี -อติ.

[เศรษฐีอยากกินขนมเบื้องจนผอม]

สตถา เอกทิวสํ ปจฺจุสสมเย มหากรุณาสมาปตตีโต วุฏฐาย สกกลโลกธาตฺยํ โพรเนยฺยพนฺธเว โอลเณโต
ปญฺจจตตาสีโยชนมตถเก วสนตสส เสฏฐีโน สปชาปติกสส โสตาปตติผลสส อุปนิสสยํ อททส.

ตโต ปุริมทิวเส ปน โส ราชานํ อุปุฏฐาตุํ ราชเคหํ คนฺตวา ราชูปุฏฐานํ กตวา อาคจฺจนโต
เอกํ ฉาตชมตฺตํ ชนปทมนุสฺสํ กุมมาสปูวํ กปลลปูวํ ชาทนต์ ทิสวา ตตถ ปีปาสํ อุปฺปาเทตฺวา อตตโน ฆรํ คนฺตวา จินฺตสิ
“สจหา ‘กปลลปูวํ ชาทิตุกาโมมหิตี วกขามิ, พหู มยา สหฺธิ ชาทิตุกามา ภวิสสนตี,
เอวํ เม พหูนี ติลตถนุสฺสปีผาณิตาทีนึ ปริกฺขยํ คมิสสนตี, น กสสจึ กเถสสามิ -อติ ตถนํ อธิวาเสนโต จรตี.

โส, คจฺจนเต คจฺจนเต กाले, อุปฺปนฺนุอุปฺปนฺนุทุกชาโต ธมนิสฺนถตคตโต ชาโต,
ตโต ตถนํ อธิวาเสตุํ อสโกโณโต คพฺภํ ปริสิตฺวา มยจกํ อุปฺคฺยหิตฺวา นิปชฺชิ.

เอวํ คโตปี ฌนทานิภเยน กสสจึ กิณฺจึ น กเถสิ.

[ภรรยาเศรษฐีทอดขนมเบื้อง]

อถ นํ ภริยา อุปฺสงกมิตฺวา ปีฏฐี ปริมชฺชิตฺวา “กินฺเต สามิ อผาสุกํ -อติ ปุจฺฉิ.

“น เม กิณฺจึ อผาสุกํ อตถิ -อติ.

“กินฺนุ โข เต ราชา กุปีโต -อติ.

“ราชาปิ เม น กุปฺปตี -อติ.

“อถ กินฺเต ปุตตธีตาทิ วา ทาสกมฺมกราทีหิ วา กิณฺจึ อมฺนาปํ กตํ อตถิ -อติ.

“เอวรูปปี นตฺถิ -อิติ.

“กิสมี ปน เต ตณฺหา อตฺถิ -อิติ.

เอวํ วุตฺเตปิ, ฐนทานิภเยน กิณฺจิ อวตฺวา นิสฺสทฺโทว นิปชฺชิ.

อถ นํ ภริยา “กเถหิ สามิ, กิสมี เต ตณฺหา -อิติ อาห.

โส วจฺนํ ปริคฺลินฺโต วีย “อตฺถิ เม ตณฺหา -อิติ อาห.

“กึ ตณฺหา สามิ -อิติ.

“กปลฺลปฺวํ ขาทิตฺกามมฺหิ -อิติ.

“อถ กิมตฺถํ เม น กเถสิ, กึ ตวํ ทลิตฺทโส, อิทานิ สกฺลสฺกฺกรณิคมวาสิํ ปโหนเก กปลฺลปฺว เว ปจิสฺสามิ -อิติ.

“กินฺเต เอเตหิ, อตฺตโน กมฺมํ กตฺวา ขาทิสฺสนฺติ -อิติ.

“เตนฺหิ เอกฺรจฺฉวาสิํ ปโหนเก กปลฺลปฺว เว ปจิสฺสามิ -อิติ.

“ขานามํ ทว มหฺทฐนภาวํ -อิติ.

“อิมสฺมี เคหสามนฺเต สพฺเพสํ ปโหนกํ กตฺวา ปจามิ -อิติ.

“ขานามํ ทว มหฺชฺฉมาสยภาวํ -อิติ.

“เตนฺหิ เต ปุตฺตทวารมตฺตเสว ปโหนกํ กตฺวา ปจามิ -อิติ.

“กินฺเต เอเตหิ -อิติ.

“กึ ปน ตฺยฺหญจ มยฺหญจ ปโหนกํ กตฺวา ปจามิ -อิติ.

“ตวํ กึ กริสฺสสิ -อิติ.

“เตนฺหิ เอกกสฺเสว เต ปโหนกํ กตฺวา ปจามิ -อิติ.

“อิมสฺมี ฐฺาเน ปจฺจมาเน, พหุ ปจฺจาสิํสนฺติ, สกฺลตณฺฑุเล ฐฺุเปตฺวา ภินฺนตณฺฑุเล จ อุทฺชนกปลฺลานิ จ อาทาย โลกํ ชีรสฺปิรมฺชฺฉมาณิตฺถจ คเหตุว สตฺตณฺฎมิทฺทสฺ ปาสาทสฺส อุปริมตฺลํ อารุญฺห ปจ, ตตฺถาหํ เอกโก ว นิสฺสีตฺวา ขาทิสฺสามิ -อิติ.

สา “สาธฺุ -อิติ ปฏฺิสฺสุณฺตีว คเหตุพฺพํ คหาเปตฺวา ปาสาทํ อารุญฺห ทาสีโย วิสฺสชฺเชตฺวา เสฏฺฐึ ปกฺโกสาเปสิ.

โส อาทิตฺโต ปฏฺุญฺญาย ทวารานิ ปิทฺหนฺโต สพฺพทฺวารेषฺสุ สฺฐิจฺฉมฺภิกานิ ทตฺวา สตฺตมํ ตลํ อภฺริทิตฺวา ตตฺถปิ ทวารํ ปิทฺทิตฺวา นิสฺสี.

ภริยาปิสฺส อุทฺชเน อคฺคิ ชาเลตฺวา กปลฺลํ อโรเปตฺวา ปฺว เว ปจิจฺจุ อารภิ.

[พระมหาโมคคัลลานะไปทรมานเศรษฐี]

อด สตถา ปาโต ว มหาโมคคัลลานตเถโร อามนตสิ “เอโส โมคคัลลาน ราชคหสส อวิหุเร สกกรนิคม มจจรีเสฏฐี
‘กปลลปูเว ขาทิสสามีติ อดญเฐสํ ทสสนภเยน สตตฎมิเก ปาสาเท กปลลปูเว ปาจาเปติ,
ตวั ตตถ คนตวา เสฏฐี ทเมตวา นิพพิเสวันํ กตวา อุโภปิ ชายปติเก ปูเว จ ชีรสบปิรมชฺฌาณิตานิ จ คาหาเปตวา
อตตโน พเลน เขตวันํ อานนฺทิ, อชฺชาหํ ปณฺจทิ ภิกขุสเตทฺธิ สทฺธิ วิหารเวยว นิสีทิสสามิ, ปูเวเหว ภตตกัจจํ กริสสามิ -อิตฺติ อาท.

เถโรปิ “สาธุ ฆนฺเต -อิตฺติ สตถุ วจนํ สมฺปฏฺิจจิตฺวา ตาวเทว อิทฺธิพเลน ตํ นิคมํ คนตวา
ตสส ปาสาทสส สึหปฺลชฺรทวารเ สุนิวตฺถเ สุปารุโต อากาเส เอว มณฺธิรูปกํ วีย อฏฺฐาสี.

มหาเสฏฐีโน เถโร ทิสวาว ททยมฺสํ กมฺปิ.

โส “อหํ เอวรูปานํเยว ฆเยน อิมํ ฐานํ อาคโต, อดญจ อากนตวา วาตปานทวารเ ฐีโต -อิตฺติ คเหตุพพคคณฺณํ อปสฺสนโต
อคคิมทฺธิ ปกฺขิตตฺถโลณสภฺชรา วีย โรเสนโต ตฎฏฏายนโต เอวมาห
“สมณ อากาเส ฐตฺวา กิ ลภิสสสิ, อากาเส อปเท ปทํ ทสเสตฺวา จงกมนฺโตปิ เนว ลภิสสสิ -อิตฺติ.

เถโร ตสมฺเเวย ฐฺานเ อปฺราปรํ จงกมิ.

เสฏฐี “จงกมนฺโต กิ ลภิสสสิ, อากาเส ปลงฺเคน นิสีทนฺโตปิ น ลภิสสสิเยว -อิตฺติ อาท.

เถโร ปลงฺกํ อากฺขิตฺวา นิสีทิ.

อด นํ “อากาเส นิสินฺนเ กิ ลภิสสสิ, อากนตวา วาตปานอุมมาเร ฐีโตปิ น ลภิสสสิ -อิตฺติ อาท.

เถโร อุมมาเร อฏฺฐาสี.

อด นํ “อุมมาเร ฐีโต กิ ลภิสสสิ, ฐฺูมายนฺโตปิ น ลภิสสสิเยว -อิตฺติ อาท.

เถโรปิ ฐฺูมายิ.

สกลปาสาทเ เอกธฺูโม อโหสิ.

เสฏฐีโน อกฺขินฺํ สฺุจียา วิชณฺนกาโล วีย อโหสิ.

เคทชฺฌายนภเยน ตํ “ปชฺชนฺโตปิ น ลภิสสสิ -อิตฺติ อวตฺวา “อຍ္ สมนฺโณ สฺุจฺจ ลคฺโค อลทฺธา น คมฺิสสติ,
เอกมสฺส ปุวํ ทาเปสสามิ -อิตฺติ ภริยํ อาท “ภทฺเท เอกํ ชฺุทฺทกပ္ပวํ ปจิตฺวา สมณสฺส ทตฺวา อฺุຍโยเซทฺธิ นํ -อิตฺติ.

สา โถกํเอว ปิฏฺฐํ กปลลปาตฺยํ ปกฺขิปิ.

มหาปุวเ หุตฺวา สกลปาตี ปุเรตฺวา อฺุทฺธมาโต อฏฺฐาสี.

เสฏฐี ตํ ทิสวา “พฺุทฺธา ปิฏฺฐํ คทิตํ ภวิสสติ -อิตฺติ สยเมว ทพพิภณฺเณน โถกํ ปิฏฺฐํ คเหตุวา ปกฺขิปิ.

ปุวเ ปุริมฺปุวโต มหนตฺโตริ ชาโต.

เอว ย ย ปจติ, โส โส มหนตมหนโต ว โหติ.

โส นิพพิโน ภาริย อาท “ภทเท อิมสส เอกํ ปุว เทหิ -อติ.

ตสสา ปจฉิโต เอกํ คณหนติยา, สพเพ เอกาพทธา อลลียีส.

สา เสฏฐิ อาท “สามิ สพเพ ปุวา เอกาพทธา, วิสุ กาคุํ น สกโกมิ -อติ.

“อหํ กริสสามิ -อติ โสปี กาคุํ นาสกขิ.

อุโภปี ขนา โภภิยํ คเหตุวา กพฒนตาปี วิโยเซตุํ นาสกขีสุเอว.

อถสส ปุเวหิ สหิ วายมนตสเสว, สริโรโต เสทา มุจจิส, ปีปาสา อุปจฉิขิ.

ตโต ภาริย อาท “ภทเท น เม ปุเวหิ อตโธ, สมณสส เทหิ -อติ.

สา ปจฉิ อาทาย เถรํ อุปสงกมิ.

เถโร อุภินนปี ธมมํ เทเสสิ, ตินณํ รตนานํ कुณํ กเถสิ

“อตถิ ทินนํ อตถิ ยิภูจฺจํ -อติ ทินนทานาทินํ ผลํ คคณตเล จนทํ วิย ทสเสสิ.

ตํ สุตวา ปสนนจิตโต “เสฏฐิ ฆนเต อาคนตวา อิมสมิ ปลลงเก นิสีทิตวา ปริภุชถ -อติ อาท.

[พระเถระนำเศรษฐีและภรรยา ไปเฝ้าพระศาสดา]

เถโร “มหาเสฏฐิ สมมาสมพุทโธ ‘ปุเว ขาทิสสามิติ ปยจหิ ภิกขุสเทหิ สหิ วิหารเ นิสินโน,
ตุมหากํ รุจिया สติ, เสฏฐิ ภาริยํ ปุเว จ ขีราทีนิจ คณหาเปถ, สตถุ สนตีกํ คมิสสาม -อติ อาท.

“กหํ ปน ฆนเต เอตรหิ สตถา -อติ.

“อิตโต ปลยจตตาทิสโยชนมตถเก เขตวนวิหารเ เสฏฐิ -อติ.

“ฆนเต กาลํ อนตีกกมิตวา เอตตํ อทธานํ กถํ คมิสสาม -อติ.

“มหาเสฏฐิ ตุมหากํ รุจिया สติ, อหํ โว อตตโน พเลน” เนสสามิ, ตุมหากํ ปาสาทเ โสปานสีสํ อตตโน ฐาเน เอว ภวิสสติ,
โสปานปริโยसानํ ปน เขตวนทวารโกภุชเ ภวิสสติ, อุปริปาสาทา เหมฐาเอตรณกาลมตเตเนว^๑ เขตวนํ เนสสามิ -อติ.

โส “สาธ ฆนเต -อติ สมปฏิจฉิ.

เถโร โสปานสีสํ ตถเถว กตวา “โสปานปาทุมุลํ เขตวนทวารโกภุชเ โหตุ -อติ อธิฐฐาสิ.

ตเถว อโหสิ.

---

๑ ส. ย. อธิพิพเลน.

๒ ส. ย. เหมฐาปาสาท.

เถโร เสฏฐีณจ ภริยณจ อุปริปาสาทา เหฏฐาโอตรณกาลโต ชิปปตริ์ เขตวนน์ สมปาเปสิ.

เต อุโภปิ สตถารุ์ อุปสงกมิตวา กาลิ์ อารโจะสุ.

สตถา ภตตคคิ์ ปริสิตวา ปณญตตพุทธาสเน นิสีทิ สหธิ์ ภิกขุสงฆเนน.

มหาเสฏฐี พุทธปมฺขสส ภิกขุสงฆสส ทกฺโขมทกั อทาสี.

ภริยา ตถาคตสส ปตเต ปูว์ ปติฏฐาเปสิ.

มหาเสฏฐีปิ ภริยาย สหธิ์ ยาวทตถั ปูว์ ขาทิ.

ปูวานน์ ปริโยसानเมว น ปณญายติ.

สกลวิหारे ภิกขุณณจ วิฆาสาทานณจ ทินเนสุปิ, ปริญโต น ปณญายเตว.

“ภนเต ปูวา ปริกขย์ น คจจณติ -อติ ภควโต อารโจะสุ.

“เตนหิ เขตวนทวารโกฏฐเก ฉชฺเขตถ -อติ อาห.

เต ทวารโกฏฐกสส อวิหุเร ปพการภูฏาเน ฉชฺชยีสุ.

อชฺชปิ ตั ฐานั “กปลลปูวปพการนเตว ปณญายติ.

มหาเสฏฐี สห ภริยาย ภควนตัม อุปสงกมิตวา เอกมณตัม อฏฐาสี.

ภควา อนูโมทนั อทาสี.

อนูโมทนามสาเน อุโภปิ โสตาปตติผลเล ปติฏฐาย สตถารุ์ วนทิตวา

ทวารโกฏฐเก โสปานั อารุยห อตตโน ปาสาทะเยว ปติฏฐหีสุ.

ตโต ปฏฐาย เสฏฐี อสีติโกฏฐนั พุทธสาสนะเยว วิกกิริ.

[พวกภิกษุสรรเสริญพระมหาโมคคัลลานะ]

ปุนทิวเส สายณหสมเย ธรรมสภายั สนนิปตติตา ภิกขุ “ปัสสธาวุโส มหาโมคคัลลานตเถรสส อานูภาวั,
อนุปหจจ นาม สหธิ์ อนุปหจจ โภเค มจจรีเสฏฐี มุหุตเตน ทมิตวา นิพพิเสวณั กตวา ปูเว คาทาเปตวา เขตวนน์ อาเนตวา
สตถุ สมมุขั กตวา โสตาปตติผลเล ปติฏฐาเปสิ อโห มหानูภาโว เถโร -อติ เถรสส คุณกถั กเถนตา นิสีทิสุ.

สตถา ทิพพายะ โสตราตฺถยา ภิกขุณั กถั สุตวา อาคณตวา “กาย นุตถ ภิกขเว เอตริท กถาย สนนินินนา -อติ ปุจฺจิตวา,
“อิมาย นามา -อติ วุตเต, “ภิกขเว กุลทมเกน นาม ภิกขุณา อนุปหจจ สหธิ์ อนุปหจจ โภเค กุถั อภิกลเมตวา อวิหะฐุตวา
ปุปฺฟโต เรณู คณนุเตน ภมเรน วิย อุปสงกมิตวา พุทธคณั ซานาเปตพพั ตาทิโส มม ปุตโต โมคคัลลาน -อติ เถร์ ปัสสีตวา
อิมิ คากมาห

ปเลติ รสมาทาย

เอวํ คามะ มุนี จเร -อิตติ.

[แก้บรรทัด]

ตตถ ภมโร -อิตติ ยากาจิ มธฺกรชาติ.

ปุปฺผํ -อิตติ ปุพฺผารามะ จรณโต ปุพฺผนฺจ วณฺณนฺจ คนฺธนฺจ อเหตุเรณฺโต อวินาเสนฺโต จรติ -อิตติ อตฺถโถ.

ปเลติ -อิตติ เอวํ จริตฺวา ยาวทตฺถํ รสํ ปิวิตฺวา อปรมฺปิ มธฺกรณตฺถาย อาทาย ปเลติ.

โส เอกํ^๑ วณฺคนํ อชโณคาคเหตุวา เอกสมิ รุกฺขสุสิเร ตํ รชมิสฺสํ รสํ ฐฺเปตฺวา อนุปฺพเพน มธฺรสํ มธฺ กโรติ
น ตสฺส ปุพฺผารามะ จริตฺปฺจยยา ปุพฺผํ วณฺณคนฺธํ วาสส วิคจฺจติ อถโข สพฺพํ ปากติกเมว โหติ.

เอวํ คามะ มุนี จเร -อิตติ เอวํ เสชาเสชเณโท อนาคาริยมฺนิ กุลปฺปฏิปาฏิยา คามะ ภิกฺขํ คนฺหนโต จรติ -อิตติ อตฺถโถ.

น ทิ ตสฺส คามะ จรณปฺจยยา กุลานํ สทฺธาหานิ วา โภคหานิ วา โหติ, สทฺธาปิ โภคาปิ ปากติกาว โหนติ,
เอวํ จริตฺวา จ ปน นิภมิตฺวา เสขมฺนิ ตาว พหิคามะ อุกฺกผาสฺสกุณฺฐานะ สงฆาภี ปณฺญาเปตฺวา นิสินฺโน
อกฺขณฺนชวณฺณปฺฏิจฺฉาทนฺตมฺสฺสุมาวเสน ปฺจจเวกฺขนโต ปิณฺทปาทํ ปรีภฺยชิตฺวา ตถารูปี วณฺสนํ อนุปฺวิสิตฺวา
อชฺมตฺตีกกมฺมฐฺฐานํ สมนฺสนโต จตฺตาริ มคฺเค จตฺตาริ จ ผลานิ ทตฺถคตาเนว กโรติ อเสขมฺนิ ปน ธิภฺฐมฺมุสฺสวិหารมฺนุยุชฺติ.

อยมสฺส ภมเรน สทฺธี มธฺกรณสรฺริกฺชตา เวทิตฺพพา.

อิธ ปน ชีณาสโว อธิปฺเปโต.

เทสนาวसानะ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสุ.

สตฺถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ วตฺวา อุตฺตรปี เณรสฺส คณฺมิ ปกาเสตฺถุ “น ภิกฺขเว อิทาเนว โมคคฺลลานะน มจจรีเสฏฐี ทมฺโถ,
ปฺพเพปิ นํ ทเมตฺวา กมฺมผลสมฺพนฺธํ ชานาเปสิเอวา -อิตติ อิมมตฺถํ ปกาเสนโต อตฺถํ อหริตฺวา

“อุโภ ขณฺชา อุโภ กุณฺธิ

อุโภ วิสมจกฺชุกา

อุภินฺนํ ปิพฺกา สีเส^๒

นาหํ ชานามิ อิลฺลิสฺ -อิตติ

อิมํ อิลฺลิสฺชาตกํ^๓ กเถสิ -อิตติ.

มจจรีโกสียเสฏฐีวตฺถุ.

๑ สี. ย. เอวํ.

๒ สี. ย. ชาตา.

๓ ข. ชา. เอก. ๒๗/๒๕. ตพฺฐกฺกถา. ๒/๑๖๓.

๖. ปาฐกถาชีวประวัติ.

“น ปรส วิโลมานิ -อติ อิมม เทสนัน สุตถา สวตถิย วิหรนโต ปาฐิกัง นาม อาชีวกัง อารพภ กเถสิ.

[ชาวบ้านสรรเสริญธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า]

สวตถิย กิร เอกา คหปตานี ปุตตภูฏาเน ฐเปตวา ปาฐิกัง นาม อาชีวกัง ปฏิกคคตี.

ตสสานนตรมเรสุ มนุสสา สตุถุ ธรรมเทสนัน สุตวา อาคนตวา “อโห อจจริยา พุทธานัน ธรรมเทสนา -อติ นานปกาเรหิ พุทธคุณ วัฒนเนนตี.

[นางอยากไปฟังธรรม แต่ไม่สมประสงค์]

สา พุทธานัน คุณณถิ สุตวา วิหารัน คนตวา ธรรม โสตุกามา ตมตถิ อาชีวกสส กเถตวา

“คจจิสสามห พุทธสส สนตีก อยย -อติ อาห.

โส “มา คจจาหิ -อติ นิวาเรตวา ต ปุนปุน ยาจมานมปิ นิวาเรสิ เอว.

สา “อยมม วิหารัน คนตวา ธรรม โสตุ น เทติ, สตุถารัน นิมนเตตวา อิเธว ธรรม สุนิสสามิ -อติ

สายณหสมเย ปุตต ปกโกสิตวา “คจจ, สวตนาย สตุถารัน นิมนเตหิ -อติ เปเสสิ.

โส คจจนโต ปฐมตริ อาชีวกสส วสนภูฏานัน คนตวา ต วนทิตวา นิสสิ.

อถ น โส “กห คจจสิ -อติ อาห.

“มาตุ วจเนน สตุถารัน นิมนเตตุ คจจามิ -อติ.

“มา ตสส สนตีก คจจาหิ -อติ.

“อล อยย”, คจจิสสามห -อติ.

“เอตสส กตสกการัน อุโกปิ ขาทิสสาม, มา คจจ -อติ.

“อล อยย, มาตา เม ตชเชสสติ -อติ.

“เตนหิ คจจ, คนตวา จ ปน นิมนเตตวา ‘อมหากัน เคหิ อสุกภูฏาเน वा อสุกวิถिय वा อสุกมคเคน वा คนตพพนตี มา อาจิกข สนตีก ฐิต วิย อถเนน มคเคน คจจนโต วิย ปลาติตวา เอหิ -อติ.

[บุตรชายทำตามคำของอาชีวก]

โส อาชีวกสส กถ สุตวา สตุถุ สนตีก คนตวา นิมนเตตวา อาชีวกเนน วุตตนิยาเมเนว สพพ กตวา ตสส สนตีก คนตวา

“กินเต กต -อติ ปุฏฐุ “สพพ กต อยย -อติ อาห.

“ภททกนเต กตฺ, ตสฺส กตสฺสกาโร อุโภปิ ขาทิสฺสาม -อิตฺติ วตฺวา ปุณฺทิวเส อาชีวกฺ ปาโต ว ตฺ เคหํ อคฺมาสิ.

ตํ คเหตฺวา ปจฺฉาคพฺเภ นิสฺสีทาเปสฺสุ.

ปฏฺวิสฺสกมฺนุสฺสา ตํ เคหํ อลฺลคฺมเยน อฺปฺลิมฺปิตฺวา ลาซปฺญจมาณี ปุพฺผาณี วิภฺกิริตฺวา
สฺตถุ นิสฺสีทนต์ถาย มหารหํ อาสนํ ปญฺญาเปสฺสุ.

พฺพุเทหิ สฺพธิ อฺปริจิตฺมฺนุสฺสา หิ อาสนปฺญญุตฺตี น ชานนฺติ.

[พระพุทธรเจ้าเสด็จไปเรือนอุบาสิกา]

พฺพุธานญจ มคฺคเทสเกน กิจฺจํ นาม นตฺถิ.

โพธิมฺมุเล ทสฺสทสฺสีโลกธาตฺถุ กมฺเปตฺวา สมฺโพธิํ ปตฺตทิวเสเยว หิ เนสฺสิ “อํยํ มคฺโค นิริยํ คจฺฉติ, อํยํ ติริจฺฉานโยนี, อํยํ เปตฺติวิสยํ,
อํยํ มฺนุสฺสโลกํ, อํยํ เทวโลกํ, อํยํ อมตฺมทานิพฺพานํ -อิตฺติ. สพฺเพ มคฺคา อาวิภูตฺวา.

คามนิคฺมาทึนํ มคฺเค วตฺตพฺพเมว นตฺถิ.

ตสฺมา สตถา ปาโต ว ปตฺตจิวฺรมาทาย มหาอุปาสิกาย เคหทวารํ คโต.

สา เคหา นิกฺขมิตฺวา สตถารํ ปญฺจปฺติภฺนฺนฺติเตน วนฺทิตฺวา อนฺโตนฺนเร ปเวเสตฺวา อาสเน นิสฺสีทาเปตฺวา
ทกฺขิโณทกํ ทตฺวา ปณฺเฑน ขาทนีเยน โภชนีเยน ปริวิสิ.

อุปาสิกา กตฺถตฺตกิจฺจสฺส สตถุโน อนฺนโมทฺนํ กาทเรตฺถุกามา ปตฺตํ คณฺหิ.

[อุบาสิกาฟังธรรม แล้วถูกอาชีวกตำ]

สตถา มธฺรฺสฺสเรณ อนฺนโมทฺนธมฺมกถํ อารภิ.

อุปาสิกา “สาธฺธุ สาธฺธุ -อิตฺติ สาธฺธุการํ ทพฺมานา ธมฺมํ สฺสุณฺนิ.

อาชีวกฺ ปจฺฉาคพฺเภ นิสฺสินฺนว ตสฺสา สาธฺธุการํ ทตฺวา ธมฺมํ สฺสุณฺนฺติยา สพฺทํ สุตฺวา สนฺธาเรตฺถุ นาสกฺขิ,
“น อิทาเนว สา มยฺหํ -อิตฺติ นิกฺขมิตฺวา “นฺนุสฺสาสิ กาทพฺกณฺณิ, เอตฺสฺส เอตํ สกฺกการํ กโรหิ -อิตฺติ
นานปฺปกาทเรณ อุปาสิกญจ สตถารญจ อุกโกสนฺโต ปลาโย.

[อุบาสิกามีจิตฟุ้งซ่าน]

อุปาสิกา ตสฺส กถาย ลขฺชิตฺตา อญฺญุตฺตํ คตํ จิตฺตํ เทสนานฺนุสฺสาเรณ เปเสตฺถุ นาสกฺขิ.

อถ นํ สตถา “กึ อุปาสิกเก จิตฺตํ เทสนานฺนุคฺตํ” กาทฺถุ น สกฺโกสิ -อิตฺติ.

“ภนฺเต เอตฺสฺส เม กถาย จิตฺตํ อญฺญุตฺตํ อฺปคตํ -อิตฺติ.

สตถา “เอวรูปัสส วิสภาคชนสส กถิตํ กถํ นาม อวชชิตุํ น วญฺญติ,
เอวรูปุ อสมนนาหริตวา อตตโน กตาทเมว โอลเกตุํ วญฺญติ -อติ วตวา อิมํ คาถมาห

“น ปเรสํ วิโลมานิ น ปเรสํ กตาทํ
อตตโน ว อเวกเขยย กตานิ อगतานิ จ -อติ.

[แก้บรรณ]

ตตถ น ปเรสํ วิโลมานิ -อติ ปเรสํ วิโลมานิ ผรุสานิ มมมจเฉทวจนานิ น มนสิกาตพพานิ.

น ปเรสํ กตาทํ -อติ

“อสุโก อุปาสโก อสสทโธ อปฺปสนโน, นاپิสส เคเห กญฺจจุฎฐิกขาทีนํ ทิยฺนติ, น สลากภตตาทินี, น จีวรชาติปจจยทานํ
เอตสส อตถิ,

ตถา อสุกา อุปาสิกา อสสทธา อปฺปสนนา, นاپิสสา เคเห กญฺจจุฎฐิกขาทีนํ ทิยฺนติ, น สลากภตตาทินี, น จีวรชาติปจจยทานํ
เอตีสสา อตถิ,

ตถา อสุโก ภิกขุ อสสทโธ อปฺปสนโน, นاپิ อฺปชฌายวตฺตํ กโรติ, น อจฺจริยวตฺตํ, น อคฺคนฺตฺกวตฺตํ, น คมิกวตฺตํ,
น เจตฺตยงคณวตฺตํ, น อุโปสถาคารวตฺตํ, น โภชนสาลา ยวตฺตํ, น ชนฺตาชฺรวตฺตาทินี นاپิสส กิณฺจิจฺจ ฐตฺตํ อตถิ,
น ภาวนารามตย อฺสุสาหมตฺตมฺปิ -อติ เอวํ ปเรสํ กตาทํ นาม น โอลเกตพพ.

อตตโน ว อเวกเขยย -อติ

“กถมฺภูตสส เม รตตนิทวา วิตฺตปตฺนตีติ ปพฺพชิตฺเตน อภินฺหนํ ปจจเวกชิตพพํ -อติ อิมํ โอวาทํ” อนุสฺสรนฺโต สทฺธาปพฺพชิตฺโต กุลปฺตฺโต
“กินฺนุ โข อหํ ‘อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตาทิ ติลกฺขณํ อโรเปตฺวา โยคฺกเขมํ กาทุํ นาสกฺขี -อติ เอวํ อตตโน กตาทานิ โอลเกยย -อติ.

เทสนาวसाने อุปาสิกา โสตาปตติผลे ปติญฺฐิตา.

เทสना महाचनसस सातुठिका चादा -อติ.

ปาฐกถาชีวประวัติ.

๗. ฉตตปาณิอุปาสกวตฺถุ.

“ยถาปิ รุจิริ บุปฺผํ -อิตติ อิมิ ฌมฺมเทสนํ สตฺถา สวตฺถิยํ วิหรนฺโต ฉตตปาณิอุปาสกํ อารพฺภ กเถสิ.

[ฉตตปาณิเข้าเฝ้าพระศาสดา]

สวตฺถิยํ ติ ฉตตปาณิ นาม อุปาสโก^๑ ติปิฏฺกธโร อนาคามี.

โส ปาโถว อุโปสฺสโก หุตฺวา สตฺถุ อุฏฺฐานํ อคฺมาสิ.

อนาคามีอริยสาวกานํ ติ สมหาทวนวเสน อุโปสฺสกมฺมํ นาม นตฺถิ.

มคฺเคนว เตสํ พุทฺทมจฺริยญฺจ เอกภตฺติกญฺจ อาคตํ.

เตเนวาท^๒ “ขฺมฺภิกาโร โข มหाराช กุมฺภกาโร เอกภตฺติโก พุทฺทมจาริ สิวา กลฺยาณธมฺโม -อิตติ.

เอวํ อนาคามีโน ปกตฺติยว เอกภตฺติกา จ พุทฺทมจาริโน จ โหนตฺติ.

โสปิ ตเถว อุโปสฺสโก หุตฺวา สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา ฌมฺมกถํ สุนฺนโต นิสิตฺติ.

[ฉตตปาณิไม่ลุกรับเสด็จพระเจ้าปเสนทิโกศล]

ตสมิ สมเย ราชา ปเสนทิโกสโล สตฺถุ อุฏฺฐานํ อคฺมาสิ.

อุปาสโก ตํ อคฺจฉนฺตํ ติสฺวา “อุฏฺฐาตพฺพํ นุ โข โน -อิตติ จินฺเตตฺวา

“อหํ อคฺคฺราชสฺส สนฺตึเก นิสินฺโน, ตสฺส เม ปเทสฺราชานํ ติสฺวา อุฏฺฐาตุํ น ยุตฺตํ,
ราชา โข ปน, เม อนุฏฺฐหนฺตสฺส, กุชฺฉิสฺสตี, เอตสมิ กุชฺฉนฺเตปิ, เนว อุฏฺฐทิสฺสามิ,
ราชานํ ติสฺวา อุฏฺฐหนฺเตน ติ ราชา ครุกฺโต โหตี, โน สตฺถา, เนว อุฏฺฐทิสฺสามิ -อิตติ น อุฏฺฐทิตฺติ.

ปณฺทิตฺตปริสา จ นาม ครุตรานํ สนฺตึเก นิสิตฺติว อนุฏฺฐหนฺตํ ติสฺวา น กุชฺฉนฺตติ.

ราชา ปน ตํ อนุฏฺฐหนฺตํ ติสฺวา กุปิตฺมานโส สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติ.

สตฺถา^๓ กุปิตฺถาวํ ญตฺวา “มหาราช อยํ ฉตตปาณิ อุปาสโก ปณฺทิตฺโต ทิฏฺฐธมฺโม ติปิฏฺกธโร อตฺถานตฺถกฺสโล -อิตติ
อุปาสกสฺส คฺคุณกถํ กเถสิ.

รณฺโญ ตสฺส คฺคุณกถํ สุนฺนตฺสเสว, จิตฺตํ มุทฺกํ ชาตํ.

๑ อิตโต ปริ อโหสิ -อิตติ ปเทน ภาวิตพฺพ.

๒ ม. ม. ๑๓/๓๗๕.

๓ อิตโต ปริ ตสฺสาตี ปเทน ภาวิตพฺพ.

[พระราชชาตรัสถามเหตุที่ไม่ถูกรับ กะฉัตตปาณิ]

อถกทิวส ราชา อุปริปาสาเท ฐิต ฉตตปาณิอุปาสก กตภตตกิจจ ฉตตมาทาย อุปาหน อารุยห ราชงคณน คจฉนตํ ทิสวา ปกโกสาเปสิ.

โส ฉตตปาณา อปนตวา ราชานํ อุปสงกมิตวา วนทิตวา เอกมนตํ อฏฐาสี.

อถ นํ ราชา อาห “โภ อุปาสก, กิเนเต ฉตตปาหนํ อปนีตํ -อติ.

“ราชา ปกโกสตีติ สุตวา อาคโตมहि -อติ.

“อชช อมหากํ ราชภาโว ตุมहेหิ ญาโต ภวิสสตี -อติ.

“สทาปี มยํ ตุมหากํ ราชภาवं ชานาม -อติ.

“เอวํ กสฺมา ปุริมทิวเส สตถุ สนติเก นิสินโน มํ ทิสวา น อฏฐาหิ -อติ.

“มหาราช อคฺคราชสฺส สนติเก นิสินโน ปเทสราชานํ ทิสวา อฏฐาหนโต สตถริ อคารโว ภเวยฺย, ตสฺมา น อฏฐาหิ -อติ.

“โหตุ โภ ติฏฐเตตํ, ตุมहे กิร ทิฏฐธมฺมิกสมปรายิกานํ อตถานตถานํ กุสลา ติปิฏกธฺรา, อมหากํ อนเตปุเร ธมฺมํ วาเจถ -อติ.

“น สกกา เทว -อติ.

“กึการณา -อติ.

“ราชเคหํ นาม มหาสาวชฺชํ, ทฺยุดตฺสฺยุดตกานิ ครุกาเนตถ เทว -อติ.

“มา เอวํ วเทถ, ‘ปุริมทิวเส มํ ทิสวา น อฏฐาโตมहिตี มา กุกุกุจจํ กโรถ -อติ.

“เทว คิหีนํ วิจฺรณฏฐานํ นาม สาวชฺชํ, เอกํ ปพพิชิตํ ปกโกสาเปตวา ธมฺมํ วาเจถ -อติ.

[พระอานนทสอนธรรมพระราชเทวีทั้ง ๒]

ราชา “สาธุ โภ, คจฉน ตุมहे -อติ ตํ อฺยโยเซตวา สตถุ สนติกํ คนตวา สตถารํ ยาจิ

“ภนเต มลลิกา จ เทวี วาสภยตติยา จ ‘ธมฺมํ ปรียาปฺณิสฺสามาตี วหนตี,

ปญจหิ ภิกฺขุสเตหิ สหฺธี นีพพฺธํ มม เคหํ คนตวา ตาสํ ธมฺมํ อฺททิสถ -อติ.

“พฺพุธานํ นีพพฺธํ เอกฏฐานคฺมนํ นาม นตถิ มหाराช -อติ.

“เตนหิ ภนเต อณฺเฑ ภิกฺขุ เทถ -อติ.

สตถา อานนทเถรสฺส ภารมกาสิ.

เถโร นีพพฺธํ คนตวา ตาสํ อฺทเทสํ อฺททิสตี.

ตาส มลลิกา สกุกจจ คเหตุวา สุขมยิตวา อุทเทส^๑ ปฏิจณาเปสิ.

วาสภตติยา ปน เนว สกุกจจ คณหาติ น สุขมยติ น อุทเทส^๑ ปฏิจณาเปตุ สกโกติ.

อถกทิวส สตุถา เถร ปุจฉิ “กี อานนท อุปาสิกา ธมม ปริยาปุณนติ -อิติ.

“อาม ฆนเต -อิติ.

“กา สกุกจจ คณหาติ -อิติ.

“มลลิกา ฆนเต สกุกจจ คณหาติ, สกุกจจ สุขมยติ, สกุกจจ อุทเทส^๑ ปฏิจณาเปตุ สกโกติ,
ตุมหาก ปน ญาตีธิตา เนว สกุกจจ คณหาติ, น สุขมยติ, น อุทเทส^๑ ปฏิจณาเปตุ สกโกติ -อิติ.

[วจาสุภาชิต ย่อมมีผลแก่ผู้ปฏิบัติ]

สตุถา เถรสส วจัน สุตวา “อานนท มยา กถิตธมโม นาม สกุกจจ อสสุนนตสส อคคณนตสส อสขมายนตสส อเทเสนตสส
วณณสมปนโน อคนธก ปุप्ผ วิย อผล ไหติ, สกุกจจ ปน สวนาทีน กโรนตสส มหปผล ไหติ มหานิสส -อิติ
วตวา อีมา เทว คาถา อภาสิ

“ยถาปิ รุจิริ ปุप्ผ	วณณวณต อคนธก
เอว สุภาสิตา วจา	อผลา ไหติ อกุพพโต
ยถาปิ รุจิริ ปุप्ผ	วณณวณต สคนธก
เอว สุภาสิตา วจา	สผลา ไหติ สกุพพโต -อิติ.

[แก้อรธ]

ตตถ รุจิริ -อิติ โสภน.

วณณวณต -อิติ วณณสณฐานสมปนโน.

อคนธก -อิติ คนธรหิต ปาลิภททท คิริกณณิก ชยกุสุมาทีเกท.

เอว สุภาสิตา วจา -อิติ สุภาสิตา วจา นาม เตปิฏก พุทธวจัน ต วณณสณฐานสมปนโน อคนธกปุพพสทิส.

ยถา ปน อคนธก ปุप्ผ โย น ชาเรติ ตสส สรีเร คนโธ น ผรติ, เอว เอตปิ โย น สกุกจจ สวนาทีน น สมัจจติ
ตสส สกุกจจ อสมัจจนตสส ย ตตถ กตตพพิ ต อกุพพโต สุตคนธ ชาरणคนธ ปฏิปัตติคนธจจ น อวาหติ อผล ไหติ
เตน วุตตเอว สุภาสิตา วจา อผลา ไหติ อกุพพโต -อิติ.

สคนธก -อิติ จมปกนีสูปปลาทีเกท.

เอวํ -อิติ ยถา ตํ ปุပ္ผํ ธาเรนตฺสฺส สรีเร คนฺโธ ผรติ

เอวํ เตปิฎกพุทฺธวจนสงฺฆาตา สุภาสิตา วาจาปี สุภุพฺโพโต โย สกฺกจฺจํ สวนาทีหิ ตตฺถ กตฺตพฺพํ กโรติ อสฺส ปุคฺคฺลสฺส สผลา โหติ
สุตฺตคนฺธ ธารณคนฺธ ปฏิปตฺติคนฺธานํ อวหนโต มหปฺผลา โหติ มหานิสฺสา -อิติ อตฺถโถ.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปตฺตา.

เทสณา มหาชนสฺส สาทฺธิกา ชาตา -อิติ.

ฉตตปาณิอุปาสกวตฺถุ

---

๘. วิสาขบูชา.

“ยถาปิ ปุพฺพราสมิหยา -อิตติ อิมิ ฆมฺมเทสนนํ สุตถา สวตฺถิ อุนิสนาย ปุพฺพารามเ วิหรนโต วิสาขํ อุนิสนํ อารพฺภ กเถสิ.

[พระศาสดาเสด็จไปโปรดสัตว์]

สา กิร อังครภูริ ภาทียนคเร เมณฑกเสฏฺฐิปุตฺตสฺส ฌณชยเสฏฺฐิโน อคฺคมเสสิยา สุมฺนาเวหิยา กุจฺฉิมิ นินฺพตฺติ.

ตสฺสา สุตฺตวสฺสีกกาลे สุตถา เสลพฺราหมณาพินํ โพนเนยฺยพฺนธวานํ อุนิสนยสมฺปตฺติํ ทิสฺวา มหาภิกขุสงฺฆปริวารो จาริกํ จรมาโน ตํ นครํ ปาปุณฺนิ.

[ผู้มีบุญทั้ง ๕ ในภัททียนคร]

ตสมฺมิลจ สมนเย เมณฑโก คหปติ ตสมิ นคเร ปณฺจณนํ มหาปุณฺณานํ เซฏฺฐโก หุตฺวา เสฏฺฐิภูฏานํ กเถสิ.

ปณฺจ มหาปุณฺณา นาม “เมณฑโก เสฏฺฐิ, จนฺทปุมมา นาม ตสเสว เซฏฺฐกภริยา, ตสเสว เซฏฺฐกปุตฺโต ฌณชโย นาม, ตสฺส ภริยา สุมฺนาเวหิ นาม, เมณฑกเสฏฺฐิสฺส ทาสี ปุณฺโณ นาม -อิตติ.

[คนมั่งมีในแคว้นของพระเจ้าพิมพิสาร ๕ คน]

น เกวลณจ เมณฑกเสฏฺฐิเยว, พิมพิสารธมฺมโณ ปน วิชิตे ปณฺจ อมิตโกคา นาม อเหตุํ “โชติโย ชฺฉิลโล เมณฑโก ปุณฺณโก กากวลฺลियो -อิตติ.

[เมณฑกเศรษฐีให้นางวิสาขไปรับพระศาสดา]

เตสุ อัย เมณฑกเสฏฺฐิ ทสฺพลสฺส อตฺตโน นครํ สมฺปตฺตภาวํ ญตฺวา ปุตฺตสฺส ฌณชยเสฏฺฐิโน ธีตรํ วิสาขํ ทาริกํ ปกโกสาเปตฺวา อาห “อมม, ตฺยหิปี มงฺคลํ, อมหากิปี มงฺคลํ, ตว ปริวารเหติ ปณฺจเหติ ทาริกาสเตหิ สหฺธิ ปณฺจ รตฺตานิ อารุญฺห ปณฺจเหติ ทาสีสเตหิ ปริวฺตฺตา ทสฺพลสฺส ปจฺจคฺคมนํ กโรหิ -อิตติ.

สา “สาธุ -อิตติ ปุณฺณสูณฺตีวา ตถา อกาสิ.

การณการณเส ปน กุสลตฺตา ยาวติกา ยานสฺส ภูมิ ยานเนน คนฺตฺวา ยานา ปจฺจโรหิตฺวา ปตฺติกาเว สุตถารํ อุนิสนํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ อญฺฐาสิ.

อถสฺสา ปุพฺพจริยวเสน สุตถา ฆมฺมํ เทเสสิ.

[นางได้โสดาปัตติผลแต่อายุ ๗ ขวบ]

สา เทสนาวसानเ ปณฺจเหติ ทาริกาสเตหิ สหฺธิ โสตาปตฺติผลเ ปตฺติญฺหิ.

เมณฑกเสฏฐีปิ โข สตถารุ อุปสงกมิตวา ธมมกถิ สุตวา โสตาปตติผลแล ปติฏฐาย สุวาตนาย นิมนเตตวา
ปุณทิวเส อตตโน นิเวสเน ปณิเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน พุทฺธูปมฺขํ ภิกขุสงฺฆํ ปริวิสิตวา
เอเตเนว อุปาเยน อพฺพมมาสี มหาทานํ อทาสี.

สตถา ภทฺทियนฺทเร ยถาภีรนต์ วิหริตวา ปกฺกามิ.

[พระเจ้าปเสนทิโกศลอยากได้ผู้มีบุญ]

เตน โข ปน สมเยน พิมพิสาร์ จ ปเสนทิโกสโล จ อญฺญมญฺญํ ภคินีปติกา โหนติ.

อถกทิวสํ โกสลราชา จินฺตสิ “พิมพิสาร์สส วิชิตะ ปญจ อมิตโกคา มหาปุณฺญา วสนฺติ, มยฺหํ วิชิตะ เอโกปิ ตาทิสํ นตฺถิ,
ยนฺนุนาหํ พิมพิสาร์สส สนฺติกํ คนฺตวา เอกํ มหาปุณฺญํ ยาเจยฺย -อิตฺติ.

โส ตตฺถ คนฺตวา รญฺญา กตปฺปิสฺนถาโร “กัการณา อาคโธสิ -อิตฺติ ปุณฺฺฐู “ตุมหากํ วิชิตะ ปญจ อมิตโกคา มหาปุณฺญา วสนฺติ,
ตโต เอกํ คเหตุวา คมิสฺสามีติ อาคโธมฺหิ, เตสุ เม เอกํ เทถ -อิตฺติ อาห.

“มหากุลาณี อมเหที จาเลตุํ น สกฺกา -อิตฺติ.

“อหํ อลทฺธา น คมิสฺสามิ -อิตฺติ.

[มอบธนะชัยเศรษฐี ให้พระเจ้าโกศล]

ราชา อมจเจที สทฺธี มนฺเตตวา “โซติยาทีนํ มหากุลาณํ จาลนํ นาม ปุณฺฺฐวียา จาลนสทฺธี,
เมณฑกมหาเสฏฐีสฺส ปุตฺโต ธนญชยเสฏฐี นาม อตฺถิ, เตน สทฺธี มนฺเตตวา ว ปุณฺฺวจนํ เต ทสฺสามิ -อิตฺติ วตฺวา
ตํ ปกโกสาเปตวา “ตาท โกสลราชา ‘เอกํ ธนเสฏฐี คเหตุวา คมิสฺสามีติ วทตี, ตวํ เตน สทฺธี คจฺฉาหิ -อิตฺติ.

“ตุมहेสุ ปหิณฺนเตสุ, คมิสฺสามิ เทว -อิตฺติ.

“เตนหิ ปริวจฺฉํ กตฺวา คจฺฉ ตาท -อิตฺติ.

โส อตตโน กตฺตพฺพุตตํ อทาสี.

ราชาปิสฺส มหนฺตํ สกฺการํ กตฺวา “อิมํ อาทาย คจฺฉ -อิตฺติ ปเสนทิโกสลราชานํ อญฺโยเสสิ.

โส ตํ อาทาย สพฺพตฺถ เอกรตฺติวาเสน คจฺฉนฺโต เอกํ ผาสุกฺกุณฺฺฑานํ ปตฺวา นิवासํ คนฺหิ.

[การสร้างเมืองสาเกต]

อถ นํ ธนญชยเสฏฐี ปุจฺฉิ “อิหํ กสฺส วิชิตํ -อิตฺติ.

“มยฺหํ เสฏฐี -อิตฺติ.

“กัวฺหุโร อีโต สาวตฺถี -อิตฺติ.

“สตตโยชนมตถเก -อติ.

“อนโตนคร สมพาริ, อมหากั ปริชโน มหนโต, สเจ โรเจถ, อิเชว วเสยยาม เทว -อติ.

ราชา “สาธ -อติ สมปฏิจิตตวา ตสมิ ฐาเน นคร มาเปตวา ตสส ทตวา อคมาสิ.

ตสมิ ปเทเส สายั วสนภูฐานสส คหิตตตทา นครสส “สาเกตนเตว นาม โหสิ.

สาวตถิมปิ โข มิคารเสฐฐิโน ปุตโต ปุณณวพตทณกุมาริ นาม วยปุตโต โหสิ.

ถ น มาตูปิตโร วทีสุ “ตาท ตว รุจจนภูฐานเน เอกิ ทาริกิ อุปธาเรหิ -อติ.

“มยหิ เอวรูปาย ภริยาย กิจจันตถิ -อติ.

“ปุตต มา เอว กิริ, กุลิ นาม อุปุตตัง น ติภูฐติ -อติ.

[ลักษณะเบญจกัลยาณี]

โส ปุนปุนิ วุจจมาโน “เตนหิ ปญจกัลยาณสมนนาคต ทาริกิ ลภมาโน ตุมหากั วจัน กิริสสามิ -อติ อาห.

“กานิ ปเนตานิ ปญจ กัลยาณานิ นาม ตาท -อติ.

“เกสกัลยาณิ มัสกัลยาณิ อฏฐิกัลยาณิ ฉวิกัลยาณิ วยกัลยาณิ -อติ.

มหาปุณญาย ทิ อิตถิยา เกสา โมรกลาปสทิสสา หุตวา มุญจิตวา วิสสภูฐา นิवासันนตัม ปหริตวา นิวตติตวา อุทศคคา ติภูฐนติ, อิทิ เกสกัลยาณิ นาม.

ทนต์วารณิ พิมพผลสทิสั วณณสมปนัน สมิ สุมุสสิตัม โหติ, อิทิ มัสกัลยาณิ นาม.

ทนต์ตา สุกกา สมา อวิวรา อุตสาเปตวา ฐูปิตวชिरปนตี วिय สมุจฉินนสงขปนตี วिय จ โสภนติ, อิทิ อฏฐิกัลยาณิ นาม.

กาฬิยา วณณกาทีหิ อวิลิตโตเอว ฉวิณโณ สนิหุโธ นิลุปปทามสทิส โหติ โอทาทาย กณณการปุปทามสทิส โหติ, อิทิ ฉวิกัลยาณิ นาม.

ทสกขตตุ วิชตูปิ โข ปน สกั วิชตาวา วिय อวิกตโยพพนา ว โหติ, อิทิ วยกัลยาณิ นาม -อติ.

[เศรษฐีสั่งพราหมณ์ไปแสวงหาหญิงเบญจกัลยาณี]

ถสส มาตูปิตโร อฏฐุตตรสทพราหมณนิ มินนเตตวา โภเชตวา “ปญจกัลยาณสมนนาคตา อิตถิโย นาม โหนติ -อติ ปุจฉิส.

“อาม โหนติ -อติ.

“เตนหิ เอวรูปิ ทาริกิ ปริเยสิตุ อฏฐุ ชนา คจฉนต -อติ พหุณน ทตวา “อาคตกาเล จ โว กาทพพิ ชานิสสาม, คจฉณ, เอวรूपิ ทาริกิ ปริเยสธ, ทิภูฐกาเล จ อิมิ ปิลนเรยยาถ -อติ สดสทสคชนิกิ สุลณณมมาลั ทตวา อุกุโยเชสุ.

เต มหันทมนทานิ นครานิ คนฺตวา ปรีเยสมานา ปญจกลยาณสมนฺนาคตฺ ทาริกํ อทิสฺวา นิวตติตฺวา อาคจฺจนฺตา
วิภูวนกฺขตฺตทิวเส สาเกตํ อนุปฺปตฺตา “อชฺช อมฺหากํ กมฺมํ นิปฺปชฺชิสฺสตี -อิติ จินฺตยีสฺสุ.

[งานประจำปีของนครสาเกต]

ตสมฺมี ปน นฺคเร อนุสฺวํจฺจเร วิภูวนกฺขตฺตํ นาม โหติ.

ตทา พหิอนิกฺขมนกฺลಾನิปี ปรีวารเณ สฺพธิ์ เคหา นิกฺขมิตฺวา อปฺปฏิจฺจนฺเนน สรีเรณ ปทสฺวา นทีตีเร คจฺจนฺติ.

ตสมฺมี ทิวเส ขตฺติยมหาสาธาทีนํ ปฺตฺตาปี “อตฺตโน สมานชาติกํ มนาปี กุลทาริกํ ทิสฺวา มาลาคุเลน ปรีกฺขิปีสฺสาม -อิติ
ตํ ตํ มคฺคํ นิสฺสาย ตินฺนฺตฺวา.

[พรหมณ์พบนางวิสาขา]

เตปี พฺราหฺมณา นทีตีเร เอกํ सालํ ปวีสิตฺวา อภูจฺจฺสุ.

ตสมฺมี ขณฺเ วิสาขา ปณฺณรโสฬสฺสวสฺสทฺเทสิกา หุตฺวา สพฺพากรณฺปฺปฏิมณฺชิตา ปญฺจทฺธิ กุมารีสฺเตทฺธิ ปรีวฺตฺตา
“นที คนฺตวา นหายีสฺสามิ -อิติ ตํ ปเทสํ ปตฺตา.

อถ โข เมโข อภูจฺจฺหิตฺวา ปาวสฺสี.

ปญฺจสฺตา กุมาริโย เวเคน คนฺตวา सालํ ปวีสิสฺสุ.

พฺราหฺมณา โอลเเกนฺตา ตาสฺสุ เอกํปี ปญฺจกลยาณสมนฺนาคตํ น ปสฺสีสฺสุ.

วิสาขา ปกตฺติคมเนเนว सालํ ปาวีสิ.

วตฺถาภรณานิ เตมีสฺสุ.

พฺราหฺมณา ตสฺสา จตฺตารี กลยาณานิ ทิสฺวา ทนฺเต ปสฺสีตฺกามา

“อลสชาติกา อมฺหากํ ชีตา, เอตฺตีสฺสา สามิโก กญฺชิกมตฺตมปี น ลภิสฺสตี มณฺเญ -อิติ อญฺญมณฺเญ กถยีสฺสุ.

อถ เน วิสาขา อาท “กํ วเทถ ตุมเท -อิติ.

“ตํ กเถม อมฺม -อิติ.

มธุโร กิร ตสฺสา สทฺโท กัสฺतालสฺสโร วีย นิจฺจเรติ.

อถ เน ปุน มธุรสทฺเทน “กึการณา กเถถ -อิติ ปุจฺฉิ.

“ตว ปรีวาริตฺถิโย วตฺถาลงฺกาเร อเตเมตฺวา เวเคน सालํ ปวีสิสฺสุ, ตฺยหิ เอตฺตํ ฐานํ เวเคน อากมฺนตฺตมปี นตฺถิ,
วตฺถาภรณานิ เตเมตฺวา อาคตาสิ, ตสมฺมา กเถม -อิติ.

“ตาทา มา เอวํ วเทถ, อหิ เอตาทิ พลวตฺรา, การณํ ปน สลลฺกเขตฺวา ชเวน นาคตฺมทฺธิ -อิติ.

“ก็ อมม -อิตี.

[ชน ๔ จำพวกวิ่งไปไม่งาม]

“ตาตา จตตารโ ชนา ชวมานา น โสภนติ, อปรมปี เอก์ การณํ อตถิ -อิตี.

“กตเม จตตารโ ชวมานา น โสภนติ อมม -อิตี.

“ตาตา (๑) อภิสิตโต ราชา ตาว สพพากรณปปฏิมณฺหิต กจฺฉํ พนธิตวา ราชงฺคณ ชวมาโน น โสภติ,

‘ก็ อัย ราชา คหปติโก วยี ชาวตีติ อญฺญทตฺถุ ครหํ ลภติ, สณิกํ คจฺฉนฺโต ว โสภติ,

(๒) รมญฺญ มงฺคลหตฺถิปิ อลงฺกโต ชวมาโน น โสภติ, วารณฺลึพฺพหยา คจฺฉนฺโต ว โสภติ,

(๓) ปพฺพชิต ชวมาโน น โสภติ ‘ก็ อัย สมโณ คิหิ วยี ชาวตีติ เกวลํ ครหเมว ลภติ, สมิตคมเนน ปน โสภติ,

(๔) อิตถิ ชวมานา น โสภติ ‘ก็ เอสา อิตถิ ปุริโส วยี ชาวตีติ ครหิตพฺพวา ว โหติ, ปกตคมเนน โสภติ^๑,

อิมะ จตตารโ ชวมานา น โสภนติ ตาต -อิตี.

“กตมํ ปเนกํ อปรํ การณํ อมม -อิตี.

“ตาตา มาตาปิตโร นาม ชีตรํ องคฺปจฺจจฺจคานิ สณฺฐเปตฺวา โปเสนฺติ, มยํ หิ วิภิกฺขณิยภณฺฑํ นาม,

อมเห ปรกฺลํ เปสนตถาย โปเสนฺติ,

สเจ ชวมานานํ นีวตฺถุสสณฺเณ วา อกกมิตฺวา ภูมियํ วา ปกฺขลิตฺวา ปติตกาเล หตฺถเ วา ปาโท วา ภิชฺเชยฺย,

กฺลสเสว ภาโร ภเวยฺยาม, ปสาธณภณฺฑํ ปน เตเมตฺวา สุกฺขิสฺสตี, อิมํ การณํ สลลกฺเขตฺวา น ชาวิทฺมहि ตาต -อิตี.

[พราหมณ์สวมมาลัยทองให้]

พราหมณา ตสสา กถนกาเล ทนตสมปตฺตี ทิสฺวา “เอวรูปา โน สมปตฺติ น ทิฏฺฐุปฺพวา -อิตี ตสสา สาธุการํ ทตฺวา

“อมม ตฺยเหเวสา อนฺจจฺจวิกา -อิตี วตฺวา ตํ สุวณฺณมาลํ ปิลนฺธยีสฺสุ.

อถ เน ปุจฺฉิ “กตฺรณครโต อากตฺตถ ตาต -อิตี.

“สาวตถิโต อมม -อิตี.

“เสฏฺฐิกฺลํ กตฺรํ นาม -อิตี.

“มิการเสฏฺฐี นาม อมม -อิตี.

“ออยฺยปฺตโต โก นาม -อิตี.

“ปฺถนฺวทฺถนฺกฺมาโร นาม อมม -อิตี.

สา “สมานชาติกํ โน กฺลํ -อิตี อธิวาเสตฺวา ปิตุ สาสนํ ปทีณิ “อมหากํ รถํ เปเสนฺตุ -อิตี.

ภิกฺขจาปี หิ सा आकमनकाले पत्सा आकता, सुवण्णमालाय पन पिलन्धनकाले पृष्ठाय तदा कन्तुं न लभति.

---

๑ ส. ม. ย. ปกตคมเนน โสภติ -อิตี นตถิ.

อิสสรทริกา รถาทิหิ คจฺจนฺติ,

อิตรรา ปกฺติยานํ อภิรุหนฺติ, ฉตฺตํ วา ตาลปณฺณํ วา อุปริ กโรนฺติ,
ตสมึปิ อสฺติ, นินฺตฺตสฺมาฏฺกสฺส ทสนฺตํ อุกฺขิปิตฺวา องฺเส ชิปนฺติเอว.

ตสฺสา ปน ปิตา ปญฺจ รตฺสทานิ เปเสสิ.

สา สปริวารรา รั อารุหฺห คตา.

พราหมณาปิ เอกโตว อคมฺสุ.

อถ เน เสฏฺฐี ปุจฺฉิ “กฺโต อาคตฺตถ -อิติ.

“สาวตฺถิโต มหาเสฏฺฐี -อิติ.

“เสฏฺฐี กตโร นาม -อิติ.

“มิการเสฏฺฐี นาม -อิติ.

“ปุตฺโต โก นาม -อิติ.

“ปฺณณวพฺพนกฺมารุ นาม -อิติ.

“ชนํ กิตฺตํ -อิติ.

“จตฺตาฬีส โกฏฺโฆ มหาเสฏฺฐี -อิติ.

“ชนํ ตาว อมฺหากํ ชนํ อุปาทาย กากณิกมตฺตํ,
ทาริกาย ปน อารกฺขมตฺตาย ลทฺธกาลโต ปฏฺฐาย ก็ อญฺเฐน การณฺน -อิติ อธิวาเสสิ.

โส เตสํ สกฺการํ กตฺวา เอกาหํ ทวีหํ วสาเปตฺวา อฺยุโยเชสิ.

[พราหมณ์กลับเมืองสาวตฺถิ]

เต สาวตฺถี คนฺตฺวา” “ลทฺธา โน ทาริกา -อิติ อาโรจยฺสู.

“กสฺส ธีตา -อิติ.

“ชนนฺชยเสฏฺฐีโน -อิติ.

โส “มหากุลสฺส เม ทาริกา ลทฺธา, ชิปปเมว นํ อาเนตฺตุํ วมฺภูติ -อิติ ตตถ คมนตฺถํ รณฺโณ อาโรเจสิ.

ราชา “มหากุลํ เอตํ มยา พิมพิสารสฺส สนฺติกา อาเนตฺวา สาเกเต นินฺเวสิตํ, ตสฺส สมฺมานํ กาทฺตุํ วมฺภูติ -อิติ

“อหํปิ คมิสฺสามิ -อิติ อาห.

โส “สาธู เทว -อิติ วตวา ฌณชยเสฏฐิโน สาสัน เปเสสิ

“มยิ อากจณเต, ราชาปิ อากมิสสติ, มหนตฺ ราชนล, เอตตกสส ฌนสส กาทพพุตตํ กาทุํ สกขิสสสิ น สกขิสสสิ -อิติ.

อิติโรปิ “สเจปิ ทส ราชาโน อากจณติ, อากจณตุ -อิติ ปฏิสาสัน เปเสสิ.

มิการเสฏฐิ ตาวมหนเต นครเ เคหโคปกมตฺ ฐเปตวา เสสชน อาทาย คนตวา อทตโยชนมคเค ฐตวา

“อากตมท -อิติ สาสัน ปหิณิ.

[ฌณชยเสฏฐิกับธิดา จัดสถานที่ต้อนรับ]

ฌณชยเสฏฐิ พหุปลณการ เปเสตวา ฐิตรา สทธี มนเตสิ

“อมม สสุโร กิร เต โกสสรณญา สทธี อากโต, ตสส กตรฺ เคหํ ปฏิชคคิตพพ รณโย กตรฺ, อุปราชาทินํ กตรานิ -อิติ.

ปลนชิตา เสฏฐิธิดา วชิรคคิตฉินณญาณา กปปสตสทสสํ ปตถิตปตถณา อภินิหารสมปนา “สสุรสส เม อสุกํ เคหํ ปฏิชคคค, รณโย อสุกํ, อุปราชาทินํ อสุกานิ -อิติ สวิทิตวา ทาสกมมกร ปกโกสาเปตวา “เอตตกา รณโย กตตพพกัจจํ กโรถ, เอตตกา อุปราชาทินํ, ทตถิสสาทโยปิ ตุมเหเวว ปฏิชคคค, อสสพนธาทยปิ อากนตวา มจคจจณํ อนุกวิสสนติ -อิติ สวิทิ.

“กัการณา”

“มย วิสาชาย มจคจจณันํ คนตวา น กิลจิ ลภิมท, อสสรกชณาทินิ กโรนตา สขํ น วิจริมทา -อิติ เกจิ วตตุํ มา ลภีส.

[เครื่องแต่งตัวนางวิสาข ๔ เดือนจึงเสร็จ]

ตทิวสเมว วิสาชาย ปิตา ปลจสเส สุนณกาเร ปกโกสาเปตวา “ฐิตู เม มหาลตาปสาธนํ นาม กโรถ -อิติ

รตตสสุนณสส นิกชสทสสํ ตทนุรูปานิ จ รชตมณิมุตตวาปวาชชิตาทินิ ทาเปสิ.

ราชา กติปาหํ วสิตวา ฌณชยเสฏฐิสส สาสัน ปหิณิ

“น สกกา เสฏฐินา อมหากํ ภรณโปสนํ กาทุํ, ทาริกาย คมนกาลํ ชานาตุ -อิติ.

โสปิ รณโย สาสัน เปเสสิ “อิทานิ วสสกาโล อากโต, น สกกา จาตุมาสํ วิจริตุํ, ตุมหากํ พลกายสส ยํ ยํ ลทจฺ วภูณติ, สพพนตํ มม ภาริ, มยา เปสิตกาเล เทโว คมิสสติ -อิติ.

ตโต ปฏฐาย สาเกตนครํ นิจจนกชตตํ วิย อโหสิ.

ราชานํ อาที กตวา สพเพสํ มาลาคนชวตถาทินิ ปฏิตตนาเวว โหนติ.

เต เต ชนา จินตยีส “เสฏฐิ อมหากเมว สกการํ กโรติ -อิติ.

เอวํ ตโย มาสา อติกนตา.

ปสาธนํ ปน น ตาว นิฐฐาติ.

กมมาธิฐฐายิกา อากนตวา เสฏฐิโน อโรเจสุ “อณญํ อสนนํ นาม นตถิ, พลกายสส ปน กตตปจนทารุณิ นปโปหนติ -อิติ.

“คจจถ ตาตา, อิมสมิ นคเร ปริชิตนหตฺถิสาลาทโย เจว ชินฺณกานิ จ เคหานิ คเหตุวา ปจถ -อิตฺติ.

เอวํ ปจฺนตานิปี, อชฺพตฺมาโส อติกกนฺโต.

ตโต ปุณฺปิ “ทารุณิ นตฺถิ -อิตฺติ อารโหจยีสฺสุ.

“อิมสมิ กาลเ น สกฺกา ทารุณิ ลทฺธํ,

ทฺสสโกฏฐาคารานิ วิวริตฺวา ถฺลสาณฺนเกหิ วณฺณิโย กตฺวา เตลจฺจาสฺสึ เตเมตฺวา ฆตฺตํ ปจถ -อิตฺติ.

เต อชฺพตฺมาสํ ตถา อภิโส.

เอวํ จตฺตารโ มาสา อติกกนฺตา.

ปสาธนฺปิ นิณฺฐิตํ.

[เครื่องประกอบในมหาลดาปสาธน์]

ตฺสมี ปิลนฺธเนน จตฺสโส วชิรนาฬิโย อุปโยคํ อคมฺโส, มุตฺตานิ เอกาทส นาฬิโย, ปวาฬสฺส พาวีสติ นาฬิโย, มณินํ เตตฺตีส นาฬิโย.

อิตฺติ เอเตหิ จ อณฺเวยหิ จ รตฺเนหิ นิณฺฐานํ อคมฺาสี.^๑

อสุตฺตมยํ ปสาธนํ, รชเตน สุตฺตกิจจํ กรีสฺสุ.

ตํ สีเส ปฏิมุกฺกํ ปาทปปิณฺฐิ คจจติ.

ตฺสมี ตฺสมี ฐาเน มุทฺทิกาทโยเชตฺวา กตฺวา สฺวณฺณมยทา คณฺฐิกาทโยเชตฺวา, รชตฺมยทา ปาสกา,

---

มตฺถกมฺชเเม เอกาท มุทฺทิกาทโยเชตฺวา, ทฺวิสฺส กณฺณปปิณฺฐิ สฺสึ เทว, คลวาทฺถเเก เอกาท, ทฺวิสฺส ชนฺนุเกสฺส^๒ เทว, ทฺวิสฺส กปฺปเรสฺส เทว, ทฺวิสฺส กภูปฺป เทเสสฺส เทว -อิตฺติ.

ตฺสมี โข ปน ปสาธเนน เอกํ โมรัม กรีสฺสุ.

ตฺสส ทกฺขิณฺปสฺเส^๓ สฺวณฺณมยทานิ ปญฺจ ปตฺตสฺตานิ อหฺโส, วามปสฺเส^๔ ปญฺจ ปตฺตสฺตานิ, ตฺถุณฺฑํ ปวาฬมย,

อภฺชิณิ มณฺนิมยทานิ, ตถา คีวา จ ปิณฺณานิ จ,

ปตฺตนาฬิโย รชตฺมยทา, ตถา ชงฺฆา.

โส วิสาขาย มตฺถกมฺชเเม ปพฺพตฺกฺกุณฺเฐ ฐตฺวา นจฺจนมฺยุโร วิย ขายติ.

ปตฺตนาฬิสฺสสฺสส สทฺโท ทิพฺพสฺงคิตฺตํ วิย ปญฺจจกิกตฺริยโฆโส วิย จ ปวตฺตติ.

---

๑ ส. ย. ตฺสมี ฯเปฯ อคมฺาสี -อิตฺติ นตฺถิ.

๒ ม. ชตฺตฺส.

๓ ส. ม. ย. ... ปกฺเข.

๔ ส. ม. ย. ... ปกฺเข.

สนตีกั อุปคตาเยว ตสส อโมรภาว ชานนติ.

ปสาธน์ นวโกฏฐิอคชนกั อโหสิ.

สตสทสสั หตถกมมมุลั ทิยิตถ.

[หญิงถวายจิวรย้อมได้มหาลดาปสาธน์]

“กิสส ปน นิสสนทน เตาเยตัง ปสาธน์ ลทฐั -อิตติ.

“สา กิร กสสปสมมาสมพุททกาเล วิสติยา ภิกขุสทสสาณัง จิวรสาฎกั ทตวา สุตตมปิ สุกิโยปิ รชนมปิ อตตโน สนตกเมว อทาสิ.

ตสส จิวรทานสส นิสสนทน อิมัง ปสาธน์ ลภิ.

อิตถีนัง ทิ จิวรทานัง มหาลดาปสาธเนน มตถกั ปโปติ, ปุริสาณัง อิทิมยปตตจิวเรน -อิตติ.

[เศรษฐีจัดไทยธรรมให้นางวิสาขา]

เอวั มหาเสฎฐิ จตุททิ มาเสททิ ชิตุ ปริวจนัง กตวา ตสสา เทยยธมมัง ททมาโน กหาปณปุรานิ ปญจ สกกุสตานิ อทาสิ,
สุวณณภานปุรานิ ปญจ สกกุสตานิ, รชตภานปุรานิ ปญจ, ตมพภานปุรานิ ปญจ, กัสภานปุรานิ ปญจ,
สุตตวตถโกเสยยวตถปุรานิ ปญจ, สปปิปุรานิ ปญจ, เตลปุรานิ ปญจ, ผาณิตปุรานิ ปญจ, สาลิตถนุทลปุรานิ ปญจ,
นงคผลพลาทิกุปรณปุรานิ ปญจ สกกุสตานิ อทาสิ.

เอวั กิรทสส อโหสิ “มม ชิตาย คตถุฐาเน ‘อสุเกน นาม เม อตโถติ มา ปรสส เคททวารัง ปหิณิ -อิตติ
ตสมา สพุททปรณานิ ทาเปสิ.

เอเอกสมี รเถ สพุททาลงการปปฏิมณชิตา ติสโส ติสโส วณณทาสิโย ฐูเปตวา ปญจ รทสตานิ อทาสิ
“เอตตกา นทาเปนติโย, โภเชนติโย, อลงกโรนติโย วิจรถ -อิตติ ทิยทตมสทสสปริจาริกายอ อทาสิ.

อถสส เอตทโหสิ “มม ชิตุ คาวโ ทสสามิ -อิตติ.

โส ปุริเส อาณาเปสิ “คจจถ ภณ, จุพพชสท ทวารัง วิวริตวา ติสุ คาวุเตสุ ติสโส เภริโย คเหตุวา ติฎฐถ,
ปุถุทธอ อุตมมตเต ฐาเน อโอสุ ปสเสสุ ติฎฐถ, คาวินัง ตโต ปริ คนตุ มา เทถ, เอวั ฐิตกาเล เภริสญญัง กเรยยาถ -อิตติ.

เต ตถา อกัสุ.

เต คาวินัง วชโต นิภมิตวา คาวุตัง คตกาเล เภริสญญัง อกัสุ, ปุน อทตมโยชนัง คตกาเล เภริสญญัง อกัสุ,
ปุน ติคาวุตัง คตกาเล ปุถุทธอ คมนนญจ นิวาเรสุ.

เอวั ทิฆโต ติคาวุเต ปุถุทธอ อุตมมตเต ฐาเน คาวิโย อญญมญญัง นิฆันตติโย อญญันตุ.

มหาเสฎฐิ “มม ชิตุ เอตตกา คาวโ อลั, ทวารัง ปิทถล -อิตติ วชทวารัง ปิททาเปสิ.

ตสมิ ปิททิต, วิสาขาย ปุญญมเลน พลวคาวโ จ เชนโย จ อุปปตติวา นิภมิมิ.

มนุสสาน์ นินาเรณตานิ เมว, สกุณิสหสสา พลวคาโว จ สกุณิสหสสา เณโย จ นิกขนตา,
ตตตกา พลววจฉา, ตาส เณนุ อุสกา อนุพนธา^๑ อเหตุ.

“กิส ปน นิสสนเทเน เอว คาว คตา -อติ.

นินาเรณตานิ นินาเรณตานิ ทินนทานสส ผลเน.

สา กิร กสสปสมมาสมพุททกาเล กิกิส รัณโย สดตณน ธีตานิ กนิฐา สงฆทาสี นาม หุตวา
วีสติยา ภิกขุสหสสาน์ ปลจโครสทาน์ ททมานา, ททรานญจ สามเณรานญจ ปตต ปิทิตวา “อล อล -อติ นินาเรณตานิ,
“อิห มธู, อิห มนาปี -อติ อทาสี.

เอว ตสส นิสสนเทเน ตา วารियมานาปี คาว นิกขมีสุ.

เสกุนิชา เอตตกสส ฐนสส ทินนกาเล เสกุนิชา อาท

“ตุมเหติ มยห ธีตุ สพพ สวิทิต, เวยยาวจจกรา ปน ทาสทาสีโย น สวิทิตา, กิการณา -อติ.

“มม ธีตริ สลินเนนิสลินเนหาน์ ชานนตถ, อห หิ ตาย สทธี อคจจมานเก คีวาย คเหตุวา น ปทินาไม,
ยาน์ อารุยท คมนกาเลเยว ปน ‘เอตตาย สทธี คนตูกามา คจจนตุ, มา อคนตูกามาติ วุขามิ -อติ.

อถ “เสว มม ธีตา คมิสสติ -อติ คพเส นิสินโน ธีตริ สมีเป นิสีทาเปตวา

“อมม, ปตีกุเล วสนติยา นาม อิมญจ อิมญจ อาจารย์ รกขิตุ วัณนติ -อติ โอวาท อทาสี.

อทยปี มิคารเสกุนิ อนุตตรคพเส นิสินโน ฐนญชยเสกุนิโน โอวาท อสเสสิ.

[โอวาท ๑๐ ข้อของเศรษฐกิจ]

โสปี เสกุนิ ธีตริ เอว โอวาท “อมม สสุรุกเล วสนติยา นาม อนุโตอคคิ พท น นีหริตพโพ, พทอคคิ อนุโต น ปเวเสตพโพ,
ททตสเสว ทาทพพ, อททตสส น ทาทพพ, ททตสสาปี อททตสสาปี ทาทพพ,
สุข นิสีทิตพพ, สุข ภูชิตพพ, สุข นิปชชิตพพ, อคคิ ปริจริตพโพ, อนุโตเทวตา นมสสิตพพา -อติ อิม ทสริธ โอวาท ททวา
ปุนทิวเส สพพา เสนโย สนนิปาเตตวา ราชเสนาย มชเม อญฐ กุญมพิเก ปาฏิโกเค คเหตุวา
“สเจ เม คตญฐาเน ธีตุ โทโส อุปุชชติ, ตุมเหติ โสเรตพโพ -อติ วตวา นวโกฏิอคชนเนน महालताปसाธเนน ธีตริ ปสาเหตุวา
นทานจญณมูลก จตูปญณาสโกฏิณ ททวา ยาน์ อโรเปตวา
สาเกตสส สามนตา อตตโน สนตเสสุ อนุรธาปุมตเตสุ จุททสสุ ฤตตคาเมสุ เภริญจาราเปสิ
“มม ธีตรา สทธี คนตูกามา คจจนตุ -อติ.

สทท สุตวา ว “อมหาก ออยยา คมนกาเล ก็ อมหาก อธิ -อติ จุททสคาม” กิจจ อเสเสตวา นิกขมีสุ.

ฐนญชยเสกุนิปี รัณโย จ มิคารเสกุนิโน จ สกการ กตวา โลก อนุคนตวา เตหิ สทธี ธีตริ อูโยเยสิ.

---

๑ ส. ย. อนุพนธา -อติ นตถ.

๒ สพพตล จุททสคาเม -อติ ทิสสติ. ออยญจ อุปจารโวหาโร นาม.

มิกคารเสฏฐี สัพพปจฺฉโต ยานเก นิสิตฺตวา คจฺฉนฺโต พลกายํ ทิสฺวา “เก นามเต -อิตฺติ ปุจฺฉิ.

“สุณฺนึสาย โว เวยฺยาวจฺจกรา ทาสีทาสา -อิตฺติ.

“เอตฺตเก โโก โปเสสฺสตี, โปเถตฺวา เต ปลาเปถ, อปลายนฺเต อิตฺโต นิกฺกทฺถมถ -อิตฺติ.

วิสาขา ปน “อเปถ, มา วาเรถ, พลเมว พลสฺส ภาตฺตํ ทสฺสตี -อิตฺติ อาห.

เสฏฐี, เอวํ วุตฺเตปิ, “อมม, นตฺถิ อมฺหากํ เอเตหิ อตฺถโถ, โโก เอเต โปเสสฺสตี -อิตฺติ

เลทฺททฺทณฺฑาทิหิ โปถาเปตฺวา ปลาเปตฺวา เสสเก “อลํ อมฺหากํ เอตฺตเกหิ -อิตฺติ คเหตุวา ปายาสี.

[นางวิสาขาทรงสาวัดดี]

อถ วิสาขา สาวตฺถีนฺครทวารํ สมฺปตฺตกาเล จินฺเตสิ “ปฺปฏิจฺฉนฺนยานสมฺมึ นุ โข นิสิตฺตวา ปวิสฺสสามิ, อุทาทุ รเถ รุตฺตวา -อิตฺติ.

อถสฺสา เอตฺทโหสิ “ปฺปฏิจฺฉนฺนยานเนน เม ปวิสฺนติยา, มหาลตาปสาธนสฺส วิเสโส น ปญฺญายิสฺสตี -อิตฺติ.

สา สกฺลนฺครสฺส อตฺตานิ ทสฺเสนตี รเถ รุตฺตวา นครํ ปาวิสฺสิ.

สาวตฺถีวาสินี วิสาขาย สมฺปตฺตี ทิสฺวา “เอสา กิร วิสาขา นาม, เอวรูปา อयํ สมฺปตฺติ เอตฺตีสาว อญฺจวิกา -อิตฺติ อาหํสุ.

อิตฺติ सा महासम्पत्तिया सेฏ्ฐินี केहं पाविसि.

อาคตทิวเส^๑ จสฺสา สกฺลนฺครวาสินี “อมฺหากํ ฌณฺชยเสฏฺฐี อตฺตโน นครํ สมฺปตฺตานํ มหาสฺกการํ อกาสิ -อิตฺติ

ยถาลํ ปณฺณการํ ปหิณฺนํสุ.

วิสาขา ปหิตฺตปหิตํ ปณฺณการํ ตสมฺมึเยว นครเ อญฺญมณฺญेषุ กุเลสุ สัพพตฺถกเมว ทาเปสิ.

[นางวิสาขาเจรจาไพบระ]

อิตฺติ सा “อิหं मय्हं मातु तेह, इहं मय्हं पितु तेह, इहं मय्हं भातु तेह, इहं मय्हं भकिनिया तेह -อิตฺติ

เตสํ เตสํ วยานุรูปํ ปิยวจฺนํ วตฺวา ปณฺณการํ เปเสนตี สกฺลนฺครวาสินี ญฺาตเก วิย อกาสิ.

อถสฺสา รตฺติภาคสมนฺนตเร อาชณฺญวพฺวาย คพฺภาวฺฐานํ อโหสิ.

สา ทาสีหิ^๒ ทณฺฑทฺพิเปเก คาหาเปตฺวา ตตฺถ คนฺตวา วฬุํ อุณฺโหนเทเกน นหาเปตฺวา เตเลน มกฺขาเปตฺวา

อตฺตโน วสนฺฐานเมว อคฺมาสิ.

มิกคารเสฏฐี ปุตฺตสฺส อวาวมจฺจลํ กโรนฺโต ฐุรวิหาเร วสนฺตฺปิ ตถาคตํ อมนสิกฺตวา

ทีฆรตฺตํ นคฺคสมณฺญेषุ ปตฺติจฺฉิตฺเตน เปเมน โจทฺยมาโน “มย्हํ อยฺยานปี สกฺการํ กริสฺสามิ -อิตฺติ

---

๑ สී. ม. ย. คตทิวเส.

๒ สී. ย. เอตถนตเร สทธี -อิตฺติ อตฺถิ.

เอกทิวส อเนกสเทส นวภาชนสฺ นินฺทกปายาสํ ปจาเปตฺวา ปญฺจสฺเต อเจลกเก นิมฺนตาเปตฺวา อนฺโตเคหํ ปเวเสตฺวา
“อาคจฺจตุ เม สุณฺนิสา, อรหนฺโต วนฺทตฺ -อิตฺ วิสาขาย สาสนํ ปหฺนฺติ.

[นางวิสาขาทตฺต. พงษ์]

สา “อรหนฺโต -อิตฺ วจฺนํ สุตฺวา โสตาปนฺนา อริยฺสาวิกกา ฆฺฏฺตฺตฺตฺตฺตา หุตฺวา เตสํ โภชนฺภูฏานํ อากนฺตฺวา เต โอโลเกตฺวา
“เอวรฺฐปา ทิโรตฺตปฺปวิโรทิตา อรหนฺโต นาม น โหนฺติ, กสฺมา มํ สสุโร ปกฺโกสาเปสิ -อิตฺ เสฏฺฐี ฺครทิตฺวา
อตฺตโน วสนฺภูฏานเมว คตา.

อเจลกเก ตํ ทิสฺวา สพฺเพ เอกปฺพาเรเนว เสฏฺฐี ฺครทิสฺ “กํ ตฺวํ คหฺปติ อญฺญํ นาลตฺถ, สมณสฺส โคตมสฺส สาวิกํ มหากาพกณฺณํ
อิธ ปเวเสสิ, เวเคน ตํ อิมสฺมา เคหา นิกฺกทฺตฺมาเปทฺติ -อิตฺ.

โส “น สกฺกา มยา อิมสํ วจฺนมฺตเตเนว นิกฺกทฺตฺมาเปตฺตํ, มหากุลสฺส สา ธิตา -อิตฺ จินฺเตตฺวา
“อญฺยา ทหฺรา นาม ชานิตฺวา วา อชานิตฺวา วา กเรยฺย, ตฺมเห ตฺมทฺทํ โทถ -อิตฺ เต อญฺโยเชตฺวา มหฺรเห อาสเน นิสฺสิทิตฺวา
สุวณฺณปาตฺยํ อปฺโปทกํ มรฺฐปายาสํ ปรีภฺยชฺติ.

ตสฺมี สมเย เอโก ปิณฺฑจจาริกตฺเถโร ปิณฺฑชฺยา จรณฺโต ตํ นิเวสนํ ปาวิสฺ.

วิสาขา สสุโร วิชฺมาณา จิตฺตา ตํ ทิสฺวา “สสุรสฺส อจฺจิกฺขิตฺตํ อญฺตํ -อิตฺ ยถา โส เถโร ปสฺสตี เอวํ อปคฺนตฺวา อฏฺฐาสฺ.

โส ปน พาลो เถโร ทิสฺวาปิ อปสฺสนฺโต วิย หุตฺวา อโธมฺโข ภฺยชฺเตว.

[นางวิสาขาทตฺต. พงษ์ว่า บริโภคของเก่า]

วิสาขา “เถโร ทิสฺวาปิ เม สสุโร สยญฺ น กโรติ -อิตฺ ญตฺวา “อติจฺจถ ภนฺเต, มยํ สสุโร ปุราณํ ชาทตี -อิตฺ อาห.

โส นิคคณฺฐฺเททฺติ กถิตกาเล อธิวเสตฺวาปิ^๑ “ปุราณํ ชาทตี -อิตฺ วุตฺตกฺขณฺเวยว หตฺถํ อปเนตฺวา
“อิมํ ปายาสํ อิตฺ หรฺถ, เอตํ อิมสฺมา เคหา นิกฺกทฺตฺมถ, อญฺ มํ เอวรฺฐเป มงฺคลกเก อสุจฺชาทกํ นาม กโรติ -อิตฺ อาห.

ตสฺมี โข ปน นิเวสเน สพฺเพ ทาสกมฺมกรฺา วิสาขาย สนฺตกา ว อฺปคฺนตฺตํ น วิสหนฺติ.^๒

โก นํ หตฺถเอ วา ปาเท วา คณฺหิสฺสตี, มุชฺเชน กเถตฺตํ สมตฺถโลปี นตฺถิ.

วิสาขา สสุรสฺส กถํ สุตฺวา อาห “ตาท น เอตฺตเกเนว มยํ นิกฺขมาม, นานํ ตฺมเหทฺติ อุกฺกตฺตโต กุมฺภทาสี วิย อานิตฺวา,
ชฺรมาณกมาตาปิตฺตุนํ จิตฺโร นาม น เอตฺตเกเนว นิกฺขมณฺตี,
เอเตเนว เม การณฺเนน ปิตา อีชํคณฺนกาเล อฏฺฐ กุมฺภพิเก ปกฺโกสาเปตฺวา
‘สเจ เม ธิตฺ โทโส อฺปฺปชฺชตี โสเธยฺยาถาตี วตฺวา มํ เตสํ หตฺถเอ ฐฺเปสิ, เต ปกฺโกสาเปตฺวา มยํ โทสํ โสธาเปถ -อิตฺ.

เสฏฺฐี “กลฺยาณํ เอสา กเถติ -อิตฺ อฏฺฐ กุมฺภพิเก ปกฺโกสาเปตฺวา “อญฺ ทาริกา มงฺคลกเก นิสฺสิทิตฺวา
สุวณฺณปาตฺยํ นินฺทกปายาสํ ปรีภฺยชฺนตํ มํ ‘อสุจฺชาทโกติ วทตี, อิมิสฺสา โทสํ อโรเปตฺวา อิมํ อิตฺ นิกฺกทฺตฺมถ -อิตฺ.

๑ ส. ย. เอตฺตนฺตเร นิสฺสินโน -อิตฺ อตฺถิ.

๒ ส. ย. อฺปคฺนตฺตํ น วิสหนฺตี -อิตฺ นตฺถิ.

“เอวํ กิร อมม -อิติ.

“นาคํ เอวํ วทามิ, เอกสมิ ปน ปิณฑจาริกตเถเร ชรทวารे ฐิตे, สสุโร मे अपिपत्तं मरुपायासं परिणुचन्तो तं न मनसिगโรति,
अहं मयं ससुरो इमस्मि अत्तमावे पुण्णं न गरोति, पुराणपुण्णमेव चात्तिदि जिन्देत्त्वा
‘अतिज्जघ गन्ते, मयं ससुरो पुराणं चात्तिदि अजं, ऐत्ते मे गो गोसो -इति.

“อวยย อิศ โทโส นตถิ, อมหากं ธิตา युत्तं กเถติ, ตवं กस्मा กุชम्मสิ -इति.

“อวยยา एस ดาว โทโส มา โหตุ, อयं ปน เอกทิวสं मच्चिमयामे तासत्तिदि परिवृत्ता पञ्जाकेहं अकम्मสิ -इति.

“เอวํ กิร อมม -इति.

“ताता नानं ओण्णं कारेण कता, इमस्मि पन केहे आचानियवहाय विचात्तय ‘सण्णपि अत्तवा निसित्तुं अयुत्तन्ति
त्तत्तिपके काहापेत्त्वा तासत्तिदि सत्तिदि कन्त्त्वा वहाय विचात्तय परिहारं कारापेसि, ऐत्ते मे गो गोसो -इति.

“อวยย อมหากं ธิตา ตว केहे तासत्तिदि अत्तत्तत्तम्मं गโรति, ตवं ऐत्ते कि गोसो पस्सสิ -इति.

“อวยยา อิศापि ดาว โทโส มา โหตุ, อิมิสสา ปน पिता अिचामनगाले अिमं ओवत्ततो कुयहपप्पिज्जन्ने तส ओवाเท अत्तासि,
तेसं अत्तं न चानามิ, तेसं मे अत्तं गเถत्, อิมิสสา ปน पिता ‘अन्तोक्कि पति न निहितत्तो अहा,
सग्गा नु सो अम्महेहि अण्णतो पप्पिविस्सककेहानं अक्कि अत्तत्त्वा वसित्तुं -इति.

[นางวิสาขาทิพ้อมว่า]

“เอวํ กิร อมม -इति.

“ताता, मयं पिता न ऐतं सन्धाय गेसि, अहं पन सन्धाय गेसि ‘अम्म तव सससुरसामिगानं अकुण्णं तिसवा पति तस्मि तस्मि केहे
त्तत्त्वा मा गेसिदि ऐवुरूपेण ति अक्किना सत्तिโส अक्कि नाम नत्ति -इति.

“อวยยา ऐतं ดาว โหตุ, อิมิสสา ปน पिता ‘พาทิโรत्तो अक्कि न अन्तो ปเวเสत्तत्तो अहा,
कि สग्गा อम्महेहि अन्तोक्किमहि นิพพุते พาทิโรत्तो अक्कि อนาหริत्तुं -इति.

“เอวํ กิร อมม -इति.

“ताता मयं पिता न ऐतं सन्धाय गेसि, अहं पन सन्धाय गेसि
‘सजे ते पप्पिविस्सककेहेसु अत्तियो वा पुरिसा वा सससुरसामिगानं अकुण्णं गेणत्ति, तेहि गेत्तं अहริत्त्वा
‘असुगे नाम त्त्तमाकं ऐवं अकुण्णं गेत्तिदि पुन मा गेय्यासिदि, ऐत्ते ति अक्किना सत्तिโส अक्कि नाम नत्ति -इति.

एवं इमस्मि कारेण सा निहत्ता ओहसि.

यथा ज ऐत्ते ऐवं सेसेसुपि.

[อรรถาธิบายข้อโอวาทอื่น]

เตสฺ ปน อัย อธิปฺปาโย:

ยปี ทิ ตสฺสา ปิตรา “อมม เม ททนต์ เตสฺเยว ทาทพฺพํ -อติ วุตฺตํ,

ตํ ‘ยาจิตํ อุปรกรรมํ คเหตุวา เม ปฏฺวีเทนฺติ เตสฺเยว ทาทพฺพํ -อติ สนฺธาย วุตฺตํ.

“เม น เทนฺติ เตสฺ น ทาทพฺพํ -อติ, อิทํปิ “เม ยาจิตํ คเหตุวา น ปฏฺวีเทนฺติ เตสฺ น ทาทพฺพํ -อติ สนฺธาย วุตฺตํ.

“ททนต์สสาปิ อททนต์สสาปิ ทาทพฺพํ -อติ, อิทํ ปน “ทลิตฺทเทสุ ญฺาติมิตฺเตสุ สมฺปตฺเตสุ, เต ปฏฺวีทาตุํ สกฺโกณฺตุ วา มา วา, เตสฺ ทาทพฺพเมว วฏฺฏติ -อติ สนฺธาย วุตฺตํ.

“สุขํ นิสฺสิตพฺพํ -อติ, อิทํปิ “สสุสฺสุสฺสามิเก ทิสฺวา วฏฺฏฐาตพฺพฐฺาเน นิสฺสิตุํ น วฏฺฏติ -อติ สนฺธาย วุตฺตํ.

“สุขํ ญฺุณฺชิตพฺพํ -อติ, อิทํ ปน “สสุสฺสุสฺสามิเกหิ ปุเรตรํ ญฺุณฺชิตฺวา เต ปรีวีสิตฺวา สพฺเพหิ ลทฺธาเลหํ ญฺุตฺวา ปจฺฉา สยํ ญฺุณฺชิตุํ วฏฺฏติ -อติ สนฺธาย วุตฺตํ.

“สุขํ นิปฺชิตพฺพํ -อติ, อิทํปิ สสุสฺสุสฺสามิเกหิ ปุเรตรํ สยํ อารุญฺห น นิปฺชิตพฺพํ, เตสฺ กตฺตพฺพยฺุตตํ วตฺตปฺปฏิวตฺตํ กตฺวา ปจฺฉา สยํ นิปฺชิตุํ ยฺุตฺตํ -อติ อิทํ สนฺธาย วุตฺตํ.

“อคฺคิ ปรีจฺริตพฺโพ -อติ, อิทํ ปน “สสุสฺสึป สสุสฺสึป สามิกิปปิ อคฺคิกขณฺธํ วิย อฺุรคฺราขานํ วิย จ กตฺวา ปสฺสิตุํ วฏฺฏติ -อติ สนฺธาย วุตฺตํ.

“อนฺโตเทวตา นมฺสฺสิตพฺพา -อติ, อิทํปิ “สสุสฺสฺยจ สสุสฺสฺยจ สามิกฺลยจ เทวตํ วิย กตฺวา ทฏฺฐํ วฏฺฏติ -อติ สนฺธาย วุตฺตํ.

เอวํ เสฏฺฐี อิมฺสํ ทสนฺนํ โอวาทานํ อตฺถํ สุตฺวา ปฏฺวีจฺฉนํ อปฺสสนฺโต อโรมฺโข นิสฺสึ.

อถ นํ ญฺุณฺมพิกา “กึ เสฏฺฐี อลฺโยปิ อมฺหากํ ธีตุํ โทโส อตฺถิ? -อติ ปุจฺฉิสฺสุ.

“นตฺถิ อยฺยา -อติ.

“อถ กสมฺมา นํ นิตฺโทสํ อการณฺน เคหา นิกฺกขฺตมาเปสิ -อติ.

[มิกเรชฐีขอโทษนางวิสาข]

เอวํ วุตฺเต, วิสาขา อาห “ตาตา กิณฺจาปิ มยฺหํ สสุสฺสฺส วจฺเนน ปฐฺมเมว คมนํ น ยฺุตฺตํ,

ปีตา ปน เม อากมนฺกาเล มม โทสฺโสธฺนตฺถาย^๑ มํ ตุมฺหากํ หตฺถे ฐฺุเปสิ, ตุมฺเหหิ จ เม นิตฺโทสกาโว ญฺาโต,

อิทานิ มยฺหํ คนฺตุํ ยฺุตฺตํ -อติ ทาสฺิทาเส “ยานานํ นิสฺสึ สขฺขาเปถ -อติ อาณมาเปสิ.

อถ นํ เสฏฺฐี เต ญฺุณฺมพิเก คเหตุวา “อมม มยา อชานิตฺวา กถิตํ, ขมาหิ เม -อติ อาห.

“ตาต ตุมฺหากํ ขมิตพฺพํ ตาว ขมาหิ, อิทํ ปน พุทฺธสฺสเนน อเวจฺจปฺปสนฺนสฺส กุสฺสฺส ธีตา, น มยํ วินา ภิกฺขุสงฺฆเณน วตฺตาม, สเจ มม รุจฺฉิยา ภิกฺขุสงฺฆํ ปฏฺวีชฺคฺคิตุํ ลภามิ, วสิสฺสามิ -อติ.

“อมม, ตฺว ยถารุจียา ตว สมณ ปฏิกคาคาหิ -อิติ อาห.

[มิกการเศรษฐีพึงธรรมของพระพุทธเจ้า]

วิสาข ทสพลํ นิมนตาเปตฺวา ปุณทิวเส นิเวสนํ ปเวเสสิ.

นคคสมณานิ สตุ มิกการเสฐฐีเน เคหคณนภาวํ สุตฺวา คนฺตฺวา เคหํ ปรีวาเรตฺวา นิสีทิสฺ.

วิสาข ทกฺขิณทกํ ทตฺวา “สพฺโพ สกกาโร ปฏียาทีโต, สสุโร เม อาคนฺตฺวา ทสพลํ ปรีวิสตุ -อิติ สาสนํ เปเสสิ.

อถ นํ อาคนฺตฺกามํ อาชีวกา “มา โข ตฺว คหปติ สมณสฺส โคตมสฺส สนฺติกํ คจฺฉ -อิติ นิวาเรสุ.

โส “สุณิสสา เม สยเมว ปรีวิสตุ -อิติ ปหิณิ.

สา พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปรีวิสิตฺวา นิฐฐิตฺวา ภาตตกิกฺจเจ ปุณ สาสนํ เปเสสิ “สสุโร เม อาคนฺตฺวา ฆมมกถํ สุณตฺ -อิติ.

อถ นํ “อิทานิ อคณนํ นาม อตีวีย อยฺยตฺตํ -อิติ ฆมมํ สไตฺกามตฺยา คจฺฉนตํ ปุณ เต อาหํสุ

“เตนทิ สมณสฺส โคตมสฺส ฆมมํ สุณนฺโต พหิสานียํ นิสีทิตฺวา สุณาทิ -อิติ ปุเรตรเมวสฺส คนฺตฺวา สาณิํ ปรีกฺขิปีสฺ.

โส คนฺตฺวา พหิสานียํ นิสีทิ.

สตุธา “ตฺว พหิสานียํ วา นิสีท ปรีกฺขเต วา ปรีเสเล วา ปรีจกฺกวาเพ วา ปน นิสีท,

อหํ พุทฺโธ นาม สกโกมิ ตํ มม สททํ สาเวตฺ -อิติ มหาฆมฺพุกฺขนฺธ เคเหตุวา จาเลนโต วีย อมตฺวสฺสํ วสสนฺโต วีย จ

ฆมมํ เทเสตฺ อนุปฺพุพฺพิกถํ อารภิ.

สมฺมาสมฺพุทฺธ ปน ฆมมํ เทเสนเต, ปุโรโต ฐิตาปิ ปจฺฉโต ฐิตาปิ จกฺกวาพสฺตํ จกฺกวาพสฺสสฺสํ อติกกมิตฺวา ฐิตาปิ

อกนิฐฐาวเน ฐิตาปิ “สตุธา มณฺเฏว โอลฺเกติ, มยฺหเมว ฆมมํ เทเสติ -อิติ วทนฺติ.

สตุธา ทิ ตํ ตํ โอลฺเกนโต วีย เตน เตน สทฺธิ สลลปฺนโต วีย จ โหติ.

จนฺพุมา กิร พุทฺธา ยถา จนฺโท คคณมฆเณ ฐิตโต มยฺหํ อฺุปรี จนฺโท “มยฺหํ อฺุปรี จนฺโท -อิติ สพฺพสตุตฺตานํ ฆายติ

เอวเมว ยตถ กตถจิ ฐิตานํ อภิมฺเข ฐิตา วีย ฆายนฺติ.

อิทํ กิร เตสํ อลงกตสีสํ ฉินฺทิตฺวา สุณฺชนอกฺขิณี อฺุปฺปาณฺตฺวา หทยมฺสํ อฺุพฺพตฺเตตฺวา

ปรีสส ทาสตุถาย ฆาลิสทิสฺ ปุเตเต กณฺหาฆินาสทิสสา ฐิตโร มทฺทิสทิสสา ปฆาปตีโย ปรีจจชิตฺวา ทินฺนทานสฺส ผลํ.

[นางวิสาขได้นามว่ามีคารมารดา]

มิกการเสฐฐีปี ตถาคเต ฆมมเทสนํ วินิวตฺเตนเต วินิวตฺเตนเต พหิสานียํ นิสินโน ว

สทฺสสนยปฺปฏิมณฺจิตฺเต สไตฺปตฺติเมเล ปติฏฺฐาย อจลสทฺธาย สมณฺนาคโต ติสฺ รตนฺสฺ นิกฺกงฺโข หุตฺวา

สาณิกณฺณํ อฺุกฺขิปิตฺวา อาคนฺตฺวา สุณิสาย ถนํ มฺุเขน เคเหตุวา “ตฺว เม อฺุชฺชโต ปฏฺฐาย มาตา -อิติ ตํ มาติฏฺฐาวเน ฐฺุเปสิ.

ตโต ปฏฺฐาย มิกการมาตา นาม ฆาตา.

ปจฉาภาเค ปุตตํ ลภิตวา “มิกาโร -อิติสส นามํ อกาสิ.

มหาเสฏฐี สุณิสาย ฌนํ วิสสชเชตฺวา คนฺตวา ภควโต ปาเทสุ ปติตวา ปาเท ปาณินิ จ ปริสมพาหนโต มุเขน จ ปริจุมพฺพโต
“มิกาโร อหํ ฌนเต -อิตติ กุชตตฺตํ นามํ สาเวตฺวา “อหํ ฌนเต เอตตํ กาลํ ‘เอตถ ทินนํ มหปฺพลนฺติ น ชานามิ,
อิทานิ เม สุณิสํ นิสาย ญาตํ, สพฺพา อปายทุกฺขา มุตโตมฺหิ, สุณิสสา เม อิมํ เคหํ อากจฺจนฺตี มม อตถาย หิตาย สุขาย อาคตา
-อิตติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“โสหํ อชฺช ปชานามิ ยตถ ทินนํ มหปฺพลํ
อตถาย วต เม ภทฺทา สุณิสสา ฆรมาคตา -อิตติ.

วิสาขา ปุณทิวสตถายปิ สตถารํ นิมนฺเตสิ.

ปุณทิวเสปิ สสสุ โสตาปตติผลํ ปตฺตา.

ตโต ปญฺญาย ตํ เคหํ สาสนสฺส วิวฏฺทวารํ อโหสิ.

[มิตการเศรษฐีทำเครื่องประดับให้นางวิสาขา]

ตโต เสฏฐี จินฺเตสิ “พหุปการรา เม สุณิสสา, ปณฺณการมสฺสา กริสฺสามิ, เอตฺตสสา ทิ ภาริยํ ปสาธนํ นิจฺจกาลํ ปสาธิตฺตํ สกฺกา,
สกลลหุภมฺมสฺสา ทิวา จ รตโต จ สพฺพิริยาปเลสุ ปสาธนโยคคํ ปสาธนํ กาทเรสฺสามิ -อิตติ
สตสสสคฺชนิกํ ฆนฺมฏฺฐกํ นาม ปสาธนํ กาทเรตฺวา, ตสมิํ นิฏฺฐิตฺเต, พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา สกฺกจฺจํ โภเชตฺวา
วิสาขํ โสฬสฺสทิ คนฺโธทกฆเณทิ นหาเปตฺวา สตถุ สมนฺมุเข ฐฺเปตฺวา สตถารํ วนฺทาเปสิ.

สตถา อญฺโหมทนํ กตฺวา วิหารเมว คโต.

[นางวิสาขามีกำลังเท่าช้าง ๕ เชือก]

วิสาขापि ตโต ปญฺญาย ทานาทินิ ปุณฺณยานิ กโรนฺตี สตถุ สนฺติกา อญฺญวเร ลภิตฺวา
คคณฺตเล จนฺทเลชา วิย ปญฺญาयมาณา ปุตตธิตฺตาหิ วุชฺฐมिํ ปาปุณฺนิ.

ตสฺสา กิร ทส ปุตฺตา ทส ธิตโร อहेสิ.

เตสุ เอเกกสฺส ทส ทส ปุตฺตา จ ธิตโร จ อहेสิ.

เตสุปิ เอเกกสฺส ทส ทส ปุตฺตา จ ธิตโร จ -อิตติ

เอวฺมสฺสา ปุตฺตนตฺตปนตฺตสนฺตานวเสน ปวตฺตานิ วิสาธิกานิ จตฺตาริ สตานิ อญฺญจ ปาณสสฺสทานิ อहेสิ.^๑

สยํ วิสวสฺสสตํ อญฺญาสิ.

สีเส เอกปิ ปลิตํ นาม นาโหสิ.

นิจฺจํ โสฬสวสฺสทฺเทสิกา วิย อโหสิ.

๑ ม. ย. วิสาขา วิสติปุตฺตา นตฺตา จ จตุโร สตา
ปนตฺตา อญฺญสสฺสา ชมพฺทึเปสุ ปากฺกฺวา -อิตติ.

ตำ ปุตตนตตปริวาร วิหาร คจฉนตี ทิสวา “กตมา เอตถ วิสาขา -อิติ ปฏิปุจฉิตาโร^๑ โหนติ.

เย น คจฉนตี ปสสนตี “อิทานิ โลกั คจฉตุ, คจฉมานา ว โน อยยา โสภติ -อิติ จินเตนตี.

เย น จูตี นิสินนั นินปนั ปสสนตี “อิทานิ โลกั นินปชชตุ, นินปนาว โน อยยา โสภติ -อิติ จินเตนตี.

อิติ सा “จตุสุ อิริยาปเถสุ อสุกอิริยาปเถ นาม น โสภติ -อิติ น วตตพพา อโหสิ.

ปถจฉนัง โข ปน หตถันนั ถามั ธาเรตี.

ราชา “วิสาขา กิร ปถจฉนัง หตถันนั ถามั ธาเรตี -อิติ สุตวา ตสสา วิหารั คนตวา ฆम्मั สุตวา
อาคมนเวลาย ถามั วมัสสิตุกาโม หตถั วิสสชชาเปสิ.

โส โสณทั อุกขิปิตวา วิสาขากิมุโข อคมาสิ.

ตสสา ปริวาริตถิโย ปถจสตา, เอกจจา ปลายีสสุ, เอกจจา นั อปริจจชิตวา,
“กิมิทั -อิติ วุตเต, “ราชา กิร เต อยเย ถามั วมัสสิตุกาโม หตถั วิสสชชาเปสิ -อิติ วทีสุ.

วิสาขา “อิมั ทิสวา กิ ปลายิตেন, กถนนุ โข ตั คนทิสสามิ -อิติ จินเตตวา
“สเจ ตั ทพหุ คนทิสสามิ, วินสเสยย -อิติ ทวิหิ องคูลิหิ โสณชาย คเหตุวา ปฏิปฏณาเมสิ.

หตถั อตตานัน สณฐาตุ นาสกชิ, ราชงคเณ อุกกุฏิกโก หุตวา ปติ.

มหาชนโน สารุการั อทาสิ.

สา สปริวารา โสตถินา เคหุ อคมาสิ.

[นางวิสาขาลืมเครื่องประดับไว้ที่วิหาร]

เตน โข ปน สมเยน สวตถิยั วิสาขา มิคารมาตา พหุปุตตา โหตี พหุนตตา อโรคปุตตา อโรคนตตา อภิมงคสมมตา.

ตาวตเกสุ ปุตตนตตสทสเสสุ เอโกปิ อนตรา มรณปตโต นาม นาโหสิ.

สวตถิวาสินน มงคเสสุ ฉณเสสุ วิสาขั ปฐมัม นิมนเตตวา โภเชนตี.

อถกสมิ อุตสวทิวเส มหาชเน มณชิตปสาธิต ฆम्मสสวนาย วิหารั คจฉนเต วิสาขापि นิมนตติฏฐาเน ภุชิตวา महास्ताप
सान् ปสาธเตวา महाचनेन सती विहारं कन्तवा आग्रधानि मुञ्जित्वा तास्या अतासि यं सन्धाय वृत्त^๒

“เตน โข ปน สมเยน สวตถิยั อุตสวโว โหตี มนุสสา อลงกตปฏิยตตา อารามั คจฉนตี.

วิสาขापि मिकारमता अलग्गत्पुयित्ता विहारं कज्जति.

อถโข วิสาขา มิคารมาตา อกรณานิ มุญจิตวา อุตตราสจเค ภณชิกั พนธิตวา ทาสिया อทาสि “หนพ เซ อิมั ภณชิกั คนหาหิ -อิติ.

---

๑ ส. ย. เอตถนตเร น -อิติ อตถิ.

๒ มหาวิงค. ๒/๔๘๙.

สา กิร วิหาร คจณตี “เอวรูป มหคัมภ์ ปสาธน์ สีเส ปฏิมุกกั ยาวปาทปิภูฐี อลงการ อลงกริตวา วิหาร ปวิสตุ์ อยู่ตุต์ -อติ
ตุ์ มุญจิตวา ภูณทิกั กตวา อตตโน ปุญญเนว นิพพตตาย ปญจหตติตตามธราย ทาสียา หตเถ อทาสี.

สา เอว ตั คณหิตุ์ สกโกติ, เตน ตั อาห “อมม, อิมั ปสาธน์ คณห, สตถุ สนตีกา นีวตตนาเกเล ปสาธเสสามิ นั -อติ.

ตุ์ ปน ทตวา ฆนมภูฐักั ปสาธน์ ปสาธตวา สตถารั อุปสงกมิตวา ฆมมึ อสุโสสิ.

ฆมมสสนาวसानเ ภาควนตุ์ วนทิตวา อฏฐายาสนา ปกคามิ.

สาปิสสา ทาสี ตั ปสาธน์ ปมมภูฐา.

ฆมมึ สุตวา ปน ปกกนตาย ปริสาย, สเจ กิลจि ปมมภูฐั โหติ, ตั อานนทตเถโร ปฏิสาเมติ.

อติ โส ตั ทิวสั มหาลตาปสาธน์ ทิสวา สตถุ อาโรเจสิ “ภนเต วิสาขา ปสาธน์ ปมมุสสิตวา คตา -อติ.

“เอกมนเต ฐูเปหิ อานนท -อติ.

เถโร ตั อุกขิปิตวา โสปาณปสเส ลคเคตวา ฐูเปสิ.

[นางวิสาขาทรงบริเวณวัด]

วิสาขापि सुपियाय सहि “आकनुत्कुकमिकिलानातिनि गतत्तपुपुत्तकं खानिससामि -อติ อนุโตวิหาเร วิจริ.

คตา ปน อุปาสิกายเ อนุโตวิหาเร ทิสวา สปิสมชุตเตลาทีหิ อตติกา ปกตियาว ทหรา จ สามเณรา จ
กาลกาทีนิ คเหตุวา อุปสงกมนติ.

ตสมึปี ทิวเส ตเถว กรีสุ.

อเถกั คิลานั ทิสวา สุปิยา “เกนตเถอ อยยสส -อติ ปุจจิตวา, “ปฏิจฉาพนิเยน -อติ วุตเต, “โหตุ อยย เปเสสสามิ -อติ
หุตियทิวเส กปิยิมัส อลภนตี อตตโน อูรัมเสน กตตพพกัจจัน กตวา ปุน สตถริ ปสาเทน ปากตีกสรีราว อโหสิ.

วิสาขापि किलाने तहरे ज सामेणरे ज ओलोकेतवा अण्णेण त्वारेण निग्गमित्वा विहारुपजारे ฐिता

“อมม ปสาธน์ อาห, ปสาธเสสามิ -อติ อาห.

ตสมึ ฆเน सा ทาสि पममुसित्वा निग्गन्तवारु ญत्वा “अये पममुग्गुम्महि -อติ อาห.

“เตนहि คนตวา คณหิตวา เอหิ, สเจ ปน มยหัง อยเยน อานนทตเถเรณ อุกขิปิตวา อญญสมึ ฐานเ ฐูปิตั โหติ,
มา อาหเรยยาสี, อยยสเสว ตั มยา ปริจจตุต์ -อติ.

ขานาติ กิร सा “मनुस्सानं पममुग्गुग्गणत्तकं เถโร ปฏิสาเมติ -อติ, ตสมมา เอวมมาห.

[นางวิสาขาคือที่สร้างวิหารถวายสงฆ์]

เถโรปิ ตํ ทาสี ทิสวาว “กิมตฺถํ อากตาสี -อิตฺติ ปุจฺฉิตฺวา, “ออยฺยาย เม ปสาธนํ ปมฺมุสฺสิตฺวา อากตมฺหิ -อิตฺติ วุตฺเต,
“เอตฺสมี เม โสปาลนปฺสเส ฐูปิตํ, คณฺหาหิ -อิตฺติ อาห.

สา “ออยฺย ตุมฺหากํ หตฺเถน อามฺภูฐณฺฑกํ มยฺหํ ออยฺยาย อนาหรณฺณียํ กตํ -อิตฺติ วตฺวา ตฺวจฺฉหตฺถาว คณฺตฺวา
“กํ อมฺม -อิตฺติ วิสาขาย ปุญฺญา ตมตฺถํ อารโหเส.

“อมฺม นานํ มม อยฺเยน อามฺภูฐณฺฑกํ ปิลนฺธิสฺสามิ, ปริจฺจตฺตํ มยา, ออยฺยานํ ปน ปฏฺิซคฺคิตฺตํ ทุกฺขํ,
ตํ วิสฺสซเขตฺวา กปฺปิยภณฺฑํ อุปนฺนสฺสามิ, คจฺฉ ตํ ออาหาราหิ -อิตฺติ.

สา คณฺตฺวา อหาริ.

วิสาขา ตํ อปิลนฺธิตฺวา กมฺมาเร ปกฺโกสาเปตฺวา อคฺขมาเปสิ.

เตหิ “นว โภกฺวิโย อคฺคตฺติ, การาปณฺณิยํ ปน สตฺสทฺสสํ -อิตฺติ วุตฺเต, ปสาธนํ ยานํ ฐูปेतฺวา “เตนฺหิ ตํ วิกฺกีนฺถ -อิตฺติ อาห.

ตตฺตํ ฐนํ ทตฺวา คณฺหิตฺตํ น โภจฺจิ สกฺขิสฺสตี, ตํ หิ ปสาธนํ ปสาธตฺตํ อนุจฺฉวิกฺกา อิตฺถิโย พุทฺธภา.

ปฐฺวิมณฺฑลสฺมี หิ ติสฺโสว อิตฺถิโย มหาลตาปสาธนํ ลภิสฺสุ

“วิสาขา มหาอุปาสิกา, พนฺธุลฺมลลเสนาปติสฺส ภริยา มลลิกา, พาราณสีเสฏฺฐิโน ธีตา -อิตฺติ,

---

ตฺสมา วิสาขา สยเมว ตฺสส มฺลํ ทตฺวา สตฺสทฺสสาธิกา นวโภกฺวิโย สกฺกฺว อารโหเปตฺวา วิหารํ เนตฺวา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา

“ภนฺเต มยฺหํ อยฺเยน อานนฺทตฺถเเรน มม ปสาธนํ หตฺเถน อามฺภูฐํ, เตนํมฺภูฐกาลโต ปุญฺญา น สกฺกา,

มยา ปิลนฺธิตฺตํ ปน ‘วิสฺสซเขตฺวา กปฺปิยํ อุปนฺนสฺสามิตฺติ วิกฺกีนฺทาเปนฺตี อณฺเฏ คณฺหิตฺตํ สมตฺถํ อทิสฺวา

อหเมวสฺส มฺลํ คาหาเปตฺวา อากตา, จตฺตุสฺส ปจฺจเยสฺส กตฺรปฺจฺจเย อุปนฺนมิ ภนฺเต -อิตฺติ.

“ปาจฺฉินฺทวาทเร สงฺฆสฺส วสนฺภูฏานํ กาคฺตุํ เต ยุตฺตํ วิสาখে -อิตฺติ.

“ยุตฺตํ ภนฺเต -อิตฺติ วิสาขา ตฺถุญฺจมานสา นวโภกฺวิหิ ภูมิมฺเวว คณฺหิ.

อปฺราหิ นวโภกฺวิหิ วิหารํ กาคฺตุํ อารภิ.

[การสร้างวิหารของนางวิสาขา ๙ เดือนจึงเสร็จ]

อเถกทิวสํ สตฺถา ปจฺจฺจสฺสมเย โลกํ โวลเณนโต เทวโลกา จวิตฺวา ภทฺทียนฺคเร เสฏฺฐิกฺกุลเ นีพพตฺตสฺส

ภทฺทียสฺส นาม เสฏฺฐิปุตฺตสฺส อุปนฺนสฺสยสมฺปตฺตี ทิสฺวา อนาถปิลนฺธิกสฺส เคเห ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา อุตฺตรทวารารภิมฺโข อโหสิ.

ปกฺติยาปิ สตฺถา วิสาขาย เคเห ภิกฺขุํ คณฺหิตฺวา ทกฺขินฺทวาทเรน นิกฺขมิตฺวา เขตฺวเนน วสตี,

อนาถปิลนฺธิกสฺส เคเห ภิกฺขุํ คณฺหิตฺวา ปาจฺฉินฺทวาทเรน นิกฺขมิตฺวา ปุพฺพพาราเม วสตี.

อุตฺตรทวารํ สนฺธาย คจฺฉนฺตฺยิว ภาควนฺตํ ทิสฺวา “จาริกํ ปกฺกมิสฺสตี -อิตฺติ ชานนฺติ.

วิสาขาปิ ตํทิวสํ “สตฺถา อุตฺตรทวารารภิมฺโข คโต -อิตฺติ สุตฺวา ว เวเคน คณฺตฺวา วนฺทิตฺวา อาห “จาริกํ คณฺตฺกามตฺถ ภนฺเต -อิตฺติ.

“อาม วิสาข -อิติ.

“ภนเต เอตตัง ฌนํ ปริจจชิตวา ตุมหากัง วิหารัง กาเรมิ, นิวตตถ ภนเต -อิติ.

“อนิวตตคณนํ อิหํ วิสาข -อิติ.

สา “อทธา เหตุสมปนฺนํ กณฺจิ ปสฺสติ ภควา -อิติ จินเตตวา

“เตนหิ ภนเต มยหํ กตาทถวิชานนํ เอกํ ภิกฺขุํ นิวตตาเปตวา คจฺจถ -อิติ อาห.

“ยํ โรเจสิ, ตสฺส ปตตํ คณฺห วิสาข -อิติ.

สา กิจจาปิ อาณนฺทเถโร ปิยาติ “มหาโมคคฺคฺลลานตเถโร อิทธิมา เอตํ เม นิสฺสาย กมมํ ลหุํ นิปฺปชฺชิสฺสติ -อิติ ปน
จินเตตวา เถรสฺส ปตตํ คณฺหิ.

เถโร สตถารํ โอลฺลเกสิ.

สตถา “ตว ปริวาระ ปญฺจสเถ ภิกฺขุ คเหตวา นิวตต โมคคฺคฺลลาน -อิติ.

โส ตถา อกาลิ.

ตสฺसानุภาเวน ปญฺญาสสฺสุจฺฉิโยชนานิปิ รุกฺขตถาย จ ปาสาณตถาย จ คตา มนุสฺสา

มหนเต มหนเต รุกฺเข จ ปาสาณเ จ คเหตวา ตํทิวสเมว อาคจฺจนฺติ, เนว สกฺเฏ รุกฺขปาสาณเ อาโรเปนฺตา กิลมนฺติ,
น อภิโฆ ภาณชฺติ, น จิริสเสว เทวภูมิกํ ปาสาทํ กรีสฺสุ.

“เหตุฐาภูมิมิํ ปญจ คพฺภสฺตานิ, อุปริภูมิมิํ ปญจ คพฺภสฺตานิ -อิติ คพฺภสฺสสฺสปฏิมณฺชิตุํ ปาสาทุ อโหสิ.

สตถา นวหิ มาเสหิ จาริกํ จริตวา ปุณ สวตถึ อคมาสิ.

วิสาขายปิ ปาสาทเ กมมํ นวหิ เอว มาเสหิ นิฏฺฐิตุํ.

ปาสาทภูมฺ ฆนโกภูมิตตฺสฺวณฺณเนนเว สฺสุจฺฉิอุทกขมฺมคณฺหนํ กारेสิ.

“สตถา เขตวนมมหาวิหารํ คจฺจติ -อิติ สุตวา ปจฺจุคคณนํ กตวา สตถารํ อตตโน วิหารัง เนตวา ปฏิณฺญํ คณฺหิ

“ภนเต อิมํ จาตุมมาสํ ภิกฺขุสงฺฆํ คเหตวา อิเชว วสถ, ปาสาทมหํ กริสฺสามิ -อิติ.

สตถา อธิวาเสสิ.

[นางวิสาขาทำบุญฉลองวิหาร]

สา ตโต ปุณฺณาย พุทฺธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส วิหารเเวว ทานํ เทติ.

อถสฺสา เอกา สหายิกา สหสฺสคณฺนิกํ เอกํ วตถํ อาทาย อาคนฺตวา

“สหายิกเ อหํ อิมํ วตถํ ตว ปาสาทเ ภูมตถรณฺสงฺเขเปน อตถริตูกามา, อตถรณฺภูณฺนํ เม อาจิกฺขถ -อิติ อาห.

“สหยาภิเษก สเจ ตยาคัม ‘โสภาโส นตฺถิติ วุฑฺฒามิ, ตฺว ‘เม โสภาสํ อทาตุกามาติ มณฺญิสฺสสิ,
สยเมว ปาสาทสฺส เทว ภูมฺปิโย คพฺภสทฺสสญจ โอลเกตฺวา อตฺถรณฺณฐานํ ชานาหิ -อิตฺติ.

สา สทฺสคฺคฺชนิกํ วตฺถํ คเหตุวา ตตฺถ ตตฺถ วิจรนฺตี ตโต อปฺปตฺรมุลํ วตฺถํ อทิสฺวา “นาหํ อิมสฺมี ปาสาทะ พุณฺณภาคํ ลภามิ -อิตฺติ
โทยมนสฺสปตฺตา เอกสฺมี ฐานเ รโชนตี อฏฺฐาสฺสิ.

อถ นํ อานนฺทเตโร ทิสฺวา “กสฺมา โรทฺสี -อิตฺติ ปุจฺฉิ.

สา ตมตฺถํ อารโจะสิ.

เถโร “มา จินฺตยิ, อหํ เต อตฺถรณฺณฐานํ อัจฺฉิขิสฺสามิ -อิตฺติ วตฺวา ‘โสปาณะ ปาทพฺพณฺนํ กตฺวา อตฺถราหิ,
ภิกฺขุ ปาทะ โรวิทฺวา ปฐฺมํ ตตฺถ ปาทํ ปุณฺณิตฺวา อนฺโต ปวิสฺสสนฺติ, เวนฺเต มหปฺพลํ ภวิสฺสติ -อิตฺติ อาห.

วิสฺสาขาย ภิกฺเรตํ อสฺลลกฺขิตฺถฺฐานํ.

วิสฺสาข จตฺตารโ มาเส อนฺโตวิหาเร พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทานํ อทาสฺสิ.

โอสานทิวเส ภิกฺขุสงฺฆสฺส จีวรสาฎฺเเก อทาสฺสิ.

สงฺฆนวกเณ ลทฺธจีวรสาฎฺเภา สทฺสสํ อคฺชีสุ.

สพฺเพสํ ปตฺตานิ^๑ ปุเรตฺวา เภสขุชํ อทาสฺสิ.

ทานปริจฺจาเค นว โภจฺฉิโย อคฺมํสุ.

อิตฺติ “วิหารสฺส ภูมิกคฺคเณ นว โภจฺฉิโย, วิหารการาปเณ นว, วิหารมเท นว -อิตฺติ สพฺพาปิ สตฺตวีสติ โภจฺฉิโย พุทฺธสาสเน ปริจฺจชฺ.

อิตฺติภาเว รุทฺตวา มิจฺฉาทิฏฺฐิกสฺส เคเห วสมานาย เหวรุโป ปริจฺจาโค นาม อณฺญิสฺสา นตฺถิ.

[นางวิสาขาทำบุญฉลองวิหารเสร็จ]

สา วิหารมทฺสส นิฏฺฐิตทิวเส วฑฺฒมานกจฺฉายาย ปุตฺตนตฺตปริวฺตฺตา “ยํ ยํ มยา ปุพฺเพ ปตฺถิตํ, สพฺพเมว มตฺถกํ ปตฺตํ -อิตฺติ
ปาสาทํ อนุปริยายนฺตี ปฺลจฺหิ คากาหิ มธฺรุตฺเทเน อิมํ อุทานํ อุทานะสิ

“กทาคัม นวปฺปาสาท ^๒	สุทฺตามตฺติกเลปนํ
วิหารทานํ ทสฺสามิ	สงฺกปฺโป มยฺห ปุริโต.
‘กทาคัม มณฺจปฺริญจ	ภิสฺสิมโพนานํ จ
เสนาสนภณฺฑํ ทสฺสามิ	สงฺกปฺโป มยฺห ปุริโต.
‘กทาคัม สลากภตฺตํ	สุจิมฺสูปเสจฺนํ
โภชนทานํ ทสฺสามิ	สงฺกปฺโป มยฺห ปุริโต.
‘กทาคัม กาสิกวตฺถํ	โชมกปฺปาสิกานํ จ

๑ ปตฺเต (?)

๒ สฺ. ม. ยฺ. ปาสาทํ รมม.

จิรวทาน ทสสามิ

สงกปโป มยห ปูริโต.

‘กทาท สปิพนวินตี

มธูเตลลจ ผาณินตี

เภสชชทาน ทสสามิ

สงกปโป มยห ปูริโต -อิติ.

ภิกขุ ตสสา สทท์ สุตวา สตุ อโรจยีสู “ภนเต อมเหติ เอตเตก อทธาน วิสาขาย คายน นาม น ทิฏฐูปุพพ์,
สา อชช ปุตตตตปริวุดา คายมานา ปาสาท อนุปริยายติ, กิณฺนุ ขวสสา ปิตต กุปิต, อุทาท อุมมตติกา ซาตา -อิติ.

สตถา “น ภิกขเว มยห คีตา คายติ, อตตโน ปนสสา อชฌาสโย ปริปนฺโน,
สา ‘ปตติตตปุตถนา เม มตถก ปตตติ ตูฏฐมานสา อุทาน อุทานนตี วิจرتติ -อิติ วตวา,
“กทา ปน ภนเต ตาย ปตถนา ปตติตา -อิติ วุตเต, “สฺนีสสธ ภิกขเว -อิติ, “สฺนีสสาม ภนเต -อิติ วุตเต, อตีต อาทริ:

[ปุรพประวัติของนางวิสาข]

ภิกขเว อีโต กปปสตสทสสมตถเก ปทุมุตโตโร นาม พุทโธ โลก นิพพตติ.

ตสส วสสสทสทสส อายุ อโหสิ, ซีนาสวาน สทสทสส, ปรีวาริ นกร หัสวตี นาม, ปิตา สุนนโท นาม ราชา,
มาตา สฺซาดา นาม เทวี.

ตสส สตุ อคคูปฏฐายิกา อุปาสิกา อฏฐ วเร ยาจิตวา มาติฏฐาน ฐตวา สตถาร จตุทิจ ปจเจยทิจ ปฏิจคคณตี
สาย ปาต อุปฏฐาน คจจติ.

ตสสา เอกา สทายิกา ตาย สทธี นิพพธ วิหาร คจจติ.

สา ตสสา สตถารา สทธี วิสสาเสน กถณนจ วลลภภาวนจ ทิสวา “กิณฺนุ โข กตวา เอว พุทธาน วลลภา โหติ -อิติ จินเตตวา
สตถาร ปุจจติ “ภนเต เอสา อิตถี ตุมหาก กิ โหติ -อิติ.

“อุปฏฐายิกาน อคคา -อิติ.

“ภนเต กิ กตวา อุปฏฐายิกาน อคคา โหติ -อิติ.

“กปปสตสทสส ปตถน ปฏฐตวา -อิติ.

“อิทานิ ปฏฐตวา สทฐ สกกา ภนเต -อิติ.

“อาม สกกา -อิติ.

“เตนทิจ ภนเต ภิกขุสทสทสเสน สทธี สดตาท มยห ภิกขุ คณนถ -อิติ อาท.

สตถา อธิวาเสสิ.

สา สดตาท ทาน ทตวา โอสานทิวเส จีวรสาฎเก ทตวา สตถาร วนทิตวา ปาทมุเล นิพชิตวา

“ภนเต นาท อิมสส ทานสส เพลน เทวิสสรียาทิน อญญตร ปฏฐมมิ,

ตุมหาทิสสส พุทฺธสส สนนติเก อฏฺฐ วเร ลภิตวา มาติฏฺฐาเน ฐุตฺวา จตุหิ ปจฺจเยหิ ปฏฺิซคฺคิตฺถํ สมตถานํ อคฺคา ภเวยฺยํ -อิตติ
ปตฺถนํ ปฏฺุญฺสิ.

สตถา “สมมิชฺฉิสฺสตี นุ โข อิมิสฺสา ปตฺถนา -อิตติ อนาคตํ อาวชเชนโต กปฺปสตฺทสฺส อโวลเกตฺวา

“กปฺปสตฺทสฺสปริโยसानเ โคตโม นาม พุทฺโธ อุปฺปชฺชิสฺสตี, ตทา ตวํ วิสาขา นาม อุปาสิกา หุตฺวา ตสฺส สนนติเก อฏฺฐ วเร
ลภิตวา มาติฏฺฐาเน ฐุตฺวา จตุหิ ปจฺจเยหิ ปฏฺิซคฺคิตฺถํ อฏฺฐายิกานํ อคฺคา ภวิสฺสตี -อิตติ อาห.

ตสฺสา สา สมปตฺติ เสว ลทฺธพฺพา วีย อโหสิ.

สา ยาวตายุทํ ปุณฺณํ กตฺวา ตโต จุตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺติตฺวา เทวมนุสฺเสสุ สํสรนตี

กสฺสปสมมาสมพุทฺธกาเล กิกิสฺส กาสีรณโณ สตฺตณฺนํ ธีตานํ กนิฏฺฐา สงฺฆทาสี นาม หุตฺวา ปรงฺกุลํ อคฺนตฺวา

ตาทิ ภคินีหิ สหี ธีซฺรตฺตํ ทานาทินี ปุณฺณานิ กตฺวา

กสฺสปสมมาสมพุทฺธปาหฺมุเลปิ “อนาคเต ตุมหาทิสสส พุทฺธสส สนนติเก อฏฺฐ วเร ลภิตวา มาติฏฺฐาเน ฐุตฺวา

จตุปฺปจฺจยทาเยกานํ อคฺคา ภเวยฺยํ -อิตติ ปตฺถนํ อกาสิ ตโต ปฏฺุญฺย ปน เทวมนุสฺเสสุ สํสรนตี

อิมสฺมี อตฺตภาเว เมณฺทกเสฏฺฐิปุตฺตสฺส ธนญฺชยเสฏฺฐิโน ธีตา หุตฺวา นิพฺพตฺติ มยฺหํ สาสเน พฺหุณี ปุณฺณานิ อกาสิ.

[สัตว์เกิดแล้วควรทำกุศลให้มาก]

“อิตติ โข ภิกฺขเว น มยฺหํ ธีตา คายตี, ปตฺถิตปฺปตฺถนาย ปน นิปฺพตฺตี ทิสฺวา อุทานํ อุทาเนตี -อิตติ วตฺวา

สตถา ธมฺมํ เทเสนโต “ภิกฺขเว ยถา นาม เจโก มาลาการโรว นานาปุปฺพานํ มหนตฺ ราสิ กตฺวา นานปฺปการา มาลาคุณเ กโรตี

เอวเมว วิสาขาย นานปฺปการานิ กุสลานิ กาทุํ จิตฺตํ นมตี -อิตติ วตฺวา อิมํ คาลมาห

“ยถาปิ ปุปฺปราสิมหา

กยิรา มาลาคุณเ พหุ

เอวํ ชาเตน มจฺเจน

กตฺตพฺพํ กุสลํ พหุํ -อิตติ.

[แก้อรธ]

ตตถ ปุปฺปราสิมหา -อิตติ นานปฺปการานํ ปุปฺพานํ ราสิมหา.

กยิรา -อิตติ กเรยฺย.

มาลาคุณเ พหุ -อิตติ เอกโต วณฺณิกมาลาทีเภาทา นานปฺปการา มาลาวิกิตโย.

มจฺเจน -อิตติ มริตพฺพสภาวะตาย ‘มจฺโจ -อิตติ ลทฺธนาเมน สตฺเตน จีวรทานาทิเภาทํ พหุํ กุสลํ กตฺตพฺพํ.

ตตถ ปุปฺปราสิคฺคหณฺม พหุปฺพทสฺสนตถ.

สเจ หิ อปฺปานิ ปุปฺพานิ โหนตี, มาลาการโรว จ เจโก เนว พหุ มาลาคุณเ กาทุํ สกโกตี,

อจฺเจโก ปน อปฺเปสุปิ พหุสุปิ ปุปฺเพสุ วิชฺชมาเนสุ น สกโกตีเยว,

พหุสุ ปน ปุปฺเพสุ สตี, เจโก มาลาการโรว ทกฺโข กุสโล พหุ มาลาคุณเ กโรตี,

เอวเมว สเจ เอกจฺจสฺส สทฺธา มนฺทา โหตี โภคา จ พหุ สวิชฺชนตี เนว สกโกตี พหุณี กุสลานิ กาทุํ

มนุทาย จ ปน สทฺธาย มนฺทสฺส จ โภเคสฺส น สกฺโกติ,
อุฬาราย จ ปน สทฺธาย มนฺทสฺส จ โภเคสฺส น สกฺโกติเยว,
อุฬาราย จ ปน สทฺธาย อุฬารสฺส จ โภเคสฺส สติ สกฺโกติ,
ตถารูปาว วิสาขา อุปาสิกา ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ

“ยถาปิ ปุပ္ผราสิมฺหา

ภยิรา มาลาคุณฺเฬ พหุ

เอวํ ชาเตน มจฺเจน

กตฺตพฺพํ กุสฺลํ พหุํ -อิติ.

เทสนาวสานเณ พหุ โสตาปนฺนาทโย อหฺสิ.

มหาชนสฺส สาทฺธิกา เทสฺนา ชาตา -อิติ.

วิสาขาวตฺถ.

---

๙. อานนทตเถรปฬหตถุ.

“น ปุพฺผคนฺโห ปฏฺฐิวาตเมตฺติ -อิตฺติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตถา สาวตถึยํ วิหรนฺโต อานนทตเถรสฺส ปฬหํ วิสฺสชฺเชนฺโต กเถสิ.

[พระอานนทเถรทูลถามปัญหา]

เถโร กิร สายณฺหสมฺเย ปฏฺฐิสลลีนํ จินฺเตสิ “ภควตา ‘มฺลคนฺโห สารคนฺโห ปุพฺผคนฺโห -อิตฺติ ตโย อุตฺตมคนฺธา วุตฺตา เตสํ อนุวาทเมว คนฺโห คจฺจติ, โน ปฏฺฐิวาตํ, อตฺถิ นุ โข ตํ คนฺธชาตํ, ยสฺส ปฏฺฐิวาตํปิ คนฺโห คจฺจติ? -อิตฺติ.

อถสฺส เอตทโหสิ “กึ มยํ อตฺตนา วินิจฺฉิตฺเตน, สตถารํเยว ปุจฺฉิสฺสามิ -อิตฺติ.

โส สตถารํ อุปสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉิ.

เตน วุตฺตํ^๑ “อถโฆ อายสฺมา อานนฺโท สายณฺหสมฺยํ ปฏฺฐิสลลานา วุฏฺฐิตฺ^๒

เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา^๓ ภควนฺตํ เอตทโวจ

“ตีณฺิมานิ ฆนฺเต คนฺธชาตานิ เยสํ อนุวาทเมว คนฺโห คจฺจติ โน ปฏฺฐิวาตํ.

กตฺมานิ ตีณิ มฺลคนฺโห สารคนฺโห ปุพฺผคนฺโห -อิตฺติ.^๔

อิมานิ โข ฆนฺเต ตีณิ คนฺธชาตานิ เยสํ อนุวาทเมว คนฺโห คจฺจติ โน ปฏฺฐิวาตํ.

อตฺถิ นุ โข ฆนฺเต กิณฺจิ คนฺธชาตํ ยสฺส อนุวาทํปิ คนฺโห คจฺจติ ปฏฺฐิวาตํปิ คนฺโห คจฺจติ อนุวาทปฺปฏฺฐิวาตํปิ คนฺโห คจฺจติ -อิตฺติ.

[พระศาสดาทรงเฉลยปัญหา]

อถสฺส ภควา ปฬหํ วิสฺสชฺเชนฺโต

“อตฺถานนฺท คนฺธชาตํ ยสฺส อนุวาทํปิ คนฺโห คจฺจติ, ปฏฺฐิวาตํปิ คนฺโห คจฺจติ, อนุวาทปฺปฏฺฐิวาตํปิ คนฺโห คจฺจติ -อิตฺติ.

“กตมํ ปน ตํ ฆนฺเต คนฺธชาตํ ยสฺส อนุวาทํปิ คนฺโห คจฺจติ, ปฏฺฐิวาตํปิ คนฺโห คจฺจติ, อนุวาทปฺปฏฺฐิวาตํปิ คนฺโห คจฺจติ -อิตฺติ.

“อิชานนฺท ยสมึ คามे วา นิคเม วา อิตฺถิ วา ปุริโส วา พุทฺธํ สรณํ คโต โหติ, ฌมฺมํ สรณํ คโต โหติ, สงฺฆํ สรณํ คโต โหติ,

ปาณาทิปาตา ปฏฺฐิวีโรโต โหติ, อทินฺนาทานา ปฏฺฐิวีโรโต โหติ, กาเมสุ มิฉจฺจาจฺจรา ปฏฺฐิวีโรโต โหติ, มุสาวาทา ปฏฺฐิวีโรโต โหติ,

สุราเมรยมชฺชปมาทญฺญานา ปฏฺฐิวีโรโต โหติ, สีลวา โหติ กลยาณฌมฺโม;

วิกตมลฺมจฺเจเรณ เจตฺสา อคารํ อชฺฌาวสตี มุตฺตจฺจาโค ปยตปาณิ โวสฺสคฺครโต ยาจโยโค ทานสฺวีภาครโต,

ตสฺส ทิสาสฺสุ สมณฺพราหฺมณา วณฺณํ ภาสฺนติ

‘อสุกฺสมี นาม คามे วา นิคเม วา อิตฺถิ วา ปุริโส วา พุทฺธํ สรณํ คโต โหติ ฯเปฯ ทานสฺวีภาครโต -อิตฺติ.

๑ อจ. ติก. ๒๐/๒๙๐.

๒ สายณฺหสมฺยํ ปฏฺฐิสลลานา วุฏฺฐิตฺ -อิตฺติ อิมํ ปาลิยํ น ทิสฺสนติ.

๓ เอตฺถนฺตเร จ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสีทิ. เอกมฺนตํ นิสฺสินฺ โข อายสฺมา อานนฺโท -อิตฺติ ทิสฺสนติ.

๔ อิตฺติสทฺโท นตฺถิ. ญ. ว.

เทวตปิสส วณณิ ภาสนติ ‘อสุกสมิ นาม คามะ วา นิคมะ วา อิตถิ วา ปุริโส วา พุทฺธ สรรณิ คโต โหติ ฯเปฯ ทานสวิภาค
รโต -อิตติ.

อิทฺ โข ตํ อานนท คนฺธชาตํ ยสฺส อนฺวตฺตปิ คนฺโธ คจฺจติ, ปฏฺวตฺตปิ คนฺโธ คจฺจติ, อนฺวตฺตปฏฺวตฺตปิ คนฺโธ คจฺจติ -อิตติ วตฺวา

อิมะ คาคา อภาสิ^๑

“น ปุพฺพคนฺโธ ปฏฺวตฺตเมติ

น จนนฺ ทคฺรम्मลลิกา วา

สตยจ คนฺโธ ปฏฺวตฺตเมติ.

สพฺพา ทิสสา สปุริโส ปวายติ.

จนนฺ ทคฺร วาปี

อุปปลํ อถ วสฺสิเก

เอเตสฺ คนฺธชาตानํ

สีลคนฺโธ อนฺุตฺตโร -อิตติ.^๒

[แก้บรรณ]

ตตถ น ปุพฺพคนฺโธ -อิตติ ตาวตีสภวเน ปาริจฺจตฺตกรุกฺโข อายามโต จ วิตถารโต จ โยชนสตฺโก,
ตสฺส ปุพฺพานํ อภา ปณฺญาสโยชนานิ คจฺจติ, คนฺโธ โยชนสตํ โสปี อนฺวตฺตเมว คจฺจติ,
ปฏฺวตฺตํ ปน อพฺตมฺจคฺคฺลปิ คนฺตุํ น สกฺโกติ, เอวฺรุโปปี น ปุพฺพคนฺโธ ปฏฺวตฺตเมติ.

“จนนฺ -อิตติ จนนฺคนฺโธ.

ตคฺรम्मลลิกา วา -อิตติ อิมะสฺปี คนฺโธ เอว อธิปฺเปโต.

สสารคนฺธานํ อคฺคฺคสฺส ทิ โลหิตจนนฺสสาปี ตคฺรम्मลลิกายปี อนฺวตฺตเมว ยาทิ โน ปฏฺวตฺตํ.

สตยจ คนฺโธ -อิตติ สปุริसानํ ปน พุทฺธบฺปจเจกพุทฺธสาวกานํ สีลคนฺโธ ปฏฺวตฺตเมติ.

ก็การณา?

“สพฺพา ทิสสา สปุริโส ปวายติ -อิตติ ยสฺมา สปุริโส สีลคนฺธเนน สพฺพา ทิสสา อชฺโฆตฺถริตฺวา คจฺจติ,

ตสฺมา ‘ตสฺส คนฺโธ ปฏฺวตฺตเมติ -อิตติ วตฺตพฺโพ, เตน วุตฺตํ ‘ปฏฺวตฺตเมติ -อิตติ.

วสฺสิเก -อิตติ ชาตีสุมนา.

เอเตสฺ -อิตติ อิมะสฺ จนนฺทาทินิ คนฺธชาตานํ คนฺธโต สีลนฺตานํ สปุริसानํ สีลคนฺโธ ว อนฺุตฺตโร อสทิสฺโส อปฺปฏิภาโค -อิตติ.

เทสนาวसानะ พหุ โสตาปตฺตติผลาทินิ ปตฺตา.

เทสนา มหาชนสฺส สาทฺถิกา ชาตาทิ.

๑ วตฺวา อิมะ คาคา อภาสิ -อิตติ น ทิสฺสนติ. ญ. ว.

๒ จนนฺ ทคฺร วา อนฺุตฺตโร -อิตติ น ทิสฺสติ. ญ. ว.

อานนุทธเถรปญหวตถุ.

---

๑๐. มหาภคสप्तเถรปิณฑปาตทานวตถุ.^๑

“อุปมตโต อัย คนโธ -อิติ อิมิ ธรรมเทศนํ สตถา เวฬุเน วิหรนโต มหาภคสप्तเถรสส ปิณฑปาตทานํ อารพภ กเถสิ.

[นางอัปสรอยากทำบุญ แต่ไม่สมหวัง]

เอกสมิ ทิ ทิวเส เถโร สตถาหจเจยน นิโรธา วุญญา “ราชคเห สปานํ ปิณฑาย จริสสามิ -อิติ นิภขมิ.

ตสมิ สมเย สกุกสส เทวธัญญ ปรีจาริกา กกฎปาทีนโย ปญจสตา อจจราย “เถรสส ปิณฑปาตํ ทสสาม -อิติ อุตสาหชาตา
ปญจ ปิณฑปาตสทานิ สขเซตวา อาทาย อนตรามคเค ฐตวา “ภนเต อิมิ ปิณฑปาตํ คณฺหถ, สงคหํ โน กโรถ -อิติ วทีสุ.

“คจจถ ตุมเห, อหํ ทคคตานิ สงคหํ จริสสามิ -อิติ.

“ภนเต มา โน นาเสถ, สงคหํ โน กโรถ -อิติ.

เถโร ญตวา ปุน ปฏิทิตฺวา อปคณฺตุ อนิจจมานา ยาจนฺติโย “อตฺตโน ปมาณํ น ชานาถ, อปคจจถ -อิติ อจจโร ปหริ.

ตา เถรสส อจจรสทํ สุตวา สนถมภิตวา ฐาตุ อสกโกนฺติโย ปลายิตวา เทวโลกเมว คนฺตวา สกฺเกน “กหํ คตตถ -อิติ ปุญฺญา
“สมาปตฺติวุญฺฐิตสส มหาภคสप्तเถรสส ปิณฑปาตํ ทสสามาติ คตฺมทา เทว -อิติ.

“ทินโน ปน โว -อิติ.

“คณฺหิตุํ น อิจจติ -อิติ.

“กึ กเถสิ -อิติ.

“ทคคตานิ สงคหํ จริสสามิ -อิติ อาห เทว -อิติ.

“ตุมเห เกนากาเรน คตา -อิติ.

“อิมินาว เทว -อิติ.

[ท้าวสักกะแปลงตัว ทำบุญแก่พระเถระ]

สกโก “ตุมหาทีสิโย เถรสส ปิณฑปาตํ กึ ทสสนฺติ -อิติ สยํ ทาตุกาโม หุตวา ชราชินฺโณ มหฺลลโก ขณฺฑทนฺโต ปลิตเกโส
โอบคคสรโร มหฺลลกตฺนตฺวาโย หุตวา สุขุมปี เทวธีตรํ ตถารูปเมว มหฺลลิกํ กตฺวา เอกํ เปสการวีถึ มาเปตฺวา
ตนฺตํ ปสาเรนฺโต อจฺฉิ.

เถโรปิ “ทคคตานิ สงคหํ จริสสามิ -อิติ นคราภิมุโข คจจนฺโต พหินฺคเร เอว ตํ วีถึ ทิสฺวา โอลเกนฺโต เทว ชเน อทฺทส.

ตสมิ ขณฺเ สกโก ตนฺตํ ปสาเรติมฺ สุชาตา ตสรํ วุญฺญติ.

๑ มหาภคสप्तเถรปิณฑปาตทานวตถุ -อิติ สัพพตถ ทิสฺสติ.

เถโร จินตสิ “อิมะ มหาลลกาเลปิ กम्मํ กโรนติ, อิมัสมี นคเร อิมะหิ ทุคคตโร นตถิ มถญเญ,
อิมะหิ ทินนํ อุพุงกมตตมปิ คเหตุวา อิมัสสํ สงคหํ กริสสามิ -อิตติ.

โส เตสํ เคหาภิมุโขว อโหสิ.

สภโก ตํ อากจฉนตํ ทิสวา สุขํ อาห “ภทเท มยหํ อโยโย อิตโต อากจฉติ, ตํ อปสสนตี วิย หุตวา นิสิต,
ขณน นํ วญเจตวา ปิณฑพาทํ ทสสาม -อิตติ.

เถโร อากนตวา เคททวาระ อญฐาสิ.

เตปิ อปสสนตา วิย อตตโน กम्मเมว กโรนตา โลกํ อากมัสสุ.

อล สภโก “เคททวาระ เอโก เถโร วิย สุตโต, อุปชาระหิ ตาว -อิตติ อาห.

“คนตวา อุปชาระถ สามิ -อิตติ.

โส เคหา นิภขมิตวา เถโร ปญจปตติญฐิตน วนทิตวา อุโภหิ ทตเถหิ ชนุนุگانิ โอลมพิตวา นิตถุนนโต อญฐาย
“กตตเถโร นุ โข อโยโย -อิตติ โลกํ ออสภกิตวา “อกุชชีนิ เม รุมายนติ -อิตติ วตวา นลาญหุ ทตถํ ฐเปตวา อุทฐโ อโโลเกตวา
“อโห ทุกขํ, อโยโย โน มหาภคสप्तเถโร จิสสัสสํ เม กุฎฐิวารํ อากโต, อตถิ นุ โข กิถจิจิ เคเห -อิตติ อาห.

สุชาตา โลกํ อากุลา วิย หุตวา “อตถิ สามิ -อิตติ ปญิวจัน อทาสิ.

สภโก “ภนเต ‘ลुขํ วา ปณิตํ วาติ อจินเตตวา สงคหํ โน กโรถ -อิตติ ปตตํ คนหิ.

เถโร “เอเตหิ ทินนํ สากํ วา โหตุ กุณทกมญฐิต วา, สงคหํ เนสํ กริสสามิ -อิตติ ปตตํ อทาสิ.

โส อนโตเคหํ ปวิสิตวา ฆญโอินนํ นาม ฆญโต อุทฐริตวา ปตตํ ปุเรตวา เถรสส ทตเถ ฐเปสิ.

โส อโหสิ ปิณฑพาทโต อนนคสุปพยญชโน สกลราชคหนครํ คนธเนน อชโฆตถริ.

[ทำวสัฏกะตรัสบอกความจริงแก่พระเถระ]

ตทา เถโร จินตสิ “อโย ปุริโส อปเปสภโข, ปิณฑพาทโต มหะสภโข สภกสส โภชนสทธิโส, โก นุ โข เอโส -อิตติ.

อล นํ “สภโก -อิตติ ญตวา อาห “ภาริยํ เต กम्मํ กตํ ทุคคตานิ สมปตตี วิลุมปนเตน,
อชช มยหํ ทานํ ทตวา โภจิว ทุคคโต เสนาปติญฐานํ วา เสญญิตญฐานํ วา ลภายย -อิตติ.

“มยา ทุคคตโร นตถิ ภนเต -อิตติ.

“กัการณา ตวํ ทุคคโต เทวโลเก รชชสิริ อญญานโต -อิตติ.

“ภนเต เอวณนาเมตํ, มยา ปน อนุปปนเน พุทเธ, กลยาณกम्मํ กตํ,
พุทฐูปปาเท วตตมาเน, กลยาณกम्मํ กตวา ‘จุพพธเทวปุตโต มหารถเทวปุตโต อนนกวณณเทวปุตโต -อิตติ อิมะ ตโย
สมานเทวปุตตา มม อาสนนญฐานเน นิพพตตา, มยา เตชวณตตรา,

อหณทิตี เตสสุ เทวปุตเตสสุ ‘นภขตตัง กิฬิสสามาติ ปริจจาริกาโย คเหตวา อนตรวีถิ โอตินณเสสุ ปลายิตวา เคฬํ ปวิสामी,
เตสสํ ทิ สรริโรโต เตโซ มม สรริโรโตเตจโรติ, มม สรริโรโต เตโซ เตสสํ สรริโร น โอตถโรติ, โก มยา ทุคคตโตโร ภาเนเต -อิตติ.

“เอวํ สนนเตปี, อีโต ปญญาเย มยหํ มา เอวํ วญเจตวา ทานํ อทาสี -อิตติ.

“วญเจตวา ตุมหากัง ทาเน ทินเน, มยหํ กุสลํ อตถิ นตถิ -อิตติ.

“อตถิ อาวุโส -อิตติ.

“เอวํ สนนเต, กุสลกมมกรณํ นาม มยหํ ภาโร ภาเนเต -อิตติ.

โส เอวํ วตวา เถโร วนทิตวา สุขํ อาทาย เถโร ปทกขิณํ กตวา เวหาสํ อพุกคณตวา

“อโห ทานํ ปรมทานํ กสสเป สุปติญญิตัง -อิตติ

อุทานํ อุทานะสิ.

[มหาภคสสปรตเถรทานสูตร^๑]

เตน วุตตัง^๒ “เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ เวฬุเน กลนทกนิวาเป.

เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา มหาภคสฺสโป ปิณฑลิกุหายํ วิหริติ สตตทาหํ เอกปลลลงเกน นิสินโน โหติ” อญญตรํ สมาธิ สสมาปชชิตวา.

อถโฆ อายสฺมา มหาภคสฺสโป ตสฺส สตตทาหสฺส อจฺเจเนน ตมหา สสมาธิมหา วุญฺฐาสี.

อถโฆ อายสมโต มหาภคสฺสปสฺส ตมหา สสมาธิมหา วุญฺฐิตสฺส เอตทโหสิ ‘ยณฺณุนานํ ราชคหํ ปิณฑาย ปวิเสยยนติ.

เตน โข ปน สมเยน ปญจมตตานิ เทวตาสตานิ อุตฺตูกํ อาปนฺนานิ โหนติ อายสมโต มหาภคสฺสปสฺส ปิณฑพาทปปฏิลาภาย.

อถโฆ อายสฺมา มหาภคสฺสโป ตานิ ปญจมตตานิ เทวตาสตานิ ปฏิกฺขิปิตวา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตวา

ปตตจิวรมาทาย ราชคหํ ปิณฑาย ปาวีสิ.

เตน โข ปน สมเยน สกโก เทวานมินฺโท อายสมโต มหาภคสฺสปสฺส ปิณฑพาทํ ทาทูกาโม โหติ,

เปสการกวรรณํ อภินิมมิตฺวา ตนตํ วายมาโน^๔

สุชาตา อสุรกถญา ตสรํ วุญฺฐิตี.^๕

อถโฆ อายสฺมา มหาภคสฺสโป^๖ เยน สกกสฺส เทวานมินฺทสฺส นิเวสนํ เตนุปลงกมิ

๑ พุ. อุ. ๒๕/๑๑๔.

๒ พุ. อุ. ๒๕/๑๑๔.

๓ ปาลีโย โหติสหุโท นตถิ.

๔ วินาติ -อิตติ ทิสฺสตี.

๕ ปุเรตี -อิตติ.

๖ เอตถนตเร จ ราชคเห สปรทานํ ปิณฑาย จรมาโน -อิตติ.

อททสา โข สกโก เทวานมินโท อายสมนตฺ มหาภคสสปิ ทูโรโต ว อากจณนตฺ ทิสวา^๑ ฆรา นิกขมิตวา ปจจุคคณตวา
หตถโต ปตตํ คเหตุวา ฆรํ ปวิสิตวา ฆฎิโหน^๒ อุทธริตวา ปตตํ ปุเรตวา อายสมโต มหาภคสสปส อทาสี.

โส อโหสิ ปิณฑปาโต อนกสุโป อนกพยณชโน.

อถโย อายสมโต มหาภคสสปส เอตทโหสิ “โก นุ โข อัย สโตโต ยสสายํ เอวรูปโป อิทธานุภาโว -อติ.

อถโย อายสมโต มหาภคสสปส เอตทโหสิ “สกโก โข” อัย เทวานมินโท -อติ.

วิทิตวา^๔ สกกํ เทวานมินทํ เอตทโวจ “กตํ โข เต อิทํ โกลิย, มา ปุนปิ เอวรูปมกาสิ -อติ.

“อมหากปิ ฆนเต กสสป ปุณญนตโต^๕, อมหากปิ ปุณญน กรณียํ -อติ.

อถโย สกโก เทวานมินโท อายสมนตฺ มหาภคสสปิ อภิวาเทตวา ปทกขินํ กตวา เวหาสํ อพุกคคณตวา
อากาเส อนตลิกเข ติกขตตํ อุทานํ อุทานสิ

“อโห ทานํ ปรมทานํ	กสสเป สุปติภูจฺจิตํ
อโห ทานํ ปรมทานํ	กสสเป สุปติภูจฺจิตํ
อโห ทานํ ปรมทานํ	กสสเป สุปติภูจฺจิตํ -อติ. ^๖

ภควา วิหารเฐ ฐิตเฐ เอว ตสส สททํ สุตวา ภิกขุ อามนเตตวา

“ปสสถ ภิกขเว สกกํ เทวานมินทํ อุทานํ อุทานตวา อากาเสน คจจณตํ -อติ อาท.

“กึ ปน เตน กตํ ฆนเต -อติ.

“วญเจตวา เตน มยทํ ปุตตสส กสสปส ปิณฑปาโต ทินโน, ตํ ทตวา ตุฏฐมานโส อุทานํ อุทานนโต คจจติ -อติ.

“เถรสส ปิณฑปาตํ ทาทํ วฏฐิตีติ กถนเตน ฆนเต ญฺาตํ -อติ.

“ภิกขเว มม ปุตตสทิสนนาม ปิณฑปาติกํ เทวาปิ มนุสสาปิ ปิทยนติ -อติ วตวา สยปี อุทานํ อุทานสิ.

สุตเต ปน เอตตกเมว อากตํ “อสโสสิ โข ภควา ทิทพาย โสตราตุยา วิสุทชาย อติกนตมานุสิกาย สกกสส เทวานมินทสส
เวหาสํ อพุกคคณตวา อากาเส อนตลิกเข ติกขตตํ อุทานํ อุทานนตสส

“อโห ทานํ ปรมทานํ	กสสเป สุปติภูจฺจิตํ
อโห ทานํ ปรมทานํ	กสสเป สุปติภูจฺจิตํ -อติ.

๑ ทิสวาน -อติ.

๒ ฆฎิยา โหน -อติ ทิสสติ.

๓ สกโก นุ โข -อติ.สกโก นุ โข -อติ.

๔ อติ วิทิตวา -อติ.

๕ ปุณญน อตโต -อติ. ญ. ว.

๖ อิม วิสมสมปาทา น ทิสสนติ. ญ. ว.

อภโฆ ภควา เอตมตถุ วิทิตวา ตาย เวลายิ อิมิ อุทานิ อุทานสิ

“ปิณฑปาติกสส ภิกขุโน
อตตภรตสส อนญญโปสิโน
เทวา ปิหยन्ติ ตาทิโน
อุปสันตสส สทา สติมโต -อิติ.

อิมญจ อุทานิ อุทานตวา “ภิกขเว สกโก เทวานมินุโท มม ปุตตสส สีลคนฺธเนน อาคนฺตวา ปิณฑปาตํ อทาสี -อิติ วตวา
อิมิ คากมาห

“อปปมตฺโต อยิ คนฺโธ ยวายิ ตครจนฺหนี
โย จ สีลวตฺติ คนฺโธ วาติ เทเวสุ อุตฺตโม -อิติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ อปปมตฺโต -อิติ ปริตตปปมาโณ.

“โย จ สีลวตฺติ -อิติ โย ปน สีลวณฺทานิ สีลคนฺโธ โส ตครเว วिय โลหิตจฺนฺทเน วिय จ ปริตตโก น โหติ
อติวिय อุหาโร วิปฺวาริตฺโต เตเนว การณฺน วาติ เทเวสุ อุตฺตโม วโร เสฏฺฐิภู หุตฺวา เทเวสุ จ มนุสฺเสสุ จ สพฺพตฺถกเมว วาติ
โอตฺถรณฺโต คจฺฉติ -อิติ.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตฺติผลาทินิ ปตฺตา.

เทสณา มหาชนสฺส สาทฺธิกา ซาตา -อิติ.

มหาภัสสปเถรปิณฑปาตทานวตถุ.

---

๑๑. โคธิตถะเถรปรินิพพานวตถุ.

“เตสํ สมปนฺนสีลาณํ -อิตฺติ อิมํ ฆมฺมเทสํ สตถา ราชคหํ อุปนิสฺสาเย เวฬุวเน วิหรนฺโต โคธิตถะเถรสฺส ปรินิพพานํ อารพฺภ กเถสิ.

[พระเถระคิดฆ่าตน เพราะเสื่อมจากฉาน]

โส ติ อายสฺมา อีสึคฺคิปลฺสเส กาลสิลาเย วิหรนฺโต อุปฺปมตฺโต อาตานิ ปหิตตฺโต สามายิกํ เจโตวิมุตฺตี มุสิตฺวา
เอกสฺส อนุสายิกสฺส โรคฺคสฺส วเสน ตโต ปริหาเย.

โส ทฺติยมฺปิ ตติยมฺปิ ฉกฺขตฺตํ ฆานํ นิพฺพตฺเตตฺวา ปริทึโน สตตฺตเม วาเร อุปฺปาเทตฺวา จินฺตฺสิ
“อหํ ฉกฺขตฺตํ ฆานา ปริทึโน, ปริทึนฺชฆานสฺส โข ปน อนิยตา คติ, อิทาเนว สตถํ อหริสฺสามิ -อิตฺติ
เกโสโรปนสฺตถํ คเหตุวา คลนาสิ ฉินฺทิตฺตํ มจฺจเก นิปฺชฺชติ.

[มารทูลให้พระศาสดาทรงทราบ]

มาโร ตสฺส จิตฺตํ ญตฺวา “อโย ภิกฺขุ สตถํ อหริตฺตกาโม, สตถํ อหริตฺตา โข ปน ชีวเต นิรเปกฺขา โหนฺติ,
เต วิสฺสสนํ ปฏฺฐเปตฺวา อรหตฺตปิ ปาปฺพนฺติ, สจฺหา เอตํ วาเรสฺสามิ, น เม วจฺนํ กริสฺสติ, สตถารํ วาราเปสฺสามิ -อิตฺติ
อณฺญาตกเวเสน สตถารํ อุปฺสงฺกมิตฺวา เอวมาห

“มหาวิโร มหาปุณฺณ	อิทธิยา ยสฺสา ชล
สพฺพเวรภยาตีต	ปาเท วนทามิ จกฺขุม.
สาวโก เต มหาวิโร	มรณํ มรณาภิภู
อากฺขติ เจตยติ	ตํ นิเสธ ชฺชติเนธ.
กถํ ติ ภควา ตฺยหํ	สาวโก สาสเน รโต
อุปฺปตฺตมานโส เสโฆ	กาลํ กยิรา ชเนสฺสุตา -อิตฺติ.”

[มารแสวงหาวิญญานของพระโคธิตถะ]

ตสฺมี ขณฺเณ เถเรณ สตถํ อหริตํ โหติ.

สฺตถา “มาโร อโย -อิตฺติ วิทิตฺวา อิมํ คาลมาห

“เอวํ ติ อีธา กุพฺพนฺติ	นาวกฺขนฺติ ชีวิตํ
สมฺมุตฺตํ ตณฺหํ อพฺพยุห	โคธิตถะ ปรินิพฺพุโต -อิตฺติ.

อโย ภควา สมพฺพุเลหิ ภิกฺขุหิ สทฺธี เถรสฺส สตถํ อหริตฺวา นิปนฺนฏฺฐานํ อคฺมาสิ.

ตสฺมี ขณฺเณ มาโร ปาปิมา “กตฺถ น โข อิมสฺส ปฏฺฐสนฺธิวิญฺญาณํ ปติฏฺฐิตํ -อิตฺติ ชุมฺราสิ วิย ติมิรฺปุณฺโฆ วิย จ หุตฺวา
สพฺพทิสฺสาสุ เถรสฺส วิญฺญาณํ สมฺนเวสตี.”

ตํ ภควา ธุมติมิรภาวํ ภิกขุณฺํ ทสเสตวา “เอโส โข ภิกขเว มาโร ปาปิมา โคธิกสฺส กุลปุตฺตสฺส วิญญานํ สมณเวสตี
‘กตถ โคธิกสฺส กุลปุตฺตสฺส วิญญานํ ปติภฺนฺตฺตติ, อปฺตติภฺนฺตฺตเนว ภิกขเว วิญญาเณน โคธิกโก กุลปุตฺโต ปรีนิพฺพุโต -อิตี อาท.

มาโรปิ ตสฺส วิญญานญฺฐานํ ทญฺจํ อสภโกนฺโต กุมารวณฺโณ” หุตฺวา เพลฺลพณฺฑุวิณฺํ อาทาย สตถารํ อฺปสงฺกมิตฺวา ปุจฺฉี

“อุทฺธํ อโร จ ติริยํ อนเวสํ นาทิจจฉามี	ทิสาสฺ จ วิทิสาสฺ จ ^๖ โคธิกโก โส กุที คโต -อิตี.
---	--

อด นํ สตถา อาท

“โย” ธโร ธิตฺสมปฺนโน อโหรรตฺตํ อนญฺยุณฺชํ ชิตฺวาน มจฺจุโน เสนํ สมฺมุลํ ตณฺหํ อพฺพยุห	ณายี ณาณโรตฺ สทา ชีวิทํ อนิกามยํ อนาคณฺตฺวา ปฺนพภาวํ โคธิกโก ปรีนิพฺพุโต -อิตี.
---	--

เอวํ วุตฺเต^๔

“ตสฺส โสภปรเรตสฺส ตโต โส ทุมมโน ยกฺโข	วีณา กจฺฉา อภสฺสถ ตตฺถเวณฺตรธายถ -อิตี.
--	--

สตถาปิ “กินฺเต ปาปิมา โคธิกสฺส กุลปุตฺตสฺส นิพฺพตฺตญฺฐาเนน ตสฺส ทิ นิพฺพตฺตญฺฐานํ,
ตุมหาทิสานํ สตมปิ สหสฺสมปิ ทญฺจํ น สภโกติ -อิตี วตฺวา อิมํ คาถมาห

“เตสํ สมปฺนนสีลานํ สมมทญฺญา วิมุตฺตานํ	อฺปฺปมาทวิหารินํ มาโร มคฺคํ น วินฺทตี อิตี.
---	--

[แก้ักรร]

ตตถ เตสํ -อิตี ยถา อฺปฺตติภฺนฺตฺตเนว วิญญาเณน โคธิกโก กุลปุตฺโต ปรีนิพฺพุโต เย จ เอวํ ปรีนิพฺพายนตี, เตสํ.

สมปฺนนสีลานํ -อิตี ปรีปนฺณสีลานํ.

อฺปฺปมาทวิหารินํ -อิตี สติอวิปฺปวาสสงฺขาเตน อฺปฺปมาเทน วิหฺรณฺตานํ.

สมมทญฺญา วิมุตฺตานํ -อิตี เหตุนา นเยน การเณน ชานิตฺวา

“ตทงฺควิมุตฺตติยา วิภขมภณฺวิมุตฺตติยา สมฺมุจฺเจทวิมุตฺตติยา ปฺฐิปฺสฺสทวิมุตฺตติยา นิสฺสรณฺวิมุตฺตติยา -อิตี อิมาทิ ปญฺจหิ วิมุตฺตตีหิ วิมุตฺตานํ.

มาโร มคฺคํ น วินฺทตี -อิตี เอวรฺูปานํ มหาซีณาสวานํ สพฺพตฺถาเมณ มคฺคณฺโตปิ มาโร คตฺมคฺคํ น วินฺทตี น ปฏฺลิภตี น ปสฺสตี -อิตี.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปตฺตา.

---

๑ สี. ย. กุมารวณฺณี. ม. กุมารวณฺณี.

๒ สี. ม. ย. ทิสาน อุนฺทิสาสฺวหํ.

๓ สี. ย. โส.

๔ สี. ย. เอตฺถนฺตเร มาโร ปาปิมา ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌภาสิ อิตี อตฺถิ.

เทศนา มหาชนสูส สาคติกา ซาดา -อิตี.

โคธิตถะพรินิพพานวตฺถุ.

---

๑๒. ครหทินนวดถุ.

“ยถา สงการธานสมิ -อิติ อิม ฌมมเทศนํ สตถา เขตวเนน วิหรนโต ครหทินนํ นาม นิคคณฐสาวกํ อารพภ กเลสิ.

[เป็นสหaying กัน แต่เลื่อมใส้วถุไม่ตรงกัน]

สาวตถิยํ ทิ สิริคุดโต จ ครหทินโน จ เทว สหายกา อเหตุ.

เตสุ สิริคุดโต อุปาสโก. ครหทินโน นิคคณฐสาวโก.

ตํ นิคคณฐา อภิกขณํ เอวํ วทนต์ “ตว สหายกํ สิริคุดตํ ‘กี ตวํ สมณํ โคตมํ อุปสงกมสิ, ตสส สนตเถ เกี ลภิสสสิตี วตวา ยถา อมเห อุปสงกมิตวา อมหากํ เทยยธมมํ ทสสตี, กี เอวํ โอวทิตุํ น วภูฏตี -อิติ.

ครหทินโน เตสํ วจนํ สุตวา อภิกขณํ คนตวา ฐิตนินนินนฐานาที่สุ สิริคุดตํ เอวํ วเทสิ

“สมม กิเนเต สมณน โคตเมน ตํ อุปสงกมิตวา กี ลภิสสสิ, กิเนเต มม อยเย อุปสงกมิตวา เตสํ ทานํ ทาทุํ น วภูฏตี -อิติ.

สิริคุดโต ตสส กถํ สุตวาปิ พหุทิวเส ตุนหิ หุตวา นิพพิชชิตวา เอกทิวสํ

“สมม ตวํ อภิกขณํ อาคนตวา มํ ฐิตนินนินนฐานาที่สุ เอวํ วเทสิ ‘สมณํ โคตมํ อุปสงกมิตวา กี ลภิสสสิ,

มม อยเย อุปสงกมิตวา เตสํ ทานํ เทหิตี, กเถหิ ตาว เม, ตว อยยา กี ชานนตี -อิติ.

“อโห สามิ, มา เอวํ วทิ, มม อยยานํ อญญาตุนนาม นตถิ, สพพํ อตีตानาคตปจจุปนนํ, สพพํ กายวจิมโนกมมํ,

‘อิทํ ภวิสสตี อิทํ น ภวิสสตีตี สพพํ ภพพาทพพํ ชานนตี -อิติ.

“ชานนตีตี วเทสิ -อิติ.

“อาม วเทมิ -อิติ.

“ยทิ เอวํ, ภารियนเต กตํ เอตตํ กาลํ มยหํ เอตมตถํ อนาจิกขนเตน, อชช มยา อยยานํ ญานานุภาโว ญาโต,

คจจ สมม, อยเย มม วจเนน นิมนเตหิ -อิติ.

โส นิคคณฐานํ สนตีกํ คนตวา เต วทิตวา “มยหํ สหายโก สิริคุดโต สาวตนาย ตุมเห นิมนเตตี -อิติ อาห.

“สิริคุดเตน สามํ ตวํ วุตโต -อิติ.

“อาม อยเย -อิติ.

เต ภูฏตถุฐา หุตวา

“นิปนุนนํ โน กิจจํ, สิริคุดตสส อมเหตุ ปสนนกาลโต ปญญาเย กา นาม สมปตตี อมหากํ น ภวิสสตี -อิติ วทิส.

สิริคุดตสสาปิ มหนตํ นิเวสน.

[สิริคตเตรียมร้บรองนิครนถ์]

โส ตสมี ทวิณนั คเหานัน อนนตเร อุภโต ทีฆัน อวาวุณฺ ฆนาเปตวา कुถललसस पुरापेलि,
พหิอวาวุณฺ ทวีสุ ปเรียนเตสุ ฆานุกะ โกฎฎาเปตวา เตสุ รชชโย พนธาเปตวา
อาसनान् อูปริมปาเท อวาวุณฺส ปริมปเส ฐปาเปตวา ปจฉิมปาเท รชชเกสุ ฐปาเปสิ
“เอวํ นิสินนกาเลเยว อวิสิรา ปติสสนติ -อิติ มณฺญมาโน
ยถา อวาวุณฺ น ปณฺญาติ เอวํ อาसनान् อูปริ ปจจตถรณานิ ทาเปสิ,
มहनฺตมहनฺตา จาฎิโย โธวาเปตวา กถลิลปนฺเนหิ จ ปีโลติกาหิ จ มุฆานิ พนธาเปตวา
ตา ตุจฉา เอว คेषสส ปจฉาภาเค พหิยาคุภตตีสิตถสปีผาณิตปูวจฺณณ มกฺขิตา กตวา ฐปาเปสิ.

ครรหิณโน ปาโตว ตสส ฆริ เวเคน คนฺตวา “ออยยานันฺ สกฺกาโร สชชิตฺ -อิติ ปุจฉิ.

“อาม สมม สชชิตฺ -อิติ.

“กหํ ปเนโส -อิติ.

“เอตาสฺ เอตตกาสุ จาฎิสฺ ยาคุ, เอตตกาสุ ภตฺตํ, เอตตกาสุ สปีผาณิตปูวาทีนฺ, อาसनานิ ปณฺญุตตานิ -อิติ.

โส “สาธฺ -อิติ วตฺวา คโต.

ตสส คตกาเล ปณฺจสตา นิคคณฺฐา อาคมีสุ.

สิริคตฺโต คเหา นิกฆมิตฺวา ปณฺจปปติฎฺฐิตฺน นิคคณฺฐเ วนฺทิตฺวา เตสํ ปุโรโต อณฺชลี ปคคยห ฐิตฺ จินฺเตสิ
“ตุมฺเห กิร อตีตาทีเกหํ สพฺพํ ฆานาถ, เอวํ ตุมฺหากํ อูปฎฺฐาเกน มยฺหํ กถิตํ,
สเจ สพฺพํ ตุมฺเห ฆานาถ, มยฺหํ คเหํ มา ปวิสถ, มม คเหํ ปวิฎฺฐานัน, หิ โว เนว ยาคุ อตถิ, น ภตฺตาทีนฺ,
สเจ อฆานิตฺวา ปวิสสสถ, कुถอวาวุณฺ โว ปาเตตฺวา โปเถสสามิ -อิติ

เอวํ จินฺเตตฺวา ปุริसानฺ สลณฺญํ อทาสิ “เอเตสํ นิสินนภาวํ ญตฺวา ปจฉิมปเส ฐตฺวา อาसनานฺ อูปริ ปจจตถรณานิ อปเนยยาถ,
มา ตานิ อสุจिना มกฺขियีสฺ -อิติ.

อถ นิคคณฺฐเ “อิโต เอถ ภนฺเต -อิติ อาห.

นิคคณฺฐา ปวิสิตฺวา ปตถริตาสเนสุ นิสีทิตฺุ อารภีสฺ.

อถ เน มนฺุสสา วทีสุ “อาคเมถ ภนฺเต, มา ตาว นิสีทถ -อิติ.

“กึการณา -อิติ.

“อมฺหากํ คเหํ ปวิฎฺฐานัน ออยยานัน วตฺตํ ญตฺวา นิสีทิตฺุ วฎฺฐติ -อิติ.

“กึ กาทฺุ วฎฺฐติ อาวุโส -อิติ.

“อตฺตโน อตฺตโน ปตฺตาสนฺมุเลสุ ฐตฺวา สพฺเพหิ เอกปฺพาเรเนว นิสีทิตฺุ วฎฺฐติ -อิติ.

อิท กิร โส “เอกสมิ อวาภา ปติเต, มา อวเสสา นิสีทิสฺ -อิติ กาเรสิ.

เต “สาธฺ -อิติ วตฺวา “อิเมหิ กถิตถํ อมเหหิ กาทํ วมุทฺติ -อิติ จินตยิสฺ.

[พวกนิครนถดกหลุมคู]

อล สพเพ อตฺตโน อตฺตโน ปตฺตาสนฺมุเล ปฏฺฐิปาฏฺฐิยา อฏฺฐิสฺ.

อล เน “ภนฺเต ชิปฺปิ เอกปฺพหฺเรเนว นิสีทถ -อิติ วตฺวา เตสํ นิสีทนภาวํ ญตฺวา อาสนนํ อุปฺริ ปจฺจตฺถรณานิ นีหริสฺ.

นิกฺคณฺฐา เอกปฺพหฺเรเนว นิสินฺนา.

รชฺชุนํ อุปฺริ ฐปิตา อาสนปาทา ภูฏฺฐา.

นิกฺคณฺฐา อวสิรา อวาภา ปตฺิสฺ.

สิริคุตฺโต, เตสฺ ปติเตสฺ, ทวารํ ปิทฺทิตฺวา อุตฺติณฺณุตฺติณฺณ “อตีตนาคตปฺจฺจูปฺปนํ กสมฺมา น ชานาถ -อิติ ทณฺเทหิ โปถาเปตฺวา “เอตฺตํ เอเตสํ วมุทฺทิสฺสตี -อิติ ทวารํ วิวราเปสิ.

เต นิกฺขมิตฺวา ปลาถิตฺ อารภิสฺ.

คณฺมคฺเค ปน เตสํ สฺพุธาปริกมฺมกตํ ภูมिํ ปิจฺฉิลํ การาเปสิ.

เต ตตฺถ อสณฺฐิตฺวา ปติเต ปติเต ปุน โปถาเปตฺวา “อลํ เอตฺตํ ตุมฺหากํ -อิติ อฺยโยเชสิ.

เต “นาสิตฺมหา ตยา, นาสิตฺมหา ตยา -อิติ กนฺทนฺตา อฺปนฺนํ กสฺส เคหทวารํ อคมฺสฺ.

[ครหทินพ้องสิริคุตแต่พระราช]

ครหทินโน เตสํ ตํ วิปฺการํ ทิสฺวา กุทฺโธ “นาสิตฺมฺหิ สิริคุตฺเตน,

หตฺถํ ปฺสฺเรตฺวา วนฺทนฺตานํ ฉ เทวโลเก ยถารุจฺฉิยา ทาทฺ สมนฺตํ นาม ปุณฺณกฺเขตฺตฺกฺเขตฺเต มม อฺยเย โปถาเปตฺวา พฺยสนํ ปาเปสิ -อิติ ราชกฺลํ คนฺตฺวา ตสฺส กหาปณฺสทฺสสํ ทณฺฑํ กาเรสิ.

อลสฺส ราชฯ สาสนํ เปเสสิ.

โส คนฺตฺวา ราชานํ วนฺทิตฺวา “เทว อฺปนฺนํ กิตฺติวา ทณฺฑํ คณฺทิสฺสถ, มา อฺปนฺนํ กิตฺติวา -อิติ อาท.

“อฺปนฺนํ กิตฺติวา คณฺทิสฺสํ -อิติ.

“สาธฺ เทว เตนฺหิ คณฺทาหิ -อิติ.

“เตนฺหิ ภาณฺหิ -อิติ.

“เทว มยหํ สหายโก นิคคณฐสาวโก มํ อุปสงกมิตวา จิตฺตนิสินนฐานาทีสุ อภินทํ เอวํ วเทสิ
‘สมม กิณฑเต สมณน โคตเมน ตํ อุปสงกมิตวา ก็ ลภิสสตีติ อิทํ อาที กตวา สิริคุตโต สพพํ ตํ ปวตตี อาโรเจตวา
“เทว สเจ อิมสมิ การณ ทณทํ คเหตุํ ยุตฺตํ, คณทถ -อิตี.

ราชา ครหทินนํ โอลเถตวา “สจจํ กิร เต เอวํ วุตฺตํ -อิตี อาท.

“สจจํ เทว -อิตี.

“ตวํ เอตตกมปิ อชานนเต ‘สตถาโรตี คเหตุวา วิจรฺนโต ‘สพพํ ชานนตีติ ก็การณา ตถาคตสาวกสส กเถสิ?
ตยา आरोปีตทณฺโฑ ตยฺหเมว โหตุ -อิตี.

เอวํ เสว ทณทํ ปาปีโต.

ตสเสว กุลุปกา โปเถตวา นีหฺมา.

[ครหทินเตรียมแก้แค้นสิริคุต]

โส ตํ กุขมิตวา ตโต ปญฺญาย อชฺตมมาสมตฺตํ สิริคุตเตน สทฺธี อกเถตวา จินเตสิ “เอวํ วิจริตุมยหํ อยุตฺตํ”,
เอตสส กุลุปกานํปิ มยา พยสนํ กาคุํ วฏฺฏตี -อิตี สิริคุตฺตํ อุปสงกมิตวา อาท “สหาย สิริคุตฺต -อิตี.

“ก็ สมม -อิตี.

“ญฺาตีสุหชชานํ นาม กลโหปี โหตี วิวาโทปี, ตวํ กิณฺจि น กเถสิ, กสฺมา เอวํ กโรสิ -อิตี.

“สมม ตว มยา สทฺธี อกถนโต น กเถมิ; ยํ กตํ, กตเมว ตํ; น มยํ เมตตี กิณฺทิสสาม -อิตี.

ตโต ปญฺญาย อุโหปี เอกญฺฐานเ ติฏฺฐนตี นิสีทนตี.

อเถกทิวสํ สิริคุตโต ครหทินนํ อาท “กิณฑเต นิคคณฐฺเหหิ? เต อุปสงกมิตวา ก็ ลภิสสตี?

มม สตถารํ อุปสงกมิตุํ วา อยฺยานํ ทานํ ทาคุํ วา กิณฑเต น วฏฺฏตี? -อิตี.

โสปี เอตเมว ปจฺจาสิสตี, เตนสส กณฺฑวณฺฐญฺานน นชน วิเลชิตํ วิย อโหสิ.

โสปี สิริคุตฺตํ “ตว สตถา ก็ ชานาตี -อิตี ปุจฺฉิ.

“อมฺโห มา เอวํ วท, สตถุ เม อชานิตพพํ นาม นตฺถิ, อตีตาทีเกทํ สพพํ ชานาตี, โสฬสหากาเรหิ สตฺตานํ จิตฺตํ ปริจฺฉินฺทตี -อิตี.

“เอวํ น ชานามิ, กสฺมา มยหํ เอตตํ กาลํ น กเถสิ, เตนหิ คจฺฉ, สตถารํ สวาตนาย นิมนฺเตหิ โภเชสสามิ,
ปญฺจหิ ภิกฺขุสเตหิ สทฺธี มม ภิกฺขํ คณฺทิตุํ วเทหิ -อิตี.

สิริคุตโต สตถารํ อุปสงกมิตวา วนฺทิตวา เอวมาท “ภนฺเต มม สหายโก ครหทินนํ ตุมฺเห นิมนฺตาเปตี,
ปญฺจหิ กิร ภิกฺขุสเตหิ สทฺธี เสว ตสส ภิกฺขํ คณฺทถ, ปุริมทิวเส โข ปน ตสส กุลุปกานํ มยา อิทํ นาม กตํ,

มยา กตสส ปฏิภกรณปี น ชานามิ, ตุมหากํ สุทฺธจิตเตน ภิกฺขํ ทาทูกามตปี น ชานามิ,
อวชเชตฺวา, ยุตฺตยเจ อธิวเสถ; โน เจ, มา อธิวสยิตถ -อิตฺติ.

สตถา “กั โน โข โส อมหากํ ทาทูกาโม -อิตฺติ อวชเชตฺวา อทฺทส

“ทฺวินนํ เคหานํ อนฺตเร มหนตํ อวาวุํ ขนาเปตฺวา อสํติสภมฺมตฺตานิ ขทฺริทารุณิ อหฺราเปตฺวา ปุเรตฺวา อคฺคิ ทตฺวา
อมฺเห องฺการอวาวุ ปาเตตฺวา นิคฺคณฺหิตฺูกาโม -อิตฺติ

ปุณ อวชเชสิ “กั โน โข ตตถ คตฺปจฺจยา อตฺถิ อตฺถิ นตฺถิ -อิตฺติ ตโต อิทํ อทฺทส “อหํ องฺการอวาวุ ปาหํ ปสาเรสฺสามิ,
ตํ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ฐปิตกิลยชํ อนฺตรธาณิสฺสติ, องฺการกาสุํ ภินฺทิตฺวา จกฺกมตฺตํ มหาปทุมํ อญฺญุหิสฺสติ,
อถาหํ ปทุมกณฺณิกํ อฏฺกมฺนฺโต คนฺตฺวา อาสเน นิสํทิสฺสามิ, ปญฺจสตาปิ ภิกฺขู เตถว คนฺตฺวา นิสํทิสฺสนฺติ,
มฺหาชโน สนฺนิปตฺสฺสติ, อหํ ตสฺมี สฺมาคเม ทฺวีหิ คาถาหิ อญฺโฆทนํ กริสฺสามิ,
อญฺโฆทนาปริโยสาเน จตฺราสีตฺยา ปาณสทฺสฺสานํ ฆมฺมาภิสฺมโย ภวิสฺสติ, สิริคุตฺโต จ ครหทินโน จ โสตาปนฺนา ภวิสฺสนฺติ,
อตฺตโน ฌนราสี สาสเน วิภิกฺริสฺสนฺติ, อิมํ กุลฺปุตฺตํ นิสฺสาย มยา คนฺตํ วมฺภูตฺติ -อิตฺติ ภิกฺขํ อธิวเสสิ.

สิริคุตฺโต สตถ อธิวสนํ วิทิตฺวา ครหทินนสฺส อโรเจตฺวา “โลกเชฏฺฐสฺส สกฺกาโร กโรหิ -อิตฺติ อาท.

[ครหทินเตรียมรับพระศาสดา]

ครหทินโน “อิทานิสฺส กตฺตพฺพยุตฺตํ ชานิสฺสามิ -อิตฺติ ทฺวินนํ เคหานํ อนฺตเร มหนตํ อวาวุํ ขนาเปตฺวา
อสํติสภมฺม^๑ ขทฺริทารุณิ อหฺราเปตฺวา^๒ อคฺคิ ทตฺวา สพฺพรตฺตี ฐมาเปตฺวา ขทฺริงฺการราสี การเตตฺวา
อวาวุมตฺถเก รุกฺขปฺทรานิ ฐเปตฺวา กิลยเชน ปฏิจฺฉาเทตฺวา โคมเยน ลิมฺปาเปตฺวา เอเกน ปสฺเสน ทฺพพฺลทณฺทเก อตฺถริตฺวา
คฺมนมคฺคํ การสิ

“เอวํ อฏฺกนตฺกนตฺกาลे ทณฺทเกสุ ภคฺเคสุ, ปรีวตฺติตฺวา องฺการกาสุยํ ปตฺิสฺสนฺติ -อิตฺติ มณฺญุมาโน เคหปจฺฉาภาเค สิริคุตฺเตน
ฐปิตนฺยาเมเนว จาญฺเวย ฐปาเปสิ อาสนานิปี เตถว ปญฺญาเปสิ.

สิริคุตฺโต ปาโตว ตสฺส เคหํ คนฺตฺวา “กโต เต สฺมม สกฺกาโร -อิตฺติ อาท.

“อาม สฺมม -อิตฺติ.

“กหํ ปเนโส -อิตฺติ.

“เอหิ ปสฺสาม -อิตฺติ สพฺพํ สิริคุตฺเตน ทสฺสิตนฺยาเมเนว ทสฺเสสิ.

สิริคุตฺโต “สาธุ สฺมม -อิตฺติ อาท.

มฺหาชโน สนฺนิปติ.

มิจฺฉาทิฏฺฐิเกน หิ นิมนฺตฺเต สตฺถริ มหนฺโต สนฺนิปาโต โหติ.

---

๑ สี่. ย. อสํติสภมฺมตฺตานิ.

๒ สี่. ย. เอตฺถนฺตเร ปุเรตฺวา -อิตฺติ อตฺถิ.

มิจฉาปฏิญญาปิ “สมณสส โคตมสส วิปการัง ปสสิสสาม -อิติ สนนิปตนติ.

สมมาปฏิญญาปิ “อชช สตถา มหาธมมเทสน์ เทเสสสติ พุทธวิสัย พุทธลีฬหัง อุปชาเรสสาม -อิติ สนนิปตนติ.

ปนทิวเส สตถา ปณจหิ ภิกขุสเดหิ สหธิ์ ครหทินนสส เคหทวารัง อคมาสิ.

โส เคหา นิภขมิตวา ปณจปติญญิตเตน วุนทิตวา ปุโรโต อณชลิ ปคคยห ฐิตโต จินเตสิ

“ภนเต ‘ตุเมเห กิร อตีตาทีเกหัง สพพัง ชานาถ, สตตานัง โสฬสหากาเรหิ จิตตัง ปริจฉินทถาติ เอวั ตุมหากัง อุปัญญาเกน มยหัง กถิตัง, สเจ ชานาถ’, มยหัง เคหัง มา ปวิสถ; ปวิญญานัง หิ โว, เนว ยาคู อตถิ, น ภตตาทินี, สพเพ โข ปน ตุมเห องคารกาสุยं ปาเตตวา นิคคณหิสสามิ -อิติ

เอวั จินเตตวา สตถุ ปตตัง คเหตวา “อิโต เอตุ ภควา -อิติ วตวา

“ภนเต อมหากัง เคหัง อาคตานิ วตตัง ญตวา อาคนตุं วญญุตติ -อิติ อาห.

“กั กาคุ วญญุตติ อาวุโส -อิติ.

“เอเกกสส ปวิสิตวา ปุโรโต คนตวา นิสินนกาเล ปจฉา อณญเณ อาคนตุं วญญุตติ -อิติ.

เอวั กิรสส อโหสิ “ปุโรโต คจฉนตัง องคารกาสุยं ปตตัง ทิสวา อวเสสา นาคจฉิสสนติ, เอเกกเมว ปาเตตวา นิคคณหิสสามิ -อิติ.

สตถา “สาธ -อิติ วตวา เอกโก ว ปาวิสี.

ครหทินโน องคารกาสุ ปตวา อปสกุทิตวา ฐิตโต “ปุโรโต ยถ ภนเต -อิติ อาห.

[ครหทินเลื่อมใสพระพุทเจ้า]

อล สตถา องคารกาสุมตถเก ปาหัง ปสาเรสิ, กิลยชัง อนุตธายิ, องคารกาสุ กิณฑิตวา จกุกมตตานิ ปทุมานิ อุญญหีสสุ.

สตถา ปทุมกณณิกา อุกกมนโต คนตวา ปณญตตพุทธาสนเน นิสีหิ.

ภิกขุปี ตเถว คนตวา อาสนเน นิสีหีสสุ.

ครหทินนสส กายโต ทาโห อุญญหิ.

โส เวเคน คนตวา สิริคคตัง อุปสงกมิตวา “สามิ ตาณัง เม โหหิ -อิติ อาห.

“กิเมตัง -อิติ.

“ปณจันนัง ภิกขุสตานัง เคเห ยาคู วา ภตตาทินี วา นตถิ, กั นุ โข กโรมิ -อิติ.

“กั ปน ตยา กตัง -อิติ.

“อหฺ ทวินันฺ เคนานฺ อนฺตเร มหนตฺ อวาวุํ องฺคารปุริํ กอารสิํ ‘ตตฺถ ปาเตตฺวา นิคฺคณฺทิสฺสามิํติ,
อถ นํ ภินฺทิตฺวา มหาปทุมานิ อญฺญุทิสฺสุ, สพฺเพ ปทุมกณฺณณิกา อกฺกมิตฺวา คนฺตฺวา ปณฺญุตฺตาสเน นิสินฺนา, อิทานิ กิํ กโรมิ -อติ.

“นฺนฺ ตฺวํ อิทาเนว มยฺหิํ ‘เอตฺตกา จาญฺญิโย ยาคฺยา เอตฺตกา ฆตฺตาทินิํ -อติ ทสฺเสสิ -อติ.

“มุสา ตํ สามิ, ตฺจฉฺว จาญฺญิโย -อติ.

“โหตุ, คจฺฉ, ตาสฺ จาญฺญิสฺสุ ยาคฺยาทินิํ โอลฺลเกหิ -อติ.

ตํขณฺณญฺเวว เตน ยาสุ จาญฺญิสฺสุ ยาคฺ วุตฺตา, ตา ยาคฺยา ปุริสฺสุ, ยาสุ ฆตฺตาทินิํ วุตฺตานิ, ตา ฆตฺตาทินิํ ปริปฺญณฺว อหฺสิ.

ตํ สมฺปตฺติํ ทิสฺวา ครหทินนฺสสฺ สริริํ ปิตฺปาโมชเชน ปุริตํ, จิตฺตํ ปสนฺนํ.

โส สกฺกจฺจํ พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปริวิสิตฺวา กตฺตกฺกจฺจสฺส สตฺถุโน อนฺุโมทฺนํ กอารตฺกาโม ปตฺตํ คณฺทิ.

[สํตฺวํไมํริคฺคณฺพระศาสนา เพราะไรํปญฺญา]

สตฺถา อนฺุโมทฺนํ กโรนฺโต “อิมํ สตฺตา ปณฺญาจฺกฺขุนํ อภาเวเนว มมฺ สวากานํ พุทฺธสาสนฺสสฺ จ คฺณํ น ชานฺนฺติ,
ปณฺญาจฺกฺขุวิริทฺตา อนฺธา นาม, ปณฺญวนฺโต สกฺกชฺกกา นาม -อติ วตฺวา อิมํ คาถา อภาสิ

“ยถา สงฺการธานสมิํ

อฺชฺฉิตฺสมิํ มหาปเถ

ปทุมํ ตตฺถ ชาเยถ

สฺจิกฺคนธํ มโนรมํ

เอวํ สงฺการญฺเตสฺ

อนฺธญฺเต ปุณฺชเชน

อติโรจติ ปณฺญา

สมฺมาสมฺพุทฺธสวโก -อติ.

[แกํอรรถ]

ตตฺถ สงฺการธานสมิํ -อติ สงฺการญฺฐานสมิํ กจฺจวราสิมฺหิ -อติ อตฺโถ.

อฺชฺฉิตฺสมิํ มหาปเถ -อติ มหามคฺเค ฉชฺชิตฺสมิํ.

สฺจิกฺคนธํ -อติ สฺจิกฺคนธํ.

มโนรมํ -อติ มโน เอตฺถ รมฺติ -อติ มโนรมํ.

สงฺการญฺเตสฺ -อติ สงฺการมิวญฺเตสฺ.

ปุณฺชเชน -อติ ปุณฺนํ กิเลसानํ ชนฺนโต เอวํลฺทฺธนาเม โลกิยมฺหาชเน.

อิทํ วุตฺตํ โหติ “ยถา นาม มหาปเถ ฉชฺชิตฺเต สงฺการธานสมิํ อสฺจิจฺเจจฺจปฺภิกฺกุเลปิ สฺจิกฺคนธํ ปทุมํ ชาเยถ

ตํ ราชาชามฺหามตฺตาทินิํ มโนรมํ ปิยํ มนาปํ อฺปริมตฺถเก ปติญฺญานารฺทเมว ภเวยฺย

เอวเมว สงฺการญฺเตสฺปิ ปุณฺชเชนฺสฺ ชาเตสฺ, นิปฺปณฺญสฺส มฺหาชนฺสสฺ อจฺกชฺกสฺส อนฺตเร นิพฺพตฺโตปิ

อตฺตโน ปณฺญาพฺเลน กามฺเสสุ อาทินิํว เนกชฺมเม จ อานิสฺสํ ทิสฺวา นิกฺขมิตฺวา ปพฺพชฺชิตฺโต

ปพพชชามตเตนปี ตโต อุตตรี สีสสมาธิบุณญา วิมุตติวิมุตติญาณทสสนานิ อารโเปตวาปี
สมมาสมพุทฐสาวโก ชีณาสโว ภิกขุ อนธภูเต ปุณฺณชเน อติกกมิตวา วิโรจติ โสภติ -อติ.

[ครหทินกับสิริคตบรรลุโสตাপัตติผล]

เทสนาวสาเน จตุราสีติยา ปาณสทสสนานิ ฐมาภิสสมโย อโหสิ.

ครหทินโน จ สิริคตโต จ โสตูปัตติผล ปาปุนีสุ.

เต สพฺพ อุตตโน ฐนํ พุทฺธสาสนเน วิปุกฺกิริสุ.

สตถา อุกฺกุฏายาสนา วิหาริ อคมาสิ.

ภิกขุ สายณฺหสมเย ฐมฺมสภายํ กถํ สมฺมูฏฺฐาเปสุ

“อโห อจฺฉริยา พุทฺธคฺคณา นาม, ตถารูปํ นาม ชทฺธิรํการราสี ภินฺทิตวา ปทุมานิ อุกฺกุฏฺหีสุ -อติ.

สตถา อาคนฺตวา “กาย นฺตุถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺสนนา -อติ ปุจฺฉิตวา, “อิมาย นาม -อติ วุตเต,

“อนจฺฉริยํ ภิกฺขเว ยํ มม เอตฺรหิ พุทฺธภูตสฺส องฺการราสีโต ปทุมานิ อุกฺกุฏิตานิ,

ตานิ ปุพฺเพ ปเทสญฺญาเน วตฺตมานสฺส โปธิสตฺตภูตสฺสาปี เม อุกฺกุฏฺหีสุ -อติ วตฺวา

“กทา ฆนฺเต, อาจิกฺขถ โน -อติ เตหิ ยาจิตฺ อตีตํ อหริตวา

“กามํ ปตานิ นิริยํ

อุทฺธปาโท^๑ อวิสิโร

นानริยํ กิริสสามิ

หนท ปิณฺฑํ ปฏิกฺคห -อติ

อิมํ ชทฺธิรํการชาตกํ^๒ วิตถาเรตฺวา กเถสิ -อติ.

ครหทินนวดตุ.

ปุพฺพวคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

จตุตฺถเ วคฺโค.

๑ อุทฺธปาโท -อติปิ อตฺถิ.

๒ ขุ. ชา. เอก. ๒๗/๑๓. ตทฏฺฐกถา ๑ - /๓๓๘.

๕. พาลวคฺควณณา

๑. อถุญตรปริสวตถุ.

“ทีฆา ซาครโต รตติ -อติ อิมั ธมมเทสนั สตถา เซตวเน วิหรนโต ปเสนทีโกสลญเจว อถุญตรญจ ปุริสั อารพภ กเถสิ.

[พระราชาประทักษิณพระนคร]

ราชา กิร ปเสนทีโกสโล เอกสมิ ฌณทิวเส อลงกตปปฏิยตตัม สพพเสตัม เอกั ปุณฺฑริกั นาม หตถิ อารุยห
มหนฺเตน ราชานุภาเวเน นครั ปทกฺขิณั กโรติ.

อุสฺสารณาย วตตมานาย, เลทฺทพฺพทฺตทาทิโห โปถิยมาโน มหาชนเ ปลายนโต คีวํ ปริวตเตตวาปิ โอลเเกติเยว.

ราชูนั กิร สุทินนทานสเสตัม ผลั.

[อำนาจความรัก]

อถุญตรสสาปิ ทุคตตปริสสส ภริยา สตตถุมิกสส ปาสาทสส อุปริมตเล จูฑา เอกั วาตปานสส กวาภูั วิวิทวา
ราชานั โอลเเกตวา ว อปคจฉิ.

รณญเ ปุณฺณจณโท วลาทกนฺตรั ปวิภูโฐ วิย อุปภูฐาสิ.

โส ตสสา ปฏิพทฺธจิตโต หตถิกชนฺธโต ปตนาการปตโต วิย หุตวา ชิปปั นครั ปทกฺขิณั กตวา อนเตปุริ ปริสิตวา
เอกั วิสสาสิกั อมจจํ อาห “อุสฺกภูฐาเน เต มยา โอลเเกทปาสาทเ ทิภูโฐ -อติ.

“อาม เทว -อติ.

“ตตเถกั อิตถิ อททส -อติ.

“อททสั เทว -อติ.

“คจจ ตสสา สสสามิกอสมามิกภาวั ซานาหิ -อติ.

โส คนฺตวา ตสสา สสสามิกภาวั ญตวา อาคนฺตวา “รณญเ สสสามิกา -อติ อาโรเจสิ.

อถ รณญา “เตนหิ ตสสา สามิกั ปกโกสาทิ -อติ วุตเต, โส คนฺตวา “เอหิ โภ, ราชา ตั ปกโกสติ -อติ อาห.

โส “ภริยั เม นิสสาย ภเยน อุปปนเนน ภวิตพพั -อติ จินเตตวา รณญเ อาณั ปฏิพาหิตุํ อสกโกนฺโต
คนฺตวา ราชานั วนฺทิตวา อภูฐาสิ.

อถ นั ราชา “มํ อุปภูฐาหิ -อติ อาห.

“อลั เทว, อหํ อตตโน กมมํ กตวา ตุมหากั สุงกั ททามิ, สา เอว เม ซีวิกา โหตุ -อติ.

“ตว สุงเกเน มยหํ อตถเ นตถิ, อชชโต ปภูฐาย มํ อุปภูฐาหิ -อติ ตสส ผลกญจ อาวุธญจ ทาเปสิ.

เอวํ กิรตส อโหสิ “กถุญจิเทวตส โทส อโรเปตวา ฆาเตตวา ภริยํ คณทิสสามิ -อิติ.

อล นโส มรณภยภีโต อปฺปมตฺโต หุตฺวา อุกฺกุฐาสี.

ราชา ตสส วิวรํ อปสสนฺโต, กามปริสาเห วพฺพนฺเต^๑, “เอกมสส โทส อโรเปตวา ราชาณํ กิรตสสามิ -อิติ
ตํ ปกโกสาเปตวา เอวมาห “อมโห อีโต ปถุญโยชนมตถเก นทียา อสุกฺกุฐานํ นาม คนฺตวา
สายํ มม นหानเวลาย กุมฺพุปลานิ เจว อรุณวตีมตฺติกถุญจ ออาหาร, สเจ ตสฺมี ขณฺเ นาคจฺเฉยฺยาสี, อาณํ เต กิรตสสามิ -อิติ.

[ความลำบากในราชสำนัก]

เสวโก กิร จตุหิปี ทาเสหิ กิลิฏฺฐตโร.

ชนกุกิตาทโย หิ ทาสา “สีสํ เม รุชชติ, ปิฏฺฐิ เม รุชชติ -อิติ วตฺวา อจฺฉิตฺถํ ลภนฺติ.

เสวกสเสตํ นตฺถิ, อาณตตกมมํ กาทฺเมว วฏฺฐติ, ตสฺมา โส “อวสสํ มยา คนฺตพฺพํ,
กุมฺพุปลเลหิ สหฺธิ อรุณวตีมตฺติกา นาม นาคภวเน อฺปฺปชชติ, อหํ กุหิ ลภิสสามิ -อิติ จินฺเตนฺโต มรณภยภีโต เคหํ คนฺตวา
“ภทฺเท นิฏฺฐิตํ เม ภตฺตํ -อิติ อหา.

“อุทฺธมมตถเก สามิ -อิติ.

โส ยาว ภตฺตํ โอตฺรติ ตาว สนฺธาเรตฺถํ อสฺกโกนฺโต อฺพฺพุเกน กถุญจํ ทฺราเปตวา
ยถาลทฺเธน พฺยถฺยเนน สหฺธิ อลลเมว ภตฺตํ ปจฺฉิยํ โอปิเพตวา อาทาย โยชนิกํ มคฺคํ ปกฺขนฺโต.

ตสส คจฺฉนฺตสเสว ภตฺตํ ปกํ อโหสิ.

โส อนฺจจฺฉิฏฺฐํ กตฺวา โลกํ ภตฺตํ อปเนตวา ภุญฺชนฺโต เอกํ อทฺธิกํ ทิสฺวา
“มยา อปฺนิตํ โลกํ อนฺจจฺฉิฏฺฐํ ภตฺตเมว อตฺถิ, คเหตฺวา ภุญฺช สามิ -อิติ.

โส คณฺหิตฺวา ภุญฺชิ.

อิตรปี ภุญฺชิตฺวา เอกํ ภตฺตมฺภุญฺชิ อฺทฺเถ ขิปีตฺวา มุขํ วิกฺขาลेतฺวา มหฺนเตน สทฺเทน
“อิมสฺมี นทึเปเส อธิวตฺถา นาคา สฺพณฺณา เทวตา จ วจฺนํ เม สฺถนฺตฺถุ,
ราชา มยฺหํ อาณํ กตฺตุกาโม ‘กุมฺพุปลเลหิ สหฺธิ อรุณวตีมตฺติกํ ออาหารติ มํ อาณาเปสิ,
อทฺธิกมฺนุสสสจ จ เม ภตฺตํ ทินฺนํ, ตํ สหฺสสานิสฺสํ, อฺทฺเถ มจฺฉานํ ทินฺนํ, ตํ สตานิสฺสํ,
เอตตํ ปุณฺญผลํ ตุมฺหากํ ปตฺตี กตฺวา เทมิ, มยฺหํ กุมฺพุปลเลหิ สหฺธิ อรุณวตีมตฺติกํ ออาหารถ -อิติ ติกฺขตฺถํ อนฺุสฺสาเวสิ.

ตตถ อธิวตฺถโถ นาคราชา ตํ สทฺทํ สุตฺวา มหฺลลเกวเสน ตสส สนฺตํ คนฺตวา “กึ วเทสิ -อิติ อหา.

โส ปฺนปี ตเถว วตฺวา, “มยฺหํ ตํ ปตฺตี เทหิ -อิติ วุตฺเต, “เทมิ สามิ -อิติ อหา.

ปฺนปี “เทหิ -อิติ วุตฺเต, “เทมิ สามิ -อิติ อหา.

เอว โส เทว ตโย วาเร ปตตี อหฺราเปตฺวา กุมฺพุปปเลหิ สหฺธิ อรุณฺวตีมตฺตีกํ อทาสี.

ราชา ปน จินฺเตสิ “มนุสฺสา นาม พหุมนฺตา, สเจ โส เกนจิ อุปาเยน ลเภยฺย, กิจจํ เม น นิปปชฺเชยฺย -อิตฺติ.

โส สกาลสฺเสว ทฺวารํ ปิททาเปตฺวา มุทฺทีกํ อตฺตโน สนฺตีกํ อหฺราเปสิ.

อิตโรปิ ปุริโส รมฺโณ นหฺนเวลายเมว อาคนฺตฺวา ทฺวารํ อลภฺนโต ทฺวารปาลํ ปกฺโกสิตฺวา “ทฺวารํ วิวร -อิตฺติ อหฺ.

“น สกฺกา วิวรฺตฺุ, ราชา สกาลสฺเสว มุทฺทีกํ ราชเคหํ ทฺราเปสิ -อิตฺติ.

โส “ราชทฺุ อหํ, ทฺวารํ วิวร -อิตฺติ วตฺวาปิ ทฺวารํ อลภฺนโต “นตฺถิ เม อิทานิ ชีวิตํ, กิณฺนุ โข กริสฺสามิ -อิตฺติ จินฺเตตฺวา

ทฺวารสฺส อุปฺริอุมฺมาเร มตฺตีกาปิณฺฑํ ชิปิตฺวา ตสฺสุปริ ปุปฺพานิ ลคฺเคตฺวา มหาสทฺทํ กโรนฺโต

“อมฺโห นคฺรวาสีโน, มยา รมฺโณ อาณตฺติยา กตฺถาวํ ชานาถ, ราชา มํ อการณฺน วินาสฺตฺกาโม -อิตฺติ ติกฺขตฺตุํ วิรฺวิตฺวา

“กตฺถ นุ โข คมิสฺสามิ -อิตฺติ จินฺเตนฺโต “ภิกฺขุ นาม มุทฺทหฺยา, วิหารํ คนฺตฺวา นิปชฺชิสฺสามิ -อิตฺติ สนนฺนิฏฺฐานมฺกาสี.

อิเม นาม สตฺตา สฺชิตฺกาเล ภิกฺขุณฺ อตฺถิถาวํปิ อชานิตฺวา ทฺุกขาภิกฺขุตาวิหารํ คนฺตฺกามา โหนฺติ,

---

ตสมฺมา โสปิ “อญฺญํ เม ตาณํ นตฺถิ -อิตฺติ วิหารํ คนฺตฺวา เอกสฺมี ฆาสุกฺกฺฐานเณ นิปชฺชิ.

รมฺโณปิ ตํ รตฺตี นิทฺทํ อลภฺนตสฺส อิตฺถิ อนุสฺสรนฺตสฺส, กามปริพาโห อุปฺปชฺชิ.

โส จินฺเตสิ “วิภาตฺกขณฺเวยว ตํ ปุริสํ ฆาเตตฺวา ตํ อิตฺถิ อาเนสฺสามิ -อิตฺติ.

[เรื่องของเปรตผู้กล่าวอักษร ท. ส. น. โส.]

ตสมฺมี ขณฺเวยว สกฺกฺุโยชฺนิกาย โลหฺกุมฺภิยา นิพฺพตฺตา จตฺตารุ ปุริสา ปกฺกฺุณฺนิตฺตาย อุกฺขลฺยา ตณฺฑุลา วิย
สมฺปริวตฺตกา ปจฺจมานา ตีสาย วสฺสสทฺสเสหิ เหมณฺนิตฺลํ ปตฺวา อปรฺเทหิ ตีสาย วสฺสสทฺสเสหิ ปุน มุขวณฺนํ ปาปฺณิสฺสุ.

เต สีสํ อุกฺขิปิตฺวา อญฺญมญฺญํ โอลฺเกตฺวา เอเกกํ คาลํ วตฺตฺกามา วตฺตุํ อสฺกโกนฺตา เอเกกํ อุกฺขรํ วตฺวา ปริวตฺติตฺวา
โลหฺกุมฺภิเมว ปวิฏฺฐา.

ราชา นิทฺทํ อลภฺนโต มชฺฌิมยามสมฺนนฺตเร ตํ สทฺทํ สุตฺวา ภีโต อุตฺรสมฺมานโส

“กิณฺนุ โข มยฺหํ ชีวิตฺนฺตฺราโย ภวิสฺสติ, อุทาทุ อคฺคมฺหเสฺลฺยา, อุทาทุ เม รชฺชํ วินสฺสิสฺสติ -อิตฺติ จินฺเตนฺโต

สกลรตฺตี อุกฺขินิ นิมฺมิลิตฺตุํ นาสกฺขิ.

โส อรุณฺคฺคฺมนกาเลเวว ปุโรหิตํ ปกฺโกสาเปตฺวา “อาจฺริย มชฺฌิมยามสมฺนนฺตเร มหฺนฺตา เภรวสทฺทา สฺตฺตา,

‘รชฺชสฺส วา มฺหเสฺลฺยา วา มยฺหํ วา กสฺส อนฺตฺราโย ภวิสฺสติ น ชานามิ, เตน เม ตวํ ปกฺโกสิโต -อิตฺติ อหฺ.

[พราหมณ์จึงแนะนำให้พระราชชายาอัญญา]

“มหาราช กิณฺเต สทฺทา สฺตฺตา -อิตฺติ.

“อาจฺริย ‘ทฺุอิตฺติ ‘สอิตฺติ ‘นอิตฺติ ‘โสอิตฺติ อิเม สทฺเท อสฺโสสี, อิเมสํ นิปฺพตฺตี อุปฺธาเรหิ -อิตฺติ.

“พราหมณสส มหนธการํ ปวิภูสส วีย น กิจจि ปญญาติ.

“น ชานามิ -อิติ วุตเต, ปน “ลาภสกาโร เม ปริหายิสสตี -อิติ ภายิตวา “ภารियํ महाराज -อิติ आह.

“กั आजरिय -อิติ.

“ชีวิตนตราโย เต ปญญาติ -อิติ.

โส ทิคุณํ ภาโต “आजरिय अत्थि गिज्जि प्तिष्ठात्कारणं -อิติ आह.

“अत्थि महाराज, मा भायि, अहं त्वाये वेते चानामि -อิติ.

“กั ปน लघुं वग्गुत्ति -อิติ.

“सपुपसत् यणुं यचित्वा चित्तं लघिससि तेव -อิติ.

“กั लघुं वग्गुत्ति -อิติ.

“हतिसत् अสसत् อुสสत् เหนุสत् อชสत् อुरพภสत् กุกกุสत् สุกรสत् ทารกสत् ทารिकासत् -อิติ

เอวํ เอเกกํ ปาณชาติ สत् สत् กตวา คณหาเปนโต

“สเจ मिच्छादिमेव कण्हापेससामि, ‘अत्तन्नो चात्थियेमेव कण्हापेत्ति वग्गुत्ति -อิติ तस्मा हत्थि अस्सम्मनुสเสपि कण्हापेसि.

ราชา “म्म चित्तमेव मय्हं लाभा -อิติ जिन्दत्त्वा “सपुपपाणे सिं छं कण्ह -อิติ आह.

आणत्तम्मनुससा अत्थिक्खरे कण्हिसु.

[บาลีโกสลสังยุต]

วุดตปิ เจत् โกสลสังยุตเต^๑ “เตน โข ปน สมเยน รณโย ปเสนทิกอสลสส มหายลโย ปจ्जुप्पญ्ญितโต โหติ,

पुज्ज ज अस्सत्तानि पुज्ज ज वग्गत्तरत्तानि पुज्ज ज वग्गत्तरिस्सत्तानि पुज्ज ज अชत्तानि पुज्ज ज อुरพภत्तानि ญ्ญูปปีत्तानि โหนत्ति

यणुत्तถาย,

येपिसส ते โหนत्ति ‘ทาสา -อิติ वा ‘ทาสี -อิติ वा^๒ ‘เปสสา -อิติ वा ‘กम्मกรร -อิติ वा,

तेपि ทณ्हत्तชชิตา ภาตชชิตา अस्सुम्भा रुत्थमानา ปริกम्मมานิ กโรन्ति -อิติ.

[พระนางมัลลิกาทรงเปลื้องทุกข์ของสัตว์]

มหาชนโน อตตโน อตตโน ญาตีนํ อตถาย ปริเทวมาโน มหาสททหมกาสิ.

มหาปฐวีอุทรियนสทโท วีย อโหสิ.

---

๑ ส. ส. ๑๕/๑๐๙.

๒ ปาลิยํ อยมปาฐุ น ทิสสตี ญ.ว.

อถ มลลิกา เทวี ตํ สุตวา รณโณ สนตีกํ คนตวา

“กั นุ โข เต มหาราช อินทริยานิ อปากติกานิ, กิลนตฺรฺปา วีย ปณฺญาถ -อติ ปุจฺฉิ.

“กั ตฺยหํ มลลิก, ตวํ มม กณฺณมุเล อาสีวีสํ คจฺฉนตํ น ชานาสี -อติ.

“กั ปเนตํ เทว -อติ.

“รตฺติภาเค เม เอวฺรุโป นาม สทฺโท สุโต, โสทํ ปุโรหิตํ ปุจฺฉิตวา

‘ชีวิตนตฺราโย เต ปณฺญาติ, สทฺพสตํ ยณฺญํ ยชิตวา ชีวิตํ ลภิสฺสตี สุตวา

‘มม ชีวิตเมว มยหํ ลาภโถติ อิม ปาณเณ คนฺหาเปสึ -อติ.

มลลิกา เทวี “อนฺธพาลสึ มหาราช, กิจจาปิ มหาภกฺโขสึ, อนนฺกสฺอุปฺพยณฺชนวิกตึ” โภชนโถณปากํ ภูณฺชสิ,
ทวิสฺ ฐฺฐสฺ รชฺชํ กาทฺเรสิ, ปณฺญา ปน เต มนฺทา -อติ อาห.

“กสมฺมา เอวํ วเทสิ -อติ.

“กหํ ตยา อถฺยสฺส มรณฺเนน อถฺยสฺส ชีวิตลาภํ ทิฏฺฐปฺพุโป,

อนฺธพาลสฺส พฺราหฺมณสฺส กถํ คเหตุวา กสมฺมา มหาชนสฺส อฺปฺริ ทฺกฺขํ ชิปฺสิ,

ฐฺฐวิทาเร สเทวกสฺส โลกสฺส อคคฺปุคฺคโล อตฺตาทิสฺส อปฺปฏิหตฺญาโณ สตฺถา วสฺติ, ตํ ปุจฺฉิตวา ตสฺโสวาทํ กโรหิ -อติ.

อถ โข ราชฯ สลฺลทฺเกหิ ยาเนหิ มลลิกาย สทฺธิ วิหารํ คนตวา มรณฺภยตฺชฺชิตํ กิลฺยจิ วตฺตํ อสฺกโกณโต
สตฺถารํ วนฺทิตวา เอกมนตํ นิสฺสีทิ.

อถ นํ สตฺถา “หนฺนท กุโต นุ ตวํ มหาราช อาคจฺฉสิ ทิวา ทิวสฺส -อติ ปฐฺมตฺรํ อาลปิ.

โสปิ ตฺถนฺหิเยว นิสฺสีทิ.

ตโต มลลิกา ภควโต อาโรเจสิ “ภนฺเต รณฺญา กิร มชฺฉิมิยามสมนฺนตฺเร สทฺโท สุโต,

อถ นํ ปุโรหิตสฺส อาโรเจสิ, ปุโรหิตํ ‘ชีวิตนตฺราโย เต ภวิสฺสตี,

ตสฺส ปฐฺมิฆาตนตฺถาย สทฺพสฺเต ปาณเณ คเหตุวา เตสํ คลโลหิตฺเตน ยณฺญเณ ยิฏฺฐเณ, ชีวิตํ ลภิสฺสตี อาห,

ราชฯ ปาณเณ พฺหุ คนฺหาเปสึ, เตนายํ มยา อิทานีโต -อติ.

“เอวํ กิร มหาราช -อติ.

“เอวํ ภนฺเต -อติ.

“กิลฺนเต สทฺโท สุโต -อติ.

โส อตฺตนา สุตฺนียาเมน อาจิกฺขิ.

ตถาคตสฺส ตํ สุตวา ว เอโกภาโส อโหสิ.

อด น สดถา อาห “มา ภายิ มหาราช, ตว อนุตฺราโย นตฺถิ, ปาปกมฺมิโน สดตฺตา อตฺตโน ทุกฺขิ อาวิกโรนฺตา เอวมาหฺสุ -อิตฺติ.

“กึ ปน เตหิ ภาณเต กตฺ -อิตฺติ.

[พระศาสดาทรงแสดงโทษปรทวาริกกรรม]

ภควา เตสํ กมฺมํ อัจฺฉิขิตฺตํ “เตนหิ มหาราช สุณฺหาหิ -อิตฺติ วตฺวา อตฺตํ อําหริ:

“อตฺตีเต, วิสตีวสฺสสทฺสสาธุเกสุ มนฺุสฺเสสุ, กสฺสโป ภควา โลเก อุปฺปชฺชิตฺวา วิสตียา ชีณาสวสทฺสเสหิ สทฺธี จาริกํ จรมาโน พารานสี อคฺมาสี.

พารานสีวาลีโน เทวปี ตโยปี พหุตราปี เอกโต หุตฺวา อากนฺตุกทานํ ปวตฺตยีสฺ.

ตทา พารานสียํ จตฺตาฬีสโกภฺวิวิภาวา จตฺตาโร เสฏฺฐิปฺุตฺตา สหายกา อหฺสุ.

เต มนฺุตฺยีสฺ “อมฺหากํ เคเห พหุณฺ, เตน กึ กโรม -อิตฺติ.

เอวรฺูเป พุทฺเธ จาริกญจฺรมาเน, “ทานํ ทสสาม, ปุชฺชํ กริสสาม, สีลํ รกฺขิสสาม -อิตฺติ อวตฺวา

เตสุ เอโก ตาว เอวมาห “ติชฺฉินํ สุรํ ปิวนฺตา มจฺจรมํสํ ชาทฺนฺตา วิจฺริสสาม, อิทํ อมฺหากํ ชีวิทํ สผลํ -อิตฺติ.

อปโร เอวมาห “ตีวสฺสิกํ คนฺุชสาตีตฺถนฺุชฺลภตฺตํ นานคนฺุชเสหิ ภูณฺชนฺตา วิจฺริสสาม -อิตฺติ.

อปโร เอวมาห “นानปฺปการํ ขชฺชวีกตี ปาจาเปตฺวา ชาทฺนฺตา วิจฺริสสาม -อิตฺติ.

อปโร เอวมาห “สมม อญฺญปี กิลฺยจि น กริสสาม, ‘ณํ ทสสามาตี วุตฺเต, อนิจฺจมาณา นาม อิตฺถิโย นตฺถิ,
ตสมฺมา ณํ ปโยเชตฺวา ปโลเกตฺวา ปรทวาริกกมฺมํ กริสสาม -อิตฺติ.

“สาธฺุ สาธฺุ -อิตฺติ สพฺเพ ตสฺส กถาย อญฺฺุสฺ.

เต ตโต ปญฺญาเย อภฺิรฺูปานํ อิตฺถินํ ณํ เปเสตฺวา วิสตีวสฺสสทฺสสาณิ ปรทวาริกกมฺมํ กตฺวา กาลํ กตฺวา อวีจิมหานิรเย นิพฺพตฺตา.

เต เอกํ พุทฺธนฺตรํ นิรเย ปจิตฺวา ตตฺถ กาลํ กตฺวา ปกฺกาวเสเสน สญฺุชฺชโยชนิกาย โลหกฺุมภฺิยา นิพฺพตฺติตฺวา ตีสาย วสฺสสทฺสเสหิ
เหฏฺฐิมตลํ ปตฺวา ปุน ตีสาย วสฺสสทฺสเสหิ กุมภฺิมุขํ ปตฺวา เอกกํ คากํ วตฺตุกามา หุตฺวา วตฺตุํ อสฺกโกณฺตา เอกกํ อกฺขรํ วตฺวา
ปุน ปวีวตฺติตฺวา กุมภฺิเมว ปวีญฺญา, วเทหิ มหาราช, ปญฺมํ เต กิสฺสทฺโท นาม สุโต -อิตฺติ.

“พุทฺธิ ภาณเต สทฺโท -อิตฺติ.

สดถา เตน อปฺริปฺุณฺณํ กตฺวา วุตฺตคากํ ปฺริปฺุณฺณํ กตฺวา ทสฺเสนฺโต เอวมาห

“พุชฺชิวิตฺตมชฺชิวิมหา

เยสนฺโน น ททามฺห เส

วิชฺชมาเนสุ โภเคสุ

ทีปํ นากมฺห อตฺตโน -อิตฺติ.”

อถ ฐญญ อิมิสสา คากาย อตถํ ปกาเสตวา “กินเต มหาราช ทุตยสทโท ตตยสทโท จตตุถสทโท สุตโต -อติ ปุจจิตวา,
“เอวณนาม -อติ วุตเต, อวเสสํ ปริปุเรนโต อาท

“สญญี วสสทสทานิ	ปริปุณณานิ สพพโส
นิริเย ปจจมานานํ	กทา อนโต ภวิสสตี
นตถิ อนโต กุโต อนโต	น อนโต ปฏิติสสตี
ตทา ทิ ปกตํ ปาปี	มม ตยหลจ มาริสา.
โสหนํ นูน อโต คนตวา	โยนี ลทธาน มานุสี
วทญญ สีลสมปนโน	กาหามิ กุสล์ พหุ -อติ.

ปฏิปาฐิยา อิมมา คากา วตวา อตถํ ปกาเสตวา “อติ โข มหาราช เต จตตารโ ชนา เอเกกํ คากํ วตตุกามา วตตุํ อสโกโกนตา
เอเกกเมว อกขรํ วตวา ปุน ตํ โลหกุเมภิเมว ปวิญญา -อติ อาท.

รณญา กิร ปเสนทีโกสเลน ตสส สททสส สุตกาลโต ปญญาเย เต เหมญา ฐสสนตา เอว อชชาปี เอกํ วสสทสสํ นาทิกกมนตี.

รณญโย ตํ เทสนํ สุตวา มหาสเวโค อุปปชชิต.

โส “ภาริยํ วตตีํ ปรทาริกกम्मํ นาม, เอกํ กิร พุทธนตรํ อวิจिनิริเย ปจิตวา ตโต จุตา สญญีโยชนิกาย โลหกุเมภิเมว นิพพตติตวา
อญญสญญิวสสทสทานิ” ปจิตวา, เอวปี เตสํ ทุกขา มจจกนกาลो น ปญญาเยตี,
อหมปิ ปรทาเร สีเนหนํ กตวา สพพตตี นีทหนํ น ลภี, อิทานิ อโต ปญญาเย ปรทาเร มานสํ น พนธิสสามิ -อติ จินเตตวา
ตถาคตํ อาท “ภนเต อชช มยา รตติยา ทิมภาโว ญาโต -อติ.

โสปี ปุริโส ตตเถว นิสินโน ตํ กถํ สุตวา “ลทโธ เม พลวูปจจโย -อติ สตถารํ อาท

“ภนเต รณญา ตาว อชช รตติยา ทิมภาโว ญาโต, อหนํ ปน ทิโย สยเมว โยชนสส ทิมภาโว อญญาสี -อติ.

สตถา ทวินนหมปิ กถํ สสนเทตวา “เอจจจสส รตติ ทิมภาโว, เอจจจสส โยชนํ ทิมภาโว, พาลสส ปน สสารโ ทิม -อติ วตวา
ชมมํ เทเสนโต อิมํ คากมาท

“ทิมภาโว ชาครโต รตติ	ทิมํ สนตสส โยชนํ
ทิมภาโว พาลาน สสารโ	สทฐมมํ อวิชานตี -อติ.

[แก้บรรณ]

ตตถ ทิมภา -อติ รตติ นามเสสา ตियามมตตวา, ชาครนตสส ปน ทิมภาโว ทิคุณตคิคุณา วिय ทุตวา ชายตี,
ตสสา ทิมภาโว อตตทานํ มจจกนสงขมสส ภตตี กตวา ยาว สิริยัคคมนา สมปริวตตกํ เสमानो มหากุสีตีปี
สุโกชนํ ภูชิตวา สิริสยเน สยมาโน กามโกคีปี น ชานาตี,

สพพตตี ปน ปธานํ ปทหนโต โยคาวจโร จ

ชมมกถํ กเถนโต ชมมกถิโก จ

อาสนสมิเป นิสิติตวา ชมมํ สุนนโต จ

สีสโรคาทีหิ ฌุญฺฐว ฆตฺถปาทจเฉทาทีนึ ปตฺโต วา เวทนาภิกฺขุโต จ
รตฺตี มคฺคปฏฺธิปนฺโน อหฺริโก จ ชานาติ.

โยชนํ -อิตฺติ โยชนมฺปิ จตฺตุคฺคาจฺจตฺตเมว, สนฺตสฺส ปน กิลนฺตสฺส ทีฆํ โหติ ทฺวิคฺคณฺํ ตฺติคฺคณฺํ วิวี ขายติ.

สกลทิวสํ หิ มคฺคํ คนฺตวา กิลนฺโต ปฏฺธิปถํ อคฺจณฺตํ ทิสฺวา “ปุรฺโต คาโม กิวทฺโร -อิตฺติ ปุจฺจิตฺวา “โยชนํ -อิตฺติ วุตฺเต
โถกํ คนฺตวา อปรมฺปิ ปุจฺจิตฺวา เตนาปิ “โยชนํ -อิตฺติ วุตฺเต
ปน โถกํ คนฺตวา อปรฺปิ ปุจฺจติ. โสฺปิ “โยชนํ -อิตฺติ วทติ.

เต ปุจฺจิตฺตฺวา “โยชนํ -อิตฺติ วทนฺติ

“ทีฆํ วทตี โยชนํ -อิตฺติ เอกํ โยชนํ เทว ตีณิ โยชนานิ วิวี มณฺญติ.

พาลานํ -อิตฺติ อิตฺโลกปรโลกตฺถํ ปน อชานนฺตานํ พาลานํ สํสารวณฺณสฺส ปรียนฺตํ กาคฺตุํ อสฺกโกนฺตานํ
ยํ สตตตฺตีสโพรปฺกชฺชาทฺธิเกทํ สทฺธมฺมํ ญฺตฺวา สํสารสฺส อนฺตํ กโรนฺติ ตํ สทฺธมฺมํ อวิชานฺตํ สํสารํ ทีโฆ นาม โหติ.

โส หิ อตฺตโน รมฺมตฺยา เอว ทีโฆ นาม.

วุตฺตมฺปิเจตฺ” “อนมตฺคโคยํ ภิกฺขเว สํสารํ, ปุพฺพา โภจฺจึ น ปญฺญาติ -อิตฺติ.

พาลานํ ปน ปรียนฺตํ กาคฺตุํ อสฺกโกนฺตานํ อตฺตีโฆเอว -อิตฺติ.

เทสนาวสาเน โส ปุริโส โสตาปตฺติผลํ ปตฺโต.

อญฺญปิ พุทฺโธ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปตฺตา.

มหาชนสฺส สาทฺธิกา เทสฺนา ซาตา -อิตฺติ.

ราชา สตฺถารํ วณฺทิตฺวา คจฺจนฺโต ว เต สตฺเต พนฺธนา โมเจสิ.

ตตฺถ อิตฺติปริสา พนฺธนา มุตฺตา สีสํ นหาตฺวา สกานิ เคหาณี คจฺจนฺตา

“จิริยชิวฺตุ โน อญฺยา มลฺลิกา เทวี, ยํ นิสฺสาย ชิวฺตํ ลภิมฺหา -อิตฺติ มลฺลิกาย คฺคณฺํ กถฺยีสฺสุ.

สายญฺหสมเย รมฺมสภายํ กถํ สมนฺนุทฺธาเปสฺสุ

“อโห ปณฺทิตา วตฺยา มลฺลิกา อตฺตโน ปญฺญํ นิสฺสาย เอตฺตกสฺส ชนฺสฺส ชิวฺตทานํ อทาสี -อิตฺติ.

[พระนางมัลลิกาเคยช่วยทุกข์คนในชาติก่อน]

สตฺถา อากนฺตฺวา “กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนิสิณฺนา -อิตฺติ ปุจฺจิตฺวา, “อิมาย นาม -อิตฺติ วุตฺเต,

“น ภิกฺขเว มลฺลิกา อิทาเนว อตฺตโน ปญฺญํ นิสฺสาย มหาชนสฺส ชิวฺตทานํ เทติ, ปุพฺเพปิ อทาสีเยว -อิตฺติ วตฺวา

ตมตฺถํ ปกาเสนฺโต อตฺตี อหฺริ

อดีต พาราณสีรณโณ ปุตุโต เอก์ นิโครธรุขั อุปสงกมิตวา ตถถ นิพพตตาย เทวตาย อายาจิ

“สามี เทวราช อิมสมิ ชมพทีเป เอกสตราชาโน เอกสตอคคมเฮลियो,
สจहां ปิตุ อจเจเนน รชขั ลภิสสามิ, เอเตสั คลโลหิตेन प्लि ग़िससामि -อิติ.

โส, ปีตริ กालกเต, รชขั ปตวา “เทวตาย เม อานูภาเวन รชขั ปตตัม, พลิสมสสา ग़िससामि -อิติ महत्या सेनाय निग्गमित्वा
เอก์ राชानं อตตโน वसे वत्तेत्त्वा तेन सथि अप्रम्पि अप्रम्पि -อิติ सपเพ राชानो อตตโน वसे गत्त्वा
सथि अकमहेसिहि आतय कज्जनोत्

อุคคเสนสส นาม สพพกนิฏฐส รณโณ ฌมมทินนา นาม อคคมเฮสี ครุคพภา ตั โอหาย คนตวา
“เอตตัม ชนั วิสปานกั ปาเยตวา มาเรสสามิ -อิติ รุกขมุลั โสธาเปสิ.

เทวตา จินเตสิ “อัย ราชา เอตตเก ราชานो कण्णोत्तं मं निससय कण्णहाति, तेसु कल्लोहितेन मय्हं प्लिग्गम्मं गात्तुกาंम,
सजे पनायं एते खामेससति, चमपुत्तेपे राचविसे अज्जिच्चिससति, रुक्खमुलपि मे असुजि ग़विससति, सग्गिच्चिससामि नु चो तं निवारेतु -อิติ.

สา อุปธาเรन्ती “นาหं सग्गिच्चिससामि -อิติ ญत्त्वा अण्णं เทवत्तं อุปสงกमित्वा त्तमत्तं आरोजेत्त्वा “त्वं सग्गिच्चिससि -อิติ आह.

ตายปี ปฏิกขิตตา อณฺญปี อณฺญปี -อิติ เอว สกลกจกกวาพเทวตಾಯ อุปสงกมิตวา ตาหิปี ปฏิกขิตตา

जत्तुन्नं महाराचानं सन्तिकं कन्तवा “मयं न सग्गोम, ओमहाकं पन राचा ओमहेहि पुण्णयेन ज पण्णयाय ज विसिग्गुत्तु, तं पुज्ज -อิติ
तेहिปี ปฏิกขित्तकाले सग्गं อุปสงกमित्वा त्तमत्तं आरोजेत्त्वा”

“เทว तुमहेसु ओโปससुकगतं आपननेसु, चत्तियविसे अज्जिच्चिससति, तसस प्णिसरणं โหถ -อิติ आह.

สกโก “อหิปี ตं ปฏีพาหิตุं น สग्गิच्चिससामิ, อุปายं ปน ते วग्गขามิ -อิติ วत्त्वा อุปายं อายจิกขิ

“คจจ ท्वं, รณโณ ปสสนตสเสว, รตตวตถ์ นีวาเสตวา อตตโน รุกขโต นิग्गमित्वा คมนาการั ทสเสहि,

अठ तं राचा ‘เทवता मे कज्जति निवत्तापेससामि नन्दि नानप्पกาเรन याजिससति,

अठ नं वथेयाสิ ‘त्वं ‘เอกสตราชानो सथि अकमहेसिहि आनेत्त्वा तेसु कल्लोहितेन प्लि ग़िससामिदि मय्हं อายาजित्त्वा

उककसेनसस रणोणे वेवि ओहाय आकतो, नाहं तातिससस मुसावातिसस प्लि सम्पग्गिच्चिससामिदि

एव ग़िर वुत्ते, राचा तं आनापेससति, सा रणोणे ฌम्मं เทसेत्त्वा एतेत्तकसस चนसस चिवित्तानं ทสसति -อิติ.

อิมินา การณน สกโก เทวตาย อิมั อุปายั อายจิกขิ.

เทวตา ตถา อกาสิ.

ราชาปี ตั อานาเปสิ.

[เทวดาบูชาพระนางมัลลิกา]

สา आकन्तवा तेसु राचुन् प्रियन्ते निसिन्मपि अत्तनो राचानमेव वन्ति.

राचा “मयि सपपसेग्गुत्ते ज्जित्ते, सपपकनिग्गुत्ते अत्तनो सामिक् वन्तहि -อิติ तससा गुग्गि.

अठ नं सा आह “गी मय्हं तथि प्णिवत्तं, अयं पन मे सामिโก अिससियसस तात्ता, अिमं अवन्तित्त्वा गसमा तं वन्तिससामि -อิติ.

รุกขเทวดา, ปสสนตสเสว ตสส ชนสส, “เอว ภาเท, เอว ภาเท -อิติ วตวา ตํ ปุพพมฏฐินา ปุเชสิ.

ปุณ ราชา อาห “สเจ มํ น วนทสิ, มยหํ รชชสิริทายิกํ เอวํ มหานุภาวํ เทวตํ กสฺมา น วนทสิ -อิติ.

“มหาราช ตยา อตตโน ปุญญะ ฐตฺวา ราชานो คหิตา, น เทวตาย คเหตุวา ทินนา -อิติ.

ปุณปิ ตํ เทวตา “เอว ภาเท, เอว ภาเท -อิติ วตวา ตเถว ปุเชสิ.

ปุณ สา ราชานํ อาห “ตวํ ‘เทวตาย เม เอตตกา ราชานो คเหตุวา ทินนาติ วเทสิ,
อิทานิ เต เทวตาย อปุริ วามปสเส รุกโข อคคินา ททโธม, सा तं अकस्मिन् निष्पापेत् कुस्माना सकृच्च, यथा एवम् महानुभावो -อิติ.

ปุณปิ ตํ เทวตา “เอว ภาเท, เอว ภาเท -อิติ วตวา ตเถว ปุเชสิ.

สา กถยमानา ฐिता โรหิ เจव หสิ จ.

อล นํ ราชา “กํ อุมมตติกาสิ -อิติ อาห.

“กสฺมา เทว เอวํ วเทสิ, น มาทิสึโย อุมมตติกา โหนติ -อิติ.

“อล กํการณา โรหสิ เจว หสิ จ -อิติ.

“สุณาทิ มหาราช, อหฺยหิ อตีเต กุลธิตา หุตฺวา ปตฺติกุเล วสนตี สามิกสส สหายกํ ปาหุณกํ อาคตํ ทิสฺวา
ตสส ภาตตํ ปจิตฺตกา มา ‘มํสํ ออาหารติ ทาสียา กหาปณํ ทตฺวา
ตาย มํสํ อลภิตฺวา อาคตตาย ‘นตฺถิ มํสนติ วุตเต, เคหสส ปจฺฉิมภาเค สยิตาย เอฬิกาย สีสํ ฉินฺทิตฺวา ภาตตํ สมปาเทสิ,
สาหํ เอภิสฺสา เอฬิกาย สีสํ ฉินฺทิตฺวา นิเรย ปจิตฺตวา ปกฺกาวเสเสน ตสฺสา โลมคณนาย สีสจฺเจทํ ปาปุณฺนิ,
‘ตวํ เอตตกํ ชนํ วชิตฺวา กทา ทุกฺขา มุจฺจิสฺสตี เอวํ มหนตํ ตว ทุกฺขํ อนุสฺสรนตี โรหามิ -อิติ วตวา อิมํ คาถมาห

“เอภิสฺสา กณฺฐํ ฉินฺทิตฺวา   โลมคณนาย ปจฺจิสํ
พหุณฺนํ กณฺฐะ เจตฺวาน   กถํ กาทสิ ชตฺตिय -อิติ.

“อล กสฺมา เต หสิตํ -อิติ.

“‘เอตสฺมา ทุกฺขา มุตตมฺหิติ ตฺสิตฺวา หสิ มหาราช -อิติ.

ปุณปิ ตํ เทวตา “เอว ภาเท, เอว ภาเท -อิติ วตวา ปุพพมฏฐินา ปุเชสิ.

ราชา “อโห ภารियํ เม กम्मํ, อयํ กิร เอกํ เอฬิกํ วชิตฺวา นิเรย ปจิตฺตวา ปกฺกาวเสเสน ตสฺสา โลมคณนาย สีสจฺเจทํ ปาปุณฺนิ,
อหํ เอตตกํ ชนํ วชิตฺวา กทา สโตถิ ปาปุณฺนิสฺสามิ -อิติ สพฺเพ ราชานो โมเจตฺวา อตตนา มหุลลกตเร วนทิตฺวา
ทหฺรตฺรานํ อถุชฺสิ ปคคฺยห สพฺเพ ขมาเปตฺวา สกสฺกฏฐานเมว ปทฺธิ.

สตฺถา อิมํ ธรรมเทสนํ อหฺริตฺวา “เอวํ ภิกฺขเว, น อิทาเนว มลลิกา อตตโน ปญฺญํ นิสฺสาย มหาชนสฺส ชีวิตทานํ เทติ,
ปุพฺเพปิ อทาสิเยว -อิติ วตวา อตฺตํ สโมธานสิ

“ตทา พาราณสีราชา ปเสนทโกสโล อโหสิ, ธรรมทินนา เทวํ มลลิกา, รุกขเทวดา อหเมว -อิติ.

เอวํ อตีตํ สโมธานตฺวา ปุณฺ ฐมฺมํ เทเสนฺโต “ภิกฺขเว ปาณฺาติปาโต นาม อกตฺตพฺพยุตฺโตโก,
ปาณฺาติปาติโน หิ ทีฆรตฺตํ โสจฺนฺติ -อิตี วตฺวา อิมํ คาถมาห

“เอวญฺเจ สตฺตา ชาเนยฺยํ   ทุกฺขายํ ชาติสมฺภโว
น ปาโณ ปาณินํ หญฺญे   ปาณฆาตี หิ โสจฺติ -อิตี.^๑

อณฺฏตรปุริสวตฺถุ.

---

๒. มหากัสสปตเถรสูตร สหวิหริกาวัตถุ.

“จรมเจ นาคิจเจชเยย -อิติ อิมิ ฌมมเทสนัน สตถา สาวตถิย วิหรนโต มหากัสสปตเถรสูตร สหวิหริกา อารพภ กเถสิ.

[ผู้เกียรณมักอ้างความดีของคนอื่น]

เทสนา ราชคเห สมภูฐิตา.

เถโร กิร ราชคเห นิสสาย ปิปลิคุหยา วสนตฺ เทว สหวิหริกา อูปภูฐิตสู.

เตสุ เอโก สกกจจํ วตตํ กโรติ, เอโก เตน กตํ วตตํ อตตนา กตํ วย ทสเสนโต มุโขทกทนต์กฏฐานํ ปฏियाทิตถาวํ ญตวา
“ภนเต มุโขทกทนต์กฏฐานิ ปฏियाทิตานิ, มุขํ ไรถ -อิติ วตติ.

ปาทไรวณนทานาทิกาลีปี เอวเมว วตติ.

อิตโร จินเตสิ “อัย นิจจกาลํ มยา กตํ วตตํ อตตนา กตํ วย ทสเสติ, โหตุ, กตตพพมสส” กิริสสามิ -อิติ
ตสส ภุณชิตวา สุนตสเสว, นหาโนทกํ ตาเปตวา เอกสมิ กุญฺญ กตวา ปิภูฐิตโกฏฐเก ฐเปสิ,
อุทกตาปนภาชเน ปน นามิมตตํ อุทกํ เสเสตวา อุสมํ มุณจนต์ ฐเปสิ.

[กรรมตามทัน]

อิตโร สายณหสมเย ปพุชฌิตวา อุสมํ นิภขมนตํ ทิสวา “อุทกํ ตาเปตวา โภฏฐเก อุทกํ ฐปิตํ ภวิสสตี -อิติ เวเคน คนตวา
เถโร วนทิตวา “ภนเต โภฏฐเก อุทกํ ฐปิตํ, นหายถ -อิติ วตวา เถเรน สหวิหริเยว โภฏฐกํ ปาวิสสิ.

เถโร อุทกํ อปสสนโต “กหํ อุทกํ อาวุโส -อิติ อาห.

ทโร อคคิสาลํ คนตวา ภาชเน อุพุงกํ โอตาเรตวา ตจจถาวํ ญตวา “ปสสท พุพพิเนตสส กम्म,
ตจจถาชนํ อุทเรน आरोเปตวา กุหิ คโต, อหํ ‘โภฏฐเก อุทกนติ สลญญา आरोเจสิ -อิติ อุชฌายนโต ฆญฺ อาทาย ติตถํ อคมาสิ.

อิตโรปิ ปิภูฐิตโกฏฐโกโต อุทกํ อหริตวา โภฏฐเก ฐเปสิ.

เถโรปิ จินเตสิ “อัย ทโร ‘อุทกํ เม ตาเปตวา โภฏฐเก ฐปิตํ, เถถ ภนเต นหายถ -อิติ วตวา อิทานิ อุชฌายนโต
ฆญฺ อาทาย ติตถํ คจจติ, กิณฺนุ โข เอตํ -อิติ อุปธาเรนโต “เอตตกํ กาลํ เอส ทโร อิมินา กตํ วตตํ อตตนา กตํ วย ปกาเสสิ -
อิติ ญตวา สายํ อากนตวา นิสินนสส โอวาทํ อทาสี “อาวุโส ภิกขุณา นาม อตตนา กตเมว ‘กตนติ วตตุ วฏฐติ, โน อกตํ,
ตวํ อิทานิ ‘โภฏฐเก อุทกํ ฐปิตํ, นหายถ ภนเตติ วตวา, มยิ ปวิสิตวา ฐิตเต, ฆญฺ อาทาย อุชฌายนโต คจจสิ,
ปพพชิตสส นาม เอวํ กาทุ น วฏฐติ -อิติ.

โส “ปสสท เถรสูตร กम्म, อุทกมตตํ นิสสาย มํ เอวํ วเทสิ -อิติ กุชฌิตวา ปุนทิวเส เถเรน สหวิหริ ปิณทาย น ปาวิสสิ.

เถโร อิตเรน สหวิหริ เอกํ ปเทสํ อคมาสิ.

โส, ตสฺมี คเต, เถรสูส อุปฺภูฏากกุลฺ คนฺตวา “เถโร กหฺ ฆนฺเต -อิตฺติ ปุญฺญุ” เถรสูส อผาสุกฺ ชาตฺ, วิหารเวยว นิสฺนโน -อิตฺติ อาห.

“กึ ปน ฆนฺเต ลทฺฐึ วมฺมุตฺติ -อิตฺติ.

“เอวรूपิ กิร นาม อาหาริ เทถ -อิตฺติ.

เตน วุตตนิยามเนว สมฺปาเทตวา อทฺสุ.

โส อนฺตรามคฺเคว ตํ ภูณฺชิตฺวา วิหาริ คโต.

[พระเถระจับความเลวทรามของศิษย์ได้]

เถโรปิ คตฺถุฏฺฐาเน มหนฺตํ สุขุมวตฺถุ ลภิตฺวา อตฺตนา สทฺธิ คตฺทหฺรสูส อทาสิ.

โส ตํ รชิตฺวา อตฺตโน นิवासนปารุปนํ อกาสิ.

เถโร ปุนทิวเส ตํ อุปฺภูฏากกุลฺ คนฺตวา, “ฆนฺเต ‘ตุมหากํ กิร อผาสุกํ ชาตฺนฺติ

อมเหติ ทหฺเรน วุตตนิยามเนว ปฏฺิยาเทตวา อาหาริ เปสฺสโต ปริภูณฺชิตฺวา โว ผาสุกํ ชาตฺ -อิตฺติ วุตเต, ตฺถุนฺทึ อโหสิ.

วิหาริ ปน คนฺตวา ตํ ทหฺริ สาຍ วนฺทิตฺวา นิสฺนนํ เอวมาห “อาวุโส ตยา กิร ทึโย เอวํ นาม กตํ, อิทํ ปพฺพชิตานํ อนนฺจจฺฉวิกํ, วิญญุตฺตี กตฺวา ภูณฺชิตฺุ น วมฺมุตฺติ -อิตฺติ.

[ประทุษร้ายแก่ผู้มีคุณ ตายไปเกิดไปอเวจี]

โส กุชฺฉิตฺวา เถเร อาฆาตํ พนฺธิ “ปุริมทิวเส อุทกมตฺตํ นิสฺสาย มํ มฺสาวาทิ กตฺวา

อชฺช อตฺตโน อุปฺภูฏากกุลฺ ฆตฺตมฺมฺภูฏฺิยา ฆตฺตการณา มํ ‘วิญญุตฺตี กตฺวา ภูณฺชิตฺุ น วมฺมุตฺติตี วเทสิ,

วตฺถมฺปิ เตน อตฺตโน อุปฺภูฏากสฺเสว ทินฺนํ, อโห เถรสูส ภาริยํ กมฺมํ, ชานิสฺสามิสฺส ฆตฺตพฺพยุตฺตํ -อิตฺติ

ปุนทิวเส, เถเร คามํ ปวิสฺนเต, สยํ วิหารเ อโหียิตฺวา ทนฺทํ คเหตฺวา ปริโภคภาชนาทีนํ ฆินฺทิตฺวา เถรสูส ปณฺณสาลา ย อคฺคิ
ทตฺวา, ยํ น ฆายติ, ตํ มุคฺคเรน ปหฺรนฺโต ฆินฺทิตฺวา นิฆมฺมิตฺวา ปลาโต กาลํ กตฺวา อวิจิมฺหานิเรย นิพฺพตฺติ.

มหาชนโน กถํ สมฺมูฏฺฐาเปสิ “เถรสูส กิร สหวิหริโก โอวาทมตฺตํ อสหนฺโต กุชฺฉิตฺวา ปณฺณสาละ ฆาเปตฺวา ปลาโต -อิตฺติ.

อเถโก ภิกฺขุ อปรภาเค ราชคฺหา นิฆมฺมิตฺวา สตถาริ ทฺถุฏฺกาโม เซตวนํ คนฺตวา สตถาริ วนฺทิตฺวา สตถารา ปฏฺิสฺนถาริ กตฺวา
“กุโต อาคโตสิ -อิตฺติ ปุญฺญุ” “ราชคฺหโต ฆนฺเต -อิตฺติ อาห.

“มม ปุตฺตสฺส มหากสฺสปสฺส ขมนิยํ -อิตฺติ.

“ขมนิยํ ฆนฺเต, เอโก ปนสฺส สหวิหริโก โอวาทมตฺเตน กุชฺฉิตฺวา ปณฺณสาละ ฆาเปตฺวา ปลาโต -อิตฺติ.

สตถา “น โส อิทาเนว โอวาทํ สุตฺวา กุชฺฉิตฺ, ปุพฺเพปิ กุชฺฉิเวย,

น จ อิทาเนว กุฏฺิ ทฺเสติ, ปุพฺเพปิ ทฺเสสิเวย -อิตฺติ วตฺวา อตฺตํ อาหริ:

[เรื่องนภขมึนกับลึงวิวาทกัน]

อติเต, พาราณสียั พรหมทตเต รชช การเนเต, หิมวตปพเทเส เอโก สิงคิลสกุโณ กุลาวกั กตวา วสิ.

อถกทิวสั, เทเว วสสนเต, เอโก มกุกโณ สีเตน กมปมาโน ตั ปเทสั อคมาสิ.

สิงคิลโล ตั ทิสวา คาคมาห

“มนุสสเสว เต สีสั หตถปาทา จ วานร
อถ เกน น วณณน อคารนเต น วิชชติ -อติ.^๑”

มกุกโณ “กิลจาปี เม หตถปาทา อตถิ, ยาย ปน ปณญา ยวิจาเรตวา อคารั กเรยยั, सा मे पण्णा नत्ति -อติ จินเตตวา
ตมตถั ปกาเสตูกาโม อิมั คาคมาห

“มนุสสเสว เม สีสั หตถปาทา จ สิงคิล
ยาหุ เสฏฐา มนุสเสสุ สา เม ปณญา น วิชชติ -อติ.^๒”

อถ นั “เอวรूपสส ตว กถั ชรราวาสั อชณิสสตี -อติ ครหนโต สิงคิลโล อิมั คาคาทวยมาห

“อนวภูตจิตตสส ลหุจิตตสส ทุพภิน
นิจจั อทฐวสีลสส สุขภาโว น วิชชติ.
โส กรสสาณูภาวั ตว วิตวตตสสุ สีลียั
สีตวตปรัตตามั กรสสุ กุภิกั กปี -อติ.^๓”

มกุกโณ “อัย มั อนวภูตจิตตตั ลหุจิตตตั มิตตทุพภี อทฐวสีลั กโรตี, อิทานิสส ทุพภีภาวั ทสเสสสามิ -อติ
กุลาวกั วิทธีเสตวา วิปปกักริ.

สกุโณ, ตสมิ กุลาวกั คณนเตเยว, เอเกน ปสเสน นิภขมิตวา ปลายิ.

[ทรงประมวลชาดก]

สตถา อิมั ชมมเทสนั อahrtitva ชาตกั สมิชานะสิ “ตทา มกุกโณ กุภิตุสภิกุ อโหสิ, สิงคิลสกุโณ กสสโป -อติ.

ชาตกั สมิชานะตวา “เอวั ภิกขเว น อิทาเนว ปุพเพปิ โส โอวาเท กุชฌิตวา กุภี ทุเสสิ,
มม ปุตตสส กสสปสส เอวรूपเน พาลเน สหิ วสนโต เอกกสเสว นิวาโส เสยโย -อติ วตวา อิมั คาคมาห

“จรมเจ นาธิคจเฉยย สยัย สหิสมตตโน
เอกจริยั ทพหุ กยิรา นตถิ พาละ สหายตา -อติ.

๑ ช. ขา. จตูกก. ๒๗/๑๒๔. ตพฐฐกถา. ๔/๓๑๕.

๒ ช. ขา. จตูกก. ๒๗/๑๒๔. ตพฐฐกถา. ๔/๓๑๕.

๓ ช. ขา. จตูกก. ๒๗/๑๒๔. ตพฐฐกถา. ๔/๓๑๕.

[แก้ธรรม]

ตตถ จริ -อติ อิริยาปลจาร อคคเหตุวา มนสา จาโร เวทิตพโพ, กลยามมิตตํ ปริเยสนโต -อติ อตโต.

เสยฺ สทิสมตฺตโน -อติ อตตโน สีสสมาธิปญญาคุณหิ อธิกตรํ วา สทิสํ วา น ลเภยฺ เจ.

เอกจริยํ -อติ เอเตสุ หิ เสยฺ ลภมาโน สีสาทิหิ วฑฒติ, สทิสํ ลภมาโน น ปริหายติ,
หิเนน ปน สหฺธิ เอกโต วสนโต เอกโต สมโภคปริภคํ กโรนโต สีสาทิหิ ปริหายติ.

เตน วุตตํ “เอวรูปํ ปุคฺคโล น เสวิตพโพ น ภชิตพโพ น ปยฺรูปาสิตพโพ, อญฺญตร อญฺุททายย อญฺญตร อญฺุภมฺปาย -อติ.

ตสฺมา สเจ การุณฺญํ ปฏฺิจจ “อโย มํ นิสฺสาย สีสาทิหิ วฑฒิสฺสติ -อติ

ตมฺหา ปุคฺคลา กิณฺจึ อปฺปจฺจาสิสนฺโต ตํ สงคณฺหิตุํ สกฺโกติ, อิจฺเจตํ กุสฺลํ;

โน เจ สกฺโกติ, เอกจริยํ ทพฺหํ กยฺรา, เอกภาวเมว ธิรํ กตฺวา สพฺพิริยาปเสสุ เอกโกว วิหเรยฺย.

“กัการณา”.

นตฺถิ พาลे สหายตา -อติ

สหายตา นาม จุฬสิลํ มชฺฉิมสิลํ มหาสิลํ ทส กถาวตฺถุณิ เตรสฺ ธตฺตงคฺคณา วิปสฺสนาคฺคณา จตฺตารโ มคฺคา จตฺตาริ ผลานิ
ติสฺโส วิชฺชา ฉ อภิญฺญา, อโย สหายตาคฺคฺณเ พาลํ นิสฺสาย นตฺถิ -อติ.

เทสนาวसानเ อาคนตฺถกภิกฺขุ โสตาปตฺติผลํ ปตฺโต.

อญฺเญปิ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสุ.

เทสนา มหาชนสฺส สาทฺถิกา อโหสิ -อติ.

มหาภคสप्तเถรสูตรสหวิหริภคตถ.

---

๓. อานนทเสฏฐิวตถุ.

“ปุตุตา มตฺถิ ธนฺมตฺถิ -อิตฺติ อิมํ ธมฺมทฺสสนํ สุตฺถา สวตฺถิยํ วิหรนฺโต อานนทเสฏฐี อารพฺภ กเถสิ.

[อานนทเสฏฐีสั่งสอนบุตรให้ตระหนี่]

สวตฺถิยํ กิร อานนทเสฏฐี นาม อสีติโกฏฺวิวิโก มหามจฺฉริ อโหสิ.

โส อนวทฺตมาสํ ญฺาตเก สนฺนิปาเตตฺวา ปุตุตํ มฺลสิริ นาม ตีสุ เวลาสฺ เหว โวทติ

“อิทํ จตฺตาทิสโกฏฺฐนํ พฺหุติ สญฺญํ มา อกริ, วิชฺชมานํ ธนํ น ทาทพฺพํ, นวํ ธนํ อฺปปาทพฺพํ”,

เอเกกมฺปิ ทิ กหาปณํ วยํ กโรนฺตสฺส, ธนํ ชียเตว, ตสฺมา

“อญฺชนานํ ขยํ ทิสฺวา

อฺปปจิกานญจ อายํ

มรฺจนญจ สมหาหารํ

ปณฺจทิตฺตํ ชรฺมมาวเส -อิตฺติ.

[อานนทเสฏฐิตายไป เกิดในตระกูลคนจันทาล]

โส อปเรน สมเยน อตฺตโน ปญฺจมหานิธิํ ปุตุตสฺส อนาจิกฺขิตฺวา ธนนิสฺสีโต มจฺฉเรมฺลลโน กาลํ กตฺวา

ตสฺเสว นครสฺส เอกสฺมี ทวารคามเก จณฺชาลาณํ กุสสฺสสํ ปฏฺวิสฺติ ตตฺถเอกิสฺสา จณฺชาลียา กุจฺฉิสฺมี ปฏฺวิสนฺธิํ คณฺหิ.

ราชา ตสฺส กาลกิริยํ สุตฺวา ปุตุตมสฺส มฺลสิริํ ปกโกสาเปตฺวา เสฏฺฐิภูฏฺฐาเน ฐเปสิ.

ตมฺปิ จณฺชาลกุสสฺสสํ เอกโตว ภาติยา กมฺมํ กตฺวา ชีวฺมานํ ตสฺส ปฏฺวิสนฺธิคฺคหณกาลโต ปฏฺฐาย เหว ภาตี ลภาติ,

น ยาปนมตฺตโต ปรี ภาตฺตปณฺจทิตฺตํ.

เต “มยํ เอตฺรทิ กมฺมํ กโรนฺตปิ ปณฺจทิตฺตํ น ลภาม, อมฺหากํ อนฺตเร กาลกณฺณียา ภาวิตพฺพํ -อิตฺติ เทว โภฏฺฐาสา หุตฺวา,

ยาว ตสฺส มาตาปิตโร วิสุํ โหนฺติ, ตาว วิภฺชิตฺวา “อิมสฺมี กุเล กาลกณฺณิ อฺปปนฺนา -อิตฺติ ตสฺส มาตฺรํ นีหริสุ.

ยาวสฺสา โส กุจฺฉิตโต, ตาว ยาปนมตฺตมฺปิ กิจฺเจเน ลภิตฺวา ปุตุตํ วิชฺชายิ.

ตสฺส หตฺถปาทา จ อกฺขิณี จ กณฺณา จ นาสา จ มฺขญจ น ยถาภูฏฺฐาเน อเหสุ.

โส เอวฺรุเปณ อญฺจเวกฺกลเลน สมฺนนาคโต ปฺสฺปิสาจโก วิย อตฺตวิย วิรูโป อโหสิ.

เอวํ สนฺเตปิ, นํ มาตา น ปริจฺจชิ.

มาตุ กุจฺฉิยํ วสิตฺตปฺตุตสฺมี ทิ สินฺโห พฺลวา โหติ.

สา ตํ กิจฺเจเน โปสฺยมานา ตํ อาทาย คตฺทิวเส กิจฺจิจิ อลภิตฺวา เคเห กตฺวา สยเมว คตฺทิวเส ภาตี ลภาติ.

[มารดาปล่อยบุตรไปขอทานเลี้ยงชีพเอง]

อด นั ปิณฺหาเย จริตฺวา ชีวิตฺุ สมตถกาเล สา กปาลํ หตฺถเ ฐุเปตฺวา “ตาท มยา ตํ นิสฺสาย มหาทุกฺขํ ปตฺตํ”,
อิทานิ น สกฺโกมิ ตํ โปเสตฺุ, อิมสฺมี นครเ กปนฺทริกาทีนํ ปฺภฺยตตฺตาทาทีนํ อตฺถิ, ตตฺถ ภิกฺขาย จริตฺวา ชีวาหิ -อิติ ตํ วิสฺสขุเชสิ.

โส ฆรปฺปฏิปาฏฺฐิยา จรฺนโต อานนทเสฏฐีกาเล นิพฺพตฺตภูฏานํ คนฺตฺวา ชาติสฺสโร หุตฺวา อตฺตโน เคหํ ปาวิสิ.

ตีสฺสู นํ ทวารโกฏฺฐเกสุ น โภจฺจि สลลฺกฺเขสิ.

จตฺตฺถทวารโกฏฺฐเก มูลสิริเสฏฐินํ ปุตฺตกา ทิสฺวา อุพฺพิคฺคหยา ปโรทิสฺสู.

อด นํ เสฏฐิปุริสา “นิภฺขม กาลกณฺณิ -อิติ โปเถนฺตา นิหริตฺวา สงฺการภูฏานเ ชปิสิ.

[พระศาสดาแสดงธรรมแก่มูลสิริเศรษฐี]

สตฺถา อานนทตฺเถเรน ปจฺฉาสมณฺเณน ปิณฺหาเย จรฺนโต ตํ ฐานํ ปตฺโต เถโร โอลเเกตฺวา เตน ปุฏฺฐุํ ตํ ปวตฺตี อจฺจิกฺขิ.

เถโร มูลสิริ ปกฺโกสาเปสิ.

มหาชนกาโย สนฺนิปติ.

สตฺถา มูลสิริ อามนฺเตตฺวา “ชานาสิ เอตํ -อิติ ปุจฺฉิตฺวา, “น ชานามิ -อิติ วุตฺเต, “ปิตา เต อานนทเสฏฐี -อิติ วตฺวา
ตํ อสทฺทหนฺตํ “อานนทเสฏฐี ปุตฺตสฺส เต ปณฺจมนฺทานิธี อจฺจิกฺขาหิ -อิติ อจฺจิกฺขาเปตฺวา สทฺททาเปสิ.

โส สตฺถารํ สรณํ อคฺมาสิ.

สตฺถา ตสฺส ฐมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“ปุตฺตา มตฺถิ ฐนฺมตฺถิ”

อิติ พาลโ วิหฺณฺญติ

อตฺตา หิ อตฺตโน นตฺถิ

กฺุโต ปุตฺตา กฺุโต ฐนํ -อิติ.

[แก้อรรถ]

ตสฺสสตฺโถ

“ปุตฺตา เม อตฺถิ, ฐนํ เม อตฺถิ อิติ พาลโ ปุตฺตตฺถนฺหาเย เจว ฐนตฺถนฺหาเย จ หฺณฺญติ วิหฺณฺญติ ทุกฺขีเยติ,

“ปุตฺตา เม นสฺสีสุ -อิติ วิหฺณฺญติ, “นสฺสนฺติ -อิติ วิหฺณฺญติ, “นสฺสีสฺสนฺติ -อิติ วิหฺณฺญติ.

ฐเนปิ เอสฺว นโย.

อิติ ฉหากาเรหิ วิหฺณฺญติ.”

๑ สี. ม. ย. ตาท มยํ ฯเปฯ มหาทุกฺขํ ปตฺตา.

๒ สี. ปุตฺตา มตฺถิ. ฐนฺมตฺถิ ม. ปุตฺตมตฺถิ ฐนฺมตฺถิ. ย. ปุตฺตา มตฺถิ ฐนํ มตฺถิ.

“ปุตเต โปเสสสามิ -อิติ รตติยจ ทิวา จ ถลปถลปถาทิสู นานุปการโต วายมนโตปิ วิหณญติ,
“ธนุ อูปาทเสสามิ -อิติ กสิวณชชาทีนิ กโรนโตปิ วิหณญเตว,
เอว วิหณญนตสส จ อตตา ทิ อตตโน นตถิ,

เตน วิฆาเตน ทุกขิต์ อตตานัน สุกขิต์ กาคุ อสโกโกนตสส ปวตติยมปิสส, อตตา ทิ อตตโน นตถิ,
มรณมญเจ นิปนนสส มรณนตีกาหิ เวทนาหิ อคคิชาลาหิ วิย ปริทยหมานสส, ฉิชชมาเนสุ สนธิพนธเนสุ,
ภิชชมาเนสุ อญฐิสงฆาเตสุ, นิम्मิลเตวา ปรโลกัม อุมมิลเตวา อิจโลกัม ปสสนตสสาปิ,
ทิวเส ทิวเส ทวิภขตตุ นหาเปตวา ติกขตตุ โภเชตวา คนธมาลาทีหิ อลงกริตวา ยาวซีว โปสิโตปิ^๑
สหายภาเวเน ทุกขปริตตานิ กาคุ อสมตถตตาย อตตา ทิ อตตโน นตถิ, กุโต ปุตตา, กุโต ธนุ,
ปุตตา วา ธนุ วา ตสมี สมเย กิเมว กริสสนติ,

อานนทเสฏฐีโนปิ กสสจิจิ กิลยิจิ อทตวา ปุตตสสตถาย ธนุ สนฐุเปตวา ปุพเพ วา มรณมญเจ นิปนนสส
อิทานิ วา อิมิ ทุกขัม ปตตสส, กุโต ปุตตา, กุโต ธนุ, ปุตตา วา ธนุ วา กิ ทุกขัม หริสสุ, กิ วา สุขัม อูปาทายีสสุ -อิติ.

เทสนาวसाने จตุราสีตียา ปาณสหสสานัน ฐมมาภิสสมโย อโหสิ.

เทสณา มหาชนสส สาทถิกา อโหสิ -อิติ.

อานนทเสฏฐีวตถุ.

---

๔. คณฺฐิเกทกโจรวตฺถุ.

“โย พาลो มณฺญตี พาลยํ -อิตติ อิมํ ธรรมเทศนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต คณฺฐิเกทกโจเร อารพฺภ กเถสิ.

[โจรสักของทีชอดไว้ที่พกผ้า]

เต กิร เทว สหายกา ธรรมสฺสวนตฺถาย คจฺจนฺเตน มหาชเนน สหฺริ เขตฺวณํ คนฺตฺวา, เอโก ธรรมกถํ อสฺโสสิ.

เอโก อตฺตนา^๑ คยฺหุคํ โอลิเกสิ.

เตสุ ธรรมํ สฺนฺนโต^๒ สฺตฺวาปตฺติผลํ ปาปุณฺนิ.

อิตโร เอกสฺส ทฺสฺสนฺเต พทฺธํ ปญฺจมาสมกมตฺตํ ลภฺติ.

ตฺสฺส ตํ เคเห ปากวตฺตํ ชาตํ อิตฺรสฺส เคเห น ปจฺจติ.

อถ นํ สหายกโจโร อตฺตโน ภริยาย สหฺริ อุปฺพนฺตฺติยาโม

“ตฺวํ อติปฺนฺตฺติตฺตาย อตฺตโน เคเห ปากวตฺตมฺลมาปี น นิปฺวาเทสิ -อิตติ อาห.

อิตโร “พาลภาเวเนว วตฺยา อตฺตโน ปนฺตฺติภาวํ มณฺญตี -อิตติ ตํ ปวตฺตี สตฺถุ อารฺเจตฺตุ ญฺาตีหิ สหฺริ เขตฺวณํ คนฺตฺวา อารฺเจสิ.

[ผู้รู้สึกตัวว่าใจยอมเป็นบัณฑิตได้]

สตฺถา ตฺสฺส ธรรมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“โย พาลो มณฺญตี พาลยํ ปนฺตฺติโต วาปี เตน โส
พาลो จ ปนฺตฺติมานี ส เว พาลิตี วุจฺจติ -อิตติ.

[แก้ธรรม]

ตตฺถ โย พาลो -อิตติ โย อตฺตนา พาลो อปนฺตฺติโต สฺมาโน “พาลो อหํ -อิตติ ตํ อตฺตโน พาลยํ พาลภาวํ มณฺญตี ชานาตี.

เตน โส -อิตติ เตน การเณน โส ปุคฺคโล ปนฺตฺติโต วาปี โหตี ปนฺตฺติตฺสฺสโต วาปี.

“โส หิ พาลอ อหํ -อิตติ ชานมาโน อญฺญํ ปนฺตฺติตํ อุปฺสงกมฺนฺโต ปยิริปาสนฺโต

เตน ปนฺตฺติภาวตฺถาย โอวทฺติยาโม อนุสาสิยาโม ตํ โอวาหํ อุกฺคณฺหิตฺวา ปนฺตฺติโต วา โหตี ปนฺตฺติตฺโร วา.

ส เว พาลอ -อิตติ โย จ พาลอ สฺมาโน “โก อญฺญมฺยา สหฺริสฺส พุทฺธสฺส ธรรมกถิโก วินยธโร ฐตฺวาโท อตฺถิ -อิตติ

เอวํ ปนฺตฺติมานี ว โหตี, โส อญฺญํ ปนฺตฺติตํ อนุปฺสงกมฺนฺโต อปยิริปาสนฺโต เนว ปรียตฺตี อุกฺคณฺหาตี น ปฏฺิพตฺตี ปุเรตี

เอกนฺตํ พาลภาวเมว ปาปุณฺนาตี โส คณฺฐิเกทกโจโร วีย.

เตน วุตฺตํ “ส เว พาลิตี วุจฺจติ -อิตติ.

๑ ส. ม. ย. อตฺตโน.

๒ ม. เตสุ เอโก ธรรมํ สฺนฺนมาโน.

ขอ. บาลี ภา.๓ หน้า ๑๐๖ • ๔. คณฺฐิภทกโจรวตฺถ. • [แก้้อรรณ]

เทศนาวสานเน อิตฺรสุส ญฺาตเกหิ สหฺธิ มหาชโน โสตาปตฺติผลํ ปาปุณฺนิ -อิตฺติ.

คณฺฐิภทกโจรวตฺถ.

---

๕. อุทายิตเถรวตถุ.

“ยาวชีวมปิ เจ พาลो -อติ อิมิ ฐมมเทสนัน สตถา เซตวเน วิหรนโต อุทายิตเถริ อารพภ กเถสิ.

[คนไม่รู้มักถือตัว]

โส กิร, มหาเถเรสุ ปกุกนเตสุ, ฐมมสภิ คนตวา ฐมมาสเน นิสสิทิ.

อถ นั เอกทิวส อากนตูกภิกขุ ทิสวา “อัย พุทสุโต มหาเถโร ภวิสสติ -อติ มณญมานา ขนธาติปปฏิสยุดตัม ปญหิ ปุจจิตวา
ภิกขุ อชานมานัน “โก เอโส, พุทเธสิ สทธิ เอกวิหาเร วสมาโน ขนธธาตุมตมตมปิ น ชานาติ -อติ ครหิตวา
ตัม ปวตตี ตถาคตสส อโรเจสุ.

อถ สตถา เตส ฐมม เทเสนโต อิมิ คาลมาห

“ยาวชีวมปิ เจ พาลो

ปณชิตัม ปยิรุปาสติ

น โส ฐมม วิชานาติ

ทพพิ สุปรส ยถา -อติ.

[แก้อรธ]

ตสสโต

พาลो นามเส ยาวชีวมปิ ปณชิตัม อุปสงกมนโต ปยิรุปาสนโต “อิหิ พุททจัน เอตตัม พุททจัน -อติ เอว ปริยตติฐมม วา
“อัย วิหาโร, อัย อจาโร, อัย โคจโร, อิหิ สวชช, อิหิ อนวชช, อิหิ เสวิตพพิ, อิหิ น เสวิตพพิ, อิหิ ปฐวิชฉิตพพิ,
อิหิ สจฉิกาทพพิ -อติ เอว ปฐปตติปฐิเวธฐมม วา น ชานาติ.

“ยถา กิ”

ทพพิ สุปรส ยถา -อติ ยถา หิ ทพพิ ยาว ปริกขยา นานปการาย สุปวิกตिया สมปริวตตมานาปี

“อิหิ โลณิก, อิหิ อโลณิก, อิหิ ติตตัม อิหิ ชาริก, อิหิ กฏิก อิหิ อมพิล, อิหิ อนมพิล, อิหิ กสาว -อติ สุปรส น ชานาติ,
เอวเมว พาลอ ยาวชีวม ปณชิตัม ปยิรุปาสมาโน วุตตปการัม ฐมม น ชานาติ -อติ.

เทสนาวसान อากนตูกภิกขุน อสเวหิ จิตตานิ วิมจจิส -อติ.

อุทายิตเถรวตถุ.

๖. ปาฐะยยกภิกขุขุวตถุ.

“มฺหุตตมปิ เจ วิญญู -อิตติ อิมํ ฌมมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต ตีสมตเต ปาฐะยยกเก” ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

[ภิกขุสมาทานรุดงค์]

เตสํ ทิ ภควา อิตถิ ปรีเยสนตานํ กปฺปาสิกวนสนฺนเต ปฐมํ ฌมมํ เทเสสิ.

ตทา สพฺเพ ว เอหิภิกขุภาวํ ปตฺวา อิทธิมยปตฺตจิวรรธา หุตฺวา เตรส ธุดงค์คานิ สมาทาย วัตตมานา
ปฺนปิ ทิฆสฺส อพฺรุโน อจฺจเยน สตถารํ อฺปสงกมิตฺวา อนมตฺตคคฌมมเทสนํ สุตฺวา ตสมิเยว อาสเน อรหตฺตํ ปาปฺณีสฺ.

ภิกขุ “อโห วัตติเมหิ ภิกขุหิ ขิปปเมว ฌมโม วิญญูโต -อิตติ ฌมมสภายํ กถํ สมฺภูฏฐาเปสฺ.

ตํ สุตฺวา สตถา “น ภิกขเว อิทาเนว, ปุพฺเพปิ อิมํ ตีสมตฺตา สหายกา ธุดตฺตา หุตฺวา
ตฺถนฺทิลชาตเก มหาตฺถนฺทิลสฺส ฌมมเทสนํ สุตฺวา ขิปปเมว ฌมมํ วิญญูาย ปณฺจ สีลานิ สมาทปฺยีสฺ,
เต เตเนว อฺปนิสฺสเยน เอตฺรหิ นิสินฺนาสเนเยว อรหตฺตํ ปตฺตา -อิตติ วัตฺวา ฌมมํ เทเสนโต อิมํ คาถมาห

“มฺหุตตมปิ เจ วิญญู ปณฺทิตํ ปยิริปาสติ
خيปปํ ฌมมํ วิชานาติ ชิวฺหา สฺวปรสํ ยถา -อิตติ.

[แก้้อรรถ]

ตสฺสตโถ

วิญญู ปณฺทิตปฺริโส มฺหุตตมปิ เจ อญฺญํ ปณฺทิตํ ปยิริปาสติ,
โส ตสฺส สนฺติเก อุกคณฺหนโต ปรีปุจฺจนโต ขิปปเมว ปรียตฺติฌมมํ วิชานาติ,
ตโต กมฺมฏฐานํ กถาเปตฺวา ปฏฺธิปตฺติยํ ฆณฺเณโต วายมนโต,
ยถา นาม อนฺุพหตฺตชิวฺหาปสาโท ปฺริโส รสฺวิชานนตถํ ชิวฺหคฺเค ฐฺวเปตฺวาเอว โลณิกาทิเกทํ รสํ วิชานาติ,
เอวํ ปณฺทิตโต ขิปปเมว โลกุตฺตรฌมมปิ วิชานาติ -อิตติ.

เทสนาวสาเน พหุ ภิกขุ อรหตฺตํ ปาปฺณีสฺ -อิตติ.

ปาฐะยยกภิกขุขุวตถุ.

๗. สุปปพุทธภูฏฐิตถุ.

“จรรนติ พาลา ทุมเมธา -อิตติ อิมิ ธรรมเทศนํ สตถา เวพฺพเวเน วิหรนโต สุปปพุทธภูฏฐิตถุ อารพภ กเถสิ.

[สุปปพุทธะกราบทูลคุณพิเศษแด่พระศาสดา]

อิหิ สุปปพุทธชวตถุ อุทานเณ^๑ อากคตเมว.

ตทา ทิ สุปปพุทธภูฏฐิตถุ ปริสปรียนเต นิสินโน ภควโต ธรรมเทศนํ สุตวา โสตาปตติผลํ ปตฺวา
อตตนา ปฏิลทคฺคณํ สตถุ อารเจตฺกามิ ปริสมชฺเณ โอคาหิตุ อวิสหนโต
มหาชนสฺส สตถารํ วนทิตฺวา อนุกฺคนฺตวา นินฺตกาเล วิหารํ อคมาสิ.

[คนมีอริยทรัพย์ ๗ เป็นผู้ไม่ขัดสน]

ตสมิ ฆณ สกโก เทวราชา “อัย สุปปพุทธภูฏฐิตถุ อตตนา สตถุ สาสเน ปฏิลทคฺคณํ ปากฺกํ กาคฺคกามิ -อิตติ ญตฺวา
“วิมฺสิสสามิ น -อิตติ คนฺตวา อากาเส จฺฐิตเ อตทโวจ “สุปปพุทธุ ตว มนุสฺส ทลิตฺโท มนุสฺสวราโก, อหนเต อปรียนตํ ฌนํ ทสสามิ,
‘พฺพุโร น พฺพุโร, ฌมโม น ฌมโม, สงฺโฆ น สงฺโฆ, อลํ เม พฺพุเรน, อลํ เม ฌมเมน, อลํ เม สงฺฆเณนาติ วเทหิ -อิตติ.

อถ นํ โส อาห “โกสิ ตว -อิตติ.

“อหิ สกโก -อิตติ.

“อนธพาล อหิริก, ตว มยา สทฺธิ กเถตุ น ยุตตฺรุโปสิ, ตว มํ ทคฺคโต ทลิตฺโท กปฺโณติ วเทสิ,
เนวาทํ ทคฺคโต น ทลิตฺโท, สุขปฺปตฺโต อหฺมสมิ มหฺทฺธโน

“สทฺธารณํ สีลธนํ ทิริ	โอดตปฺปิย” ฌนํ
สุตฺตธณฺจ จาโค จ	ปญฺญา เว สตฺตมํ ฌนํ
ยสฺส เอตา ธนา อตฺถิ	อิตฺถิยา ปุริสสฺส วา
‘อทลิตฺโหติ ตํ อาหุ	อโมฆํ ตสฺส ชีวิตํ -อิตติ.”

เยสํ ทิ อิมานิ สตฺตวิธอริยธณานิ สนฺติ, น เต พฺพุเรหิ วา ปจฺเจกพฺพุเรหิ วา ‘ทลิตฺทาติ วุจฺจนฺติ -อิตติ.

สกโก ตสฺส กถํ สุตฺวา ตํ อนฺตรามคฺเค โอหาย สตถุ สนฺติกํ คนฺตวา สพฺพํ ตํ วจนฺตปฺปฏิวจนํ สตถุ^๒ อารเจสิ.

อถ นํ ภควา อาห “น โข สกฺก สกฺกา ตาทิสานํ สเตนปฺปิ สหสฺเสนปฺปิ สุปปพุทธภูฏฐิตถุ
‘พฺพุโร น พฺพุโรติ วา ‘ฌมโม น ฌมโมติ วา ‘สงฺโฆ น สงฺโฆติ วา กถาเปตฺตุ -อิตติ.

สุปปพุทธุโรปิ โข สตถุ สนฺติกํ คนฺตวา สตถารา กตปฺปฏิสมมฺโหน อตตนา ปฏิลทคฺคณํ สตถุ อารเจตฺวา อุกฺกฐายาสนา ปกฺกามิ.

๑ ชุ. อุ. ๒๕/๑๔๖.

๒ ม. ยู. ทิริ โอดตปฺปิย.

๓ อจ. สตฺตก. ๒๓/๔.

๔ ส. ม. ยู. สตถุ -อิตติ นตฺถิ.

อด น อจิรปกกนต คาวี ตรณวจจา ชีวิตา โวโรเปสิ.

[บุรพกรรมของสุปปพุทธะและแม่โค]

สา กิร เอกา ยกขินี “ปุ๊กกุสาตีกุลปุตต์ พาทียหารุจิริยัม ตมพทาทีกุโจระฆาตัม สุปปพุทธภูฏิตถุ -อิตี อิเม จตตารโ ชเน สต สต อตตภาเว คาวี หุตวา ชีวิตา โวโรเปสิ.

เต กิร อตีเต จตตารโ เสฏฐิปุตตา หุตวา เอกัง นครโสภินี คณิกัง อูยยานัง เนตวา ทิวสั สมปตตี อนุภวิตวา สายณหสมเย เอว มนตยีสู “อิมสมิ ฐาเน อญญเณ นตถิ, อิมิสสา อมเหหิ ทินนัง กหาปณสทสสณจ สพพณจ ปสาธณภณง์ คเหตุวา อิมิ มาเรตวา คจฉาม -อิตี.

สา เตสั กถั สุตวา “อิเม นิลลชชา, มยา สหธิ อภิรมิตวา อิทานิ มัง มาเรตกามา, ชานิสสามิ เตสั กตตพพยุดตัง -อิตี เตหิ มารियมานา “อหัง ยกขินี หุตวา, ยถา มัง เอเต มาเรนติ, เอวเมว เต มาเรตัง สมตถา ภเวยยัม -อิตี ปตถนัง อกาสิ.”

[คนโง่ทำกรรมลามก]

สมพหุลา ภิกขุ ตสส กาลกิริยัม ภควโต อารโจะตวา “ตสส กา คติ, เกเนว การเณน กุฏฐิภาวัม ปตโต -อิตี ปุจฉีสู.

สตถา โสตาปตติผลัม ปตวา ตสส ตาวตีสภวเน อูปปนภาวณจ ตครสิขิปจเจกพพุทัง ทิสวา นิฏฐหิตวา อปพยามัง กตวา ทิฆรตตัม นิรเย ปจิตวา วิปากาวเสเสน อิทานิ กุฏฐิภาวปตติณจ พยากริตวา “ภิกขเว อิเม สตตวา อตตนา ว อตตโน กญฺเฏวิปากัง กम्मัม กโรนตา วิจรณติ -อิตี วตวา อนุสนธิ ฆญฺเฏตวา อุตตริ ฐมมัม เทเสนโต^๒ คากมาห

“จรณติ พาลา ทุมเมธา อมิตเตเนว อตตนา
กโรนตา ปาปกัง กम्मัม ยัม โหติ กญฺเฏปผลัม- อิตี.

[แก้อรธ]

ตตถ จรณติ -อิตี จตฺตหิ อิริยาปเถหิ อุกุสเลว กโรนตา วิจรณติ.

พาลา -อิตี อิชโลกตถณจ ปรโลกตถณจ อชานนตา อิช พาลา นาม.

ทุมเมธา -อิตี ทุปปณญา.

อมิตเตเนว -อิตี อมิตตภูเตน วิย เวรีนา หุตวา.

กญฺเฏปผลัม -อิตี ติชินผลัม ทุกขผลัม.

เทสนาวसान พหุ โสตาปตติผลาทีนิ ปาปุณีสู -อิตี.

สุปปพุทธภูฏิตถุ

๑ สี่. ม. ย. เอตถนตเร ตสส นิสสนเพน อิเม มาเรสิ -อิตี อตถิ.

๒ สี่. ม. ย. เอตถนตเร อิมนติ อตถิ.

๘. กสกวตฺถุ.

“น ตํ กम्मํ กตํ สาธุ -อิตติ อิมํ ชมฺมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหฺรณโต เอกํ กสกํ อารพฺภ กเถสิ.

[โจรเข้าลักทรัพย์ในตระกูลมั่งคั่ง]

โส กิร สาวตฺถิโต อวิหฺรเ เอกํ เขตตํ กสติ.

โจรา อุทกนิทฺธมเนน นครํ ปวิสิตฺวา เอกสมิ อพฺตมฺกุลเ อุมมํคํ ภินฺทิตฺวา ปวิสิตฺวา พหุํ หิรณฺยสุวณฺณํ คเหตุวา
อุทกนิทฺธมเนนเนว นิกขมฺสิ.

เอโก โจโร เต วญฺเจตฺวา เอกํ สหสฺสตถวิํ โววภูฏิกายํ กตฺวา ตํ เขตตํ คนฺตฺวา เตหิ สหฺธิ ภาณฺฑํ ภาเชตฺวา
อาทาย คจฺจนฺโต โววภูฏิกโต ปตฺมานํ สหสฺสตถวิํ น สลฺลภฺเขสิ.

[พระศาสดาทรงเล็งเห็นอุปนิสัยของชาวนา]

ตํทิวสํ สตถา ปจฺจฺจฺสมเย โลกํ โอลเณโต ตํ กสกํ อตฺตโน ญฺณชาลสฺส อนฺโต ปวิภูฏํ ทิสฺวา

“กินฺนุ โข ภวิสฺสติ -อิตติ อุปฺชาเรนโต อิทํ อทฺทส “ออยํ กสโก ปาโตว กสิตุํ คมิสฺสติ,

ภณฺฑสาหมิกายิ โจรานํ อนฺุปํ คนฺตฺวา สหสฺสตถวิํ ตสฺส เขตเต ทิสฺวา เอตํ คนฺทิสฺสนฺติ,

มํ ฐฺเปตฺวา ตสฺส อญฺญเ สกฺขิ นาม น ภวิสฺสติ, โสตาปตฺติมคฺคสฺส อุปฺนิสฺสโยปิสฺส อตฺถิ, ตตฺถ มยา คนฺตุํ วมฺมฺติ -อิตติ.

โสปี กสโก ปาโต ว กสิตุํ คโต.

สตถา อานนฺทเตเรน ปจฺฉาสมเณน ตตฺถ อคฺมาสิ.

กสโก สตถารํ ทิสฺวา คนฺตฺวา ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา ปฺน กสิตุํ อารภิ.

สตถา เตน สหฺธิ กิลฺจิ อวตฺวา สหสฺสตถวิกาย ปตฺติฏฺฐานํ คนฺตฺวา ตํ ทิสฺวา อานนฺทเตเรํ อาห “ปสฺส อานนฺท อาสิวิโส -อิตติ.

“ปสฺสामी ภนฺเต โฆเรวิโส -อิตติ.

กสโก ตํ กถํ สุตฺวา “มม เวลา ย วา อเวลา ย วา จรณฺภูฏานเมตํ, อาสิวิโส กิเรตฺถ อตฺถิ -อิตติ จินฺเตตฺวา,

สตฺถริ เอตตํ วัตฺวา ปกฺกนฺเต, “มาเรสฺสามิ นํ -อิตติ ปโตพฺยภูฏํ อาทาย คโต สหสฺสตถวิํ ทิสฺวา

“อิมํ สนฺชาย สตถารา กถิตํ ภวิสฺสติ -อิตติ ตํ อาทาย นิวตฺโต อพฺยตฺตตาย ตํ เอกมนฺเต ฐฺเปตฺวา ปสฺสนา ปฏฺิจฺฉาเทตฺวา

ปฺน กสิตุํ อารภิ.

[ชาวนาถูกจับไปประหารชีวิต]

มนฺุสฺสาปี, วิภาตาย รตฺติยา, เคเห โจเรหิ กตกम्मํ ทิสฺวา ปทานุปํ คจฺจนฺตา ตํ เขตตํ คนฺตฺวา

ตตฺถ โจเรหิ ภณฺฑสฺส ภาชิตฺฏฺฐานํ ทิสฺวา กสกสฺส ปทวลฺยํ อทฺทสฺส.

เต ตสส ปทานุสาเรน คนตวา ถวิกาย ฐปิตฏฐานํ ทิสวา ปสฺสู วยุหิตวา ถวิกํ อาทาย
“ตฺวํ เคหํ วัลลุมปีตวา เขตตํ กสฺมาโน วย วิจฺรสี -อิตฺติ ตชฺเชตฺวา ทณฺเฑน โปเถตฺวา เนตฺวา รณฺโณ ทสฺสยีสฺสู.

ราชา ตํ ปวตฺตี สุตฺวา ตสฺส วธํ อาณาเปสี.

ราชปุริสา ตํ ปจฺฉาพาหุํ พนฺธิตฺวา กสาหิ ตาเลนฺดา อาฆาตํ นยีสฺสู.

โส กสาหิ ตาลิยมาโน อญฺญํ กิลฺยจि อวตฺวา “ปสฺส อานนฺท อาสีวิโสติ ปสฺสามิ, ฆนฺเต โฆรวีโส -อิตฺติ วทฺนฺโต คจฺฉติ.

อถ นํ ราชปุริสา “สตถฺ จเว อานนฺทเตรฺสส จ กถํ กเถสี, กิณฺนาเมตํ -อิตฺติ ปุจฺฉิตฺวา,
“ราชานํ ทฏฺฐํ ลภฺมาโน กเถสฺสามิ -อิตฺติ วุตฺเต, รณฺโณ สนฺติกํ เนตฺวา รณฺโณ ตํ ปวตฺตี กถยีสฺสู.

[ชาวนาพ้นโทษ เพราะอ้างพระศาสดาเป็นพยาน]

อถ นํ ราชา “กสฺมา เอวํ กเถสี -อิตฺติ ปุจฺฉิ.

โสปี “นาหํ เทว โจโร -อิตฺติ วตฺวา กสนฺตถาย นิภฺชนฺตกาลโต ปฏฺฐาย สพฺพํ ตํ ปวตฺตี รณฺโณ อาจิกฺขิ.

ราชา ตสฺส กถํ สุตฺวา “อโย ฆเณ โลเก อคฺคปฺคคฺลํ สตถารํ สกฺขี อปฺทิสฺติ, น ยุตฺตํ เอตฺสส โทสํ อาโรเปตฺุ,
อหเมตถ กตฺตพฺพํ ชานิสฺสามิ -อิตฺติ ตํ อาทาย สายณฺหสมเย สตถฺ สนฺติกํ คนฺตวา สตถารํ ปุจฺฉิ
“ภควา กจฺจิจิ ตุมฺเห อานนฺทเตรฺเนน สทฺธี เอตฺสส กสฺกสฺส กสนฺนฏฺฐานํ คตา -อิตฺติ.

“อาม มหาราช -อิตฺติ.

“กึ โว ตตถ ทิฏฺฐํ -อิตฺติ.

“สทฺสสตถวิกา มหาราช -อิตฺติ.

“ทิสฺวา กึ อโวจฺจตถ -อิตฺติ.

“อิหํ นาม มหาราช -อิตฺติ.

“ฆนฺเต สจายํ ปุริโส ตุมฺหาทิสํ อปฺทิสํ นากริสฺส, น ชีวิทํ ลภิสฺส, ตุมฺเหหิ ปน กถิตกถํ กเถตฺวา เตน ชีวิทํ ลทฺธํ -อิตฺติ.

[ไม่ควรทำกรรมที่ให้ผลเดือดร้อนในภายหลัง]

ตํ สุตฺวา สตถา “อาม มหาราช, อหฺมปิ เอตฺตกเมว วตฺวา คโต,
ปณฺฑิตฺเตน นาม ยํ กมฺมํ กตฺวา ปจฺฉานฺตปฺปิ โหติ, น ตํ กตฺตพฺพํ -อิตฺติ วตฺวา อนุสนฺธี ฆมฺเฏตฺวา ฆมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาท

“น ตํ กมฺมํ กตํ สาธุ

ยํ กตฺวา อนฺตปฺปติ

ยสฺส อสฺสุมุโข โหติ

วิปากํ ปฏฺฐิเสวติ -อิตฺติ.

[แก้อรธ]

ตตถ ยํ กตฺวา -อิตฺติ ยํ นีรยาทีสุ นีพพตฺตนสมตฺถํ ทุกฺขุทริยํ กมฺมํ กตฺวา อนุสฺสรนฺโต อนุสฺสริตานุสฺสริตกฺขณ อนุตฺตปฺปติ
อนุโสจติ, ตํ กตํ น สาธุน สุนฺทรม สิลฺลิกฺกํ.

ยสฺส อสฺสุมฺโข -อิตฺติ ยสฺส อสฺสุทฺติ ตินฺตมฺโข โรหนฺโต วิปากํ อนุโภจติ -อิตฺติ.

เทสนาวสาเน กสฺกอุปาสโก โสตาปตฺติผลํ ปตฺโต.

สมฺปตฺตภิกฺขุปี พหุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปุณฺสี -อิตฺติ.

กสกวตฺถ.

---

๙. สุนนมาลาการวตถุ.

“ตถจ กम्म กตฺ สาธฺ -อิตฺ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตถา เวฬุเน วิหรนฺโต สุนนํ นาม มาลาการํ อารพภ กเถสิ.

[พระศาสดาเสด็จบิณฑบาต]

โส กิร เทวสิกํ พิมพิสารราชานํ ปาโต ว อญฺฺหิ สุนนปฺปผนาฬิหิ อฺปญฺฺหนโต อญฺฺญญฺฺกหาปणे ลภติ.

อเถกทิวสํ, ตสมฺมิ ปุปฺพานิ คเหตฺวา นครํ ปวิญฺฺจตฺเต, ภควา มหาภิกฺขุสงฺฆปรีวโต ฉพฺพณฺณรฺสีโย วิสสชฺเชนฺโต
มหตฺตา พุทฺธานุภาเวเน มหติยา พุทฺธลีฬหาย นครํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ.

ภควา หิ เอกทา ฉพฺพณฺณรฺสีโย จิวเรน ปฏิจฺฉาเทตฺวา อญฺญโตโร ปิณฺฑปาติโก วิย วิจฺรติ,
ทีสโยชนมคฺคํ องคฺคฺลิมาสส ปจฺจคฺคมนํ คจฺฉนฺโต วิย

เอกทา ฉพฺพณฺณรฺสีโย วิสสชฺเชนฺโต กปิลวตฺถุปฺปเวสนาฬิสฺสู วิย.

ตสมฺมิปฺปิ ทิวเส สรีโรโต ฉพฺพณฺณรฺสีโย วิสสชฺเชตฺวา มหตฺตา พุทฺธานุภาเวเน มหติยา พุทฺธลีฬหาย ราชคหํ ปาวิสิ.

[นายมาลาการบูชาพระศาสดาด้วยดอกไม้]

อถ มาลาการโร ภควโต รตนคฺชียกาณจฺนคฺชียสทิสํ อตฺตภาวํ ทิสฺวา ทวตฺตีสมหาปุริสลกฺขณปฏิมฺณจฺติ
อสีตยานุพฺยณฺชนสิริโสภคฺคํ โอลเกตฺวา ปสนนจิตฺโต “กินฺนุ โข สตถุ อธิการํ กโรมิ -อิตฺ จินฺเตตฺวา อญฺญํ อปสสนฺโต
“อิมเหติ ปุปฺเพหิ ภควนฺตํ ปุชฺสสสามิ -อิตฺ จินฺเตตฺวา ปุน จินฺเตสิ “อิมานิ รณฺโณ นิพทฺธํ อฺปญฺฺชานปฺปผานิ,
ราชา อิมานิ อลภนฺโต มํ พนฺธาเปยฺย วา ฆาตาเปยฺย วา รญฺฺจโต วา ปพฺพาเชยฺย, กินฺนุ โข กโรมิ -อิตฺ.

อถสฺส เอตทฺโหลสิ “ราชา มํ ฆาเตตฺวา รญฺฺจโต วา ปพฺพาเชตฺ, โส หิ มยฺหํ ททฺมานปิ อิมสฺมิ อตฺตภาเว ชีวิทมตฺตํ^๑ ธนํ ทเพยฺย,
สตถุ ปุชา ปน เม อเนกาสุ กปฺโปภฺภิสฺสู อลํ หิตาย เจว สุชาย จ -อิตฺ อตฺตโน ชีวิทํ ตถาคตฺสส ปริจฺจชฺ.

โส “ยาว เม ปสนนจิตฺตํ น ปฏิกฺกฺกฺติ, ตาวเทว ปุชฺสิ กริสฺสามิ -อิตฺ หญฺฺจปฺปหญฺฺจ อุกคฺคฺทคฺโค สตถารํ ปุชฺสิ.

[ความอัศจรรย์ของดอกไม้ที่เป็นพุทธบูชา]

กถํ?

ปฐฺมํ ตาว เทว ปุปฺผมฺมุญฺฺจโย ตถาคตฺสส อฺปริ ชิปี. ตา อฺปริมตฺถเก วิदानํ หุตฺวา อญฺฺจิสฺสู.

อปฺรา เทว มุญฺฺจโย ชิปี. ตา ทกฺขิมทตฺถปสฺเสน มาลาปฏิจฺฉนฺเนน^๒ โอตฺริตฺวา อญฺฺจิสฺสู.

อปฺรา เทว มุญฺฺจโย ชิปี. ตา ปิฏฺฐิปสฺเสน โอตฺริตฺวา ตเถว อญฺฺจิสฺสู.

๑ ชีวนมตฺตํ -อิตฺ ปเทเน ภวิตพฺพ.

๒ มาลาปฏิจฺฉนฺ. (?)

อปรา เทว มุฏฐิโย ชิปี. ตา วามहतถปสเสน โอตริตวา ตเถว อฏฐิสฺ.

เอว อฏฐ นาฬิโย อฏฐ มุฏฐิโย หุตวา จตุสฺ ฐาเนสฺ ตถาคตฺ ปริกชิปีสฺ.

ปุรโต คมนทวารมตตเมว อโหสิ.

ปุปผานํ วนณฺณานิ อนฺโตมุขานิ อหฺสฺ, ปตตานิ พหิมุขานิ.

ภควา รชตปฏฺฐปริกชิโต วิย หุตวา ปายาสี.

ปุปผานิ อจิตตกานิปี สจิตตกํ นิสฺสาย อภิชิตฺวา อปติตฺวา สตถารา สทฺธิเยว คจฺจนฺติ ฐิตฺฐาเน ติฏฺฐนฺติ.

สตุ สรฺริโต สตสทสฺสวิชฺชุตตา วิย รฺสิโย นิกขมฺิสฺ.

ปุรโต จ ปจฺจโต จ ทกฺขินโต จ วามโต จ สีสฺมตถกโต จ นิกขนฺตรฺสิโย นิกขมฺิสฺ.

เอกาปี สมนฺขสมฺมุฏฐาเนน อปลายิตฺวา สพฺพาปี สตถารํ ติกฺขตฺตํ ปทกฺขินํ กตฺวา ตรฺณตาลกฺขนฺธปุปฺผาณา หุตฺวา
ปุรโตเยว ธาวนฺติ.

[นายมาลาการบอกแก่ภรรยา]

สกลนฺครํ สงฺขุภิ.

“อนฺโตนฺคเร นว โภภฺมิโย พหินฺคเร นว โภภฺมิโย -อิตฺติ อฏฐารสฺส โภภฺมิสฺ
เอโกปี ปุริโส วา อิตฺถิ วา ภิกฺขํ คเหตุวา น นิกขมฺนโต นาม นตฺถิ.

มหาชนฺ สีนฺนาทํ นทนฺโต เจลกฺเขปสทสฺसानิ กโรนฺโต สตุ ปุรโตว คจฺจติ.

สตุธาปี มาลาการสฺส คณฺ ปากฏํ กาทํ ติคาวุเต นคเร เภริจฺรณฺมคฺเคนว อจฺริ.

มาลาการสฺส สกลสรฺริํ ปญฺจวณฺณาย ปีติยา ปริปุริ.

โส โภภฺญเยว ตถาคเตน สทฺธิ จริตฺวา มโนสฺสธารเส นิมฺคโค วิย พุทฺธรฺสินํ อนฺโต ปวิฏฺฐโ
สตุถารํ โภเมตฺวา วนฺทิตฺวา ตฺจฺจปจฺจิเมว คเหตุวา เคหํ อคมาสิ.

อถ นํ ภริยา ปุจฺฉิ “กทํ ปุปฺผานิ -อิตฺติ.

“สตุธา เม ปุชฺชิตฺ -อิตฺติ.

“รณฺโณ อิทานิ กิํ กริสฺสสิ -อิตฺติ.

“ราชา มํ ฆาเตตฺ วา รณฺนฺโต วา ปพฺพาเซตฺ, อหํ ชิวิตํ ปริกฺจชิตฺวา สตุถารํ ปุเชสิ, สพฺพปุปฺผานิ อฏฐ มุฏฐิโย อหฺสฺ,
เอวรูปา นาม ปุชา ชาตา, มหาชนฺ อุกฺกฏฺฐิสฺทสฺसानิ กโรนฺโต สตุถารา สทฺธิ จรติ,
โย เอส มหาชนฺสฺส อุกฺกฏฺฐิสฺทโท, ตสมฺ ฐาเน เอโส -อิตฺติ.

[ภรรยาไม่เลื่อมใส ฟ้องพระราชา]

อดสส ภริยา อนธพาลา เอวรูเป ปาฐิหาริเย ปสาทิ อชเนตวา ตัง อโกสิตวา

“ราชาโน นาม จณฐา สกั กุฑธา หตถปาทาทิจเจเทเนน พหุมปิ อนตถัง กโรนติ, ตยา กตมเมเน มยหมปิ อนตถัง สिया -อิติ
ปุตเต อาทาย ราชกุลัง คนตวา รมญญา ปโกสิตวา “ก็ เอตัง -อิติ ปุจฉิตา อาท

“มม สามิโก ตุมหากัง อุกุณฐานุปุเมหิ สตถารัง ปุเชตวา ตุจจหตถัง ชริ อาคนตวา ‘กัม ปุพพานิติ มยา ปุณฺณัฐ อิทนนาม วเทสิ,
อหัง ตัง ปริภาสิตวา ‘ราชาโน นาม จณฐา สกั กุฑธา หตถปาทาทิจเจเทเนน พหุมปิ อนตถัง กโรนติ, ตยา กตมเมเน มยหมปิ
อนตถัง สियाติ ตัง ฉชชตวา อีชาคตา, เตน กตมมํ สุกตัง วา โหตุ ทุกุกุณฺ วา, ตสเสเวตัง, มยา ฉชชิตถาวารัง ชานาเท เทว -อิติ.

[พระราชาทรงทำเป็นกริ้ว]

ราชา ปฐุมทสสเนเนว โสตาปตติผลัง ปตโต สทฐาสมปนโน อริยสาวโก จินเตสิ

“อโห อัย อิตถิ อนธพาลา เอวรูเป कुณ ปสาทิ น อุกุปาเทสิ -อิติ.

โส กุฑโร วีย หุตวา “ก็ อมม วเทสิ, มยหัง อุกุณฐานุปุเมหิ เตน ปุชา กตา -อิติ.

“อาม เทว -อิติ.

“ภททกนเต กตัง ตัง ฉชชเนติยา, มม ปุเมหิ ปุชาการกสส อหัง กตตพพุตตัง ชานิสสามิ -อิติ ตัง อุกุโยเชตวา
เวเคน สตถุ สนตัง คนตวา วนทิตวา สตถารา สทฐิเยว วิจริ.

สตถา ตสส จิตตูปสาทิ ญตวา เภริจจณวิธิยา นครัง จริตวา รมญญู เคททวารัง อคมาสิ.

ราชา ปตตัง คเหตุวา สตถารัง เคหัง เปเวเสตูกาโม อโหสิ.

สตถา ปน ราชงคณเยว นิสินนาการัง ทสเสสิ.

ราชา ตัง ญตวา “สึฆัง มณชปํ กโรถ -อิติ ตังชณญญูว มณชปํ การาเปสิ.

นิสิทิ สตถา สทฐิ ภิกขุสงเขเน.

“กสมา ปน สตถา ราชเคหัง น ปาวิสิ”

เอวํ กิรสส อโหสิ “สจาทัง อนโต ปวิสิตวา นิสิเทยยํ, มหาชโน มํ ทญุจัน ลเกยย, มาลาการสส कुณ ปากโก น ภเวยย,
ราชงคณ ปน มํ นิสินนํ มหาชโน ทญุจัน ลภิสสตี, มาลาการสส कुณ ปากโก ภวิสสตี -อิติ.

[พระราชาทรงพระราชทานสิ่งของอย่างละ ๘ อย่าง]

कुณवनदानं हि कुณं पुत्रायै पाकं गातुं सकुणोन्ति अवसेस्येन कुณवनदानं कुณं गेनोत्तं मज्जरयाति.

जटतारो पुष्पपुष्पा जटुत्थिसं अणुत्सु.

महाचनो सत्तारं परिवाเรसि.

ราชา พุทฺธปมฺขิ ภิกฺขุสงฺฆิ ปณฺเฑน อาหาเรณ ปรีวีสี.

สตถา ภาตตภิกฺขุจาวสาเน อนฺนโมหนิ กตฺวา ปุริมฺนเยเนว จตฺตฺหิ ปุพฺพปฏฺฐเหติ ปรีกฺขิตฺโต สีนฺนาทํ นนฺเตน มหาชเนน ปรีวฺโต
วิหาริ อคฺมาลี.

ราชา สตถาริ อนฺนคฺนตฺวา นีวตฺโต มาลาการิ ปกฺโกสาเปตฺวา “มม อหริตฺตพฺพปุพฺเพหิ ‘กินฺติ วตฺวา สตถาริ ปุเชสี -อิตฺติ ปุจฺฉิ.

มาลาการิ “ราชา ฆาเตตฺวา ฐฏฺฐิตฺวา ปพฺพาเชตฺติ ชีวิตํ ปรีจฺจชิตฺวา สตถาริ ปุเชสี เทว -อิตฺติ อาห.

ราชา “ตฺวํ มหาปุริโส นาม -อิตฺติ วตฺวา “อฏฺฐ หตฺถิ จ อสฺเส จ ทาเส จ ทาสีโย จ มหาปสาธนาณิ จ อฏฺฐ กหาปณฺสทฺสสาณิ จ
ราชกุลฺโต นีหริตฺวา สพฺพาลงฺการปฺปฏิมณฺชิตฺวา อฏฺฐ นารีโย อฏฺฐ คามวเร จ -อิตฺติ อิมิ สพฺพภุจฺฉิ นาม ทานํ อทาสิ.

[พระศาสดาตรัสสรรเสริญนายมาลาการ]

อาณนฺตเถโร จินฺเตสี “อชฺช ปาโตว ปฏฺฐาย สีนฺนาทสทฺสสาณิ เจว เจลฺกฺเขปสทฺสสาณิ จ ปวตฺตนฺติ,
โก นฺ โข มาลาการสฺส วิปาโก -อิตฺติ.

โส สตถาริ ปุจฺฉิ.

อถ นํ สตถา “อาณนฺท ‘อิมินา มาลาการเณ อปฺปมตฺตํ กมฺมํ กตฺนฺติ มา สลฺลกฺเขสี, อยฺยหิ มยฺหํ ชีวิตํ ปรีจฺจชิตฺวา ปุชฺช อกาสิ,
โส เอวํ มยิ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา กปฺปานํ สทฺสทฺสสํ ทฺคคฺตํ น คมิสฺสตี -อิตฺติ

“กปฺปานํ สทฺสทฺสสํ	ทฺคคฺตํ น คมิสฺสตี
ฐตฺวา เทวมนุสฺเสสุ	ผลํ เอตฺสส กมฺมฺโน
ปจฺฉา ปจฺเจกสมฺพุทฺโธ	สมฺโน นาม ภวิสฺสตี -อิตฺติ

อาห.

สตฺถุ ปน วิหาริ คนฺตฺวา คนฺธกฺขิ ปรีสนกาเล ตาณิ ปุพฺพานิ ทวารโกฏฺฐเก ปตีสุ.

[ไม่ควรทำกรรมที่เดือดร้อนภายหลัง]

สายณฺทสมเย ภิกฺขุ ฐมฺมสภายิ กถํ สมฺภูทฺธาเปสุ “อโห อจฺฉริยํ มาลาการสฺส กมฺมํ,
ฐรฺมานภพฺพทฺสส ชีวิตํ ปรีจฺจชิตฺวา ปุพฺพปุชฺช กตฺวา ตฺขณฺณญฺเวย สพฺพภุจฺฉิ กนฺนาม ลภิ -อิตฺติ.

สตถา คนฺธกฺขิตฺวา นิภฺขมิตฺวา ตินฺณํ คมนานํ อญฺญตฺเรณ คมเนน ฐมฺมสภํ คนฺตฺวา พุทฺธาสนเณ นีสีทิตฺวา

“กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺนินา -อิตฺติ ปุจฺฉิตฺวา, “อิมาย นาม -อิตฺติ วุตฺเต,

“อาม ภิกฺขเว ยสฺส กมฺมสฺส กตฺตตา ปจฺฉานฺตฺตปฺป น โหตี, อนฺนสฺสริตฺวานฺนสฺสริตฺกฺขณฺเณ โสมนสฺสเมว อฺปปชฺชตี,

เอวฺรูปิ กมฺมํ กตฺตพฺพเมว -อิตฺติ วตฺวา อนฺนสนฺธิ ฆมฺเมตฺวา ฐมฺมํ เทเสนฺโต อิมิ คธามาห

“ตฺถจ กมฺมํ กถํ สาธุ	ยํ กตฺวา นานฺตฺตปฺปตี
ยสฺส ปตีโต สมฺโน	วิปากํ ปฏฺฐิเสวตี -อิตฺติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ ยํ กตฺวา -อิตฺติ ยํ เทวมนุสฺสสมปตฺตินญฺเจว นินฺพพานสมปตฺตติยา จ นินฺพตฺตณสมตฺถํ สุขุทฺทริยํ กมฺมํ กตฺวา นานตฺตปฺปติ,
อถฺโข ทิฏฺฐมฺเมเยว อนุสฺสริตานุสฺสริตฺตทฺขณฺเ ปตฺติเวเคน ปตฺติโต โสมนสฺสเวเคน จ สุมฺโน หุตฺวา
อายตฺติ ปตฺติโสมนสฺสชาโต หุตฺวา วิปากํ ปฏฺวิเสวติ, ตํ กมฺมํ กตฺ สาทฺ สุทฺทํ สิลิฏฺฐกํ -อิตฺติ.

เทสนาวสานเ จตฺราสตียา ปาณสทฺสสานํ ฌมฺมาภิสมฺโย อโหสิ -อิตฺติ.

สุนนมาลาการวตถุ.

---

๑๐. อุปปลวณณาเถรีวตถุ.

“มธฺว มณฺญตี พาลี -อิติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต อุปปลวณณาเถรี อารพฺภ กเถสิ.

[พระเถรีตั้งความปรารถนา]

สา กิร ปทุมุตตรพฺพุตฺสส ปาทุมฺเเล ปตถนํ ปฏฺฐเปตฺวา กปฺปสฺตสฺส หสฺสํ ปุณฺณานิ กุรฺมานา เทเวสุ จ มนุสฺเสสุ จ สํสรณฺตี
อิมสฺมี พุทฺธูปาเท เทวโลกโต จิตฺวา สวตฺถิยํ เสฏฺฐิกุเล ปฏฺฐินฺทึ คณฺหิ.

นึลุปฺลคพฺภสมานวณฺณตฺยา จสฺสา “อุปปลวณณาเถว นามํ อํกํสุ.

อถสฺสา วยฺยปตฺตกาเล สกฺลชฺมพฺพิเป ราชาโน จ เสฏฺฐิโน จ เสฏฺฐิสฺส สนฺติกํ ปณฺณาการํ ปหิณฺทิสฺสุ “ธิตฺรํ อมฺหากํ เทตฺถ -อิติ.

อปฺปหิณฺนโต นาม นานฺโหสิ.

ตโต เสฏฺฐี จินฺตสิ “อหํ สพฺเพสํ มนํ คเหตุํ น สกฺขิสฺสามิ, อุปายํ ปนํกํ กิรฺสสามิ -อิติ.

โส ธิตฺรํ ปกฺโกสิตฺวา “อมม ปพฺพชิตฺถํ สกฺขิสฺสสิ -อิติ อาห.

ตสฺสา ปจฺฉิมภวิตฺตทา ปิตฺถ วจฺจํ สึเส อาสิตฺตสฺตปาทลํ วิย อโหสิ, ตสฺมา “ปิตฺรํ ปพฺพชิตฺถสฺสามิ ตาท -อิติ อาห.

โส ตสฺสา มหฺนตํ สกฺการํ กตฺวา ตํ ภิกฺขุณฺุปฺสสยํ เนตฺวา ปพฺพาเชสิ.

[พระอุบลวรรณาเถรีบรรลพพระอรหัต]

ตสฺสา อจฺริปฺพพฺพิตฺยา เอว, อุโปสธาคาเร ตาลาวโร ปาปุณฺิ.

สา ทิปฺ ชาเลตฺวา อุโปสธาคารํ สมมชฺชิตฺวา ทิปฺสิชาย นิमितฺตํ คณฺหิตฺวา ฐิตา ว ปุณฺปุณฺ โอลกยมานา
เตโชกสิณารมมณฺ ฌานํ นิพฺพตฺเตตฺวา ตเมว ปาทกํ กตฺวา อรหฺตํ ปาปุณฺิ สทฺธิ ปฏฺฐสมภิทาหิ เจว อภิญญาหิ จ.

สา อปรเนน สมเยน ชนปฺทจาริกํ จริตฺวา ปจฺจาคตา อนฺธวณฺํ ปาวิสฺสิ.

ตทา ภิกฺขุณฺิเนน อรณฺญวาโส อปฺปฏิกฺขิตฺโต โหติ.

อถสฺสา มนุสฺสา ตถถ กุณฺิภิกฺ กตฺวา มณฺจกํ ปณฺญาเปตฺวา สาณฺิยา ปริกฺขิปฺปิสฺสุ.

สา สวตฺถิยํ ปิณฺชทาย ปวิสิตฺวา นิภฺขมิ.

[นันทมาณพข่มขืนพระเถรี]

มาตฺลปฺตโต ปนฺสสา นนฺทมาณโว คิทฺทิกาลโต ปฏฺฐาย ปฏฺฐิตฺถิตฺโต ตสฺสา อาคตภาวํ สุตฺวา

เถริยา อาคณฺโต ปุเรตฺรเมว อนฺธวณฺํ คณฺทวา ตํ กุณฺิภิกํ ปวิสิตฺวา เภฏฺฐามณฺเจ นิสฺสินฺ, เถริยา อาคณฺทวา กุณฺิภิกํ ปวิสิตฺวา ทวารํ
ปิจาย มณฺจเก นิสฺสินมตฺตาย, พหิ อาตปโต อาคตตฺตา จกฺขุเปเถ อนฺธกาเร อวิกฺเตเยว,

เทฐฐามถจโต นิกขมิตวา มถจกั อภिरุยห “มา นสสิ พาล, มา นสสิ พาล -อิติ เถรียา วารियมาโน
อภिवิตวา อตตโน ปญฺฐิตกम्म กตวา ปายาสี.

อถสส อคฺณฺ ชาเรตุ อสกุโกนตี วिय มหาปฐวี เทวธา ภิชช.

โส ปฐวี ปวิญฺฐู คนฺตวา มหาอวิจิมหิ นิพพตติ.

เถรีปี ตมตถ ภิกขุณีนํ อโรเจสิ.

ภิกขุณีโย ภิกขุณํ ตมตถ อโรเจสุ.

ภิกขุ ภควโต อโรเจสุ.

[คนพาลประสบทุกข์เพราะบาปกรรม]

ตํ สุตวา สตถา ภิกขุ อามนฺเตตวา “ภิกขเว ภิกขุภิกขุณีอุปาสกอุปาสิกาสุ โย โกจิ พาลो ปापกम्मํ กโรนฺโต
มธฺสขรธาทีสุ กถจิวเท มธฺรสรํ ขาพมาโน ปุริโส วिय ญฺฐูปปญฺฐู อุกคฺคฺทคฺโค วिय กโรติ -อิติ
อนุสนธิ ฆญฺเฐตวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“มธฺวา มถญฺตี พาลो

ยว ปापํ น ปจฺจติ

ยทา จ ปจฺจติ ปापํ

อถ (พาล) ทุกฺข์ นิคจฺจติ -อิติ.

[แก้กรรม]

ตถ มธฺวา -อิติ พาลสฺส หิ ปापํ อกฺุสลกम्मํ กโรนฺตสฺส ตํ กम्मํ มธฺ วिय มธฺรสรํ วिय อญฺฐํ กนฺตํ มนาปํ วिय อุปญฺฐาติ,
อิติ นํ โส มธฺว มถญฺตี.

ยว -อิติ ยตตํ กาลํ.

ปาปํ น ปจฺจติ -อิติ ทิญฺฐุธมฺเม วา สมฺปฺราเย วา วิปากํ น เทติ ตาว นํ เหว มถญฺตี.

ยทา จ -อิติ ยทา ปนสฺส ทิญฺฐุธมฺเม วา วิวิชา กम्मกรณา กรियมาณสฺส สมฺปฺราเย วา นิริยาทีสุ มหาทุกฺข์ อนฺุภวณฺตสฺส
ตํ ปापํ ปจฺจติ, อถ โส พาลो ทุกฺข์ นิคจฺจติ วินฺทติ ปญฺญิภตติ -อิติ.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปญฺนีสุ.

[พระชินาสพไมยนิติกามสุข]

อปเรณ สมเยน ธมฺมสภายํ มหาชโน ถลํ สมฺญฐาเปสิ^๑ “ชินาสวาปี มถญฺเฐ กามสุขํ สาதியนฺติ, กามํ เสวณฺติ, กิ น เสวิสสนฺติ,
น เทเต โภषาปรุกฺขา, น วมฺมิกา, อลลมํสสรีราเยว, ตสฺมา เอเตปี กามสุขํ สาதியนฺติ กามํ เสวณฺติ -อิติ.

---

๑ ปจฺฉา วุตเตน น สมฺเมติ. ตถาหิ วกฺขติ กาย นุตถ ภิกขเว -อิติอาหิ.

สตถา อากนตวา “กาย นุตถ ภิกขเว เอตริท กถาย สนนิสนนา -อิตติ ปุจจิตวา, “อิมาย นาม -อิตติ วุตเต,
“น ภิกขเว ชีณาสวา กามสุขํ สาทิยนติ น กามํ เสวนติ,
ยถา ทิ ปทุมปตเต ปติตฺ อุกทพิณฺหุ น ลิปฺปติ น สณฺฐาติ, วินิฏฺเฐตวา ปตเตว,
ยถา จ อารคฺเค สาสโป น ลิปฺปติ น สณฺฐาติ วินิฏฺเฐตวา ปตเตว,
เอวํ ชีณาสวสฺส จิตเต ทูโรปี กาโม น ลิปฺปติ น สณฺฐาติ -อิตติ อุนฺสนฺธิ ฆณฺเฐตวา ธมฺมํ เทเสนโต อิมํ พฺราหฺมณวคฺเค คาถมาห

“วาริ โปกฺขรปตเตว อารคฺเคริว สาสโป
โย น ลิปฺปติ กามสุขํ ตมํ พฺรุมิ พฺราหฺมณํ -อิตติ.

อิมิสฺสา อตฺถโถ พฺราหฺมณวคฺเคเยว อาวิภวิสฺสติ.

[ภิกษุณีควรอยู่ในพระนคร]

สตถา ปน ราชานํ ปเสนทโกสฺสํ ปกโกสาเปตวา
“มหาราช อิมสมิ สาสเน ยถา กุลปุตฺตา เอวํ กุลธิตโรปี มหนตํ ญาตีคณฺณจ โภคกฺขนธณฺจ ปหาย ปพฺพชิตวา อรณฺญเญ วิหรนฺติ
ตา อรณฺญเญ วิหรมานา รากฺรตฺตา ปापุกฺคลา โอมานาติมานวเสน วิเทฐฺนติปี พฺรหฺมจฺริยนฺตฺรายปี ปาเปนฺติ
ตสฺมา ภิกฺขุณีสงฺฆสฺส อนฺโตนคเร วสนฺนฺฐานํ กาทุํ วณฺณฺติ -อิตติ.

ราชา “สาธุ -อิตติ สมฺปฏฺิจจิตวา นครสฺส เอกปสฺเส ภิกฺขุณีสงฺฆสฺส วสนฺนฺฐานํ กาเรสิ.

ตโต ปณฺฑาย ภิกฺขุณีโย อนฺโตคาเมเยว วสนฺติ.

อุปุปถนาเถรวัตถุ.

---

๑๑. ชมพูภาชีวกวตถุ.

“มาเส มาเส กุสศเคน -อติ อิมั ฌมมเทสนั สตถา เวฬุวเน วิหรนโต ชมพูภาชีวกั อารพภ กเถสิ.

[กุ่มพีบำรุงพระเถระ]

อติเต กิร กสสปสมมาสมพุททกาเล คามวาสี เอโก กุ่มพีโก เอกสส เทรสส วิหารั กตวา
ตตถ วิหรนตัง จตุทิจิ ปจเจยทิจิ อุปกฐนทิจิ.

เถโร ตสส เคเห นิพทัง ภูณชติ.

อเถโก ชีณาสโว ภิกขุ ทิวา ปิณทาย จรนโต ตสส เคหทวารั ปาปุณิ.

กุ่มพีโก ตัง ทิสวา ตสส อิริยาปเถ ปสนโน เคหัง ปเวเสตวา สกุกจัง ปณิเตน โภชนเนน ปริวิสิตวา

“ภนเต อิมั สากุกัง รชิตวา นิวาเสยยาถ -อติ มหนตัง สากุกัง ทตวา

“ภนเต เกสา โว ทีฆา, ตุมหากัง เกโสโรปนตถาย นหาปิตัง อาเนสสามิ, สยนตถาย” มณจกั คาทาเปตวา อากมิสสามิ -อติ อาห.

นิพทัง เคเห ภูณชนโต กุลุปโก ภิกขุ ตสส ตัง สกุการัง ทิสวา จิตตัง ปสาเทตัง นาสกขิ

“อยนตัง มุหุตตัง ทิฏฐกสส เอวรูปัง สกุการัง กโรติ, นิพทัง เคเห ภูณชนตสส ปน มยหัง น กโรติ -อติ จินเตตวา วิหารัง อคมาสิ.

อติโรปิ เตเนว สทธี คนตวา กุ่มพีเกน ทินนัง สากุกัง รชิตวา นิวาเสสิ.

กุ่มพีโกปิ นหาปิตัง อาทาย คนตวา เทรสส เกเส โอหาราเปตวา มณจกั อตถราเปตวา

“ภนเต อิมสมิเยว มณจเก สยถ -อติ วตวา เทวปิ เถเร สวาตนาย นิมนเตตวา ปกคามิ.

เนवासโก ตสส สกุการัง กยิรमानัง อธิวาเสตัง นาสกขิ.

[คำพระอรหันต์ด้วยอาการ ๔ มีโทษ]

อถสส โส สายัง เทรสส นิปนนฐฐานัน คนตวา จตุหากาเรทิจิ” อุกโกสิ

“อาวุโส อากนตูก กุ่มพีกสส เคเห ภตตัง ภูณชนโต วรตริ มึฬหัง ขาทิตัง,

กุ่มพีเกน อานิตนหาปิตน เกโสโรปนโต วรตริ ตาลกฐนเกน เกเส ลุณจาเปตัง,

กุ่มพีเกน ทินนสาวกัง นิवासนโต วรตริ นคเคน จริตัง,

กุ่มพีเกน อากตมณจเก นิพชชนโต วรตริ ภูมิมิ นิพชชิตัง -อติ.

เถโรปิ “มา เอส พาลโ ม นิสสาย นสสิ -อติ นิมนตณัน อนาทยิตวา ปาโต ว อุกฐาย ยถาสุขัง อคมาสิ.

เนवासโกปิ ปาโต ว วิหารเ กตตพพตตัง กตวา “ภิกขาจารเวลายัง อิทานิปี, อากนตูกโก นิททายติ, คณทิสทเทน ปพชเมย -อติ
สณญาย นชปิฏฐเนว คณทิจิ ปหริตวา คามัง ปิณทาย ปาวิสสิ.

๑ พ. ย. เอตถนตเร จ โว -อติ อตถิ. ส. โว -อติ อตถิ.

๒ ส. ย. เอตถนตเร เถโร -อติ อตถิ.

กฏุมพีโกปี สกุการ์ กตวา เถรานํ อากมนมคค์ โอลเณนโต เนวาสีกํ ทิสวา “ภนเต เถโร กุหี -อติ ปุจฉิ.

อล นํ เนวาสีกํ “มา อาวุโส อวจ”, ตยหํ กุลุปโก ทิโย ตว นิภนตเวลาย โอวรกํ ปวิสิตวา นิทท์ โอภกนโต,
ปาโต ว ปฏฐาย มม วิหารสมมชชนสทหมปี ปานียฆฏปริโภชนียฆฏสุ อุทกาสิณจนสทหมปี คณทิสทหมปี กโรนตสส,
น ชานาติ -อติ อาห.

กฏุมพีโก จินเตสิ “ตาทิสาย อิริยาปถสมปตติยา สมนาคตสส เม อยยสส ยาว อิมมหา กาลา นิททายนํ นาม นตถิ,
มํ ปน ตสส สกุการ์ กโรนโต ทิสวา อทธา อิมินา ภทนเตน กิจจิจ วุตต์ ภวิสสติ -อติ.

โส อตตโน ปณตติภาเวน ตํ สกุกจจ โภเชตวา ตสส ปตตํ สารุกํ โหวิตวา นานคครสโภชนสส ปุเรตวา
“ภนเต สเจ เม อยยํ ปสเสยยาถ, อิมมสส ปิณชปาตํ ทเพยยาถ -อติ อาห.

อิตโร ตํ คเหตุวา ว จินเตสิ “สเจ โส เอวรूपิ ปิณชปาตํ ภุณชิสสติ, อิมสมิเยว ฐาเน ปลุทโร ภวิสสติ -อติ
อนตรามคเค ตํ ปิณชปาตํ ฉทเทตวา เถรสส วสนฐฐานํ คนตวา ตํ ตตถ โอลเณนโต นาททส.

อล นํ เอตตกสส กम्मสส กตตตา วิสตีวสสทสทานิ กโตปี สมณธมโม รกขิตุํ นาสกขิ.

อายุหปริโยसानะ ปน อวีจิมหิ นิพพตติตวา เอกํ พุทเธนตรี มหาทุกขํ อนุภวิตวา
อิมสมิ พุทฐุปปาเท ราชคชนครเ เอกสมิ พุทเธนปาเน กุลฆเร นิพพตติ.

[โทษของการคำพระอรหันต์]

โส ปทสา คมนกาลโต ปฏฐาย เนว สยเน สยิตุํ น ภตตํ ภุณชิตุํ อิจฉติ, อตตโน สรีรวลลขเมว ชาทติ.

“พาลตาย อชานนโต กโรติ -อติ นํ ไปสึสุ.

มหลลกาลาเลปี วตถํ นิวาเสตุํ น อิจฉติ, นคโค วิจرتติ, ภูมียํ สยติ, อตตโน สรีรวลลขเมว ชาทติ.

อลสส มาตาปีโตร “นายํ กุลฆรสส อนุจฉวิโก, อาชีวกานํ เอส อนุจฉวิโก -อติ เตสํ สนตีกํ เนตวา
“อิมํ ทารกํ ปพพาเซถ -อติ อทฺสุ.

อล นํ เต ปพพาเชตุํ, ปพพาเซตวา จ ปน คลปมาเน อาวาญ ฐเปตวา ทวินนํ องสกุฏานํ^๑ อูปริ ปทรานิ ทตวา
เตสํ อูปริ นิสีทิตวา ตาลภูฏิชณเตน เกเส ลุณจิสสุ.

อล เน ตสส มาตาปีโตร สวาตนาย นิมนเตตวา ปกกมีสุ.

ปุนทิวเส อาชีวกา “เอहि, คามํ ปวิสิสสาม -อติ ตํ วทิสสุ.

“โส “คจฉถ ตุมเห, อหํ อีเชว ภวิสสามิ -อติ น อิจฉิ.

๑ ส. ย. อาวุโส กิ วเทถ.

๒ ส. ม. ย. ชตตุน.

๓ ส. ม. ย. ปทร.

อด นั ปุณปุณั วตวา อนิจจมานัน โหหาย อคมัสสุ.

โสปี เตสส์ คตถาว์ ญตวา วจจกุกุฎฐิยา ทวารั ววิริตวา โอรุยห อุกโกหิ ทตเถหิ อาโลปการกั คุถั ชาทติ.^๑

อาชีวกา ตสส อนนโตคามโต อาหารั ปหิณีสสุ.

ตมปิ น อิจจติ ปุณปุณั วุจจมาโนปิ “น เม อิมินา อตโถ, ลทโร เม อาหาโร -อิตติ.

“กหิ ลทโร -อิตติ.

“อิเชว ลทโร -อิตติ.

เอวั ทุตติเย ตตติเย จตตเถ ทิวเสปิ เตหิ พหุมาปิ วุจจมาโน “อหิ อิเชว ภวิสสามิ -อิตติ คามั คนตุ์ น อิจจติ.

อาชีวกา “อัย ทิวเส ทิวเส เนว คามั ปวิสิตุ์, น อมเหหิ ปหิตั อาหารั อหริตุ์ อิจจติ,

‘อิเชว เม ลทโรติ วทติ, กิณนุ โข กโรติ, ปริคคณทิสสาม น -อิตติ คามั ปวิสิตตา

เอกั เทว ชเน ตสสปิ ปริคคณหนตถั โหหาย คมัสสุ.

เต ปจจโต คจจนตา วิย หุตวา นิสียีสสุ.

โสปี เตสส์ คตถาว์ ญตวา ปุริมเนเนว วจจกุกุฎฐิ โอรุยห คุถั ชาทติ.

อิตเร ตสส กิริยั ทิสวา อาชีวกานัน อาโรจยีสสุ.

ตัสสุตวา อาชีวกา “อโห ภาริยั กम्मั, สเจ สมณสส โคตมสส สาวกา ชานเนยยุ,

‘อาชีวกา คุถั ชาทมานา วิจจนตติ อมหากั อกิตติ ปกาเสยยุ, นายั อมหากั ออนุจจวิโก -อิตติ ตั อตตโน สนตติกา นีหริีสสุ.

โส เตหิ นีหริโต.

มหาชนสส อจจการกรณฐานเน ปตถโต เอโก ปิฎฐิปาสาณ อตถิ.

ตสมิ มหนตัสส โสณชิตติ.

ปิฎฐิปาสาณัน นิสสาย มหาชนสส อจจการกรณฐานัน โหติ.

โส ตตถ คนตวา รตติ คุถั ชาทิตวา มหาชนสส สริรวลลชนตถาย อาคมนกาเล

เอเคน ทตเถน ปาสาณสส เอกั ปสสั โอลุพก เอกั ปาหิ อุกขิปิตวา ชนนุเก ฐเปตวา อุตรวาตาทิมุโข มุขั ววิริตวา ติฎฐิตติ.

มหาชนโน ตั ทิสวา อุปสงกมิตวา วนทิตวา “ภนเต กสมมา อัยโย มุขั ววิริตวา ฐิต -อิตติ ปุจจติ.

“อหิ วาตภกโข, อญญเณ เม อาหาโร นตถิ -อิตติ.

“อด กสมมา เอกั ปาหิ อุกขิปิตวา ชนนุเก กตวา ฐิตัสสิ ภนเต -อิตติ.

“อหํ อุกคตตโป โฆรตโป, มยา ทวีหิ ปาเทหิ อุกกนตา ปฐวี กมปติ, ตสฺมา เอกํ ปาหํ อุกชิปิตวา ชนฺนุเก กตฺวา ฐีโตมฺหิ,
อหฺลหิ ฐิตโกว วิดีนาเมมิ น นิสฺสามิ น นปชฺชามิ -อิตฺติ.

มนุสฺสา นาม เยภฺยเยน วจนมตตเมว สทฺทหนฺติ,

ตสฺมา “อโห อจฺฉริยํ, เอรูรฺปาปิ นาม ตปสฺสีโน โหนฺติ, น โน เอรูรฺโป ทิฏฺฐุปฺพุโ -อิตฺติ
เยภฺยเยน องคฺมคฺชวาสีโน สงฺขุภิตฺวา มาเส มาเส มหนฺตํ สกฺการํ อภฺิทรฺหนฺติ.

โส “อหํ วาตเมว ภฺกฺชามิ, น อณฺเฏ ออาหารํ ออาหารามิ, อณฺเฏ หิ เม ขาทนฺตสฺส, ตโป นสฺสติ -อิตฺติ เตหิ อภฺิหฺตํ น ภฺิกฺจ อิจฺฉติ.

มนุสฺสา “มา โน ภนฺเต นาเสถ, ตุมหาทิสฺเสน โฆรตเปน ปริโกโค กโต อมฺหากํ ทิฆรตฺตํ ทิตาย สุขาย สํวตฺตติ -อิตฺติ
ปฺนปฺนํ ยาจนฺติ.

“ตสฺส เม อณฺโณ ออาหารโร น รุจฺจติ -อิตฺติ มหาชนสฺส ปน ยาจนาย ปิฬิโต

เตหิ อภฺิตานิ สปิฬานิตานิ กุสฺสเคน ชิวฺหคฺเค ฐฺเปตฺวา “คจฺฉณ, อลํ โว เอตตํ ทิตาย สุขาย -อิตฺติ อโยเยเชสิ.

เอวํ โส ปณฺจปณฺณาส วสฺसानิ นคฺโค कुณฺ ขาทนฺโต เกเส ลฺลยจฺนฺโต ภฺมฺมฺยํ สยมาโน วิดีนาเมสิ.

[พระพุทเจ้าเสด็จไปโปรดชมพูกาชีวิต]

พุทฺธานปิ โข ปจฺจุสกาลे โลกํ โวโลกนํ อวิชิตเมว โหติ,

ตสฺมา, เอกทิวสํ ภควโต ปจฺจุสสมเย โลกํ โวโลกนฺตสฺส, อयํ ชมพูกาชีวิตโก ญานฺชาลสฺส อนฺโต ปณฺญายิ.

สตฺถา “ภินฺนุ โข ภวิสฺสติ -อิตฺติ อวชฺชิตฺวา ตสฺส สห ปฐฺวิสมภฺิทาหิ อรหฺตตสฺส อุปนฺิสฺสยํ ทิสฺวา

“อหํ เอตํ อาทึ กตฺวา เอกํ คากํ ภาสิสฺสามิ, คากาปริโยसानเ จตฺราสีติยา ปาณสฺสสํ ฐมฺมาภิสฺสมโย ภวิสฺสติ,

อิมํ กุลปฺตํ นิสฺสาย มหาชนโน สโตถิภาวํ ปาปฺณิสฺสติ -อิตฺติ ญตฺวา ปฺนทิวเส ราชคฺเห ปิณฺฑาย จริตฺวา ปิณฺฑปาตปปฏิกฺกนฺโต

อานนฺทเถรํ อห “อานนฺท ชมพูกาชีวิตกสฺส สนฺติกํ คมิสฺสามิ -อิตฺติ.

“ภนฺเต กิํ ตุมฺเหเวว คมิสฺสถ -อิตฺติ.

“อาม อหเมว -อิตฺติ.

เอวํ วตฺวา สตฺถา วชฺฐมฺมานกจฺฉายาย ตสฺส สนฺติกํ ปายาสิ.

เทวตา จินฺตยีสฺสุ “สตฺถา สายํ” ชมพูกาชีวิตกสฺส สนฺติกํ คจฺฉติ,

โส จ เขคฺฉเ อจฺจารปสฺสาวภฺฐานเ ทนฺตภฺฐกฺกิลฺลฺลฺลฺลฺล ปิฏฺฐิปาสาณเ วสฺติ,

เทวํ วสฺสาเปตฺวํ ภูฏติ -อิตฺติ อตฺตโน อานฺภาเวน ตมฺหุตฺตเยว เทวํ วสฺสาเปสฺสุ.

ปิฏฺฐิปาสาณเ สุจฺจิ นิมฺมโล อโหสิ.

อถสฺส อุปฺริ ปณฺจวณฺณํ ปฺปฬวสฺสํ วสฺสาเปสฺสุ.

สตถา สายั ชมพูกาชีวิตตถ สนตีกั คนตวา “ชมพูก -อิติ สหุทมกาสิ.

ชมพูโก “โก นุ โย เอส หุชชานัน มั ชมพูกาเวทน วหติ -อิติ จินเตตวา “โก เอโส -อิติ อาห.

“อหัง ชมพูกา -อิติ.

“กั มหาสมณ -อิติ.

“อชช เม เอกรัตตี อช วสนภูฐานัน เทหิ -อิติ.

“นตถิ มหาสมณ อิมสมั ฐาเน วสนภูฐานัน -อิติ.

“ชมพูก มา เอวั กริ, เอกรัตตี เม วสนภูฐานัน เทหิ, ปพพชิตา นาม ปพพชิตั ปฏฐุนติ, มนุสสา มนุสสั, ปสโว ปสั -อิติ.

“กั ปน ตวั ปพพชิตอสสิ -อิติ.

“อาม ปพพชิตอมหิ -อิติ.

“สเจ ตวั ปพพชิตอ, กหนเต ลาพุกั, กหัง ฐุมกภูจุกโก, กหัง ยถยสุตตัก -อิติ.

“อตเถตัม มยหัง, วิสั วิสั ปน คเหตุวา จรณั หุกขัง, -อิติ อพภนตเรยเว คเหตุวา จรามิ -อิติ.

โส “จริสสสิ ตวั เอตัม อคคณหิตวา -อิติ กุชมิ.

อถ นั สตถา อาห “โหตุ ชมพูก, มา กุชม, วสนภูฐานัน เม อากิกขาหิ -อิติ.

“นตถิ มหาสมณ เอตถ วสนภูฐานัน -อิติ.

สตถา ตสส วสนภูฐานันโต อวิหุเร เอกั ปพพการั อตถิ ตั นิตทิสนโต “เอตสมั ปพพการเ โก วสติ -อิติ อาห.

“น โกจิ มหาสมณ -อิติ.

“เตนหิ เอตัม มยหัง เทหิ -อิติ.

“ตวถยเวว ชานาหิ มหาสมณ -อิติ.

สตถา ปพพการเ นิสีหนั ปถญาเปตวา นิสีหิ.

[ชมพูกาชีวิตได้บรรลุพระอรหัต]

อถ ปฐมยามเ จตตารโ มหาราชาโน จตุททิสา เอโกภาสั กโรนตา อุกภูฐานัน อากมีสุ.

ชมพูโก โอบาสั ทิสวา “กัโอบาสเ นามเโส -อิติ จินเตสิ.

มชฌิมยามเ สกโก เทวราชา อากมิ.

ชมพูโก ตมปิ ทิสวา “โก นามเโส -อิติ จินเตสิ.

ปจฉิมยามเอ เอกาย องคุลียา เอกั ทวีหิ เทว ฯเปฯ ทสทิ ทส จกกวาพานิ โอภาเสตุ สมนต์โถ มหาพรหมา
สกลอรณญ์ เอโกภาสั กโรนโต อาคมิ.

ชมพูโก ตมปี ทิสวา “โก นุ โข เอโส -อติ จินเตตวา ปาโตว สตถุ สนตีกั คนตวา ปฏิสนถารั กตวา เอกมนต์ จูโต สตถารั ปุจฉิ
“มหาสมณ ตุมหากั สนตีกั จตสโส ทิสวา โอภาเสนโต ปฐมยามเอ โก อาคโต -อติ.

“จตตารโ มหาราชาโน -อติ.

“กัการณา -อติ.

“มั อุปฐาตุ -อติ.

“กั ปน ตวั จตฺทหิ มหาราเซหิ อุตฺตริตโร -อติ.

“อาม ชมพูก, อหฺยหิ ราชนู อติราชา -อติ.

“มชฉิมยามเอ ปน โก อาคโต -อติ.

“สกุโก เทวราชา -อติ.

“กัการณา -อติ.

“มั อุปฐาตุเมว -อติ.

“กั ปน ตวั สกุกเทวราชโตปี อุตฺตริตโร -อติ.

“อาม ชมพูก, สกุกโตปี อุตฺตริตโรมหิ, เอโส ปน มยหั คิลาณุปฐาโก กปปียการกสามเณรสทิส -อติ.

“ปจฉิมยามเอ สกลอรณญ์ โอภาเสตวา โก อาคโต -อติ.

“ยั นิสสาย โลก พราหมณาทยปี จิปตวา ปกฺขลิตวา ‘นโม มหาพรหมฺโนติ วทนติ, โสเอว มหาพรหมา -อติ.

“กั ปน ตวั มหาพรหมฺนาปี อุตฺตริตโร -อติ.

“อาม ชมพูก, อหฺยหิ พรหมฺนาปี อติพรหมา -อติ.

“อจฉริโยสิ ตวั มหาสมณ, มยหั ปน ปณฺจปณฺณาสวสฺสานิ อิช วสนตสฺส เอเตสุ เอโกปี มั อุปฐาตุ นาคตปุพฺโพ,
อหฺยหิ เอตตํ อพฺธานั วาตภกฺโข หุตวา จูโตโกว วิดีนาเมสิ, น ตาว เต มยหั อุปฐาณั อาคตปุพฺพา -อติ.

อถ นั สตถา อาห “ชมพูก ตวั โลกสมึ อนฺธพาลั มหาชนั วณฺจยมาโน มปี วณฺเจตฺกาโม ชาโต,
นनु ตวั ปณฺจปณฺณาสวสฺสานิ คูถเมว ชาทสิ, ภูมียเวย นปชฺชิ, นคโค หุตวา วิจริ, ตาลภูจฺฉิขณฺเทน เกเส ลุณฺจิ,
อถ จ ปน โลกั วณฺเจนโต ‘อหั วาตภกฺโขมหิ เอกปาเทน ติฏฺฐามิ น นิสฺสามิ น นปชฺชามิติ วเทสิ, มปี วณฺเจตฺกาโมสิ,
ปุพฺเพปิ ตวั ปาปิกั ลามิกั ทิฏฺฐึ นิสสาย เอตตํ กาลั คูถภกฺโขสิ, ภูมิสโย นคโค, วิจฺรนโต ตาลภูจฺฉิขณฺเทน เกสฺลฺลฺยณั ปตโต,
อิทานิปี ปาปิกั ลามิกั ทิฏฺฐิเมว คณฺหาสิ -อติ.

“กั ปน มยา กตัม มหาสมณ -อิติ.

อดสส สตถา ปุพเพ กตกมม อัจฉิ.

ตสส สตถริ กถนเตเยว, สเวโค อุปปนโน, หิโรตตปปิ อุปภูตตี.

โส อุกกุฏโก นิสีทิ.

อดสส สตถา อุตกสาฎกั จิปีตวา อทาสี.

โส ตัม นีวาเสตวา สตถารั วนทิตวา เอกมณตัม นิสีทิ.

สตถาปิสส อุนุพพิกัถ กเถตวา ธมมัม เทเสสิ.

โส เทสนาวสาเน สห ปฏิสสมภิทาหิ อรหตตัม ปตวา สตถารั วนทิตวา อุกกุฏายาสนา ปพพชชณจ อุปสมปทณจ ยาจิ.

เอตตาวตาสส ปุริมกมมัม ปริกขีณัม.

อยณหิ ขีณาสวมหาเถรั จตุหิ อุกโกเสหิ อุกโกสิตวา, ยาวายัม มหาปฐวี ตีคาวุตาริกั โยชนั อุตสนนา, ตาว อวีจิมหิ ปจิตวา ตตถ ปกกาเวเสเสน ปณจปณณาสวสสานิ อิมัม วิปการั ปตโต.

เตนสส ตัม กมมัม ขีณัม.

วีสตีวสสสทสสานิ อิมินา กตสส สมณธมมสส ผลั นาสेतุน สกกา,
ตสมา ตัม สตถา ทกขินหตถั ปสาเรตวา “เอหิ ภิกขุ จร พุรหมจริยัม -อิติ อาห.

ตาวเทวสส คีหิลิงคั อนตรธายิ, อุกกุฏปริกขารธโร สุกกุฏิวสสเถโร วิย อโหสิ.

[ชมพูกะบอกความจริงแก่มหาชน]

องคคชวาสนัน ตสส สกการั คเหตุวา อากตทิวโส กิเรส, ตสมา อุกกุฏฐวาสนัน สกการั คเหตุวา อากตา ตถาคตัม ทิสวา

“กินนุ โข อมหากั อยโย ชมพูโก มหา, อุทาหุ สมโณ โคตโม -อิติ จินเตตวา

“สเจ สมโณ โคตโม มหา ภเวย, อยัม สมณสส โคตมสส สนตีกั คจเฉย,

ชมพูกาชีวิตสส ปน มหนตตาย สมโณ โคตโม อิมสส สนตีกั อากโต -อิติ จินตยีสสุ.

สตถา มหาชนสส ปรีวิตกัถ ญตวา “ชมพูก ตว อุปภูฏากานัม กงขัม ฉินทาหิ -อิติ อาห.

โส “อหมปิ ภนเต เอตตกเมว ปจจาसीสามิ -อิติ วตวา จตุตถชมานัม สમાปชชิตวา อุกกุฏาย ตาลปุปมาณัม เวหาสั อพุกุคคณตวา

“สตถา เม ภนเต ภควา, สาวโกหมสมิ -อิติ วตวา โอริยห วนทิตวา

ปุน “ทิวิตาลมตตัม ติตาลมตตัม -อิติ เอวั สตตตาลมตตัม เวหาสั อพุกุคคณตวา โอริยห อตตโน สาวกาวั ชานาเปสิ.

ตัม ทิสวา มหาชนโน “โอโห พุทธา นาม อจจริยา อโนมคณา -อิติ จินเตสิ.

สตถา มหาชนเนน สหธิ กณนโต เอวมาห

“อัย เอตตคัม กาลิ ตุมเหติ อาภตสกุการิ กุสคเคน ชิวหคเค ฐูปตวา ‘ตปจรัม ปูรัมตี อิช นินุตโต,
สเจ อิมินา อุปาเยน วสสสตํ ตปจรัม ปูเรยย,

ยา จ อสส อิทานิ กุลํ วา ภตตํ วา กุกุกุจายิตวา อภุชชตสส ภตตจเฉทนกุสลเจตนา,
ตสสา ตํ ตปจรัม โสฬสีปี กลํ นาคขติ -อิติ อนุสนธิ ฆณฺฏตวา รัมมํ เทเสนโต อิมิ คากมาห

“มาเส มาเส กุสคเคน พาลो ภุชเชถ โภชนํ
น โส สงฆาตธมมานํ กลํ อคฺขติ โสฬสี -อิติ.

[แก้อรธ]

ตสสตโต

สเจ พาลอ อปริญญาตธมโม สีลาทิกุณา ปริพาหิโร ติตถายตเน ปพพชิตอ ตปจรัม ปูเรสสามิ -อิติ
มาเส มาเส สมปตเต กุสคเคน โภชนํ ภุชชตสส วสสสตํ ภุชเชถ โภชนํ.

น โส สงฆาตธมมานํ กลํ อคฺขติ โสฬสี -อิติ สงฆาตธมมา วุจจันติ ญาตธมมา ตูลิตธมมา,
เตสฺส เหฏฐิมโกภฺภียา โสตาปนโน สงฆาตธมโม อูปริมโกภฺภียา ชินาสโว,
อิมสํ สงฆาตธมมานํ, โส พาลอ กลํ นาคขติ โสฬสี -อิติ ปุคฺคลาธิฐานา เทสนา.

อัย ปเนตถ อตฺถ

ยา จ ตสส ตถา ตปจรัม ปูเรนตสส วสสสตํ เจตนา

ยา จ สงฆาตธมมานํ กุลํ วา ภตตํ วา กุกุกุจายิตวา อภุชชตสส อเกา ภตตจเฉทนกุสลเจตนา
ตสสา เจตนาย สา ตาวทิมรตตํ ปวตตเจตนา โสฬสี กลํ นาคขติ.

อิทํ วุตตํ โหติ “ยํ ตสสา สงฆาตธมมานํ เจตนาย ผลํ ตํ โสฬสโกภฺฐาสเส กตวา ตโต เอเกกํ ปุน โสฬสโกภฺฐาสเส กตวา
ตโต เอกสฺส โภภฺฐาสสฺส ยํ ผลํ ตเวท ตสส พาลสฺส ตปจรัมโต มหนตตรํ -อิติ.

เทสนาวसाने จตุราสีติยา ปาณสหสสานํ ฐมมาภิสสมโย อโหสิ -อิติ.

ชมพูภาชีวกวตถุ.

---

๑๒. อหิแปตวตถุ.

“น ทิ ปาปํ กตํ กมมํ -อิตติ อิมํ ฐมมเทสนํ สตถา เวพฺพวเน วิหรนฺโต อญฺญตรํ อหิแปตํ อารพฺภ กเถสิ.

[พระมหาโมคคัลลานเถระทำการขี้ม]

เอกสมิํ ทิ ทิวเส ชฺฉิลสทสฺสส อพฺภนฺตโร อายสฺมา ลกฺขณตเถโร จ มหาโมคคฺลลนตเถโร จ “ราชคเเท ปิณฺฑทาย จริสฺสาม -อิตติ
คิซมกฺกุฏโต โอตฺรนฺติ.

เตสุ อายสฺมา มหาโมคคฺลลน เอกํ อหิแปตํ ทิสฺวา สิตํ ปาตฺวากาสี.

อถ นํ ลกฺขณตเถโร “กสฺมา อวฺสุโส สิตํ ปาตํ กโรสิ -อิตติ การณํ ปุจฺฉิ.

“อกาลโ โข อวฺสุโส อิมสฺส ปญฺหสฺส วิสซเซตฺตุํ, ภควโต สนฺติเก มํ ปุจฺฉเยยฺยาสี -อิตติ.

เตสุ ราชคเเท ปิณฺฑทาย จริตฺวา ภควโต สนฺติเก คนฺตฺวา นิสินฺเนสุ, ลกฺขณตเถโร ปุจฺฉิ
“อวฺสุโส โมคคฺลลน, ตวํ คิซมกฺกุฏา โอตฺรนฺโต สิตํ ปาตํ กริตฺวา มยา สิตการณํ ปุจฺฉฺช
‘ภควโต สนฺติเก มํ ปุจฺฉเยยฺยาสีตี อวจ, กเถหิ อิทานิ ตํ การณํ -อิตติ.

[พระมหาโมคคัลลนบอเหตุแห่งการขี้ม]

เถโร อาห “อหํ อวฺสุโส เอกํ อหิแปตํ ทิสฺวา สิตํ ปาตฺวากาสี, ตสฺส เอรูโป อตตภาโว, มนุสฺสสึสํ วิย อสฺส สึสํ,
อหิสฺส วิยสฺส เสโส อตตภาโว, อหิแปโต นามส ปมาณโต ปญฺจวิสตฺติโยชนิโก,
ตสฺส สึสโต อุกฺกุฏิตา อคคิซาลา ยาว นงคฺกุฏฐา คจฺฉนฺติ, นงคฺกุฏฐโต อุกฺกุฏิตา ยาว สึสา, มชฺฉเณ อุกฺกุฏิตา เทว ปสฺसानิ คจฺฉนฺติ,
ทวิหิ ปสฺเสหิ อุกฺกุฏิตา มชฺฉเณ โอสฺรนฺติ -อิตติ.

ทวินฺนเมว กิร เปตานิ อตตภาโว ปญฺจวิสตฺติโยชนิโก, อวเสสํ ติวาตฺตปฺปมาโน,
อิมสฺส เจว อหิแปตสฺส กากเปตสฺส จ ปญฺจวิสตฺติโยชนิโก.

เตสุ อยฺนตฺวา อหิแปโต.

[บุรพกรรมของกากเปต]

กากเปตมปี มหาโมคคฺลลน คิซมกฺกุฏมตเถเก ปจฺจมานํ ทิสฺวา ตสฺส ปุพฺพกมมํ ปุจฺฉนฺโต อิมํ คากมาห

“ปญฺจโยชนิกา ชิวหา	สีสนเต นวโยชนํ
กาโย อจฺจุคฺคโต ตฺยหํ	ปญฺจวิสตฺติโยชนํ
กินฺนุ กมมํ กริตฺวาน	ปตฺโตสิ ทฺวขมิตฺติ -อิตติ.

อถสฺส เปโต อากิขนฺโต

“อหํ ภาเนเต โมคคฺลลน กสฺสปสฺส มहेสิโน

สงฆสสาภิหฺมฺ ภาตํ

อาหเรสี ยถิจจกํ -อิตติ

คาคํ วตฺวา อาห

“ภนเต กสฺสปพุทฺธกาเล สมพฺพลา ภิกฺขุ คามํ ปิณฺฑาย ปวิสีสุ.

มนุสฺสา เถเร ทิสฺวา สมปิยายมาณา อาสนสาลาเย นิสีทาเปตฺวา ปาเท โธวิตฺวา เตเลน มกฺเขตฺวา ยาคุํ ปาเยตฺวา ชฺชกํ ทตฺวา
ปิณฺฑปาตกาเล อากมยมาณา ธมฺมํ สุนฺนตา นิสีทิสฺสุ.

ธมฺมกถาวสาเน เถรานํ ปตเต อาทาย อตฺตโน อตฺตโน เคเห นานคฺครสโภชนสฺส ปุเรตฺวา อาหริสุ.

ตทาทํ กาคํ หุตฺวา อาสนสาลาเย ฉนปิฎฺฐู นิสินฺโน เต ทิสฺวา เอเกน คหิตปตฺโตติ ติกฺขตฺตํ มุขํ ปุเรนฺโต ตโย กพฺเพ อคฺคเหสี,
ตํ ปน ภาตํ เนว สงฆสฺส สนตํ, น สงฆสฺส นียเมตฺวา ทินฺนํ, น ภิกฺขุหิ คหิตาวเสสกํ อตฺตโน เคหํ เนตฺวา มนุสฺเสหิ ภูณฺชิตพ
พกํ, เกวเล สงฺฆํ อุทิสฺส อภิหฺมมตฺตเมว,

ตโต มยา ตโย กพฺพา คหิตา, เอตฺตํ เม ปุพฺพกมฺมํ, สุวาทํ กาลํ กตฺวา ตสฺส กมฺมสฺส วิปาเกน อวิจิมฺหิ ปจิตฺวา

ตตถ ปกฺกาวเสเสน อิทานิ คิณฺณกุณฺเฏ กาคเปโต หุตฺวา นิพฺพตฺโต อิทํ ทุกฺขํ ปจฺจนฺโกมิ -อิตติ.

อิทํ กาคเปตวตถ.

อิตฺ ปน เถโร “อหิแปตํ ทิสฺวา สีตํ ปาตฺวากาสี -อิตติ อาห.

อถสฺส สตถา สกฺขิ หุตฺวา “สจฺจํ ภิกฺขเว โมคฺคผลาโน อาห, มยา ปเนส สมฺโพธิปปตฺตทิวเสเยว ทิฎฺฐู,

อปิจาหํ ‘เย เม วจฺนํ น สทฺทเหยฺยํ เตสํ อหิตาย ภเวยฺยาติ ปราณุทฺทาย น กเถสี -อิตติ อาห.

ลกฺขณสํยุตฺเตปิ” ทิ มหาโมคฺคผลาเนน ทิฎฺฐุกาเลเยว สตถา ตสฺส สกฺขิ หุตฺวา วิสตีวตฺถุณี กเถสี.

อิทมฺปิ เตน ตเถว กถิตํ.

ตํ สุตฺวา ภิกฺขุ ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ ปุจฺฉิสฺสุ.

สตถापि เตสํ กเถสี:

[บุรพกรรมของอหิแปต]

อตีเต กิร พาราณสี นิสฺสาย นทีตีเร ปจฺเจกพุทฺธสฺส ปณฺณสาเล กริสฺสุ.

โส ตตถ วิหรนฺโต นิพฺพตฺตํ นคเร ปิณฺฑาย จรติ.

นาคราปิ สายํ ปาตํ คนธปุพฺพาทิตถา ปจฺเจกพุทฺธสฺส อุปฺภูฏานํ คจฺฉนติ.

เอโก พาราณสีวาसी ปุริโส ตํ มคฺคํ นิสฺสาย เขตต์ กสิ.

มหาชนโน สายํ ปาตํ ปจฺเจกพุทฺธสฺส อุปฺภูฏานํ คจฺฉนโต ตํ เขตต์ มทฺทนโต คจฺฉติ.

กสโก “มา เม เขตต์ มทฺท -อิตติ วาเรนฺโตปิ วาเรตุํ นาสกฺขิ.

อดสฺส เอตทโหสิ “สเจ อิมสฺมี ฐาเน ปจฺเจกพุทฺธสฺส ปณฺณสาลา น ภเวยฺย, น เม เขตต์ มทฺเทยฺยํ -อิตฺติ.

โส ปจฺเจกพุทฺธสฺส ปิณฺฑทาย ปวิฏฺฐกาเล ปรีโภคภาชนานิ ภินฺทิตฺวา ปณฺณสาละ ฌาเปสิ.

ปจฺเจกพุทฺธสฺส ตํ ฌามํ ทิสฺวา ยถาสุขํ ปกฺกามิ.

มหาชนโน คนฺธมาลํ อาทาย อากโต ฌามํ ปณฺณสาละ ทิสฺวา “กหํ นุ โข โน อโยโย คโต -อิตฺติ อาห.

โสปี มหาชนเนเนว สหุธี อากโต มหาชนมฺชเณ ฐิตโก เอวมาห “มยา ตสฺส ปณฺณสาลา ฌาปิตา -อิตฺติ.

อด นํ “คณฺหถ, อิมํ ปาปํ นิสฺสาย มยํ ปจฺเจกพุทฺธํ ทฺวํจํ น ลภิมฺหา -อิตฺติ ทณฺฑาทํทํ โปเถตฺวา ชีวิตกฺขยํ ปาเปสฺสุ.

โส อวีจิมฺหิ นิพฺพตฺติตฺวา, ยาวายํ ปฐฺวี โยชนมตฺตํ อฺสสนฺนา, ตาว นิรเย ปจิตฺวา

ปกฺกาวเสเสน คิซฺมกฺกุเณ อหิแปโต หุตฺวา นิพฺพตฺติ.

[พระศาสดาทรงเปรียบเทียบผลกรรม]

สตถา อิมํ ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ กเถตฺวา “ภิกฺขเว ปาปกมฺมํ นาเมตํ ชีรสทิสฺ,

ยถา ชีรํ พุຍฺหมานเมว น ปริณฺมตี, ตถา กมฺมํ กิริยฺมานเมว น วิปจฺจตี,

ยथा ปน วิปจฺจตี, ตथा เอวรูปฺเนน ทฺวํเชน โยเชตี -อิตฺติ อนุสนฺฮี ฆเณตฺวา ธมฺมํ เทเสนโต อิมํ คาลมาห

“น หิ ปาปํ กตํ กมฺมํ

สชฺชชีรํ มุจฺจตี

ทหนตํ พาลมนฺเวตี

ภสฺสมาจฺจนโนว ปาวโก -อิตฺติ.

[แก้อรธ]

ตตถ สชฺชชีรํ -อิตฺติ ตํขณฺณญฺเวย เชนฺยา ถเนหิ นิกฺกขนตํ อพฺภุณฺหํ ชีรํ น มุจฺจตี น ปริณฺมตี.

อิทํ วุตตํ โหตี “ยถา อิทํ สชฺชชีรํ ตํขณฺณญฺเวย น มุจฺจตี น ปริณฺมตี ปกตี น ชหตี,

ยสฺมี ปน ภาชนฺ ทูหิตฺวา^๑ คหิตํ, ยาว ตตถ ตกฺกาทิมฺพิลํ น ปกฺกขิปตี, ยาว ทริภาชนาทิกํ อมฺพิลภาชนํ น ปาปฺุณฺนาตี,

ตาว ปกตี อวิชฺหิตฺวา ปจฺฉา ชหตี,

เอวเมว ปาปกมฺมปี กิริยฺมานเมว น ปจฺจตี, ยถิ วิปจฺเจยฺย, น โภจิ ปาปกมฺมํ กาทํ วิสเหยย,

ยาว ปน กุสลานิพฺพตฺตา ขนฺธา ธรรนฺตี, ตาว เต นํ รกฺกขนตี,

เตสํ เกทา อปาเย นิพฺพตฺเตสฺ ขนฺเธสฺ, วิปจฺจตี, วิปจฺจมานญจ ทหนตํ พาลมนฺเวตี.

“กํ วิย -อิตฺติ.

ภสฺสมาจฺจนโนว ปาวโก -อิตฺติ

ยถา หิ ฉาริกาย ปฏฺิจฺจนฺโน วิตจฺจิตฺงคฺาโร อกฺกนฺโตปี ฉาริกาย ปฏฺิจฺจนฺนตฺตา น ตาว ชหตี

ฉาริกํ ปน ตาเปตฺวา จมฺมาทํนํ ทหนวเสน ยาว มตฺถลฺลฺกคา ทหนโต คจฺจตี

เอวเมว ปาปกมฺมปี เยน กตํ โหตี, ตํ พาลํ หุตฺเว ยาว ตตีเย ยาว อตฺตภาเว นิริยาทิสฺุ นิพฺพตฺตํ ทหนตํ อนุคฺจจตี -อิตฺติ.

ขอ. บาลี ภา.๓ หน้า ๑๓๓ • ๑๒. อหิแปตวตฺถุ. • [แก้อรุณ]

เทศนาวสานเน พหุ โสตาปตติผลาทีนิ ปาปุณีสฺ -อิตี.

อหิแปตวตฺถุ.

---

๑๓. สรรพคุณแปดตถุ.

“ยาวเทว อนตถาย -อติ อิม ธรรมเทศน์ สดธา เวพฺพเน วิหรนโต สรรพคุณแปด อารพภ กเถสิ.

[พระมหาโมคคัลลานเถระเห็นสรรพคุณแปด]

ปุริมเนยเนว ทิ มหาโมคคัลลานตเถโร ลกขณตเถเรน สทธี คิขณกุฎา โอรุหนโต^๑ อณฺดรสมิ ปเทเส สิตํ กตฺวา
เถเรน สิตการณํ ปุณฺโณ “ภควโต สนฺติเก มํ ปุจฺเจยยาสิ -อติ วตฺวา ปินฺชาย จริตฺวา สดถารุ อฺปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา
นินฺนกาเล ปุณฺ ปุณฺโณ “อหํ อาวุโส เอกํ เปตํ อททสํ, ติกาวุตฺตปมาณน อตฺตภาเวน ตสฺส สรรพคุณ อยฺยกุสฺสสฺสานิ อาทิตฺตานิ,
สมฺปชฺชิตฺตานิ อฺปริมตฺถเก ปตฺติตฺวา อฺกฺขณฺทิตฺวา สีสํ ภันฺทิตฺวา, ภันฺนํ ภันฺนํ ปุณฺ สรรพคุณ,
อิมินา อตฺตภาเวน มยา เอวฺรุโป อตฺตภาโว น ทิฏฺฐปฺพุทฺโธ, อหนฺตํ ทิสฺวา สิตํ ปาตฺวากาสี -อติ อาห.

แปดตถุสมิ ทิ

“สรรพคุณ สหฺสฺสานิ

ปริปุณฺณานิ สพฺพโส

สีเส ตฺยหํ นิปตฺนติ

โอภินฺทิตฺวา มตฺถกํ -อติอาทิตฺ

อิมเมว เปตํ สนฺชาย วุตฺตํ.

[พระศาสดาทรงรับรองว่าแปดมี]

สดธา เถรสฺส กถํ สุตฺวา “ภิกฺขเว มยาเปส สดโต โภธิมณฺเฑ นินฺนเนนฺน ทิฏฺฐุ,
‘เย จ ปน เม วจฺนํ น สทฺทเหยฺยํ, เตสํ อหิตาย ภเวยฺยติ ปเรสํ อฺนุกมฺปาย น กเถสิ,
อิทานิ ปน โมคคัลลานสฺส สกฺขิ หุตฺวา กเถมิ -อติ อาห.

ตํ สุตฺวา ภิกฺขุ ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ ปุจฺฉิสฺสุ.

สดธาปิ เตสํ กเถสิ:

[บุรพกรรมของสรรพคุณแปด]

อตีเต กิร พาราณสียํ สาลิตตฺกสิปฺเป นิปฺพตฺตี ปตฺโต เอโก ปิฏฺฐปฺปิ อโหสิ.

โส นครทฺวาเร เอกสฺส วฏฺฐรูกฺขสฺส เหมฐฺวา นินฺนโน “สภฺขรานิ จิปิตฺวา ตสฺส ปณฺณานิ ฉินฺทนฺโต หตฺถิรูกฺกํ โน ทสฺเสหิ,
อสฺสรูปํ โน ทสฺเสหิ -อติ คามทฺวารเกหิ วุจฺจมาโน อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตานิ” รูปานิ ทสฺเสตฺวา เตสํ สนฺติกา ชาทฺนียาทินิ ลภฺติ.

อเถกทิวสํ ราชา อฺยฺยานํ คจฺฉนฺโต ตํ ปเทสํ ปาปุณฺนิ.

ทารกา ปิฏฺฐปฺปิ ปาโรหนฺตเร กตฺวา ปลาเยสฺสุ.

๑ ส. ย. โอรุหนโต.

๒ ข. เปต. ๒๖/๒๕๘.

๓ ส. ย. อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺตานิ.

รณญู ฐิตมชณตเก รุกขมูถ ปวิฏฐสส, ฉิททจฉายา สรริ ฬริ.

โส “กินนุ โข เอต ิอิติ อุทธ โอลเกนโต รุกขปนณณสุ หตติรูปกาทีนึ ทิสวา “กสเสต ภูมิ ิอิติ ปุจฉิตวา
“ปัฐสปปิโน ิอิติ สุตวา ต ุปกโกสาเปตวา อาห “มยห ุโรหิตโต อติมุขโร, อปมตตเกปิ วุตเต, พห ุภณนโต ม ุอุปทเวติ,
สกขิสสสิ ตสส มุเข นามิตตา อชลนชีกา ขิปิต ิอิติ.

“สกขิสสามิ เทว, อชลนชีกา อาหาราเปตวา ุโรหิตเตน สหธิ ตุมहे อนโตสาณิย ึนสิทถ, อหเมตถ กตตพพ ุชานิสสามิ ิอิติ.

ราชา ตถา อกาสิ.^๑

อิตร ุคตตริยคเคน สาณิยา ฉิทท ุการเวตวา, ุโรหิตสส รณญู สหธิ กเกนตสส, มุเข วิวฏฐมตเต, เอเกก ุอชลนชีก ุขิปิ.

ุโรหิตโต มุข ุปวิฏฐ ุปวิฏฐ ุคิลิ.

ปัฐสปปิ, ุชเณส ุอชลนชีกาส, สาณิ จาเลสิ.

ราชา ตาย สณญาย อชลนชีกาน ุชเณวาร ุญตวา อาห

“อาจริย, อห ุตุมहेหิ สหธิ กเกนโต กถ ุนิตถริตุ ุน สกขิสสามิ,
ตุเม อติมุขรตาย นามิตตา อชลนชีกา คิลิตวาปิ ตุมหิวาร ุนาปชชถ ิอิติ.

พราหมณ ุมงกุวาร ุอาปชชิตวา ตโต ปฏฐาย มุข ุวิริตวา รณญู สหธิ สลลปิต ุนาสกขิ.

ราชา ปัฐสปปิ ปกโกสาเปตวา “ต ุนีสสาย เม สุข ุลทธ ิอิติ ตุฏฐ ุตสส สพพฏฐก ุนาม ทตวา
นครสส จตุส ุทิสาส ุจตตาร ุคามเวร อทาสิ.

ตมตถ ุวิทิตวา รณญู อตถธมมานุสาสโก อมจ ุจ อิม ุคากมาห

“สาธ ุโข สิปปนนาม	อปิ ยาทิสกิทิส
ปสส ุขณชูปหาเรน	ลทธา คามา จตุทิสสา ิอิติ. ^๒

(โส ปน อมจ ุจ เตน สมเยน อหเมว ภควา อโหสิ.)

อเถโก ุปริโส ปัฐสปปิณา ลทธสมปตตี ทิสวา จินเตสิ

“อยนนาม ปัฐสปปิ หุตวา อิม ุสิปปี นีสสาย มหาสมปตตี ปตโต, มยาเปต ุสิกขิต ุวฏฐติ ิอิติ.

โส ต ุอุปสงกมิตวา ุวนทิตวา “อิม ุเม อาจริย สิปปี เทหิ ิอิติ อาห.

“น สกกา ตาต ทาตุ ิอิติ.

โส เตน ปฏิกขิตโต “โหตุ, อาราธสสามิ น ิอิติ ตสส หตถปาทปริกมมาทีนึ กโรนโต จิสส ุต อาราธตวา ุปนปุน ุยาจิ.

๑ ส. ุ. ก. เรสิ.

๒ ุ. ุ. ๒๗/๓๕. ตทฎฐกถา. ๒/๒๗๖.

หนติ พาลสส สุกกัสมิ มุทรมสส วิปาทย -อิติ.

[แก้บรรณ]

ตถถ ยาวเทว -อิติ อวธิปริจเฉทนตเถ นิปาโต.

ญุตติ -อิติ ชานนภาโว.

ยมิปิ สิปปี ชานาติ ยมิหิ วา อีสสิริเย ยาย วา ยสสมปตติยา^๑ ฐิต ชเนน ญายติ ปากโฏ ปณญาโต โหติ, ตสเสต นามิ.

สิปปี วา หิ อีสสิริยาทิภาโว วา พาลสส อนตถาเยว ชายติ ตํ นิสสาย โส อตตโน อนตถเมว กโรติ.

หนติ -อิติ วินาเสติ.

สุกกัสมิ -อิติ กุสลโกฏฐาส. พาลสส หิ สิปปี วา อีสสิริย วา อุปปชชมานัน กุสลโกฏฐาส ฆาเตนตเมว อุปปชชติ.

มุทริ -อิติ ปณญาเยต นามิ.

วิปาทย -อิติ วิทริสมานัน. ตสส หิ ตํ สุกกัสมิ หนนตํ ปณญาสงฆาตํ มุทริ วินิปาเตนตํ วิทริเสนตเมว หนติ -อิติ.

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตติผลาทีนิ ปาปุณิส -อิติ.

สรรุทฎีกาเปตวตถุ.

---

๑๔. สุธมมตเถรวตถุ.

“อสนนฺตํ ภาวมิจฺเจยฺย -อิตติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนฺโต สุธมฺมตเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

[จิตตคฤหบดีถวายเป็นสังฆาราม]

เทสนา ปน มจฺฉิกาสนฺนเต สมนฺนุชฺชา ย สวตฺถิยํ นิฏฺฐิตา.

มจฺฉิกาสนฺนทฺนคฺรสมิํ ติ จิตฺโต คหปติ ปญฺจวคฺคิยานํ อพฺภนฺตรํ มหานามตเถรํ นาม ปิณฺฑาย จรฺมานํ ติสฺวา
ตสฺส อิริยาปถे ปสฺสีทิตฺวา ปตฺตมาทาย เคหํ ปเวเสตฺวา โภเชตฺวา ฆตฺตกิจฺจาวสาเน ฐมฺมกถํ สุนฺนโต โสตาปตฺติผลํ ปตฺวา
อจฺลสทฺโธ หุตฺวา อมพาฏฺกวณฺนนาม อตฺตโน อุตฺตยานํ สงฆารามํ กตฺตกาโม เถรสฺส หตฺถे อุทกํ ปาเตตฺวา นิยฺยาเทสิ.

ตสมิํ ขณฺเ “ปตฺติฏฺฐิตํ พุทฺธสาสนํ -อิตติ อุทกปริยฺยนตํ กตฺวา มหาปฐฺวี กมฺปิ.

มหาเสฏฺฐิ อุตฺตยานे มหาวិหารํ การेतฺวา สพฺพทิสฺสาหิ อาคตฺตภิกฺขุณํ วิวฏฺฐทฺวาโร อโหสิ.

มจฺฉิกาสนฺนเต สุธมฺมตเถโร นาม เนวาสิกो อโหสิ.

[คฤหบดีบรรลุนาคามีผล]

อปรเณ สมเยน จิตฺตสฺส คณฺถกํ สุตฺวา เทว อคฺคสาวกา ตสฺส สงฺคหํ กตฺตกาโม มจฺฉิกาสนฺนทํ อคมฺสุ.

จิตฺโต คหปติ เตสํ อาคมฺนํ สุตฺวา อทฺมโยชนมคฺคํ ปจฺจุคฺคนตฺวา เต อาทาย อตฺตโน วิหารํ ปเวเสตฺวา อาคณฺตุกตฺตํ กตฺวา
“ภนฺเต โลกํ ฐมฺมกถํ โสตุกาโมมฺหิ -อิตติ ฐมฺมเสนาปตี ยาจิ.

อถ นํ เถโร “อุปาสก อทฺธาเนนมหา กิลนฺตรูปา, อปฺจ โลกํ สุนฺนาหิ -อิตติ ตสฺส ฐมฺมกถํ กเถสิ.

โส เถรสฺส ฐมฺมกถํ สุนฺนโต ว อนาคามีผลํ ปาปุณฺนิ.

โส เทว อคฺคสาวเก วนฺทิตฺวา “ภนฺเต เสว ภิกฺขุสฺสทฺสเสน สทฺธิมฺม เคเห ภิกฺขํ คณฺถ -อิตติ นิมนเตตฺวา

ปจฺฉา เนวาสิกํ สุธมฺมตเถรํ “ตฺมเหปि ภนฺเต เสว เถเรหิ สทฺธิ อาคจฺเจยฺยาถ -อิตติ นิมนเตสิ.

[พระสุธรรมเถระตาคฤหบดี]

โส “ออย มํ ปจฺฉา นิมนเตติ -อิตติ” กุทฺโธ ปฏิกฺขิปปิตฺวา ปุณฺปฺปุณฺนํ ยาจิยมาโนปิ ปฏิกฺขิปปิเอว.

อุปาสโก “ปญฺญาธิสฺสถ ภนฺเต -อิตติ ปกฺกมิตฺวา ปุณฺทิวเส อตฺตโน นิเวสเน มหาทานํ สุขเชสิ.

สุธมฺมตเถโรปิ ปจฺจุสกาเลเยว “กิตฺติโส นุ โข คหปตินา อคฺคสาวกานํ สกฺกาโร สุขชิตฺโต? เสว คนฺตฺวา ปสฺสิสฺสามิ -อิตติ จินเตตฺวา
ปาโตว ปตฺตจิวรมาทาย ตสฺส เคหํ อคฺมาสิ.

โส คหบดีนา “นีสัทธ ภาเต -อิตี วุจจมาโนปิ “นาหํ นีสัทธามิ ปิณฑาย จริสสามิ -อิตี วตฺวา
อคคสาวกานํ ปฏิยาทิตสกการํ โอลเกตฺวา คหบดี ชาตียา ฆฏฏตุกามो
“อุฬารो เต คหบดี สกกาโร, อปิเจตฺถ เอกถฺยญฺเวว นตฺถิ -อิตี อาห.

“ก็ ภาเต -อิตี.

“ติลสงฺคฺคฺกิกา คหบดี -อิตี วตฺวา คหบดีนา กาโกปมาย อปสาทิตฺถ กุชฺฉิตฺวา “เอโส เต คหบดี อาวาโส, ปกฺกมิสสามหํ -อิตี
วตฺวา ยาวตฺตียํ วารियมาโนปิ ปกฺกमितฺวา สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา จิตฺเตน จ คหบดีนา อตฺตนา จ วุตฺตวณํ อาโรเจสิ.

[พระสุธรรมเถระถูกสงฆ์ลงปฏิสารณียกรรม]

สตฺถา “ตยา อุปาสโก สทฺโธ ปสนฺโน หีนฺเนน ขุสฺสิตฺ -อิตี ตสฺเสว โทสํ อารोเปตฺวา ปฏิสารณียกมฺมํ กาเรตฺวา
“คจฺฉ, จิตฺตคหบดี ขมาเปหิ -อิตี เปเสสิ.

โส ตตฺถ คนฺตฺวา “คหบดี มยฺเหเวโส โทโส, ขมาหิ เม -อิตี วตฺวาปิ “นาหํ ขมาหิ -อิตี เตน ปฏิกุชิตฺโต
มงฺกุฏโต ตํ ขมาเปตฺุํ นาสกฺขิ, ปุณฺเทว สตฺถุ สนฺติกํ ปจฺจาคมาสิ.

สตฺถา “นาสฺส อุปาสโก ขมิสฺสตี -อิตี ชานนฺโตปิ “มานตฺถทฺโธ เอส ตีสโยชนมคฺคํ คนฺตฺวา ปจฺจาคจฺฉตฺ -อิตี
ขมาปฺนุปายํ อนาจิกฺขิตฺวาว อุโยเชสิ.

[สมณะไม่ควรทำมานะและริษยา]

อถสฺส ปุณฺ อาคตฺกาเล นีหตฺมานสฺส อนฺนุทฺตํ ทตฺวา “คจฺฉ, อิมินา สทฺธี คนฺตฺวา อุปาสกํ ขมาเปหิ -อิตี วตฺวา
“สมเณน นาม ‘มยฺหํ วิหาโร, มยฺหํ นินฺวาสนนฺนฺฐานํ, มยฺหํ อุปาสโก, มยฺหํ อุปาสิกายิตฺติ มานํ วา อีสํ วา กาทุํ น วณฺณิตฺติ,
เอวํ กโรนฺตสฺส, หิ อีสฺสามานาทยो กิเลสา วทฺตฺนตฺติ -อิตี อนฺนุสนฺธี ฆฏฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมา คธา อภาสิ

“อสนฺตํ ภาวมิจฺเฉยฺย	ปุเรกฺขารณฺจ ภิกฺขุสุ
อาวาเสสุ จ อีสฺสรียํ	ปุชา ปฺรกุเลสุ จ
มเมว กต มณฺญนฺตุ	คิหิปปพชิตา อุโภ
มเมว อตีวสา อสฺสุ	กิจฺจากิจฺเจสุ กิสฺมิณฺจ
อิตี พาลสฺส สงฺกปฺโป อิจฺฉา”	มาโน จ วทฺตฺติ -อิตี.

[แก้อรธ]

ตตฺถ อสนฺตํ -อิตี

พาลो ภิกฺขุ อวิชฺขมานํ สมภาวนํ อิจฺเฉยฺย,

อสฺสทฺโธว สมานो ‘สทฺโธตี มํ ชโน ชานาตุตี อิจฺฉตี -อิตี ปาปิฉตฺตานิทฺเทเส” วุตฺตฺนเยเนว

พาลो อสฺสทฺโธ ทุสฺสีโล อปฺปสฺสุโต อวิวิตฺโต กุสฺสิตฺ อนฺนุปฏิชฺฐิตสฺสตี อสมาทิตฺ ทุบฺปณฺโญ อกฺชีณาสโว สมานो อโห วต มํ ชโน

๑ ปาลียํ อีสฺส -อิตี ทิสฺสตี.

๒ อภ. วิ. ๓๕/๔๗๓.

‘อัย สทฺโธ สีสวา พหุสฺสโต ปวิวิตโต อารทฺทวิริโย อุปลุกฺกิตฺตสฺสตี สมหาทิตโต ปณฺณวา
ชีณาสวตฺติ ชาเนยฺย -อิตฺติ อิมํ อสนนฺตํ สมภวานํ อิจฺฉตี.

ปุเรกขาริ -อิตฺติ ปริวาริ.

อโห วัต มํ สกลวิหारे ภิกฺขุ ปริวาระตฺวา ปณฺหํ ปุจฺฉนฺตา วิหเรยฺยํ -อิตฺติ เอวํ อิจฺฉาจาเร ฐฺตฺวา ปุเรกขารณฺจ ภิกฺขุสฺสุ อิจฺฉตี.

อวาเสสฺสุ -อิตฺติ สงฺฆิเกสฺสุ จ อวาเสสฺสุ.

ยานิ วิหารมฺขณฺเม ปณฺตีตเสนาสนานิ ตานิ อตฺตโน สนนฺทิสฺสสมภตฺตาทินิ ภิกฺขุณํ ตุมฺเห อิตฺถ วสฺถ -อิตฺติ วิจาเรนฺโต
สยฺมปี วรเสนาสนนํ ปลิพฺพุตฺตโน ตฺสเสนาํ อากนฺตฺกภิกฺขุณํ ปจฺจนฺตีมานิ ลามกเสนาสนานิ เจว อมนุสฺสปริคฺคหิตานิ จ
“ตุมฺเห อิตฺถ วสฺถ -อิตฺติ วิจาเรนฺโต อวาเสสฺสุ จ อิสฺสรียํ อิจฺฉตี.

ปุชา ปฺรกุเลสฺสุ จ -อิตฺติ เนว มาตาปิตูนํ น ญฺาตกานํ ปเรสฺสเยว กุเลสฺสุ “อโห วัตติเม มยฺหเมว ทฺทเพยฺยํ, น อญฺญเอสฺ -อิตฺติ เอวํ
จตฺตฺปจฺจยฺยปฺปุชฺชํ อิจฺฉตี.

มเมว กต มณฺญนฺตฺ -อิตฺติ ยสฺส จ พาลสฺส “ยงฺกิลฺลิจิ วิหारे อุโปสธาการาทิกฺรณฺวเสน กตํ นวกมฺมํ ตํ สพฺพํ อมหากํ เถเรน กตํ -
อิตฺติ เอวํ “คิหิ จ ปพฺพชิตา จ อุโภปี มเมว นิสฺสาย กตํ ปรีนฺทิสฺสตี มณฺญนฺตฺ -อิตฺติ สงฺกปโป อุปฺปชฺชตี.

มเมว อติวสา อสฺสุ -อิตฺติ คิหิ จ ปพฺพชิตา จ สพฺเพปิ มเมว วเส วัตตฺนตฺ,

สภฺวโคณฺวาสิมฺรสฺสุทาทินิ วา ลทฺทพฺพานิ โหนฺตฺ อนฺตมฺโส ยาคุมฺตมฺปิ ตาเปตฺวา ปิวนาทินิ วา เอวฺรูเปสฺสุ กิจฺจากิจฺเจสฺสุ
ขุทฺทกมฺहनฺเตสฺสุ กรณฺนียสฺสุ กิสฺสมิลฺลิจิ เอกกิจฺเจปิ มเมว วเส วัตตฺนตฺ, มณฺญเวยว อาปุจฺฉิตฺวา กโรนฺตฺ -อิตฺติ สงฺกปโป อุปฺปชฺชตี.

อิตฺติ พาลสฺส -อิตฺติ ยสฺส พาลสฺส สา จ^๑ อิจฺฉา อยฺยจฺจ เอวฺรูโป สงฺกปโป อุปฺปชฺชตี, ตสฺส เนว วิปฺสสนา น มคฺคผลานิ วทฺตฺนตี,
เกวลํ ปนฺสส ฉนฺทาทโย^๒ สมฺมทฺทสฺส อุทกํ วิย ฉสฺสุ ทฺวาเรสฺสุ อุปฺปชฺชนกตฺตฺนหา เจว นววิธมาโน จ วทฺตฺนตี -อิตฺติ.

เทสนาวสาเน พฺหุ โสตาปตฺติตฺตผลาทินิ ปาปุณฺนีสฺสุ -อิตฺติ.

[พระสุธรรมเถระบรรลฺพระอรหฺต]

สุธรรมตเถโรปิ อิมํ โอวาทํ สุตฺวา สตฺถาริ วนฺทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปทกฺขินิ กตฺวา เตน อนฺนุทฺเตน ภิกฺขุณา สทฺธิ คนฺตฺวา
อุปาสกสฺส จกฺขุเปเถ อาปตฺตี ปฏิกฺกิริตฺวา อุปาสกํ ขมาเปสิ.

โส อุปาสเกน “ขมามฺหํ ภนฺเต, สเจ มยฺหํ โทโส อตฺถิ, ขมถ เม -อิตฺติ ปฏิกฺขมาปิโต สตฺถารา ทินฺเน โอวาทฺเต ฐฺตฺวา
กตฺติปาเหเนว สทฺ ปฏิสฺสมภิทาหิ อรหฺตตํ ปาปุณฺนิตฺ.

[จิตตคฤหตีไปเฝ้าพระศาสดา]

อุปาโสโกปิ จินฺเตสิ “มยา สตฺถาริ อทิสฺวาว โสตาปตฺติตฺตผลํ ปตฺตํ, อทิสฺวาเยว อนาคามิมฺลเ ปตฺติฏฺฐิตฺ,
สตฺถารเมว ทฏฺฐํ วัฏฺฐตี -อิตฺติ.

---

๑ ส. ม. ย. ยา จ.

๒ ส. ย. จนฺโททฺเต. ตํ ยุตฺตตฺ.

โส ติลตณฺหุสสปิผาณิตวตถจฺฉาพนาทิปุณฺณานิ ปญจ สกฺกฺสตาณิ โยชาเปตฺวา
“เย สตถารํ ฏฺฐุทฺถุมา, คจฺฉนฺตฺ, ปิณฺทปาตาทีหิ น กิลมิสฺสนติ -อิตฺติ ภิกฺขุสงฺขมฺส อาร๑จาเปตฺวา
ภิกฺขุนี้สงฺขมฺสปี อุปาสกานมฺปิ อุปาสิกานมฺปิ อาร๑จาเปสิ.

เตน สทฺธี ปญจสตา ภิกฺขุ จ ภิกฺขุณีโย จ อุปาสกา จ อุปาสิกាយ๑ จ นิกฺขมฺีสุ.

โส “เตสฺยเจว อตฺตโน จ ปริสาย -อิตฺติ ติณฺณํ ชนสทฺสสานํ, ยถา ตีสโยชนมคฺเค ยาคฺคฺมตฺตาทีหิ กิณฺจิ เวกฺลลํ นาโหสิ,
ตถา สวิทฺทิ.

ตสฺส ปน นิกฺขนตภาวํ ญตฺวา โยชเน โยชเน เทวตา ชนธาวารํ พนฺธิตฺวา
ทิพฺเพหิ ยาคฺคฺชชกภตฺตปานกาทีหิ ตํ มหาชนํ อุปฏฺฐุทฺทิสฺสุ.

กสฺสจฺจิ เกนจฺจิ เวกฺลลํ นาโหสิ.

เอวํ เทวตาหิ อุปฏฺฐุทฺทิสฺมาโน เทวสิกํ โยชนํ คจฺฉนฺโต มาเสน สวตฺถิ ปาปฺณิ.

ปญจ สกฺกฺสตาณิ ยถาปุราเนว อเหตุ.

เทวตาหิ เจว มนุสฺสเสหิ จ อภิหฺมฺปณฺณาการํ วิสฺสชฺเชนฺโต อคมาสิ.

[พระเจ้าศาสดาทรงแสดงปาฏิหาริย์]

สตถา อานนฺทเถรํ อาห^๑ “อานนฺท อชฺช วชฺชมฺมานกจฺฉายาย จิตฺโต คหปติ ปญจหิ อุปาสกสเทหิ ปริวุโต อาคนฺตฺวา มํ วนฺทิสฺสติ -อิตฺติ.

“กึ ปน ภาณเต ตสฺส ตุมหากํ วนฺทนกาเล กิณฺจิ ปาฏิหาริย์ ภาวิสฺสติ -อิตฺติ.

“ภาวิสฺสติ อานนฺท -อิตฺติ.

“กึ ภาณเต -อิตฺติ.

“ตสฺส อาคนฺตฺวา มํ วนฺทนกาเล ราชนาเนน อฏฺฐุทฺทิสฺมตฺเต ปเทเส ชนฺนฺมตฺเตน โอธินา ปญจวณฺณานํ ทิพฺพปุพฺพานํ ฆนฺวสฺสํ
วสฺสิสฺสติ -อิตฺติ.

ตํ กลํ สุตฺวา นครวราสิเน “เอวํ มหาปุณฺญโย กิร จิตฺโต นาม คหปติ อาคนฺตฺวา อชฺช สตถารํ วนฺทิสฺสติ,
เอวรूपิ กิร ปาฏิหาริย์ ภาวิสฺสติ, มยฺมปี ตํ มหาปุณฺญํ ฏฺฐุทฺทิสฺสาม -อิตฺติ ปณฺณาการํ อาทาย มคฺคสฺส อุโภสุ ปสฺเสสุ อฏฺฐุทฺทิสฺสุ.

วิหารสมิปปิ อาคตกาเล ปญจ ภิกฺขุสตาณิ ปฐฺมํ อากมฺีสุ.

จิตฺโต คหปติ “อมฺมา ตุมฺहे ปจฺฉโต อาคจฺฉนฺ -อิตฺติ อุปาสิกาย๑ วตฺวา สยํ ปญจหิ อุปาสกสเทหิ ปริวุโต สตถุ สนฺติกํ อคมาสิ.

พฺพุชานํ สมฺมุขฏฺฐาเน ปน ฐิตา วา นิสินฺนา วา น อีโต เอโต^๒ วา โหนฺติ, พฺพุชวิธียา ทฺวิสฺสุ ปสฺเสสุ นิจฺจลาเว ติฏฺฐนฺติ.

---

๑ ส. ย. อามนฺเตสิ.

๒ ส. ม. ย. เอตโต.

จิตโต คหปติ มหนต์ พุทฺธวิถิ โอกกมิ.

ตีณิ ผลานิ ปตฺเตน อริยสาวเกน โอลิเกโตโลกิตฺตภูฐานํ กมปิ.

“เอโส กิร จิตโต คหปติ -อิติ มหาชน โอลิเกสิ.

โส สตถารํ อุปสงกมิตฺวา ฉพพณณานํ พุทฺธรสินํ อนฺโต ปริสิตฺวา ทฺวีสุ โคปผเกสุ สตฺถุ ปาเท คเหตุวา วนฺทิ.

ตํขณณญฺเวว วุตตปฺปการํ ปุปฺพวสสํ วสฺสิ.

สาธฺการสทฺสทานิ ปวตฺตีสุ.

[จิตตคฤหบดีถวายทาน]

โส เอกมาสํ สตฺถุ สนฺติเก วสฺมาโนว สกฺลํ พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ วิหาเรเยว นิสีทาเปตฺวา มหาทานํ อทาสิ.

อตตนา สทฺธิ อาคเตปิ อนฺโตวิหาเรเยว กตฺวา ปฏฺิซคฺคิ.

เอกทิวสํปี อตตโน สกฺกฺเขสุ กิณฺจิ คเหตุพฺพํ นาโหสิ.

เทวมนุสฺเสหิ อากตปณฺณาการเนว สพฺพกิจฺจานิ อทาสิ.

โส สตถารํ วนฺทิตฺวา อาห “ภนฺเต อหํ ‘ตุมฺหากํ ทานํ ทสฺสามิตี อากจฺฉนฺโต มาสํ อนฺตรามคฺเค อโหสิ,
อิช เม มาโส วิตีวตฺโต, มยา อากตํ กิณฺจิ คเหตุํ น ลภามิ, เอตตํ กาลํ เทวมนุสฺเสหิ อากตปณฺณาการเนว ทานํ อทาสิ,
โสหํ สเจปิ อิช สํวจฺจรํ วสฺสิสฺสามิ, เนว มม เทยฺยธมฺมํ ทาทุํ ลภิสฺสามิ, สกฺกฺขานิ โอตฺวาเรตฺวา คนฺตุํ อิจฺฉามิ,
ปฏฺิสามนฺนภูฐานํ เม อโรจาเปถ -อิติ.

สตถา อานนฺทเถโร อาห “อานนฺท อุปาสกสฺส เอกํ ปเทสํ ตฺวจฺฉํ กาทเรตฺวา เทหิ -อิติ.

เถโร ตถา อทาสิ.

กปฺปิยภูมि กิร จิตตสฺส คหปติโน อนฺนญฺญาตา.

[จิตตคฤหบดีเดินทางกลับ]

อุปาสโกปิ อตตนา สทฺธิ อาคเตหิ ตีหิ ชนสทฺสเสหิ สทฺธิ ตฺวจฺฉสกฺกฺเขหิ ปุณ มคฺคํ ปฏฺิปชฺชิ.

เทวมนุสฺสา อุกฺกฺขาย “ออยฺย ตยา ตฺวจฺฉสกฺกฺเขหิ คมนกมฺมํ กตํ -อิติ สตฺตหิ รตเนหิ สกฺกฺขานิ ปุริยฺสุ.

โส อตตโน อากตปณฺณาการเหหิ มหาชนํ ปฏฺิซคฺคนฺโต อคฺมาสิ.

อานนฺทเถโร สตถารํ วนฺทิตฺวา อาห “ภนฺเต ตุมฺหากํ สนฺติกา อากจฺฉนฺโตปิ มาเสน อาคโต, อิธาปิ มาสเมว วุตฺโต,
เอตตํ กาลํ อากตปณฺณาการเนว ทานํ อทาสิ, อิธานิ ปญฺจ สกฺกฺขสตานิ ตฺวจฺฉานิ กตฺวา มาเสนเนว กิร คมิสฺสตี,
เทวมนุสฺสา ปนสฺส อุกฺกฺขาย “ออยฺย ตยา ตฺวจฺฉสกฺกฺเขหิ คมนกมฺมํ กตฺนตี สกฺกฺขานิ สตฺตหิ รตเนหิ ปุริยฺสุ,

---

ปุณ^๑ อตตโน อามตปณณาการเนว กิร มหาชน^๒ ปุชชิตคณโต คมิสฺสตี,
กี ปน ฆนเต เอตสฺส ตุมหาก^๓ สนฺติก^๓ อากจณฺตสฺสเว อัย สกกาโร อูปปชฺชตี, อุทาทุ อณฺญตถ คจณฺตสฺสาปี อูปปชฺชตี -อิตี.

“อานนท มม สนฺติก^๓ อากจณฺตสฺสาปี อณฺญตถ คจณฺตสฺสาปี อูปปชฺชเตว, อยญฺหิ อูปาสโก สทฺโธ ปสนฺโน สมปนฺนสีโล,
เอวรุโป, ย^๓ ย^๓ ปเทส^๓ ภาชตี, ตตถ ตตเถวสฺส ลากสกาโร นิพฺพตฺตตี -อิตี วตฺวา สตถา อิม^๓ ปกิณฺณกฺวคฺเค คาถมาห

“สทฺโธ สีเลน สมปนฺโน ยโสโภคสมปปีโต
ย^๓ ย^๓ ปเทส^๓ ภาชตี ตตถ ตตเถว ปุชฺชิต -อิตี.

อตฺถอ ปนสฺสา ตตเถว อาริภวิสฺสตี.

[บุรพกรรมของจิตตคฤหบดี]

เอว^๓ วุตเต, อานนทตเถโร จิตตสฺส ปุพฺพกมฺม^๓ ปุจฺฉี.

อถสฺส สตถา กเถนโต อาห “อานนท อัย ปทุมุตตรสฺส ภควโต ปาหฺมุเล กตาทินิหารो กปฺปสฺตสฺส ส^๓ เทวมนุสฺเสสุ ส^๓ สริตฺวา
กสฺสปุทฺธกาเล มิคฺลฺลทกฺกุเล นิพฺพตฺโต วุทฺถิมินฺวาย

เอกทิวส^๓ เทเว วสฺสนเต มิคฺมารณตถาย สตตี อาทาย อรณฺญ^๓ คนฺตฺวา มิคเ โอลเณนโต เอกสมิ^๓ อกตปพฺภาเร สีส^๓ ปารุปีตฺวา
เอก^๓ ภิกฺขุ^๓ นิสินฺน^๓ ทิสฺวา “เอโก อโยย สมณธมฺม^๓ กโรนโต นิสินฺโน ภวิสฺสตี, ฆตฺตมสฺส อาหริสฺสามีตี

เวเคน เคห^๓ คนฺตฺวา เอกสมิ^๓ อุทฺธเน ทิโย อามตฺมส^๓ ปจาเปตฺวา เอกสมิ^๓ อุทฺธเน ฆตฺต^๓ ปจาเปตฺวา

อณฺญเ ปินฺชจาริกे ภิกฺขุ^๓ ทิสฺวา เตสปี ปตเต อาทาย ปณฺญตฺตาสเน นิสิตาเปตฺวา ภิกฺขุ^๓ สมฺปาเทตฺวา

“อโยย ปริวิสธาตี อณฺญ^๓ อาณาเปตฺวา ต^๓ ฆตฺต^๓ ปิฏฺเฐ ปกฺขิปีตฺวา อาทาย คจณฺโต

อนฺตรามคฺเค นานาปุปฺฟานี โฉจินิตฺวา ปตตปุณฺเณ กตฺวา เถรสฺส นิสินฺนญฺจฺจาน^๓ คนฺตฺวา

“ฆนเต มย^๓ ห^๓ สงค^๓ ห^๓ กโรถาตี วตฺวา ปตตมาทาย” ฆตตสฺส ปุเรตฺวา เถรสฺส หตฺเถ ฐเปตฺวา เตหิ ปุเปเหหิ ปุช^๓ กตฺวา

“ยถา เม อัย รสปีณฺชปาโต ปุปฺฟปุชฺชาย สทฺธิ^๓ จิตฺต^๓ โตเสสิ,

เอว^๓ นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตญฺจฺจานเ ปณฺณาการสฺสสาณิ^๓ อาคนฺตฺวา มย^๓ ห^๓ จิตฺต^๓ โตเสนฺตุ, ปณฺจวณฺณกฺสุมวสฺสญจ วสฺสต^๓ -อิตี
ปตถน^๓ ฐเปสิ.

โส ยาวชิว^๓ กุสล^๓ กตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺตี.

นิพฺพตฺตญฺจฺจานเ ชานุมตฺเตน โฉธินา ทิพฺพปุปฺฟวสฺส^๓ วสฺสิ.

อิทานิปิสฺส ชาตทิวเส เจว อิช จ อากตสฺส ปุปฺฟวสฺสวสฺสนญจ ปณฺณาการาภิหารो จ สตตฺทหิ รตเนหิ สกฺกปุรณญจ
ตสฺสเวว กมฺมสฺส นิสฺสนฺโท -อิตี.

สุธรรมตเถรวตฺถุ.

๑ ส. ย. เอตถนฺตเร โส -อิตี อตฺถิ. ม. โส ปุณ.

๒ ส. ย. ปตต^๓ คเหตุวา.

๓ ส. ย. เอตถนฺตเร อาทาย -อิตี อตฺถิ.

๑๕. วรรณคดีสุตเถรวตถุ.

“อัญญา หิ ลาภูปนิสา -อิตติ อิมม ฌมมเทสนน สตถา เขตวเนน วิหรนโต วรรณคดีสุตเถรวตถุ อารพภ กเถสิ.

[พระสารีบุตรอนุเคราะห์พราหมณ์ผู้ยากจน]

เทสนา ราชคเห สมภูฐิตา.

สารีบุตรตเถรสส กิร ปิตุ วงคนตพราหมณสส สหายโก มหาเสนพราหมโณ นาม^๑ ราชคเห วสติ.

สารีบุตรตเถโร เอกทิวส ปิณฑาย จรนโต ตสมี อนุกรมพาย ตสส เคหทวาร อคมาสิ.

โส ปน ปริกขิณวิภาโว ทลิตุททา ชาโต.^๒

โส “มม ปุตโต มยหิ เคหทวาเร ปิณฑาย จริตุ อาคโต ภวิสสตี, อหญจมหิ ทคคโต,
มม ปุตโต มยหิ ทคคตภาวัน ชานาตี มญญเ, นตถิ เม โกจิ เทยยธมโม -อิตติ ตสส สมมุขา ภวิตุ อสโกโกนโต นิลียิ.

เถโรปิ อปรมปิ ทิวส อคมาสิ.

พราหมโณ ตเถว นิลียิ.

“กิลจิวเท ลภิตวา ทสสามิ -อิตติ จินเตนโต นาลภิ.

อเอกทิวส เอกสมิ พราหมณวาจเก ฤลลสาฎเกน สทธิ ปายาสปาตี ลภิตวา อาทาย เคหิ คนตวาว เถโร อนุสสิริ
“อิมิ ปิณฑปาต มยา เถรสส ทาตุ วฏฐติ -อิตติ.

เถโรปิ ตังขณญเเว ฆานัน สmapชชิตวา สmapตติโต วฏฐาย ตัง พราหมณัง ทิสวา

“พราหมโณ เทยยธมม ลภิตวา มม อากมนัน ปจจาสิสตี, มยา ตถถ คนตุ วฏฐติ -อิตติ สงฆาฎิ ปารูปิตวา ปตตมาทาย
ตสส เคหทวาเร ฐิตเมว อตตานัน ทสเสสิ.

พราหมณสส เถโร ทิสวาว จิตตัม ปัสสีทิ.

อถ นัน ออุปสงกมิตวา วนทิตวา ปฏิสนถาริ กตวา อนโตเคเห นิสีทาเปตวา ปายาสปาตี คเหตวา เถรสส ปตเต อากิริ.

เถโร อุปชฏมัม ปฏิจจิตวา หตเถน ปตตัม ปิททิ.

อถ นัน พราหมโณ “ภนเต เอกสส ปฏิวิสมตโตว อัย ปายาโส, ปรโลกสงคหิ เม กโรถ, มา อิลโลกสงคหิ,
นิรวเสสมเว ทาทุกาโมมมิ -อิตติ สพพ อากิริ.

เถโร ตเถว ปริภุชชิ.

๑ ส. ย. นาม -อิตติ นตถิ.

๒ ส. ม. ย. ชาโต -อิตติ นตถิ.

อพยตดา ภิกขุ ปน ปพพาเซนดา อรหตตสส อุปนิสสย นาสเนติ ตสมา เถโร กัมมภูฏาน อัจจิกขิตวา ปพพาเซตวา
ทสสุ สีเลสุ ปติภูฏาเปสิ.

มาตาปิตโร ปุตตสส ปพพชิตสส สกการุ โกรนตา สตดาหิ วิหาราเวว พุทฐปมฺขสส ภิกขุสงฆสส อปโปทกมฺรูปายาสเมว อหฺสู.

ภิกขุปี “นิพทฺธ อปโปทกมฺรูปายาสํ ปริภุญชิตุํ น สกโกม -อิตี อุชฌายีสุ.

ตสสปี มาตาปิตโร สตตเม ทิวเส สายํ เคหํ อคมํสุ.

สามเณโร อฏฐเม ทิวเส ภิกขุหิ สทฺธี ปิณฑาย ปาวิสี.

[สามเณรมีลาภมากเพราะผลทานในกาลก่อน]

สาวตถิวาสินี “สามเณโร กิร อชช ปิณฑาย ปริสิสสตี, สกการมสส กริสสาม -อิตี ปณฺจหิ สาฏกสเทหิ จุมฺพิกฺกานี^๑ กตวา
ปณฺจ ปิณฑปาตสตานี สชฺเชตวา อาทาย ปฏิปเถ ฐตฺวา อหฺสู.

ปนทิวเส วิหารสส อุปวนํ อาคนตฺวา อหฺสู.

เอวํ สามเณโร ทฺวิเหว ทิวเสหิ สาฏกสทสเสน สทฺธี ปิณฑปาตสทสสํ ลภิตฺวา ภิกขุสงฆสส ทาเปสิ.

พราหมณกาเล ทินฺนสส ฤลลสาฏกสส กิเรส นิสฺสนโท.

อถสส ภิกขุ “ปิณฑปาตทายกตีสฺโส -อิตี นามํ กรีสุ.

ปุเนกทิวสํ สามเณโร สีตกาเล วิหารจาริกํ จรณโต ภิกขุ ตตถ ตตถ อคคิสาลาทีสุ วิสิพเพนเต ทิสฺวา อาห
“กึ ฆนเต วิสิพเพนตา นิสินฺนตถ -อิตี.

“สีตํ โน ปีเพติ^๒ สามเณร -อิตี.

“ฆนเต สีตกาเล นาม กมฺพลํ ปารุปีตุํ วมฺภูตฺติ, โส หิ สีตํ ปฏิพาหิตุํ สมตฺโถ -อิตี.

“สามเณร ตวํ มหาปุณฺโณ กมฺพลํ ลเภยยาสิ, อมฺหากํ กุโต กมฺพล -อิตี.

“เตนหิ ฆนเต กมฺพลตฺติกา มยา สทฺธี อาคจฺจนฺตุ -อิตี สกฺลวิหารเ อาโรจาเปสิ.

ภิกขุ “สามเณเรณ สทฺธี คนฺตฺวา กมฺพลํ อาหริสสาม -อิตี สตฺตวสฺสิกสามเณรํ นิสฺสาย สทฺสสมตฺตา ภิกขุ นิกฺขมฺมีสุ.

โส “เอตตฺกานํ ภิกขุณํ กุโต กมฺพลे ลภิสฺสามิ -อิตี จิตฺตมฺปิ อนุปฺปาเทตฺวา เต อาทาย นคราภิมุโข ปายาสิ.

สุทินฺนสส หิ ทานสส เอวรฺูโป อานูภาโว โหติ.

โส พหินคราเวว ฆรฺปฏิปาภฺิยา จรณโต ปณฺจ กมฺพลสตานี ลภิตฺวา อนโตนฺครํ ปาวิสี.

---

๑ ส. ย. จุมพุกานี.

๒ ส. ม. ย. ปีเพติ -อิตี นตถิ.

มนุสสา อีโต จีโต จ กมพลเอ อหารนติ.

เอโก ปน ปุริโส อาปนทวารเณ คจจนโต ปญจ กมพลสตานิ ปสาเรตวา นิสินนุ เอโก อาปณิกิ ทิสวา อาห
“อมโโก เอโก สามเณโร กมพลเอ สัทรนโต อากจจติ, ตว กมพลเอ ปฏิจฉาเทหิ -อิตติ.

“กั ปน โส ทินนเก คณหาติ, อุทาหุ อทินนเก -อิตติ.

“ทินนเก คณหาติ -อิตติ.

“เอว สนเต, สเจ อิจฉิสสามิ, ทสสามิ; โน เจ, น ทสสามิ, คจจ ตว -อิตติ อุยโยเชสิ.

[ลักษณะคนตระหนี่]

มจจริโน ทิ อนุธพาลา, เอว ปเรสุ ทานัง ทพมานesu, มจจรายิตวา อสทิสทานัง ทิสวา มจจรายนโต กาโล วีย นิริเย นิพพตตนติ.

อาปณิกิ จินเตสิ “อัย ปุริโส อตตโน ฆมมตาย อากจจมาโน ‘ตว กมพลเอ ปฏิจฉาเทหิติ มัง อาห,
อหมีปี ‘สเจ โส ทินนัง คณหาติ, อัง มม สนตัง สเจ อิจฉามิ, ทสสามิ; โน เจ, น ทสสามิติ อวจัง,
ทิฏฐัง ปน อเทนตสส, ลชชา อุปปชชติ, อตตโน สนตัง ปฏิจฉาเทนตสส, โทโส นตถิ,
อิมesu ปญจsu กมพลสเสsu เทว กมพลา สตสสสคชนิกา, อิม ปฏิจฉาเทตุ วฏฐติ -อิตติ เทวปี กมพลเอ ทสย ทส สมนนิตวา
เตส อนุตเร ปกขิปิตวา ปฏิจฉาเทสิ.

สามเณโรปี ภิกขุสทสเสน สหิ ตัง ปเทส ปาปุณิ.

อาปณิกสส สามเณโร ทิสวาว ปุตตสิเนโห อุปปชชติ.

สกลสรโร สินเนน ปริปนุณโ อโหสิ.

โส จินเตสิ “ติฏฐนตุ กมพลานิ, อิมัง ทิสวา ทพมัสมีปี ทาตุ ยุตตรูป -อิตติ.

โส เต เทวปี กมพลเอ นีหริตวา สามเณรสส ปาทุมเล รุเปตวา วนทิตวา “ภนเต ตยา ทิฏฐธมมสส ภาคี อสส -อิตติ อวจ.

โสปีสส “เอว โหตุ -อิตติ อนุโมทน อกาสิ.

สามเณโร อนุโตนเรปี ปญจ กมพลสตานิ ลภิ.

เอว เอกทิวเสเยว กมพลสสส ลภิตวา ภิกขุสทสสส อทาสิ.

อถสส “กมพลทายกติสโส -อิตติ นามัง กรีสุ.

เอว นามกรณทิวเส ทินนกมลโล สตตวสสิกกาเล กมพลสสสภาว ปาปุณิ.

[ให้ของน้อยแต่ได้ผลมาก]

พุทธสาสนิ ทิ รุเปตวา นตถณญู ฐานัน ยตถ อปปิ ทินนัง พหุ โหติ, พหุ ทินนัง พหุตร.

เตนาท ภควา “ตถารุโปยั ภิกขเว ภิกขุสงฺฆเ, ยถารูปะ ภิกขุสงฺฆเ อปปิ ทินนั พหุ โหติ, พหุ ทินนั พหุตฺร -อิตติ.

เอว้ สามเณโรปิ เอกสส กมฺพลสส นิสฺสนเทน สตตวสฺสโก กมฺพลสสสํ ลภิ.

ตสส เขตวเน วิหรนตสส, อภิกขณั ญาติหารกา สนตักิ อากนตวา กถาสลลาปิ กโรนติ.

โส จินเตสิ “มยา อิช วสนเตน ญาติหารเกสุ อากนตวา กถเนเตสุ, อกเถตฺปิ น สกกา,
เอเตหิ สหิ กถาปปญเจน อตตโน ปติภูตฺติ กาทุ น สกกา, ยนฺนุนาหํ สตถุ สนตีกะ กมฺมภูฏานั อุกคเหตวา อรณฺญํ ปวิเสยฺย -อิตติ.

[ติสสามเณรออกป่าทำสมณธรรม]

โส สตถารุ อุปสงกมิตวา วนทิตวา ยาว อรหตตา กมฺมภูฏานั กถาเปตวา อุปชฌายั วนทิตวา ปตตจิวรรมาทาย
วิหารา นิกขमितวา จินเตสิ “สเจ อาสนนฺนภูฏาเน วสิสฺสามิ, ญาตกา มํ ปกโกสิสฺสนติ -อิตติ วิสติโยชนสตมคคํ อคมาสิ.

อเถเกน คามทวารเณ คจฉนโต เอกั มหุลลกปุริสํ ทิสฺวา ปุจฺฉิ
“กิณฺนุ โข อุปาสก อิมสฺมิ ปเทเส วสนตานิ อารณฺญกวิหารโ อตถิ -อิตติ.

“อตถิ ฆนเต -อิตติ.

“เตนหิ เม มคคํ อาจิกฺข -อิตติ.

มหุลลกอุปาสกสฺส ปน ตํ ทิสฺวา ปุตตสิเนโห อุตปาทิ.

อถสส ตตเถว ฐิตโธ อนาจิกฺขิตวา “เอหิ ฆนเต อาจิกฺขิสฺสามิ เต -อิตติ วตฺวา ตํ คเหตวา ว อคมาสิ.

สามเณโร เตน สหิ คจฉนโต อนตรามคเค นานาปุพฺพลปฏิมฺณชิตเ ฉปฺพลจปฺปเทเส ทิสฺวา
“อัย อุปาสก กิ ปเทโส นาม -อิตติ ปุจฺฉิ.

โสปิสส เตสํ นามานิ อาจิกฺขนโต อารณฺญกวิหารั ปตฺวา “อิหํ ฆนเต ฆาสุกภูฏานั, อิช วสาหิ -อิตติ วตฺวา
“ฆนเต โโก นาม ตวํ -อิตติ นามํ ปุจฺฉิตวา, “อหํ วนวาสิติสโส นาม อุปาสก -อิตติ วุตเต,
“เสว อมฺหากั คามะ ปิณฺชาย จริตฺตุ วฏฺฏติ -อิตติ วตฺวา นินฺวตฺติตวา อตตโน คามเมว คโต
“วนวาสิติสตเถโร นาม วิหารั อากโต, ตสส ยาคุคตาทินิ ปฏฺิยาเทถ -อิตติ มนุสฺसानั อโรเจสิ.

สามเณโร ปฐฺมเมว ติสโส นาม หุตวา

ตโต “ปิณฺชปาททายกติสโส กมฺพลทายกติสโส วนวาสิติสโส -อิตติ อิมานิ ตีณิ นามานิ ลภิตวา
สตตวสฺสพฆนตเร จตตาริ นามานิ ลภิ.

โส ปุนทิวเส ปาโตว ตํ คามํ ปิณฺชาย ปาวิสิ.

มนุสฺสา ภิกฺขั ทตฺวา วนทิสฺสุ.

สามเณโร “สุชิตา โหถ, ทุกฺขา มุจฺจถ -อิตติ อาห.

เอกมนุสโสปิ ตสส ภิกฺขั ทตฺวา ปุน เคนํ คนฺตุํ นาสกฺขิ.

สพเพ โอลเณตา ว อฏฐิสฺ.

โสปี อตตโน ยาปนมตต์ คณฺหิ.

สกลคามวาสีโน ตสฺส ปาทุมฺเล อูเรน นิชฺชิตฺวา “ภนฺเต ตุมฺเหสุ อิมํ เตมาสํ อีธ วสนฺเตสุ,
มยํ ตีณิ สรณานิ คเหตฺวา ปญฺจสุ สีเลสุ ปติฏฺฐาย มาสสฺส อฏฺฐ อูโปสถกมฺมานิ กริสฺสาม, อีธ วสนฺตถาย โน ปฏฺิณฺญํ เทถ -อิตฺติ.

โส อุกฺกัรํ สลลฺกเขตฺวา เตสํ ปฏฺิณฺญํ ทตฺวา นิพฺพตฺถ ตตฺถเว ปิณฺฑาย จริ.

วนฺทิตฺวานฺทิตฺกฺขณฺเ จ “สุชิตา โทถ, ทุกฺขา มุจฺจถ -อิตฺติ ปทฺทวยเมว กเถตฺวา ปกฺกามิ.

โส ตตฺถ ปจฺจมฺมาสยจ ทุตฺติยมาสยจ วิดีนาเมตฺวา ตติยมาเส คจฺจนฺเต สห ปฏฺิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปฺณิ.

[อุปัชฌายะไปเยี่ยมสามเณร]

อถสฺส ปวารेतฺวา วุตฺถวสฺสกาเล อุกฺขมาโย สตถารํ อุกฺปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา อาท “ภนฺเต ติสฺสามณฺเระสฺส สนฺติกํ คจฺฉามิ -อิตฺติ.

“คจฺฉ สารีปุตฺต -อิตฺติ.

โส อตตโน ปรีวาระ ปญฺจสเต ภิกฺขุ อาทาย ปกฺกมฺนโต “อาวุโส โมคคฺลลาน, อหํ ติสฺสามณฺเระสฺส สนฺติกํ คจฺฉามิ -อิตฺติ อาท.

โมคคฺลลานตเถโร “อหฺมปิ อาวุโส คจฺฉิสฺสามิ -อิตฺติ ปญฺจหิ ภิกฺขุสฺเตหิ สหฺธิ นิกฺขมิ.

เอเตเนวฺปาเยน “มหากสฺสปตเถโร อนฺรุทฺตเถโร อุกฺปาลิตเถโร ปุณฺณตเถโร -อิตฺติ สพฺเพ มหาสาวกา
ปญฺจหิ ปญฺจหิ ภิกฺขุสฺเตหิ สหฺธิ นิกฺขมฺิสฺ.

สพฺเพสมฺปิ^๑ มหาสาวกานํ ปรีวารานํ^๒ จตฺตาทิสฺสภิกฺขุสฺสทสฺซานิ อเหตุสฺ.

เต วิสฺติโยชนสฺตํ มคฺคํ คนฺตฺวา โคจรคามํ สมฺปตฺเต สามณฺเระสฺส นิพฺพตฺถุฏฺฐาโก อุกฺปาสโก คามทฺวารเยว ทิสฺวา
ปจฺจคฺคนฺตฺวา วนฺทิตฺ.

อถ นํ สารีปุตฺตตเถโร ปุจฺฉิ “อตฺถิ นุ โข อุกฺปาสก อิมสฺมึ ปเทเส อารณฺญกฺวิหาโร -อิตฺติ.

“อตฺถิ ภนฺเต -อิตฺติ.

“สภิกฺขุโก -อิตฺติ.

“สภิกฺขุโก ภนฺเต -อิตฺติ.

“โก นาม ตตฺถ วสฺติ -อิตฺติ.

“วนฺวาสิติสฺโส ภนฺเต -อิตฺติ.

---

๑ ส. สพโพปิ.

๒ ส. ย. ปรีวารโ.

“เตนทมิ มคคํ โน อาจิกข -อิตติ.

“เก ตุมเห ฆนเต -อิตติ.

“มยํ สามเณรสส สนตีกํ อาคตา -อิตติ.

อุปาสโก เต โอลเกตวา ฆมมเสนาปตี อาทึ กตวา สพเพปิ มหาสาวเก สลขานิ.

โส นรินทรํ ปิตยา ฆุณฺฐสรีโร หุตวา “ติณฺฐถ ตาว ฆนเต -อิตติ เวเคน คามํ ปวิสิตวา

“เอเต อยยา สาริปุตตเถโร อาทึ กตวา อสตีมหาสาวกา อตตโน อตตโน ปริวารเหทึ สทธี สามเณรสส สนตีกํ อาคตา, มณฺจปัฐจจตฺถรณทึเปเตลาทึนิ คเหตุวา เวเคน นิภขมถ -อิตติ อุคฺโขเสสิ.

มณฺสสา ตาวเทว มณฺจาทึนิ คเหตุวา เถรานํ ปทานุปทึกา หุตวา เถเรทึ สทธีเยว วิหารํ ปวิสึสุ.

สามเณโร ภิกขุสงฺฆํ สลขานิตวา กติปยานํ มหาเถรานํ ปตตจิวรานิ ปฏิกคเหตุวา วตตมกาลิ.

ตสส เถรานํ วสนณฺฐานํ สวิทหนตสส ปตตจิวเร ปฏิสานเนตสเสว, สมนธกาโร ชาโต.

สาริปุตตเถโร อุปาสเก อาท “คจฺจถ อุปาสกา, ตุมหากํ อนธกาโร ชาโต -อิตติ.

“ฆนเต อชช ฆมมสสวนทิวโส, น มยํ คมิสสาม, ฆมมํ สุนิสสาม, อิตโต ปุพเพ ฆมมสสวนมปิ โน นตถิ -อิตติ.

“เตนทมิ สามเณร ทึปี ชาเลตวา ฆมมสสวนกาลํ อุคฺโขเสสิ -อิตติ.

โส ตถา อกาลิ.

อถ นํ เถโร อาท “ติสส ตว อุปณฺฐากา ‘ฆมมํ โสตุกามมหาติ วหนติ, กเถทึ เตสํ ฆมมํ -อิตติ.

อุปาสกา เอกปปหาเรเนว อุณฺฐาย

“ฆนเต อมหากํ อโยโย ‘สฺขิตา โทถ, ทุกขา มุจฺจถาติ อิมานิ เทว ปทานิ ฐูปेतวา อณฺญํ ฆมมกํ น ชานาติ, อมหากํ อณฺญํ ฆมมกถึกํ เทถ -อิตติ วทึสุ.

สามเณโร ปน อรหตฺตํ ปตวาปิ เนว เตสํ ฆมมกํ กเถสิ.

[เหตุให้ถึงสุขและพ้นจากทุกข์]

ตทา ปน นํ อุปชฌายो “สามเณร กถํ ปน สฺขิตา โหนติ ทุกขา มุจฺจถาติ, อิมสํ โน ทวินนํ ปทานํ อตถํ กเถทึ -อิตติ อาท.

โส “สาธู ฆนเต -อิตติ จิตตวีชนี คเหตุวา ฆมมาสนํ อภิริยห ปณฺจทึ นิคาเยทึ อตถณฺจ การณณฺจ อากทตฺติตวา

ฆนทสสํ วสสนโต จาตุทึปกมทาเมโฆ วิย ขนธธาตุอายตนโพธิปักขยฆมเม วิภขนโต อรหตตนิฏฺเฐน ฆมมกํ กเถตวา

“ฆนเต เอวํ อรหตตปตตสส สฺขํ โทติ, อรหตตปตโตเยว ทุกขา มุจฺจติ,

เสสขนา ชาติทุกขาทึทึ เจว นิริยทุกขาทึทึ จ น ปริมุจฺจถาติ -อิตติ อาท.

“สาธู สามเณร สุกถิตโต เต ปทภาโณ, อิทานิ สรภาณํ ฆณนาทึ -อิตติ.

โส สรภาณมปิ ภาณิ.

อรุณ อุกคจณเต, สามเณรสส อุกกุฐากมนุสสา เทว ภาคา อหสิ.

เอกจเจ “น วต โน อิตโต ปุพเพ เอวรูป กกชโโพ ทิฏฐุปุพโพ,
กถยทึ นาม เอวรูป ธรรมกถัง ชานนโต เอตตัง กาลัง มาตาปิตุภูฏาเน ฐตวา อุกกุฐหนตานิ มนุสสานัง เอกมปิ ธรรมปทัง น กเถสิ -
อิตติ กุชณิสสุ.

เอกจเจ “ลาภา วต โน, เย มย เอวรูป ภาหนตัง คุณัง วา อคุณัง วา อชานนตานิ อุกกุฐหิมหา,
อิทานิ ปนสส สนติเก ธรรมัง โสตุ ลภิมหา -อิตติ คุชณิสสุ.

สมมาสมพุทโธปี ตัง ทิวสํ ปจจัสสมเย โลกัง โอลเณโต วนวาสิติสสสส อุกกุฐาเก อตตโน ญาณชาลสส อนโต ปวิญญู ทิสวา
“กินนุ โข ภวิสสตี -อิตติ อวชชนโต อิมมตถัง อูปราระสิ “วนวาสิติสสสส อุกกุฐากา, เอกจเจ กุทธา, เอกจเจ คุฎฐา,
มยทัง ปุตตสส ปน สามเณรสส กุทธา นริยคามินโน ภวิสสนตี, คนตพพเมว, ตตถ มยา มยิ คเต,
สพเพปิ เต สามเณเร เมตตจิตตัง กตวา ทุกขา มจจิสสนตี -อิตติ.

เตปิ มนุสสา ภิกขุสงฆัง นิมนเตตวา คามัง คนตวา มนชปํ การะตวา ยาคุภตตาทินิ สมปาเทตวา อาสนานิ ปณญาเปตวา
สงฆสส อาคมนัง โอลเณตา นิสีทิสสุ.

ภิกขุปี สรีรปฏิชคคณ กตวา ภิกขาจารเวลาย คามัง ปวิสสนตา สามเณรํ ปุจจิสสุ
“กั นุ ติสส อมเหทึ สทธี คมิสสสิ อูทาทุ ปจฉา -อิตติ.

“มม คมนเวลายเมว คมิสสามิ, คจฉถ คุมเห ภาณเต -อิตติ.

[พวกมนุษย์เลื่อมใสตีสสามเณร]

ภิกขุ ปตตจิวรมาทาย ปาวิสสิ.

สตาธา เซตวนสมิเยว จิวรํ ปารุปีตวา ปตตมาทาย เอกจิตตคกชณเนว คนตวา ภิกขุณํ ปุโรโต ฐิตเมว อตตานัง ทสเสสิ.

“สมมาสมพุทโธ อากโต -อิตติ สกลคาโม สงขุภิตวา เอกโกลาโโล อโหสิ.

มนุสสา อุกคคจิตตา พุทธรูปมุขัง ภิกขุสงฆัง นิสีทาเปตวา ยาคุ ทตวา ขชชกั อทิสสุ.

สามเณโร ภาตเต อนิฏฐิตเตเยว อนโตคามัง ปาวิสสิ.

คามวาสินโน นีหริตวา ตสส สกจจัง ภิกขัง อทิสสุ.

โส ยาปนมตตัง คเหตุวา สตถุ สนติกั คนตวา ปตตัง อูปนาเมสิ.

สตาธา “อาหาร ติสส -อิตติ หตถัง ปสारेตวา ปตตัง คเหตุวา “ปสส สารีปุตต ตว สามเณรสส ปตตัง -อิตติ เณรสส ทสเสสิ.

เถโร สตถุ หตถโต ปตตัง คเหตุวา สามเณรสส ทตวา “คจฉ, อตตโน ปตตภูฏาเน นิสีทิตวา ภาตตกัจจัง กโรทึ -อิตติ อาท.

คามวาสีโน พุทธรูปมุขํ ภิกขุสงฆ์ ปรีวิสิตวา สตถารํ อนุโมทนา ยาจีสุ.

สตา อนุโมทนา กโรนโต เอวมาห “ลาภา โว อุปาสกา เย ตุมहे อตตโน กุลุปกํ สามเณรํ นิสสาย
‘สาริปุตฺตํ โมคคฺคฺลานํ กสฺสปนฺติ อสีติมหาสาวเก ทสฺสนาย ลภถ,
อหฺมปิ ตุมหากํ กุลุปกเมว นิสสาย อาคโต, พุทฺททสฺสนมฺปิ โว อิมํ นิสฺสาเยว ลทฺธํ, ลาภา โว, สฺลทฺธํ โว -อิตฺติ.

มนุสฺสา จินฺตยีสฺสุ “อโห อมฺหากํ ลาภา, พุทฺธานญฺเจว ภิกขุสงฺฆสฺส จ อารารณสมตฺถํ อมฺหากํ ออยฺยํ ทสฺสนาย ลภาม,
เทยฺยธมฺมญฺจสฺส ทาทฺตุ ลภาม -อิตฺติ.

สามเณรสฺส กุทฺธมนุสฺสา ตฺสสึสุ.

ตฺถมฺนุสฺสา ภยโยโส มตฺตตาย ปสึทึสุ.

อนุโมทนาวสาเน จ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณึสุ.

สตา อุกฺคฺฐายาสนา ปกฺกามิ.

มนุสฺสา สตถารํ อนุคนฺตวา วนฺทิตฺวา นีวตฺตึสุ.

สตา สามเณเรน สทฺธิ สมฺบุเรน คจฺจนฺโต “สามเณร อยํ ปเทโส โก นาม, อยํ ปเทโส โก นาม -อิตฺติ
ปฺพเพ ตสฺส อุปาสเกน ทสฺสิตปฺพเทเส ปุจฺจนฺโต อคฺมาสิ.

สามเณโรปิ “ภนฺเต อยํ อิตฺถนฺนาโม, อยํ อิตฺถนฺนาโม -อิตฺติ อจฺจิกฺขมาโน ว อคฺมาสิ.

[น้ำตาของมนุษย์มากกว่าน้ำในมหาสมุทร]

สตา ตสฺส วสนฺนุทฺธานํ คนฺตวา ปพฺพตฺมตถกํ อภีรฺุหิ.

ตตถ ฐิตานํ ปน มหาสมฺมุทเท ปญฺญายติ.

สตา สามเณรํ ปุจฺฉิ “ตีสฺส ปพฺพตฺมตถเก ฐิตฺ อีโต จีโต จ โอลเกตฺวา ก็ ปสฺสสิ -อิตฺติ.

“มหาสมฺมุทํ ภนฺเต -อิตฺติ.

“สมฺมุทํ ทิสฺวา ก็ จินฺตยีสฺสิ -อิตฺติ.

“มม ทุกฺขิตกาเล โรทฺหนตฺสส จตฺุทฺธิ มหาสมฺมุทเทหิ อติเรกตฺเรน อสฺสุนา ภวิตพฺพนฺติ อิทํ ภนฺเต จินฺตยีสฺสิ -อิตฺติ.

“สาธฺุ สาธฺุ ตีสฺส, เอวเมตํ, เอเกกสฺส หิ สตฺตสฺส ทุกฺขิตกาเล ปคฺขริตอสฺสุ จตฺุทฺธิ มหาสมฺมุทเทหิ อติเรกตฺรเมว -อิตฺติ.

อิทฺถจ ปน วตฺวา อิมํ คาถมาห

“จตฺุสฺส สมฺมุทเทสุ ชลํ ปรีตฺตกํ
ตโต พหุํ อสฺสุชลํ อนปฺปกํ
ทุกฺเขน มฺุณฺฐสฺส นรสฺส โสจโต

ก็การณา สมม ตูว์ ปมชชลี -อิตี.

[สถานที่สัตว์เคยตายและไม่เคยตาย]

อล นํ ปุน ปุจฉี “ติสส กหํ วสสิ -อิตี.

“อิมสมิ ปพภาเร ภาเนเต -อิตี.

“ตตถ ปน วสนโต ก็ จินเตสิ -อิตี.

“มยา มรณเตน อิมสมิ ฐาเน กตสส สรริณิกเขปสส ปริจเฉโท นตถิติ จินเตสิ ภาเนเต -อิตี.

“สาธู สาธู ติสส, เอเวเมตํ, อิมเสํ หิ สตตานิ ปฐวียํ นิปชชิตวา อมตภูฐานํ นาม นตถิ -อิตี วตวา
อิมํ ทุกนิปาเต อุปสาฬหกชาตกํ^๑ กเถสิ.

“อุปสาฬหกนามานํ	สหสสานิ จตุททส
อสมิ ปเทเส ททธานี	นตถิ โลเก อนามตํ.
ยมหิ สจจญจ ฌมโม จ	อหิสา สญญโม ทโม
เอตทริยา เสวนติ	เอตํ โลเก อนามตํ -อิตี

อิตี ปฐวียํ สรริณิกเขปํ กตวา มรณเตสุ, อมตปุพเพ ปเทเส มรณตา นาม นตถิ.

อานนทเถรเสทิสสา ปน อมตปุพเพ ปเทเส ปรีนิพพายนติ.

[การปรินิพพานของพระอานนท]

อานนทเถโร กิร วิสวสสสติกกาเล อายุสงขารํ โอลเณนโต ปริกขีนภาวํ ญตวา “อิตโต สตตเม ทิวเส ปรีนิพพายิสสามิ -อิตี
อาโรเจสิ.

ตํ ปวตตี สุตวา โรหิณินทिया อุภยตีรวาสิเกสุ มนุสเสสุ

โอริมตีรวาสิกา “มยํ เถรสส พหุการา, อมหากํ สนตเก ปรีนิพพายิสสตี -อิตี วทิสสุ.

ปาริมตีรวาสิกา “มยํ เถรสส พหุการา อมหากํ สนตเก ปรีนิพพายิสสตี -อิตี.

เถโร เตสํ วจันํ สุตวา “อุภยตีรวาสินปิ มยหํ อุปการกา, ‘อิมเ นาม อนูปการาติ น สกกา วตตุ,

สจาทํ โอริมตีเร ปรีนิพพายิสสามิ, ปาริมตีรวาสิน ชาตุคคหณตถํ เตหิ สทธี กลหํ กริสสนติ,

สเจ ปาริมตีเร ปรีนิพพายิสสามิ โอริมตีรวาสิน ตถา กริสสนติ,

กลโห อุปชชมาโนปิ มํ นิสสาเยว อุปชชิสสตี, วุปสมมาโนปิ มํ นิสสาเยว วุปสมิสสตี -อิตี จินเตตวา

“โอริมตีรวาสินปิ มยหํ อุปการกา, ปาริมตีรวาสินปิ มยหํ อุปการกา, อนูปการโก นาม นตถิ,

โอริมตีรวาสิน โอริมตีเรเยว สนนิปตุนตุ, ปาริมตีรวาสิน ปาริมตีเรเยว -อิตี อาห.

ตโต สดตเม ทิวเส มชฺเฌ นทียา สดตตาลปฺปมาเฌ อากาเส ปลลงเฌน นิสิตฺตวา มหาชนสฺส ธมฺมํ กเถตฺวา
“มม สรীরํ มชฺเฌ ภิชฺชิตฺตวา เอโก ภาโค โอริมตีเร ปตฺตฺ, เอโก ปาริมตีเร -อิตฺติ อธิฏฺฐาย ยถานิสินฺโน ว เตโชธาตํ สฺมาปชฺชติ.

อคฺคิชาลา อุกฺกุทฺธิสฺสุ.

สรীরํ มชฺเฌ ภิชฺชิตฺตวา เอโก ภาโค โอริมตีเร ปตฺติ, เอโก ปาริมตีเร.

มหาชนํ ปริเทวี.

ปฐฺวียุทฺธิยนสทฺโท วย อโรทฺนสทฺโท อโหสิ สดฺถุ ปรินิพฺพานเฌ อโรทฺนสทฺโทปฺปิ การุญฺญตโร.

มนุสฺสา จตฺตารุ มาเส โรทฺนตา ปริเทวนตา

“สดฺถุ ปตฺตจฺจวรคฺคาทเก ติฏฺฐนฺเต, สดฺถุ ฐิตฺกาลี วย โน อโหสิ, อิทานิ โน สดฺถา ปรินิพฺพุตฺติ -อิตฺติ วิปฺปลปนฺตา วิจเรีสุ.

[พระศาสดาสอนทนายักบติสสามเณร]

ปนฺ สดฺถา สามเณรํ ปุจฺฉิ “ติสฺส อิมสฺมี วนสฺนฺเต ที่ปฺปอาทินํ สทฺเท น ภายสิ -อิตฺติ.

“น ภายมิ ภควา, อปฺจ โข ปน เอตฺสํ สทฺทํ สุตฺวา วนรติ นาม อุปฺปชฺชติ -อิตฺติ วตฺวา สฺมฺมิมตฺตาทิ คาทาหิ วนวณฺณํ นาม กเถสิ.

อถ นํ สดฺถา “ติสฺส -อิตฺติ อามนฺเตสิ.

“กึ ภนฺเต -อิตฺติ.

“มยํ คจฺฉาม, ตวํ คมิสฺสสิ นีวตฺติสฺสสิ -อิตฺติ.

“มยํ อุปฺชฌาเย มํ อาทาย คจฺฉนฺเต, คมิสฺสามี; นีวตฺเตนฺเต, นีวตฺติสฺสามี ภนฺเต -อิตฺติ.

สดฺถา ภิกฺขุสงฺฆเฌน สทฺธี ปกฺกามิ.

สามเณรสฺส ปน นีวตฺติตฺตฺเมว อชฺฉมาสโย.

เถโร ตํ ญตฺวา “ติสฺส สเจ นีวตฺติตฺตกาโม นีวตฺตาทิ -อิตฺติ อาห.

โส สดฺถารญจ ภิกฺขุสงฺฆญจ วนทิตฺตวา นีวตฺติ.

สดฺถา เขตฺวานเมว อคฺมาสิ.

[พวกภิกษุสรรเสริญสามเณร]

ภิกฺขุนํ ธมฺมสภายํ กถา อุกฺปาทิ “อโห วต ติสฺสสามเณโร ทุกฺกโร กโรติ,

ปฐฺวิสนฺธิคฺคหณฺโต ปฐฺฐายสฺส ญาคกา สดฺตสฺสุ มงฺคเลสุ ปญฺจนนํ ภิกฺขุสฺตานํ อปฺโปทฺทมรฺอุปายาสเมว อทฺสุ,

ปพฺพชิตฺกาลี อนฺโตวิหาเร พุทฺธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส สดฺต ทิวสานิ อปฺโปทฺทมรฺอุปายาสเมว อทฺสุ,

ปพฺพชิตฺตวา อุกฺกุทฺธเม ทิวเส คามํ ปวิสนฺโต ทฺวิเวทฺ ทิวเสหิ สากฺกสฺสเสน สทฺธี ปิณฺชปาตฺสสฺส ลภิ,

---

ปุณณทิวาสํ กมพลสทสฺสํ สภิ, อิติสส อธิ วสนกาเล महालगसुकारो उपपञ्चि,
อิตานि เอวรูปํ लगसुकारं ฉत्तेत्वा อरณ्यं ปวิสิต्वा มิสसกาหารेण ยาเปติ, ทุकरकारो वत् सामनेर -อิติ.

[ข้อปฏิบัติ ๒ อย่าง]

สตา อาคนตวา “กาย นุตถ ภิกขเว เอตริ กถาย สนนิสนนา -อิติ ปุจจิต्वा, “อิมาย นาม -อิตि वृत्ते,
“อาม ภิกขเว लग्गपिणा नामेसा अणुया, निपणकामिणिं प्णिपथा अणुया;
‘เอवं लग्गं लग्गसामिणिं हि आरण्यकाचिउत्तंसमातानवसेन लग्गपिणं रक्खनत्तसฺส ภิกขुโน जत्तारो अपाया विग्गव्वारायेव
तिग्गुण्ठि,
निपणकामिण्या पन प्णिपथाय उपपन्नं लग्गसुकारं पथाय अरण्यं पวิसित्वा ँणुत्तो वयमन्तो अरहतं कण्हति -อิตि
अनुसन्धिं ँणुत्वा ञ्मं तेसेन्तो इमं काठमा

“อณญา ทิ लग्गपिणा	อณญา นิพणคามิणि
เอวเมตํ อภินญา	ภิกขุ พุทฺธสฺส สาวโก
सुकारं नागिण्णथेय	विवेकमनुपूरुहे -อิตि.

[แก้อรธ]

ตถ อณญา ทิ लग्गपिणा -อิตि लग्गपिणा नामेसा अणुया एव, अणुया निपणकामिणिं प्णिपथा.

लग्गपथागेण हि भिक्षुणा लोके अकुलग्गं गच्छं वृत्ति. กายवङ्गात्तिणि กत्तพพานิ โหนति.

यस्मिं हि กाले กายवङ्गात्ติสุ กิลจि กโรติ ตथा ลากो उपपञ्चติ.

पायासपाण्यि हि वङ्गे อกตวา อุกกเมว หตถํ ओताเรत्वा อุกกปิणत्तसฺส, หตถे मग्गित्तตตโก व โหติ,
वङ्गे กत्वा ओताเรत्वा อุกกปิणत्तसฺส, पन पायासपिण्हं อุกกणโत्तो निग्गมति,

เอवं กายवङ्गात्तिणि กรณกาเลเยว लग्गसुकारो उपपञ्चติ, อयं อธम्मิกา लग्गपिणा.

“อุปธิสมปथा จिवรรธณं พาทุสจจं ปริวารो อरणยวาโส -อิตि เอวรูปेहि ปน การणेहि उपปन्नो ลากो ञ्मिโก नाम โหติ.

นิพणคามิणिंपิปปทํ ปุเรนเตน ปน ภิกขุणा กายवङ्गात्तिणि ปหาตพพานิ,

अनुत्तेन अनुत्तेन विय अमुत्तेन मुत्तेन विय अपथिरेनेव पथिरेन विय ग्वित्तुं वृत्ति अस्सेन अमायेन ग्वित्तुं वृत्ति.

เอวเมตํ -อิตि เอवं लग्गปปาทนปปฏิปทญจ निपणकामिणिंपิपทญจ เอत्तं ญत्वा สพเพสํ สงขตาสงขตธम्मานं พุชฌนตเถน
พุทฺธสฺส สวณตเถน ชาตตเถน โอวาทานุสาสนี वा สวณตเถน สาวโก ภิกขุ
अधम्मिकं जत्तुपज्जयसुकारं नागिण्णथेय तमेव अधम्मिकं न प्णिโกเสय्य กายविवेกาत्तिकं विवेकं अनुपूरुहे

ตถ “กายวิเวโก -อิตि กายสฺส เอกีกาโว, “จิตตวิเวโก -อิตि อणฺฺฐ समाปตฺติโย “อุปธิวิเวโก -อิติ นิพพานं,

เตสุ กายวิเวโก คณสงคณิกं วินเทติ, จิตตวิเวโก กิเลสสงคณิกं วินเทติ, อุปธิวิเวโก สงขารสงคณิกं วินเทติ,
กายวิเวโก จิตตวิเวกสฺส ปจโย โหติ, จิตตวิเวโก อุปธิวิเวกสฺส ปจโย โหติ.

วุดตมปี^๑ เจตํ กายวิเวโก จ วูปกภูฏุกายานํ เนกขมมาริตานํ จิตตวิเวโก จ ปริสุทฺธจิตตานํ ปรมโฆทานปฺปตฺตานํ อูปธิวิเวโก จ
นिरูปธิํ ปุคฺคฺลानํ วิสขวารคฺตานํ -อิติ

อิมํ ติวริํ วิเวกํ พฺรฺเหยฺย วทฺธเมยฺย อูปสมปชช วิหเรยฺย -อิติ อตฺถโถ.

เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺตผลาทินิ ปาปุณฺสีสุ -อิติ.

วนวาสิติสสตุเถรวตถุ.

พาลวคฺคควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

ปญฺจโม วคฺโค.
